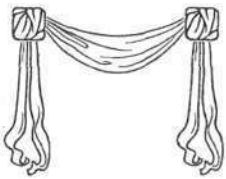
J. Stavar
1932

MARKO STOJAN

ZA SVOBODO IN :: LJUBEZEN ::

ROMAN Z BALKANA.

I. ZVEZEK.

V LJUBLJANI 1913.

—

ZALOŽIL „SLOV. ILUSTROVANI TEDNIK“.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI.

I.

Nepričakovano srečanje. — „Rešite me!“

Visok mlad mož korenjaške rasti je hodil nestrpno po peronu južnega kolodvora na Dunaju. Prisodil bi mu bil dvaindvajset, največ štiriindvajset let; njegove črte so bile prijetne in krepke, prepojene z izrazom prirodne moči in zdravih instinktov, ki te je dirnil sila tuje in vendar simpatično, ako si ga primerjal s priznano bedastimi obličji Dunajčanov. In če bi bil srečal mladega čakalca kak človek iz naših krajev, gotovo bi se mu bil nasmehnil radostno in prijazno, misleč si na tihem:

„Vrag naj me vzame, če ni gorenjska kri!“

In mladi mož, čigar inteligentni pogled in spretni nastop je kazal, da utegne biti visokošolec, je želel morda sam pri sebi, da bi srečal ljubega znanca iz domačih krajev. Nekaj hudega mu je moralo težiti srce, zakaj v svetlih očeh mu je ležala skrb, in prerana guba se mu je risala na močnem, širokem čelu.

Bog ve, kolikokrat je bil že premeril ta peron z naglimi, nepotrpežljivimi koraki! Drugi državni izpit se je bližal s tisto zoperno naglico kakor vse reči, ki so nam na poti, odprte knjige so čakale na mizici v mračnem dijaškem stanovanju — njega pa je gonila tajna sila venomer semkaj, gledat jeklene kače, ki so prisiketavale z domačega juga. Marsikakega tovariša je pozdravil, ki je dospel iz domovine — toda pozoren gledalec bi bil opazil kljub temu, da odhaja razočaran, kadarkoli izbljujejo vagoni svoje množice okajenih in trudnih popotnikov.

Tako se mu je godilo zdaj že tretji dan . . .

Mladi mož se je mahoma ustavil.

Nemirna zaposlenost uradnikov je bila postala še nemirnejša, ljudje so se zbrali v gneči okrog izhodišča, in v slehernem očesu je zaigralo pričakovanje.

Brzovlak, ki prihaja na Dunaj ob 9. dopoldne, je imel tisto jutro pol ure zamude.

In gibanje, ki se je pojavilo na peronu, je pomenilo, da prihaja.

Zaslišalo se je rahlo drdranje, narastlo mahoma v mogočen, umerjen šum, kolodvor se je napolnil z ostrim sopihanjem pare — zableščali so se jekleni in medeni deli na črnem životu lokomotive — in zdajci je stala pred očmi stena voz. Truma došlin se je usula okrog našega znanca — truma tujcev, zašumela in se razkropila.

Naš rojak je zmajal srdito z glavo; še bolj se mu je zamračil pogled, in guba na čelu se mu je vdolbla še globlje.

Zopet ju ni bilo!

Obrnil se je, hoteč oditi in čuteč, kako se mu poraja v prsih težka, dasi popolnoma neopredeljena slutnja.

„Nekaj ni v redu!“ je zamrmral sam zase. „Nekaj je temnega v tej reči, in prav sem imel, ko sem rotil očeta, naj je ne da temu človeku . . .“

Takrat pa je začutil na svoji rami tujo roko.

Splašil se je iz misli in se ozrl.

Za njim je stal mož njegove starosti, temnopolt in temnolas; njegove oči so zrle iskro in živo, izpod ostrega nosu so se mu vile predrzne brčice, pod njimi pa je igral gorak, dobrodušen smehljaj. Vsa postava došleca, ki je držal v levici ogromen kovčeg, kakor da je navaden zveženj knjig, je bila še čilejša in še prožnejša od njegove.

„No, no, spomni se kaj, lepo te prosim, Javornik!“ je zaklical prišlec in se zasmejal na vse grlo, videč našega znanca, ki se je ustavil na mestu in v svoji osuplosti ni našel takoj besede. „Glej ga zlomka, res me ne spozna! In kako gledaš — Javornik, človek božji? Aha, že vem, kaj te tišči, duša kranjska: v Švabico si se zaljubil tu na Dunaju, in zdaj noriš okrog in boš še pamet izgubil — prav ti je!...“

„Ne bo sile, Dušane!“ Javornikov obraz se je mahoma razvedril, ko je spoznal v dozdevnem tujcu svojega prijatelja

Dušana Jurišića, Srba iz svobodne kraljevine. „Oprosti! Saj veš, da te nisem pozabil, stara sablja — toda glava mi je polna skrbi in zamislil sem se bil tako . . .“ je govoril, korakaje z njim proti izhodu.

„Zamislil? In skrbi imaš? Saj sem rekel!“ Pri teh besedah je Jurišić ostro pogledal prijatelja.

„Kaj praviš?“ Javornik se je zdrznil in obstal na pragu kolodvora.

„Nič posebnega . . . Res sem te hotel poiskati, kakor hitro dospem na vaš blaženi Dunaj — nekaj bi se rad pomenil s teboj. Toda za to je časa dovolj, in tudi kraj ni primeren; saj vidiš, da si v napotje častivrednim postreščkom cesarskega mesta!“ je dejal mladi Srb, videč, da se je zadel v Javornika obložen pestrešček z zabuhlim dunajskim obrazom in izpustil vse svoje škatlje in kovčege na tla.

„Govoril bi rad z menoj?“ Našega znanca je pretreslo kakor čudna, silna slutnja. „To mora biti kaj nenavadnega — ko praviš, da si hotel takoj . . .“

„Nič nisem hotel! Ali veš, kaj je navada starih Slovanov, kadar se vidijo po dolgem času? . . . Če ne, ti moram priznati vsaj jaz, da sem potreben rose kakor trava na planini. Ta vražja vožnja. Nisem sicer prijatelj teh švabskih pijač — to veš! — ampak v tem trenotku bi dal za čašo piva pol življenja . . .“

To rekši je poklical izvoščka.

„Saj stanuješ še v starem brlogu, kaj ne da? No, prav! To bo vesela tvoja de-

bela gospodinja, ki mi je omenila že predlani, da sem ji simpatičen . . . Za nocoj me povabiš na divan, prtljago odložim pri tebi, in potem greva kam, iskat lečila duši bolni!"

Drdrala sta proti sredini mesta.

Javorniku niso šle iz glave Dušanove besede, da se ima pomeniti z njim . . . Vrivale so se mu siloma v neopredeljeno skrb, ki ga je glodala v prsih, kakor da je od njih do nje gotova brv, ki se mu mora razodeti v prihodnjem trenotku. Toda siliti ni hotel v tovariša, in da bi prekinil molk, ki je bil nastal za minuto, je napeljal drug pogovor:

„Preklicano si očrnel to leto, ko te ni bilo na Dunaju! Belokožec nisi bil nikoli, ali zdaj si takšen, kakor da bi se vračal iz Afrike . . . Kaj si vendar uganjal?"

„To, kar sem jaz uganjal, bi moral ti tudi enkrat poizkusiti, Ivan moj dragi! Odkar se nisva videla, sem živel do malega ves čas kakor sokol v zraku, izven zakonov tega sveta, kot zver pod milim nebom, ki ima samo zob in krempelj za varuha in prijatelja . . ."

Jurišićevo oko se je zaiskrilo v strastnem plamenu, in nozdrvi so se mu razširile, kakor da je udaril vanje veter tistega daljnega, svobodnega življenja.

„Kako to? Menda nisi šel v hajduke?" je vprašal Ivan Javornik pol v šali, pol resno.

„V hajduke ni treba hoditi pri nas doma. Saj je dovolj plemenitega posla v

neosvobojeni Srbiji — v Sandžaku, Stari Srbiji in Makedoniji! Tam doli, kjer poti naša raja krvavi pot in vzdihuje po velikem dnevu osvete. Tam — biti branitelj in maščevalec svojih zasužnjenih bratov — in tvoja edina pravica je moč tvojih rok, in nož in puška na rami! To ti je življenje, brate moj, še vse drugačno, nego sva ga živela pred dvemi leti pri vas doma, ko sva lazila po triglavskem pogorju za prepovedanimi gamzi . . . Samo takšno življenje je vredno moža, ki ima um, da misli, srce, da čuti in kri, da jo prelije za to, kar je dobro in pravo! — Vem, vem," je dodal čez nekaj časa, „vi ste miroljubni ljudje — to pravite, da bi laglje trpeli. Namenili ste se, da zajezite železno reko zatiranja z letečimi besedami. Svobodno vam — rešite se po tem receptu, če pojde. A radoveden sem, kako bi prijalo tebi, gorenjski Javornik, če bi preživel samo mesec dni z mano tam na starosrbskih brdih, in bi okusil, kako politiziramo mi — s puško in bombo!"

Okrog kočije se je stemnilo. Zapeljali so se bili v ozko stransko ulico, kjer je stanoval naš prijatelj v hiši, naseljeni z delavci in majhnimi uradniki.

„Pa to ti povem drugič: kako sem bil komita pri vojvodi Dovezenskem in kako smo se igrali s Turki — eh, krasota! Sve je sveto i čestito bilo, i milome Bogu pristupačno, kakor pravi kosovska pesem . . ."

Po mračnih, vlažnih stopnicah sta prišla visoko gori v četrtem nadstropju v majhno

sobo, kjer je visela trobojnica nad pisalno mizo in pričala, da brsti v tej zatohli ječi mladost slovenskega študenta.

Javornik je odgrnil žaluzije; pramen solnca, ki se je kradlo preko streh, se je razlil po sobi. In mladi mož je opazil v tej nenavadni svetlobi, da je dobilo prijateljevo obličje zdajci tudi vznemirjen in razburjen izraz.

Ozrl se je vanj; zdelo se je, da vprašujeta obadva z očmi in že slutita, o čem bosta govorila.

„Veš kaj," je povzel Dušan, odpiraje svoj kovčeg. „Premislil sem si. Za žejo mi daš ti kozarec vode, v krepčilo pa imam sam nekaj malega." To rekši je izmotal steklenico rakije, nekaj prigrizkov in škatljo finih srbskih cigaret, češ, „da bo laglje kramljati."

Sedla sta na ogoljeni divan in si nalila. Dušanova roka se je začela tresti; mahoma je moral postaviti kozarec na mizo.

Dvignil je obraz; njegove oči so bile nemirne in polne zadrege.

„Tako je torej, kratko in jasno," je povzel skoraj brez prehoda. „In ne razburjaj se — saj ni nič hudega. Stvar je le zagonetna; samo jaz . . . Eh vraga!" se je prekinil in mahnil zlovoljno z roko. „Tak poslušaj. Ko sem čakal v Zemunu svojega vlaka, je stal na tiru ravno ekspres, ki vozi proti Turčiji. Po peronu je hodilo dokaj ljudi, med njimi eleganten moški, angleško obrit, s krasno mlado gospo . . . Vse kaže, da je bila žena; toda njen obra-

zek je bil čisto svež in mil — dekliški, z eno besedo. Ali veruješ v ljubezen prvega pogleda? Jaz verujem zdaj. V hipu, ko sta se srečali naju oči . . . pa saj veš, kako je. Bilo je po meni. To se pravi — na popotovanju — kaj hočeš? Jaz na sever, ti na jug. Kljub temu sem jo moral gledati hudo zaljubljeno, zakaj videl sem, da me je opazila. In čudno: njen obraz se mi je zazdel mahoma tako trpeč — nekam odrevenel . . . sam zlodej vedi! Dalje se nisem mogel zanimati — trajalo je premalo časa. Videl sem le, da je tudi mož opazil moje poglede. Postal je nervozen, govoril ji nekaj naglo in razburjeno; nemara, da jo je ošteval. Ko sta stopila v voz, sta šla čisto mimo mene; gospa se je ozrla . . . jaz, saj veš, srce mi je hotelo skočiti za njo . . . takrat pa slišim, da je padlo nekaj pred menoj na tla . . . Pisk lokomotive — ekspres je izginil — a jaz sem stal še tam in držal v roki papirnat zavojček, ki nisem vedel, ali ga je vrgla nalašč, ali ga je le izgubila . . .“

Jurišić se je prekinil; znojne kaplje so mu stale na čelu.

„Zavojček je tu,“ je dejal in ga izvlekel iz listnice. „Do Zagreba sem se obotavljal — ne vedoč, ali mi ga je dovoljeno odpreti. V Zagrebu — sem ga odprl. In zdaj — Ivan, povej mi samo: ali je tvoja sestra doma? Ona — veš, ki je bila pri teti na Koroškem, ko sem bil jaz s teboj na počitnicah. Kazal si mi njeno sliko . . .“

„In tista gospa ji je bila podobna?“

Javornik je skoraj zakričal. Planil je kvišku, in kri mu je zalila obraz.

„Potrpi!“ je dejal Dušan. „Sklepam torej, da tudi tvoje sestre ni bilo doma — včeraj, ko sem srečal ono gospo v Zemunu. Ali se je tvoja sestra poročila?

„Pred štirimi dnevi je bila poroka ...“

„S kom?“

„Njen mož je neki von Schratten ... Prišel je k nam na letovišče, zaljubil se v sestro in pregovoril očeta, ki mu je imponiralo ime — in denar seveda ... Ves je bil v prstanih in briljantih.“

„Švaba?“ je prašal Dušan s prezirljivim, sovražnim povdarkom.

Javornik je zardel sramu.

„Da,“ je pritrdil tiho. „Jaz ne morem za to. Dedec mi je bil zoprn tudi drugače; rotil sem — prosil — divjal — nič ni pomagalo. Stari je trdoglav, a sestri je bilo bolj povšeči kakor ne. Saj veš, kako so ženske pri nas nerazsodne. Sprt z vso rodbino sem se odpeljal na Dunaj. Pri slovesu sem rekel sestri, naj me obvesti, če bo kdaj nesrečna. Ljubša mi je od vseh že izza mlada, in če bi vedel, da potrebuje moje pomoči, bi šel za njo do konca sveta...“

„In kakšen je — von Schratten, ali ne? — po zunanjosti?“

„Srednje postave, črnolas, s polno črno brado.“

„Oni v Zemunu je bil obrit. Toda brivcev je dovolj ob poti. Ali nima nad desnim očesom ...“

„Brazgotine?“ je kriknil Ivan, tresoč se po vsem životu. „Ima jo: majhno rdečo brazgotino — kakor od lučaja s kamnom! Za Boga, ne muči me dalje! Kaj je z ubogo Jerico — o, Kriste, Kriste — to je moralo priti . . .“

„Potem so potrjene hude slutnje, ki so me popadale spotoma,“ je rekel Dušan z drhtečim glasom. „Ubogo dete je bilo videlo pri tebi mojo sliko in me je spoznalo v Zemunu. Ta zavoj si je bila pripravila gotovo že prej, da ti ga spravi v roke. Evo ga — poglej in sam presodi!“

Ivan je odvil zavoj; iz njega je padla slika.

Njegova — bratova slika!

Na zadnji strani, pod firmo fotografa — njegov lastnoročni podpis.

„Rekel sem ji — usodna slutnja, ki mi je velela to opreznost! — rekel sem ji: Če bo pazil nate, pošlji mi mojo sliko . . . nič ne piši, vedel bom brez tega . . . Ali pa — toda kaj je to?“ je vzkliknil Javornik s turobnim glasom.

Poleg slike je ležal tiskan list: stran iz Prešernovega „Krsta pri Savici“.

Javornik se je sesedel v naslanjač. Roke so se mu tresle tako, da je padla fotografija na tla.

„Prosim te, Dušan,“ je izpregovoril trudoma, „tam . . . samovar . . . Nažgi ga. Tako . . . In zdaj — razgrej papir, ki je bil zraven . . . previdno, da se ne vname . . .“

Dušan je začel ogrevati list nad modrikastim plamenčkom.

V vročini so se začele pojavljati črke — debele rjave črke — kakor da niso pisane s peresom, marveč s koščkom lesa ali z drobnim ženskim mezincem!

Ivan je iztrgal prijatelju list.

Čital je: „Reši me! ...Carigrad... Moj mož je strašen človek!“

„To je pisano z mlekom,“ je pojasnil prijatelju z zamolklim glasom. „Kot otroka sva našla v neki knjigi... in potem, že kasneje, mi je pisala večkrat tako. Da boš bolj vesel, ko boš čital, je dejala...“

Dušan se je udaril z roko po čelu.

„Reši me!“ je vzkliknil. „Pred tednom dni mi je pisala, da pojdeta z možem v Pariz na ženitovanjsko popotovanje, ker je dejal, da Italija ni več moderna... In jaz, tepec, sem hodil na kolodvor...“

„Ali je imela Jerica kaj dote?“ je prašal Dušan nenadoma.

„Dvajset tisoč... Zakaj?“

„Samo tako sem prašal. Ubogo dete! Kaj je morala doživeti v par dneh tako strašnega, da ti je napisala skrivaj ta klic iz bede?“

Ivan je molčal, zakrivaje si obraz z rokami. Debele solze so mu polzele izmed prstov.

„In kam jo je vlekel — ta lump!“ je izbruhnil nenadoma. „Kje trpi zdaj sirota, revišče nedolžno...“

„Carigrad!“ je dejal Dušan važno. „Carigrad, stoji tukaj — in ne brez pomena.“ „Ne obupaj, prijatelj! Saj veva,

kaj nama je storiti; iskala jo bova, in odpraviva se takoj, če ti je prav. Samo nekaj te prosim: kadar ju najdeva — njega prepusti meni!" Pri teh besedah je postal Dušanov glas tako trd in krut, da je stresla Ivana groza. „Staremu komiti ne uide, pa če bi se skril z njo v zadnji kot Turčije. Brate moj, povedal sem ti, kako se mi je zgodilo v Zemunu; in zdaj ko veva, da je tvoja uboga sestrica v nesreči, mi je dražja kakor luč oči. Iskala jo bova z enim srcem in eno dušo, in najdeva jo — to vem — morava jo najti!" je vzkliknil strastno ter dodal tiše: „Morava, ker jo — ljubim..."

Molče sta se objela prijatelja, z zavestjo, da sta sklenila vez, trdnejšo od zidanega hrama.

Ivan je naglo pospravil, kar se mu je zdelo najpotrebnejše za pot.

Ko sta šla po stopnicah, mu je rojilo po glavi tisoč neverjetnih možnosti; v teh mislih je preslišal prijatelja, ki je mrmral med zobmi:

„Saj vem, kakšni so taki von Schratten... Dvajset tisoč dote — in stari jo je gotovo naštel na mizo — pa še sveže, mlado blago povrhu . . . Ha, Švaba! Kamor pride, je dušekupec!"

II.

Kaznovani oče.

Kdo izmed bralcev še ni občutil sile, s katero se polasti človeških misli jekleno petje železniških koles? Tisto enakomerno

suvanje železja rodi v duši nebroj obrazov, slika za sliko vstaja v tebi, sen za snom, in kakor v jeklu ni mehkobe, tako tudi v mislih na železniški vožnji ni strahu; upanje in samozavest se porajata v tvojem srcu, in ko te prinese črni konj do cilja, si ga v resnici vesel!

Javornik in njegov pogumni prijatelj sta si bila izbrala alpsko progo; po treznem preudarku sta bila sklenila, da se mora Ivan oglasiti doma, ker izve gotovo kaj važnega za njiju bodoče zasledovanje. In ker je ležala rodna vas skoraj tik ob gorenjski železnici, je pomenila vožnja po državni progi dobre tri ure prihranjenega časa.

Tri ure — to je mnogo za človcka, ki ve, da preti ljubljenemu bitju nevarnost!

Sicer pa jima je spotoma narastel pogum; nič več nista dvomila, da morata priti do cilja. Dušan ni omenjal Ivanu svojih posebnih sumenj glede Jeričinega soproga, in tudi naš rojak si ni ubijal glave z malenkostmi:

„Kar bo treba, narediva," je dejal. „Bojni načrt se bo razvijal sam od sebe, in tvoja znanja, o katerih mi pripoveduješ, nama bodo v nemajhno pomoč . . ."

„Tako je! Saj praviš vedno: Korajža velja!"

„Korajža velja! In vem, tudi Jerica ima srce na pravem kraju; dekle je res, toda gorenjsko dekle — dekle in pol!"

Ob teh besedah se je nekaj trpko stisnilo v Jurišićevih prsih; vendar pa ni

hotel spomniti prijatelja, da je bil Jeričin obraz ob njiju čudnem srečanju tako nekam plah in zbegan, kakor da nosi na duši jarem tajinstvene sile . . .

Vlak pa je drdral, drdral vse naprej; edina misel v njegovem železnem srcu je bila: Do cilja!

Vozila sta se po koroških tleh, po tistem krasnem kosu slovenske zemlje, ki je zasužnjen in ponižan kakor nobeden drugi.

„Vaše Kosovo!" je rekel Dušan zamolklo.

„Ne bojte se za nas!" je odgovoril Ivan. „Z novim časom pridejo novi ljudje; kmalu bo zmanjkalo ponižnih, in takrat zapojemo novo pesem! Odklenkalo bo hlapcem, ki jim je vsak von Schratten drugi bog, če pride prodajat v naše kraje svojo kulturo in kvarit poštena slovenska dekleta. Sam Bog nama daj, da zalotiva razbojnika dovolj na samem; to mu razloživa po stari kranjski šegi . . ."

„In po srbski!" ga je prekinil Dušan z usmehom.

„Po jugoslovanski torej! — mu razloživa najin politični program . . ."

„In Bog daj, da bi mu prihitel še kateri na pomoč: za naju dva je eden premalo . . ."

Tako se je razpletel med prijateljema razgovor, ki se ga utegne bralec spomniti, kadar dohitimo njiju poznejše nevarne prigode na divjem Balkanu.

Toda zopet se je upehal železni vranec z nemškega severa; udarci jeklenih kopit so postajali vedno počasnejši . . .

„Kul-turrr!“ je udarilo še enkrat in zahreščalo na gladki progi: vlak je obstal na Ivanovi domači postaji.

„Do svidenja, brate! Kakor hitro dospeš v Belgrad — oglasi se pri ‚Belem orlu.‘ Ali te počakam tam, ali pa odhitim naprej in ti pustim obvestilo. Ti glej samo, da prineseš tudi z doma kako vest za najino rabo . . .“

Še enkrat je stisnil Dušan prijateljevo roko; vlak je zažvižgal — mahljaj z roko — Ivan je stal sam pred postajo.

Domača hiša se je dvigala par streljajev od ondot na zelenem griču — pristna gorenjska hiša, ki pa je kazala že na prvi pogled vse znake nenavadnega blagostanja. Stari Javornik je bil spreten gospodar; pomnožil je bil svojo dedščino tako, da mu že zdavnaj ni bilo para daleč na okoli. „Gospod Javornik“ so ga klicali zdaj sosedje in spoštovali njegovo mnenje v vseh občinskih rečeh.

Prsi so se razširile Ivanu, ko je zavil mimo lične vile, ki jo je bil oče zgradil za letoviščarje, pred rodno hišo, obsajeno z jablanami.

„Boljše bi bilo, da ni prišlo vse to premoženje, gospodstvo in tuja navlaka v našem domu: ne bila bi se vgnezdila tuja misel in tuji ljudje . . .“

Toda pozdravil ga je širok, porogljivo dobrodušen smeh:

„Oho, Janez! Takšnega pa še ni bilo: zdaj pride, ko je že vse pospravljeno po svatbi... Boš vsaj drugič vedel, da ni lepo, če se mudi študirat — iz same gole trme!"

Oče je stal na pragu, visok, plečat mož v polugospodski obleki, z debelo smodko med ustnicami. Počasi, kakor se spodobi očetu, ki bi moral biti bridko užaljen, če bi ne bil tako blagega srca, je pomolil sinu roko.

„No, zdaj vidiš, če je bilo treba, da sva se tako skregala!"

Resno je pogledal sin očeta in bol se mu je oglasila v srcu:

„Kako bo siromaku prihodnjo minuto, ko spozna svojo krvavo zmoto?"

„Treba je bilo oče, je odgovoril z drhtečim glasom, držeč starega za široko dlan. „Stopiva v hišo, da naju kdo ne sliši; in bodite pripravljeni — hudo je, kar vam imam povedati."

Starodavno, domače pohištvo je ležalo zavrženo pod streho; kmetska izba je bila poslikana s šablonami in napolnjena z mestno robo, ki preplavlja svet iz velikih tovaren. In še bridkeje kakor nekdaj je občutil Ivan zdaj to izpremembo; odkimal je očetu, ko mu je pokazal z roko na zofo, ter sedel na star kmetiški stol, ki je stal po naključju v kotu izbe.

„Oče!" je izpregovoril počasi in s povdarkom, ohranjaje si trudoma mirno kri. „Prav sem imel, ko sem vas prosil: ne dajte Jerice temu človeku — če ga tudi

sama rada vzame. Kdo ga je pa poznal? Jaz ne — in tudi vi ga niste. Prišel je, rekoč, da je graščak na Solnograškem; to lahko reče vsak. Bil je tu na letovišču kakor sto in sto ljudi — tujcev, ki jih ni moči pretehtati, ali prihajajo z odkritim srcem. Vedi sam Bog, ali se res piše tako, kakor pravi, in ali ima res kje kako graščino! Kramljal je z vami, hvalil vas, da ste pameten mož in da govorite dobro po nemški, pripovedoval, kako silno ljubi cesarja in kako se zanimajo na Dunaju za Gorenjce, ter vam obetal, da bo izposloval po svojih znancih visoke podpore za tujski promet . . . Zato, samo zato ste ga imeli za finega gospoda! In vi, ki pravite vedno, da je denar sveta vladar, se niti niste prepričali, ali ima kaj denarja. Še računa mu niste predložili — kako bi, ko je postal vaš zet. Vse to bi vam rekel, a kaj, ko je . . ."

„Ko je zaman!" je zaklical stari Javornik trdo. „Ali meniš, da sem otrok? Moj zet in tvoj svak, ki se lahko ponašaš z njim, mi je pokazal vsa pisma — vse listine, in tudi pisma svojih znancev — svojega strica, ki je general! Možu, ki se lahko sklicuje na takšne osebe, ne boš očital, da je goljuf!"

In besno je udaril po mizi.

„Potrpite, oče. Dobro — da je goljuf ne bom trdil tja v en dan. Toda to vam ponavljam, kar sem rekel že prvikrat: Jerica ne more biti srečna s tem človekom. Če je bila tudi tri leta v zavodu in se na-

učila nemško in vrag vedi, kaj še — ona je vendar naturno dekle; ne more razumeti njega, in on je ne more ljubiti res globoko in trajno. Res ga je marala sama — toda vi bi lahko vedeli, kakšne reve so naše ženske! Večno so nezadovoljne, pa se zagledajo v takegale . . . omamijo jih gladke manire, fino se jim zdi vse skupaj, kaj pa da . . . in zdajci misli neumnica, da bo ob njegovi strani sam paradiž, ter je pripravljena roditi otroke sovražniku svojega naroda!"

„Končaj!" je kriknil oče in planil kvišku. Žile na čelu so se mu napele v skrajni razjarjenosti. „Schratten je mož, da je malo takih! Človek, ki govori o cesarju tako spoštljivo in poroči dekle — on, kot plemenitaš — čeprav mu njen oče ne more našteti več kakor bore dvajset tisoč kron . . ."

„Torej ste mu jih našteli — kar na mizo?" je vzkliknil sin in vstal takisto, kakor da mu je šinila v glavo huda slutnja.

„Naštel — kar na mizo!" je ponovil oče s kmetskim ponosom.

„In kam sta odšla na ženitovanjsko popotovanje?"

„V Pariz!" se je odrezal stari. „Schratten pravi, da je na Laškem zdaj že premalo nobel."

„To ni res!" je vzkliknil Ivan. „V Pariz nista šla, ker ju je srečal moj prijatelj v Zemunu — na poti proti Carigradu . . ."

Nato je povedal očetu v kratkih besedah vse, kar je že znano našim bralcem, ter položil predenj tajinstveno Jeričino pismo na listu iz Prešernovih poezij.

„In še nekaj, oče," je dodal nazadnje. „Jerici je tako ugajala njegova črna brada — v Zemunu pa je bil obrit, gol kakor lonec!"

Oče ga je gledal izprva posmehljivo, nato neverno, nazadnje pa se je izpremenil ves njegov obraz; spodnja ustnica se je začela tresti, in oči so zastrmele v široki, otroški plahosti.

„Grom in strela!" je zamrmral, povešaje glavo. „To so čudna znamenja: v Carigrad, ko mislimo vsi, da se vozita proti Parizu ... obrit, ko je nosil prej brado ... in tole Jeričino sporočilo ... Ne, ne, to ni mogoče!" je vzkliknil nenadoma, izkušaje se otresti strašne misli. „Kaj se ti blede, fant! Če bi res ne bilo vse s poštenjem in pravico — Bog nebeški, čemu pa bi bilo vse to? Kakšen pomen bi imelo ... Jezus Marija? Ne, ne ... vse skupaj ni nič, in to pisanje ... ta list ... saj še vrag ne pretuhta babnice, kaj ji pride na um! Pokregala sta se, pa že misli, da je vse pri kraju — ne, ne!"

In boječe se je ozrl v sina, kakor da bi ga prosil, naj potrdi njegove besede — naj reče, da je gotovo vse le videz — da ni mogoče, da ni res, z eno besedo!

Takrat pa se je zdajci zaslišal izpred hiše trd korak.

Prišlec je stopil po stopnjicah do hišnih vrat in poprašal deklo, ki je stala na pragu.

Ivan je spoznal njegov glas!

Zgenil se je v prvem trenotku, da bi planil ven in skril nezvanega gosta, skril ga kamor koli, samo da ga oče ne vidi . . . Zakaj, ni malo ni dvomil, čemu je prišel!

Toda že je prisluhnil tudi oče.

Njegov zdravi, rdeči obraz je prebledel, kakor da je padla slana nanj,

Spogledala sta se: nekaj groznega je šinilo med njima sem in tja, in kakor bi udaril, je stala v dušah obeh enaka strašna gotovost.

Potrkalo je na vrata in v sobo je stopil žandarski stražmešter Videc — tisti, ki je včasih obračal oči za Javornikovo Jerico!

„Kaj — kaj pa je?" se je izvilo očetu.

„Službeno, gospod Javornik, službeno . . . Vašega zeta iščemo — vašega gospoda zeta!" je dodal stražmešter s porogljivim povdarkom.

„Mojega zeta!" je zakričal Javornik z nečloveškim glasom: „Kriste nebeški — kaj pa hočete mojemu zetu?"

„Le mirno, gospod Javornik, lepo mirno! Veste, uradna oseba je uradna oseba . . . Torej, kje se zdaj nahaja vaš gospod zet? Prišlo je pismo — takšno, veste, ki mu pravijo tiralnica. Popis in slika soglašata do pičice — tu poglejte. Posebno znamenje: brazgotina nad desnim očesom . . . Izdaja se za von Schrattena; sicer ima pa svojih petnajst imen."

„Tak kaj pa je naredil, za Kriščevo voljo?"

„Z dekleti kupčuje!...“

„Jezus Marija!... Moja hči!... Moje dobro ime... Moj otrok!...“

Kakor težka gruda se je sesedel bogataš na kmetski stol, ki je stal zaničevan in pozabljen med novodobnim pohištvom...

„Oče! Pomirite se... za božjo voljo!“ je zaječal Ivan v smrtnem strahu in podprl očeta, da se ni zvalil na tla. „Saj še ni prepozno... oče, lepo vas prosim... saj sem prišel, da jo grem iskat!...“

„Iskat... Jerico!... Ta lopov... mojega otroka!... Poštene hiše poštena hči — in vsak pes... ki pride s ceste... vsem na...“

„Moj Bog, kaj pa je to?“ je zagodrnjal stražmešter in skočil po dekle.

Veža se je napolnila z ženskim jokom; kuharica Meta je planila v izbo in plosknila z rokami.

„Blagor materi, da jo krije hladna zemlja!“ je zamrmral Ivan, polagaje težko očetovo telo na zofo. „Janez naj zapreže, kar more najhitreje, in po zdravnika!“ je zaklical. „Ve pa prinesite vode in jesiha!“

Nepričakovani udarec je bil zadel starega s strašno silo. Obličje mu je zardelo kakor škrlat, ustnice so mu posinele; namesto besed je prihajalo iz grla nerazumljivo hropenje. Po zagorelem moškem licu pa sta spolzela dva curka debelih, vročih solz...

Odpenjaje očetu srajco, je mignil stražmeštru z očmi, da naj ostane v bližini.

Jokajoče ženske so začele močiti staremu Javorniku sence. Nabralo se je sosedov, in sleherni je priporočal, kar je vedel in znal. — Toda nesrečnežu se ni hotela vrniti zavest; le tisto težko, bolestno grgranje mu je vrelo iz prs, kakor tožba, zgovornejša od vsake človeške besede.

Voz z zdravnikom se je pripeljal v divjem diru. Doktor, resen in postaren mož, je poizvedel s par besedami, kaj je gospodarju; nato je velel Ivanu, naj ga puste z bolnikom samega.

Takrat se je ozrl mladi mož po stražmeštru in ga našel slonečega na vrtnem plotu. Ko je dvignil žandar obraz, je videl Ivan vse njegove črte skrčene v izrazu muke in potrtosti.

„Gospod Javornik," je zajecljal žandar, „če bi bil vedel, da bo tako hudo . . . strela božja, kdo je pa mislil! A to vam povem: ljudje pravijo, da sem gledal za vašo sestro, in menda . . . bo res tako . . . To se ve, prebogata je bila zame; še misliti ni bilo, da bi izpregovoril . . . A tiste tedne, ko so začeli govoriti, da jo dajejo onemu falotu — da bi ga zemlja požrla! — veste . . . ves čas mi je sililo v možgane: Kaj če bi ga enkrat ponoči . . . s temle svojim . . ." in krčevito je stisnil puško pri bajonetu. „Pa ga le nisem — škoda je bilo . . . In tudi vi ste bili zoper to . . . in vsa vas . . . o, kako prav smo imeli vsi!"

Nato mu je povedal, kako da je prišlo naročilo: takoj aretirati! Von Schratten je

bil eden najnevarnejših kupčevalcev z živim mesom, s tisto ubogo, zapeljano robo, ki polni pohotne brloge širom sveta . . . A kam slediti za njim?

Ivan mu je povedal svoja domnevanja.

„V Carigrad?“ je vzkliknil stražmešter žalostno. „Na Turško? Tam ga ne doseže roka pravice!“

„Doseže ga moja!“ Ivan je zaškripal z zobmi. „In če se mi skrije v sredo zemlje . . .“

Takrat pa je prihitel doktor iz hiše; vesela vest se mu je brala na obrazu.

„Zavedel se je! Govoriti še ne more, toda z rokami giblje in ozira se . . . gotovo išče vas! Hitite k njemu!“

Očetove oči so zasijale, ko je stopil Ivan k postelji, kamor so ga bili prenesli. Hotel je govoriti, toda jezik se je valjal nerodno po ustih; slišalo se je le zamolklo mrmranje. Zdajci pa se je zgenila roka; dvignila se je rahlo — slabotno — in pokazala z drhtečimi prsti na omaro, ki je stala v kotu; stari Javornik je spravljal vanjo lovske puške in denar.

Odprl jo je in pokazal očetu debelo rdečo listnico.

Bolnikova roka se je spustila na odejo; oči so odgovorile:

„Da, da! . . .“

Stopil je k postelji, ter pomolil očetu odprto listnico.

Počasi, s silnim naporom je izvlekel Javornik dva nova tisočaka; sin je iztegnil roko.

„Da, vzemi!“ so rekle bolnikove oči. Roka pa se je dvignila iznova in se pričela gibati, kakor da bi mahala:

„Pojdi, pojdi!“

Ivan se je sklonil k očetu:

„Za njo? . . . Iskat Jerico? . . . Kaj ne da, oče?“

„Da, za njo — iskat jo! Reši jo, dokler ni prepozno!“ so zaprosile oči; jezik se je premaknil v ustih, in vzgrgralo je polurazločno:

„Da . . . iskat . . .“

Vprašujoče je pogledal Ivan zdravnika. Ta pa je potipal mladega moža po rami:

„Nič nevarnega, mladi mož . . . Ako ne pride kako novo razburjenje, bo vse dobro čez teden dni. Samo čuvati ga je treba — skrbna postrežba in nič razburjenja — to je prva stvar!“

— — — — — — — — — — — —

Dve uri nato se je odpravil Ivan zopet na pot. Očeta je priporočil staremu stricu Martinu, ki je sameval v Javornikovi bajti, in Meti, ki je bila hiši druga mati, odkar je spala ranjka Javornica tam za cerkvijo svoj poslednji sen.

Ponosno so sinele planine v popoldanskem solncu in milo se je storilo Ivanu, ko je pomislil:

„Z Bogom, Triglav moj, in vi vsi, kar vas je njegovih bratov! Z Bogom, oče, ki trpiš tako kruto za svojo slepoto — z Bogom ti, domača vas. Ali se ne vidimo nikdar več, ali pa kmalu spet, srečni, pošteni in — maščevani!“

III.

V zločinskem čaru.

Jerica ni mogla razumeti, kako se je zgodilo . . . In vendar je bilo res: sanje o sreči in ljubezni — razbite, srce — nalito z grozo in obupom do vrha, poslednja nada rešitve — izgubljena, izjalovljena . . .

Že drugi dan sta bila v Carigradu; ona in njen mož . . .

Njen mož? . . .

Globoka noč je ležala nad mestom sultanov. Umolknilo je bilo poulično upitje, umolknil krik čolnarjev na Zlatem rogu; že zdavnaj je bilo izlilo solnce svoje rdeče vino v morje. Sove so plavale neslišno po zraku, len veter je šumel med cipresami in sikomorami, in tuintam je zatulil pes — gladen carigrajski pes brez reditelja in gospodarja; njegovo tuljenje se je zategnilo v noči tem pošastneje, odgovorilo mu je tuljenje tovarišev po vseh umazanih ulicah — in zazdelo se je za trenotek, kakor da tuli ves Carigrad divjo, nerazumljivo pesem, polno blaznosti in bolečine. Nato je počasi zamrl ponočni zbor, in molk je zavladal nad mestom — turoben molk, ki je segal s svojim vznemirjajočim dihom v Jeričino sobo in ji davil srce.

Kod je hodil von Schratten?

Saj ga že od jutra ni bilo doma; sinoči pa je spal v sosednji sobi: porinil jo je v to tesno kletko, zaprl vrata in obrnil ključ...

Medlo je brlela majhna svetilka na vegasti mizici z umazanim pregrinjalom;

rože na nesnažni, raztrgani tapeti so plesale v njeni bolni luči čuden, pošasten ples.

Poleg svetilke je stal lesen podstavek s komaj dotaknjeno večerjo; Jerica je parkrat poizkusila jesti, toda poleg čudnega okusa tuje jedi ji je branil strah, kakor da jo uklene zavžitje hrane do kraja in nerešljivo v spone prokletega življenja, čigar nesrečno bližino je čutila od trenotka do trenotka razločneje.

Bila je tam pečena jagnetina, sladčice in krožnik s cigaretami.

Debela ženska s kuštravimi, črnimi lasmi in žoltim obrazom je bila prinesla jedi že dopoldne. Zamomljala je nekaj v nerazumljivem jeziku in postavila pladenj na mizo.

Jerica je planila nehote mimo ženske na temni hodnik; takrat pa jo je objelo dvoje mišičastih rok. Brkat dedec enako žoltega obraza jo je dvignil ter jo vrgel na posteljo; furija se je zarežala s poroglji-vim glasom — ključ je zaškripal v vratih — in jetnica je bila zopet sama.

Toda plašila je ni toliko samota kakor grozne misli, ki so jo obhajale in tkale v njeni glavi odurno sliko — obraz krute, nezaslišane resnice.

Zdaj se je spominjala vseh tistih neverjetnih povesti o deklicah, zamamljenih z blestečimi obljubami ali poročenih po brezvestnih zločincih in odvedenih v tuje kraje . . . In slutila je usodo, ki jo čaka: trepetala je pred uro, ko pride kupec živega plena ter jo odvede v kak skrit brlog,

kjer bo brez milosti izročena njegovi pohoti — ali morda celo vsem, vsem in vsakemu, kdor pride . . .

Torej je bilo vendar mogoče, da žive na svetu tako podli, propadli ljudje!

Najstrašneje pa jo je morila zavest, da nima v sebi toliko moči, da bi se mu uprla; da bi zakričala na pomoč sredi ceste in opozorila nase ljudi. Vso silo ji je bil izsesal ta človek s svojim strašnim očesom, obdarjenim s tajinstveno oblastjo.

Ljubila ga vendar ni nikoli!

A drugi dan po tem, ko je prišel k Javornikovim na letovišče, jo je našel samo v hladnici na koncu vrta; čitala je. Von Schratten je prisedel in začel razgovor — kakor pač govore velikomestni gospodje z mladimi, neizkušenimi deklicami. Med tem je začutila mahoma, kako srepo se upira vanjo njegov prodirajoči pogled. Bilo je kakor neviden curek moči, prepajajoče dušo in misli; in nehote je morala vzdržati ta pogled, iskati ga z lastnimi očmi ter mu nuditi odprto pot — vase, v globino svojega srca.

Zazdelo se ji je, da bi ta človek lahko storil z njo, kar bi hotel; ona se ne bi mogla, ne bi znala braniti . . .

„Prav rada se bova imela, gospodična," ji je dejal nazadnje. „Tako rada – vi niti ne veste! Ponoči in podnevi boste mislili name . . . Živeti vam ne bo brez mene . . . Ljubili me boste! da . . . že zdaj me ljubite . . ."

Kakor ukazi so zvenele njegove besede; podjarmile so njeno dušo in vse njeno bitje . . .

In vse, kar je mislila potem, kar je čutila, želela in počela — mari ji ni on narekoval vsega tega?

Bilo je, kakor da ji polaga v dušo silne kali, iz katerih poganja vse, kar misli, čuti in dela.

Jerica je zapadla pogubonosni moči sugestije!

Spomnila se je, kako ji je rekel tisti dan, preden je prosil očeta za njeno roko:

„Ako te oče ne da radovoljno . . . potem pojdeš z mano — skrivaj — z mano, ker ne moreš živeti brez mene . . . pojdeš, kamor bom hotel — na konec sveta . . .“

O, kako prav je imel Ivan, ki je prosil, besnel in grozil, naj je ne dado temu tujcu, Nemcu — nje, kmetske deklice, ki ne bi bila nikdar popolnoma srečna ob njegovi strani, niti če je najboljši človek na svetu!

Če bi bil Ivan vedel, zakaj ljubi Jerica Schrattena!

Nastopila sta ženitovanjsko potovanje . . . Kako čudno jo je izpreletelo, ko je zapazila, da se vozita v drugo stran proti Zagrebu, namesto proti severu — v Pariz!

Tiho, boječe ga je vprašala, kaj pomeni to . . . On pa je odložil mahoma vso gladko nežnost, ki ga je odlikovala dotlej; osorno jo je pogledal s svojimi čarobnimi očmi, udaril jo je z zmagujočim pogledom in ukazal kratko:

„Molči!"

Bilo je v Zagrebu, na terasi restavracije. Sedeli so pri obedu, von Schratten, ona in tuj gospod, ki ga je srečal „slučajno": grof Pekmesics, kakor ga je predstavil von Schratten . . .

Takrat jo je izpreletela groza, ne da bi sama vedela zakaj; govorila sta ogrsko, muzala se drug drugemu in jo pogledovala po strani . . . Enkrat, ko je padlo v razgovor mimogrede par nemških besed, je razločila:

„Frisch, jung . . . prima Ware . . ." (Sveže, mlado . . . blago prve vrste).

In takrat se ji je posrečilo, da je začela premišljati sama pri sebi, ugibati in trepetati . . .

Takrat je našla neopažen trenotek, da je pomočila mezinec v mleko in napisala tajno pismo na list iz Prešernovih poezij, ki jih je nosila pri sebi.

In na dolgi vožnji od Zagreba do Zemuna je sklenila porabiti prvo priliko, da poizkusi poslati bratu vest o sebi; zdaj je čutila jasno, da mož nima poštenih namenov. Kako se je razveselila na zemunskem kolodvoru, ko je spoznala v neznanem občudovalcu Dušana Jurišića, bratovega prijatelja, o katerem ji je Ivan toliko pripovedoval in čigar fotografija je stala v rezljanem okvirčku na njegovi mizi. Kakor blisk ji je šinilo po glavi: on bo spoznal bratovo sliko — morda ugane, da je namenjeno njemu — ali pa se mu vsaj posreči, opozoriti ga — nemara se mi pri-

bliža, in morda — morda! — morem takrat prelomiti zlokobni čar, ki me prikleplje k von Schrattenu . . .

Izginil je Zemun, izginil Jurišić — kalna megla brezupja in neopredeljenih bojazni je obdala Jerico od vseh strani.

Bog ve, ali najde brata njena poslanica?

In če ga najde — ali se bo spomnil in prihitel za njo?

Če se spomni — ali jo najde v daljni tujini?

In če jo najde — ali ne bo že zdavnaj prepozno? . . .

Prepozno! . . . Oh, rajša umreti kakor to! . . .

Jerica je stopila k oknu. Tesno dvorišče je zijalo pod njo kakor črn prepad brez dna.

„En skok tu dol . . . en sam . . . to je rešitev! . . .“ so zamrmrale ustnice. Obenem pa se je stisnila siroti duša v zavesti, da nima moči storiti tega, ker ve, da ne sme — da on ne pusti . . .

Lasje so se ji razpletli in se usuli po ramah. In mahoma sta se ji ulila po licih dva vroča, tešilna potoka solz. Jerica se je vrgla pred posteljo na kolena in plakala dolgo, dolgo . . .

Nato je zastrmela v medlo luč, poigravaje si z zlatim pramnom svojih las, ki ji je bil zdrknil med prste. Danes — danes prvikrat se ji je bila zasvetila misel:

„To se razume, da ima nepoštene namene . . . Poročena sem mu, on pa se vede,

kakor da bi bila tujka ... Se ve, nedotaknjenemu blagu je cena višja ... Gorje mi!"

Izkusila se je pomiriti z molitvijo. Poiskala je v ročni torbici droban rožni venec, spomin nepozabne ranjke matere, in ga je začela prebirati med prsti ... Toda v njeni duši ni bilo tistega miru, ki dvigne misel nesrečnega k Bogu.

Zdajci je vstala in stopila k mizi. Zapeljivo so se belile cigarete na malem krožniku.

Jerica jih ni pušila še nikoli ...

Nekaj je zaškrtalo pri vratih. Bila je linica, skozi katero je pogledala včasih ona žolta babnica ... Jerica je zlovoljno stresla rame in se obrnila proč, dokler se niso oddaljili njeni drsajoči koraki.

Nato je naglo zapalila cigareto, vrgla obleko raz sebe in legla v posteljo. Enkrat še spati — spati, da se vsaj za trenotek spočije izmučena duša. Saj to je vedela, da se ji tu, v tej hiši, ne zgodi nič žalega; ljudje čuvajo blago, ki je namenjeno, da se proda za drago ceno!

Omamen vonj se je dvigal iz cigarete — čuden, omamen vonj. Zavilo je možgane kakor božajoča tenčica, bohotne slike so se dvignile v mislih ... Daljna, opojna godba se je oglasila tam nekje; revna soba z zamazanimi tapetami se je izpremenila v palačo, leskečočo se zlata in dragih kamnov ... Po dvorani so se sukali vitezi — vrvel je ples prelestnih plesalk ...

V tobaku je bil hašiš, opojni sok konoplje, s katerim se omamljajo orientalci.

Čez dolgo se je zazdelo Jerici, da se hočejo razbežati podobe njenih sanj. Sijajna dvorana se je odmikala v daljo; pred Jerico je ostal samo obraz gospe v bogati halji — čutila je, kakor da bi jo nekdo obračal — nato je s trudom odprla trepalnice, težke kakor svinec . . .

Tisti hip so se zaloputnila vrata; zaškripal je ključ, in zlobni grohot rumene starke se je začul s hodnika.

Tako mrzlo je bilo . . . Jerica je pogledala po sebi; val gorke rdečice ji je udaril v lice in vzkriknila je od groze.

Bila je gola, kakor jo je Bog ustvaril: njena obleka je bila izginila . . . a na stolu poleg postelje so ležala turška ženska oblačila!

IV.

Lovci na sledu.

Kmalu potem, ko je sedel Ivan na zagrebškem kolodvoru v vlak, ki ga je imel popeljati za prijateljem in izgubljeno sestro, je izprevidel jasno, da se zdaj začenja zanj življenje prigod in doživljajev. Še preden je postavil nogo v voz, je začutil tuintam oči, ki so ga motrile skrivaj z ostro pozornostjo ter se skrile, kadarkoli je hotel prestreči njih pogled. In ko je sedel v kupeju drugega razreda, ni dvomil več ni malo, da je opazovan.

„Preglasno sem zahteval listek do Belgrada", je zamrmral sam pri sebi . . .

Tajna policija in mreževje konfidentov je že od pamtiveka univerzalni lek, s katerim si preganja avstrijska vlada strahove slabe vesti; nikjer pa ni ta špecialiteta v tako bohotnem cvetu kakor na Hrvaškem. Ako se mudiš kot tujec v Zagrebu, ali če je znano o tebi, da si pogledal katerikrat, kakšen je svet tam onostran Donave in črnožoltih kolov, ne moreš biti prepričan niti v svojih najintimnejših opravkih, da ne pazi nate vsegaveden nos in vseslišoče uho . . .

Ivan Javornik je posnel po zunanjosti svojih treh sopotnikov, da sta dva med njimi Juda; brez preneha sta gobezdala po nemško, obdajaje se z gosto meglo tiste vonjave, ki varuje sinove Izraela že od nekdaj bližine spodobnih ljudi.

Tretji je bil rdečelas možiček z nanosnikom in pristriženimi brki; gledal je sila prijazno, in videlo se mu je na obrazu, kako rad bi se spustil v razgovor z našim rojakom.

Prilika se je ponudila. Ivan, naveličan izraelskega parfuma, je izvlekel cigareto, da vsaj nekoliko razkuži dušljivi zrak.

Rdečelasec je bil bliskoma pri roki s švedskimi užigalicami.

„Hvala lepa," je dejal Ivan vljudno in kratko.

Toda mož se ni dal oplašiti, in tako se je vendarle razplel razgovor.

Odkod da je? Ah, Slovenec! To ga veseli: Slovenac i Hrvat, na uvjek bratu brat . . . In potrebno je, prav potrebno, da se združimo še vse tesneje, posebno v današnjih časih, ko ravnajo z nami kakor svinje z mehom . . .

Izprevodnik je prišel ščipat listke in prekinil rdečelasca v njegovem gostobesednem ščebetanju. In zdaj se je zgodilo nekaj čudnega; Ivan, ki mu je bila dala narava sokolje oči, je opazil takoj.

Rdečelasec ni pokazal nikakega listka.

Pač pa je ostro pogledal izprevodnika in napravil z roko čudno gesto, ki se je zdela kakor domenjena. Nato je pogledal bliskoma okrog sebe, kakor da bi se bal, ali ga ni kdo zalotil.

Izprevodnik je pomežiknil, dvignil roko malomarno k pokrivalu ter odšel.

Nočilo se je. Vlak se je sopihaje bližal Sisku. Rdečelasec pa je silil neprestano v našega rojaka; in človek bi bil sklepal po njegovih besedah, da ga zanima na vsem svetu zgolj politika in nobena druga reč.

„Čujte," je rekel naenkrat, mežikaje z zvitim očescem izza nanosnika, ter se sklonil prav tesno k Ivanu. „Ali se vam ne zdi, da bi bilo najboljše, ako bi se mi vsi . . . saj veste, Jugoslovani skupaj . . . no, saj me razumete — ali ne?"

Njegov pogled je obvisel vprašujoče na Ivanovem obrazu.

„Razumem," je rekel Ivan z mirnim glasom. „Toda stopiva malo ven — že prej

sem vam mislil zaupati nekaj važnega — tajnega . . .“

Od strani je prestregel zmagoslavni in škodoželjni blisk, ki se je zasvetil v rdečelaščevih očeh pri teh besedah. Stopila sta na hodnik; skozi široka okna je temnela noč, in le tuintam jo je prebodla daljna lučka. Ivan je spustil najbližje okno in prijel možiclja za rokav:

„Poslušajte, človek božji. Hotel sem vam zaupati važno skrivnost, da pri nas ne rasto kalini, kakršne vi lovite. Kdor se spušča v politične razgovore z ljudmi, ki se vozijo brez listka in dajejo izprevodniku tajna znamenja, je večji tepec nego jaz. Če bi vas pa vseeno mikalo ostati v moji družbi in nadaljevati ta pomenek . . . ali mi zaupate, da vas vzdignem za vrat in vas treščim tu skoz kakor mačko? . . .“

To rekši, se je obrnil, vrnil se na svoj prostor in se pogreznil v zadovoljnost človeka, ki ve, da je storil prav.

Rdečelasec je segel po svojo ročno torbico in izginil; tudi Juda sta izstopila nekje . . .

— — — — — — — — — — — —

Zasvital se je dan. V rosnem jutru je zelenela brezmejna ravnina, razlivajoča se kakor morje od obzorja do obzorja.

Ob rohnenju vlaka je mahoma preplavila Ivanovo srce otožnost. O, ti planjava — kakor morje hrepeneča in čakajoča, da bruhne tvoj vihar! Ti črna zemlja, rodovitna in vsega zmožna, ječeča pod zatiralčevo peto . . .

In vendar — kje je bila meja med to zemljo in med domovino?

Ivan je ni čutil; in prav zato se mu je stisnilo srce še bridkeje.

„Ali ni tam in tukaj ena sama domovina, spojena po našem skupnem trpljenju in ponižanju — neodrešena devica, poročena tujemu dušekupcu?“

In že ni mogel več ločiti Jeričine usode od gorja vsega tega izdanega ljudstva. Tako podobno se mu je zdelo oboje; in tudi Dušan, brat od onostran Donave, je imel svoje mesto v tej primeri — pripravljen, pomagati mu z vsemi silami in žrtvovati se za skupno, srečno in svetlo bodočnost.

Vlak pa je bobnel — čuj, ali ni grmel z železnimi besedami:

„Pride čas!... Pride čas!... Pride čas!...“

— — — — — — — — — — — —

Zemunski most!

Kakor vihar je popadlo Ivana tisto strašno in bliskovito čustvo, ki ga okusi pač vsak Slovenec, kadar ga pripelje tukaj železni vranec na srbsko obrežje Save.

Slovanska zemlja, gruda brata po misli in krvi — zemlja svoja, svobodna, od nikogar ne teptana!

Prvikrat v življenju se mu je odgrnila zagonetka svobode... In kakor mali otroci, ki so si nedolžni in odkritosrčni ter ne umejo prikrivati genotij svojega srca, je začutil mahoma, kako ga davi v grlu nekaj sladkega in bridkega obenem.

Komaj mu je še ostalo časa, da je segel po rutico in obrnil lice proti oknu: zaplakal je kratko in tiho, a krčevito, vroče — kakor žalostno dete v materinem naročju . . .

Toda že se je ustavil vlak na pragu bele prestolnice srbskega kraljestva.

Ivan je skočil z voza kakor prerojen — kakor da stopa v nov, preustvarjen svet. Nič več plahosti ni bilo v njem, nič več dvoma; tako silno je vrela v njegovih prsih radost neizmernega oddahnjenja.

Svobodna zemlja — zemlja volje in ponosa! Šele tu se je zavedel naš prijatelj, da vera v moč in pogum premoreta vse . . .

Hitel je z drugimi proti izhodu. Zdajci pa mu zastavi pot širokopleč moški, udari ga po rami in zakliče glasno:

„Kam, brate? Iščeš Jurišića?“

Osuplo se je ustavil Javornik in pomeril moža z očmi. Bil je rjav, brkat in srednje velike postave; oči so mu zrle prosto in resno. Kar nekako nasprotovala je njih dobrohotnost ogromni brazgotini, ki je klala levo stran obraza v dvoje neenakih polovic.

„Ta je bil že tam, kjer treso svinčene češplje!“ je dejal Ivan sam pri sebi in potrdil tujčevo vprašanje.

„Poslal me je čakat,“ je velel mož z debelim basom. „Jaz sem Jovo Pazarac,“ je dodal, videč, da motri Ivan njegovo postavo z vprašujočim očesom, od srbske kmetske kučme pa do opankov na nogi. „Če hočete, pojdeva takoj k Belemu orlu.“

Naš prijatelj se je naglo sprijaznil s preprostim spremljevalcem, ki ga je odlikovala jakost v besedah in gibanju, lastna po navadi ljudem, ki žive mnogo v vihrah in svobodi.

Dolgo sta korakala po okroglem kamenju belgrajskega tlaka, po stranskih, poluturških uličicah, čez krasne, velikomestne Terazije in zopet po neravni stranski cesti, preden sta se ustavila pred enonadstropno hišo dokaj starikave zunanjosti. Čez vse pročelje se je razpenjal napis v velikih črnih pismenih: Hotel pri „Belem orlu" — nad vrati pa je visel izpran pločevinat izvesek z naslikanim belim orlom, ki je držal med kremplji ogromen handžar.

„Beli orel" se prišteva tistim belgrajskim prenočiščem, v katerih gost ne sme pričakovati zapadnje-evropskih udobnosti, ki pa jim vendar ne manjka zvestih gostov. Znan je bil v časih naše povesti zlasti četnikom, mudečim se v prestolnici po napornih in nevarnih pohodih v Staro Srbijo in Makedonijo. Takšen četnik ali komita, kakor veli običajna srbska beseda, je bil tudi Jovo Pazarac, ki je čakal Ivana na kolodvoru.

V pritličju „Belega orla" je krčma z dvema sobama; prva, na ulico, je namenjena tujcem in zbog tega večinoma prazna. Druga, ki gleda na dvorišče, je majhna in tesna, zato pa tudi polna običajnih zvestih gostov, pomenkujočih se tiho ob rakiji ali čaši ognjevitega temnordečega vina, ali pušečih zamišljeno svojo cigareto k iz-

borni turški kavi, ki jo donaša strogooki krčmar.

Namenjena je samo njim; tuj človek, ki je pomotoma zašel vanjo, se je vrnil že nekaterikrat hitreje, nego so ga nesle lastne noge . . . Saj ima vsaka krčma svoje tajnosti; a malokatera jih skriva toliko kakor „Beli orel“ pod svojimi perotmi.

Ivana je kar tresla napetost, kaj bo videl in kaj izve. Kakor jagnje se je dal poriniti Jovu v zakajeno čumnato, kjer je ob njegovem prihodu utihnilo več moških glasov.

„Dobrodošel, Ivan!“ je zaklical nekdo v tem trenotku. Dušan je bil vstal izza mize, skočil k prijatelju in mu položil obedve roki na rame.

„Že ves dan zborujemo in te pričakujemo“, je dodal nato. „Armadica je mobilizirana; če te je volja, marširamo takoj.“

To rekši je pokazal z roko na četvorico, ki se je približala ob teh besedah.

Ivan ga je pogledal osuplo.

„Da, da,“ se je zasmejal Jurišić. „Ali si mislil, da pojdeva sama? Ne, dragi, tudi v Carigradu se ti lahko zgodi kaj macedonskega. Čim več nas je, tem bolje — da nas le ni preveč. Mnogo oči več vidi, več ušes sliši mnogo — več pesti več zmore, kadar pride do tega. Plen, ki ga hočeva iztrgati Švabu, nama je predragocen“, je dodal z rahlim drhtljajem v blagodonečem glasu.

Ivan je stopil k Dušanovim tovarišem ter jim po vrsti stisnil roke, dočim je Jurišić predstavljal:

„Jova poznaš, saj te je spremil. Vrl junak je! Ta, Marko Nedeljković, je njegov rojak Šumadinec — eden najboljših četnikov, kar jih je podpisanih na turških glavah; divji Marko mu pravimo zaradi kosmate brade. To je moj bratranec Mihajlo Janković, ki študira pravo in ne obrača puške nič slabše od paragrafov; in to je moj brat Miloš, naš Benjamin. Mlad je mož — pravkar je dovršil gimnazijo — toda drzen in premeten kakor star junak, in komaj čaka prilike, da se izkaže. Ni mi dal miru, dokler mu nisem obljubil, da pojde z nami. Da veš: tvoja povest je znana vsem; zdaj povej samo, če prinašaš kaj važnih novic."

Ivan je sedel ter poročal v kratkih besedah dogodke, ki so znani bralcu iz prejšnjega poglavja.

„Ali si našel med tem kako sled?" je prašal prijatelja nazadnje; njegove oči so obstale v tesnobnem pričakovanju na Dušanovem obrazu.

„Nobene; dognal sem le, da Schrattena dobro poznajo tudi v našem mestu — četudi ne najboljši krogi — in to, da segajo njegove zveze res do Zlatega roga. Verjetno je po tem takem — ali bolje, niti dvoma ni, da nas privede v Carigradu ta ali ona pot na njegovo sled."

„Kakšne zveze ima lump tu pri nas?" je dejal Ivan z glasom, drhtečim od zaničevanja.

„Takšne, ki si jih lahko misliš. Srbske oblasti so mu stopile že parkrat na prste,

in mož je zdaj sploh iztiran iz Srbije. Izvedeli smo, da je bil tisti dan zares na zemunskem in na belgrajskem kolodvoru, v družbi mlade dame — tvoje sestre Jerice . . .“

„Kako da ga niso prijeli, če je iztiran?“

„Počakaj; tu se začenja drugo poglavje. Prvič je bil obrit — spoznal ga je samo eden; a drugič je prišla policija na sled stvarem, ki jo tako zanimajo, da je sklenila, ne ovirati ga, če bi se mu vseeno še stožilo po belgrajskih tleh. Von Schratten je namreč znanec nekega Krastića, prodane kreature, ki je izginila odtod, ko je pomagala izvestnim ljudem ponarediti tajne dokumente po nalogu tuje države. Da so to vedeli prej, bi ga sploh ne bili iztirali; tako pa je vsaj umevno, da se naša policija ne bi branila, dobiti tička bliže pred oči, in da je beležka o njegovem iztiranju izginila nekega dne iz policijskih aktov.“

„Pa kakšne so bile njegove zveze s Krastićem?“

„Vrag me vzemi, ako vem kaj pravega. Ali je Schratten pomagal Krastiću vohuniti in ponarejati, ali pa Krastić Schrattenu trgovati — s pomočjo visokih zvez, saj veš — in morda še kakih priporočilnih pisem . . . Eno je naravnejše od drugega, in prej ko ne —“

„Prej ko ne je oboje resnica, hahaha!“ se je zasmejal Ivan s kratkim, bridkim smehom.

„Za naju dva bi bilo res najboljše," je zatrdil Dušan važno. „Govoril sem z izvestnimi gospodi in s tem in onim zaupnikom naše tajne organizacije; pazili bodo na vso vrlo družbo, in ravno na teh krivih potih mora srečati Schratten prej ali slej roko, ki ga prime za vrat."

„Prej ali slej!" je vzkliknil Ivan v trenotnem razburjenju. „Ta je lepa! Prej ali slej! Čez mesec dni ali čez dva meseca — morda pa tudi že jutri — z eno besedo, prej ali slej bo prepozno za naju dva! Prej ali slej bo Jerica izgubljena, in nikdar več se ne bo dalo popraviti — nikdar več . . ."

V nemem obupu se je udaril naš rojak z rokami po čelu.

Dušan pa mu je položil roko na ramo *in mu pogledal resno v oči.*

„Ne, ne, dragi moj," je izpregovoril s trdnim glasom, „tvoj strah je upravičen samo, če pojdeš s tem plašnim srcem na pot. Ali mari ne čutiš, da vera in volja premakneta goro, če je treba? Treba je samo hoteti, verovati v uspeh z vso strastjo in vso skalno zavestjo svoje moči — pa se ti uklone sovražna usoda, tudi če bi igrali za njo na drugem koncu sveta. In pamet sama ti pravi, da se bojiš brez povoda. Von Schratten je trgovec — on se ni in se ne bo doteknil blaga; s tem bi mu vzel polovico cene. Ker bo pa tudi gledal, da ga speča čim najbolj drago, stavim glavo, da se šele ozira, komu bi ga ponudil. Jerici ne preti nevarnost ne

danes in ne jutri, niti najbližje dni. Ti misli samo to, kar si ponavljam jaz vsako uro in vsako minuto: jaz hočem, da počakaš, usoda, dokler ne pridem in se ne pomerim s tabo, oko v očesu!"

Rdečica je oblila Ivanovo lice; kaj dobro je slišal v prijateljevih besedah očitek malodušja.

„Prav imaš, Dušan," je odgovoril in mu stisnil roko. „Oprosti mi ta napad obupa. Pri nas doma živimo mirno in leno, kakor živina v gospodarjevem jarmu; v našem življenju je premalo ostre borbe, premalo nevarnosti in premalo zmag; zato ne znamo ceniti lastne moči. A bodi prepričan, tega se naučim tu doli — od vas ... In ko se vrnem med naše planine, prinesem našim ljudem novo evangelije s seboj!"

„To so moške besede," je zaklical Dušan veselo, „in vredne čaše negotinca! Tako mi ugajaš, Ivan! Saj si junak od mejdana, samo zavedi se tega, da si. In zdaj, ko se ti je vrnila boljša volja, ubogaj me in sprejmi moj načrt. Preloživa odhod do jutri — bodi brez skrbi: kar sem ti rekel prej, je kakor pribito! Pojdiva k nam domov, da se odpočiješ in pokrepčaš, in da te seznanim s svojo sestro Ljubico, ki se zanima tako živo za usodo tvoje sestre. Na glas je jokala, ko sem ji pravil njeno povest . . ."

„A vendar — mudi se!" je oporekel Ivan.

„Poslušaj me. Ako odidemo takoj in dospemo jutri v Carigrad, se itak ne bi

vedeli kam obrniti. Nihče nas ne bo čakal na kolodvoru in nas zapeljal naravnost pred kajbico, kjer zapira švabski lopov svoj plen. Pač pa sem napravil poizkus, ki se utegne obnesti izborno; da, ako me nadeja ne vara popolnoma, morava imeti jutri v roki zanesljivo znamenje — kakršno koli — ki nama pokaže sled zveri, ali celo sam brlog, v katerem se skriva . . . Stvar je tako tajinstvena, da mi je ljubše, če ne vprašuješ; toda kolnem se ti —¡tukaj je nit, od katere zavisi ves uspeh najine namere...“

Poslovila sta se torej od novih Ivanovih tovarišev, ki so z zanimanjem poslušali njun razgovor, dočim sta Šumadinca snažila samokrese — mnogo obetajoče znamenje bodočih doživljajev.

V.

Vera, upanje — ljubezen.

Jurišićeva hiša je ležala na južni strani mesta, obrobljena s prijaznim vrtom; tu-intam je že zlatila jesen košato drevje, in rano odpadli listi so pokrivali lopico na koncu vrta kakor s cekini.

„Tu je naš dom,“ je dejal Dušan Ivanu, ko sta stopila na prag. „Ni nas veliko: majka, Ljubica, Miloš in jaz — ti pa boš peti med nami, kadar koli prideš pod našo streho.“

Srba je težko pripraviti do tega, da bi gradil tiste velike kasarne, ki so tako neprijetno značilne za večino zapadnih

mest; on ljubi lastno ognjišče, in kadar zida hišo, jo zida sebi in svojcem. Tudi hiša Jurišićevih je bila neveliko poslopje skromne, prikupljive zunanjosti; kakor hitro pa si stopil vanjo, si spoznal, da biva pod njenim krovom imovitost in blagostanje.

Jurišićev oče je bil trgovec — eden največjih in najpremožnejših v svojih dneh. Toda pobrala ga je smrtonosna pljučnica, ko je tekal Dušan še v kratkih hlačicah, Miloš v krilcu, Ljubica pa se je stiskala v materinem naročju kot nežno, od vseh negovano dojenče. In vrla mati, dobro vedoča, da ne more skrbeti za trgovino in za vzgojo svojih ljubljencev v enaki meri, je po tem bridkem udarcu rajša prepustila dobičkanosni posel oddaljenemu sorodniku, sama pa je živela z otroci v tem tihem solnčnem domku z obrestmi gotovine, ki jo je bil zapustil ranjki mož — živela edinemu namenu, vzgojiti iz svojih malčkov dva vrla Srba in dobro, zvesto Srbkinjo.

Tudi ona je čakala gosta z nestrpnostjo; kogar je ljubil njen Dušan, njen Miloš ali njena Ljubica, je bil drag tudi njej kakor lastna kri. Komaj sta stopila v vežo, že so prihiteli iz sobe nagli ženski koraki; pred našima znancema je stala žena visoke, krepke postave in že nekoliko osivelih las. Toda njene oči so zrle tako sveže in dobrotno, in z mladostno blagozvočnostjo je zaklical njen prijetni glas:

„Dobrodošli v naši hiši!“

Dušan pa je rekel prijatelju z glasom obožavajočega spoštovanja:

„To je moja majka . . .“

Cela pesem otroške ljubezni je bila v teh besedah! In malo je manjkalo, da se ni vzdramila v Ivanovem srcu zavist, ko je pomislil:

„Moja spi že zdavnaj v grobu . . . In ravno zdaj bi bila blaženost vedeti, da bije zame gorko materinsko srce!“

Takrat pa je pogledala preko majkine rame črnolasa dekliška glavica s črnimi, globokimi očesci sredi obrazka, milega in izrazitega obenem — obrazka, kakršne imajo devojke tam doli na našem jugu. Kako lahko je vzljubiti te obrazke, kako težko — pozabiti jih!

Jedva je pokukala glavica na gosta, že se je skrila; čeveljčki so odcepetali drobno kdovekam v temen kot. Ivanu pa je bilo, kakor da je zasijala pred njegovimi očmi skrivnostna lučka in se skrila nagajivo, vabeča ga za seboj. Rdečica, ki je ni bil vajen, mu je rahlo pobarvala lice, in mahoma je začutil, da se spušča nanj s teh sten in teh ljudi neviden, čaroben plašč in mu odeva dušo s prešinjajočo gorkoto.

„Ljubica! Ej, Ljubica!“ je zaklicala Jurišička. „Najprej je bila tako radovedna — skoraj nestrpnejša od Dušana samega,“ je dodala z dobrohotno hudomušnim usmevom, ki je presenetil našega prijatelja. „zdaj pa nori, o, Bože mili . . . To vam je vrtoglavka — ali kaj hočemo, s sedemnajstimi leti tudi mi nismo bili drugačni! A zdaj stopita noter — in prav naglo, da?

— obed je takorekoč na mizi. Čakali smo samo še vaju!"

Tako prijazno je bilo v svetli sobi, za belo pogrnjeno mizo, kamor je posadila Ivana Jurišiceva majka in mu sedla nasproti. Mladi mož bi se bil začudil, ako bi mu kdo rekel v tem trenotku: Tu nisi doma! . . .

Blage majkine oči so se uprle materinsko v našega rojaka.

„Dušan mi vas je popisal tako natanko, da sem vas videla v duhu, z zaprtimi očmi. Že predlani ni mogel prehvaliti počitnic, ki jih je preživel pri vas," je izpregovorila počasi in premišljeno, kakor da bi tehtala vsako besedo. „In vaša sedanja nesreča — poznam jo vso, gospod Javornik, moj sin mi je povedal to žalostno povest. Ne pripovedujte ničesar, nič ne pojasnjujte; vsi vemo, da boli človeka srce, ko razkriva drugim takšne rane. Iz dna srca čutim z vami, in kakor je draga vsaki materi skrb za glavo svoje dece — rada ju pustim z vami, saj gre za dobro delo, za čast in poštenje neizkušene, nedolžne, dobre deklice . . ."

Čisto slučajno je ušel majki pri teh besedah pogled na komodo poleg mize; fotografija je stala tam med dvema vazama — majhna fotografija v pozlačenem okvirju.

Ivanove oči so sledile temu pogledu, in ko je zapazil fotografijo, se mu je iztrgal vzklik presenečenja.

Preden se je zavedel, kaj dela, je skočil mladi mož pokoncu in segel s tresočo roko po sličici.

„Jerica!“ je zaklical. „Kako je prišla... njena slika semkaj?“

Dušan je stopil k njemu; rdeč je bil v obraz, in poznalo se mu je, da ni v majhni zadregi. Toda kmalu je bil spet gospodar nad seboj.

„To je sila enostavno,“ je dejal osuplemu prijatelju. „Ali je nisi nič pogrešal? Ugajala mi je vse tiste tedne, ko sem bil pri vas na Gorenjskem, in kar gorel sem nestrpnosti, da se seznanim z živim izvirnikom te nepopolne slike. Žal, da zaman — saj veš, da tvoje sestre ves čas ni bilo domov. Kajpak — tebi nisem povedal svoje želje, ker si me imel takrat na tihem za lahkomiselnega človeka, in tudi zato ne, ker sva imela preveč drugega posla. Vseeno, stvar mi ni dala miru, in ko sem se vrnil v Belgrad, sem našel fotografijo v svoji listnici — vede ali ne vede, to je postranska reč!“

In veseli fant se je nasmejal tako odkritosrčno, da je Ivan mahoma razumel vse.

„Pa vendar“, je odgovoril, čudeč se še vedno, „moral bi mi bil povedati... Vsaj enkrat bi mi bil omenil: ne, nisem te imel za lehkomiselnega človeka — in morda bi zdaj ne bilo tako!...“

„Ne bodi hud!“ je vzkliknil Dušan. „Pomisli, da je nisem niti poznal; kdo bi zameril, če sem se hotel pozneje pregovoriti, da je bil samo počitniški sen —

saj veš, kako idealna so bila moja razpoloženja tam gori v vaših krasnih gorah..."

„Človek spozna svojo ljubezen šele takrat, kadar je ljubljeno bitje v nesreči!" se je oglasila zdajci Dušanova mati.

„Kaj — gospa, vi veste —?" je vzkliknil Ivan, ki še ni bil čisto premagal svojega začudenja.

„Kako ne bi vedela?"

Majka je pogledala našega znanca z velikimi očmi, kakor da ga ne razume dobro.

„Majka je moja najboljša prijateljica in izpovednica v vseh rečeh," je rekel Dušan tisti trenotek. „Odkar govorim, še nisem čutil nobene radosti niti bolečine, za katero ne bi vedela moja mati . . ."

„In tudi zdaj se ne hudujete nanj? Moja sestra vam je vendar tujka — ne poznate je, in . . ."

„Kogar pozna Dušan, tistega poznam tudi jaz," ga je prekinila plemenita žena. „In ne hudujem se — narobe!" je dodala z otožno srečnim smehljajem na ustnicah. „Moj sin je vrla duša, in človek, ki ga vzljubi on, mora biti dober človek. Ne hudujem se, marveč blagoslavljam . . . Kaj pa ostane nam ubogim majkam na stare dni, ako ne to, da želimo srečo svojih otrok? In kakor vroče sem jo želela vselej jaz in jo bom želela, dokler mi bije srce, je čisto nemogoče, da bi Dušanu ne bilo v srečo, kar stori po glasu svojega srca . . ."

Ivanu se je stresla duša: takšnih besed še ni bil slišal iz ženskih ust. Ni se

mogel premagati; prijel je ženo za roko in jo poljubil z globokim, ganjenim spoštovanjem, kakor bi poljubil človek roko svetnice.

„Če vama morejo izprositi srečo želje matere in sestre, se vrneta kmalu zdrava in srečna!“ se je začul za Ivanovim hrbtom čist, zvonek glas. „Noben hip ne bo minil, ne da bi bila najina misel pri vaju!“

Ivan se je ozrl, in sladka zona ga je oblila.

Ljubica se je bila vrnila iz svojega skrivališča; zdaj mu je zrla jasno in ganjeno v oči, iztezaje mu roko v pozdrav.

Iznova je zardel, ko se je doteknil drobnih prstkov in objel s pogledom njeno mlado, vitko postavo. Beseda mu ni hotela prav z jezika: prvikrat v svojem življenju je okušal zadrego, čutiti se trepetaje v čaru nedotaknjenega ženskega bitja. Nato je izdavil iz grla navaden kompliment; zavedel se je nerodnosti — pogledal Ljubico in zapazil šele zdaj, da drži še vedno njeno roko v svoji.

Njiju oči so se srečale; Ljubičina glava je zatemnela kakor mak . . .

Majka je bila odhitela v kuhinjo.

Dušan je postavljal ves zamišljen fotografijo na prejšnje mesto.

„Oprostiti morate, gospodična,“ je izpregovoril naposled naš prijatelj z velikim naporom. „Vse se mi vrti v glavi od te skrbi. Kdor še ni nikdar izgubil, niti ne ve, kaj pomeni, imeti ljubljeno sestrico . . .“

Dušan se je ozrl ter objel Ljubico z božajočim pogledom. Ivan je čital v njegovih očeh: Naj mi jo kdo poizkusi vzeti!... In zabolelo ga je v srcu, kakor da si je že sam želi.

„K mizi, otroci!“ je zaklicala gospa Jurišičeva, ki se je bila vrnila iz kuhinjskega svetišča.

Ves čas obeda je vodila razgovor Ljubica, ki se je po prvotni zadregi prelestno razčebljala. In njene besede so bile tako umne in prijetne, razodevale so kljub mladosti tolikšno naobrazbo duha, da se je Ivan začudil:

„Odkod veste vse to, gospodična? Saj govorite kakor mala doktorica?“

Dekličino oko se je zasvetilo v mladostni hvaležnosti.

„O,“ je dejala, „v Belgradu imamo prav dobre šole! In tudi doma se najde poleg gospodinjstva večkrat prosta urica, da vzame človek knjigo v roko ... Sicer se pa gotovo šalite; jaz mislim, da sem še zelo, zelo nevedna ...“

Sramežljivo je povesila glavo.

„Ne recite tega, gospodična!“ je vzkliknil Ivan skoraj ogorčeno. In zareklo se mu je: „Takšnih deklet, kakor ste vi, sploh ni pri nas ...“

„Ali boš!“ mu je zagrozil Dušan z usmevom. „Toda res je, kar je res: za tisoč švabskih gosk ne bi dal niti enega srbskega dekleta — ali slovenskega ... saj to je vse eno!“

Ljubica je nalila vino; Ivan je komaj opazil, da se ji je stresla roka pri njegovem kozarcu. Toda prestregel je gorko iskro njenih oči; z navdušenjem je dvignil kupico in zaklical:

„Bog daj našemu narodu, kar ga živi od Korotana do Macedonije, obilo takšnih mater in sestra, da učakamo enkrat vsi skupaj zlati dan svobode!“

„In osvete!“ je dejal Dušan ter izpil do dna, sledeč njegovemu zgledu.

Mala Ljubica pa je dodala v svojem srcu tiho in plašno, zardevša nad mislijo, ki jo je prešinila kakor blisk:

„In združitve . . .“

„In sreče,“ je zaključila mati s svečanim glasom, kakor da bi blagoslavljala z očmi vso mlado trojico.

Takrat pa je nastal pred hišo hrup moških glasov in korakov. Nekdo je planil v vežo in zakričal na vse grlo:

„Imamo ga! Švaba je naš! Ivan, Dušan, Ljubica, majka . . .“

V sobo je treščil Miloš kakor bomba, smejoč se z vsem svojim brezbradim obrazom, ter vrgel pred Dušana zapečateno pismo.

Dušan se je ozrl zmagoslavno na našega prijatelja, kakor bi mu hotel reči:

„Ali ti nisem pravil?“

Z vročičnim razburjenjem je raztrgal ovoj.

Ivan je odrevenel od napetega pričakovanja.

Mati in Ljubica sta sedeli s sklenjenimi rokami in zrli nepremično na sina.

Tudi Miloš je bil umolknil.

Mrtvaška tišina je zavladala za trenotek v prijazni sobici.

Nato je zložil Dušan papir, spustil roko na kolena in zmajal zamišljeno z glavo.

„Nič?“ je vzkriknil naš prijatelj tako bolestno, da se je deklica plaho ozrla nanj.

„O, pač,“ je odgovoril Jurišić, „in prej ko ne mnogo! Toda nekaj sem bil pozabil v svojem računu: da si pišejo diplomati in lopovi — ako so pametni — šifrirana pisma. Sam poglej!“

S temi besedami mu je pomolil pisanje.

Ivan je čital, boreč se z razburjenostjo, ki mu je mešala pogled:

„Cenjeni gospod! Osebi, ki ste jo priporočili moji paznosti, je došlo pravkar pismo iz Carigrada; prilagam Vam prepis, nadejaje se, da se Vam samemu posreči razvozlati šifrirano pisavo, ki je nam popolnoma neznana. Ključ bi se dobil k večjemu pri prejemniku, do katerega pa nimamo oblasti, ker stoji pod zaščito tuje države. Gotovo mi Vas ni treba posebej prositi, da ostane usluga, ki Vam jo storim, popolnoma tajna. Vaš —“

Sledil je nečitljiv podpis.

Ivan je segel z nervozno roko po priloženem listku.

Bil je pisan z latinskimi črkami. Toda črke so stale v neredu, kakor zmešane — kakor razvrščene po tajnem, dogovorjenem ključu:

„Axmbid vcuphrg . . .“ in tako dalje.

„Iz tega jezika bo težko prevajati," je dejal Ivan z drhtečim glasom in pomolil prijatelju list nazaj. „Ali je to vse, kar sva pridobila s čakanjem?"

„Ne vznemiri se prehitro!" je vzkliknil Dušan. „Priznam, da je stvar zavita in zavozlana; in če nama moj vplivni znanec ni mogel raztolmačiti lista, nama ga ne raztolmači nihče drugi — to je, radovoljno. Toda človeška dejanja se dele v dve skupini: v tista, ki jih storimo sami od sebe, in v ona, ki jih opravljamo prisiljeni. Sam boš priznal, da so le ta najbolj pogosta. Zakaj ne bi upala tudi midva, da se najde kak lump od pismouka in nama raztolmači to svojo lopovsko latinščino?"

„Prisiljen?"

„Vsekakor. Človek, ki mu nastaviš revolver na čelo, je v svojem mišljenju in svoji vstrežljivosti silno različen od brezskrbneža, ki ne misli na smrt. Pogumen razbojnik se morda ne bi dal prestrašiti; toda vohuni in obrtniki izvestne vrste nimajo velikega poguma . . ."

Ta metoda je v svoji enostavnosti takoj vzbudila Ivanovo simpatijo.

„Pa kje imaš takšnega človeka?" je prašal nekako potolažen. „Ali ga bo treba še le iskati?"

„Stavim, da že ve, komu se bo priporočil!" je vzkliknil Miloš in pogledal starejšega brata z zaupanjem v očeh.

„Vem," je potrdil Dušan. „V Carigradu živi individij z imenom Birbantini; mož je zanimiva oseba, in način, kako se pre-

življa, zelo mnogostranski. Od trgovskega potnika do bančnega defravdanta, od detektiva do tatu, od dninarja do sleparja, ki se izdaja za potomca starodavnih aristokratskih rodbin, je ni uloge, ki je ne bi bil že igral v svojem mnogoličnem življenju. Opravičeno se da sumiti, da ga mikajo tudi lavorike, za kakršnimi stremi von Schratten. Gotovo je, da je sodeloval z njim in z onim Krastićem v aferi ponarejenih tajnih listin, ki sem ti jo prej omenil; istotako stoji — po informacijah, ki jih imam iz sorodnega vira kakor to dragoceno pismo — da si je dal pozneje odkupiti od naših ljudi nekatere skrivnosti, ki Schrattenu niso bile v korist, Krastiću pa še mnogo manj. Iz tistih dni imamo tudi par podatkov, ki nas morajo privesti naglo na njegovo sled . . ."

Dušan se je prekinil; nekdo je bil potrkal na vrata.

Miloš je skočil odpirat.

Na pragu je stal Mihajlo Janković; obraz mu je pričal o notranji zadregi, in z nekakšno težavo je izpregovoril:

„Oprostite vsi, da motim . . . Jovo in divji Marko čakata zunaj: zadnji čas bo, da se odpravite, ako hočemo iti s prihodnjim vlakom."

Ivan je planil po koncu, poln nestrpnosti. „Vendar že enkrat!"

„Ali ne stopiš bliže?" je dejal Dušan in vstal istotako.

Janković se je v tem hipu ravno poklonil deklici; Ivan je prestregel njegov

pogled, ki se je zasvetil kakor dve črni, vroči ogji, ter videl, kako je Ljubica umeknila oči.

Zoperno čuvstvo je prešinilo srce našega prijatelja. Misel: „Tudi on jo ljubi!“ mu je prešinila možgane kakor nagel blisk.

In zdajci je priznal samemu sebi:

„Ako ljubi ona Jankovića — potem bežite, sladke sanje, ki ste se rodile v moji duši . . .“

Zavedel se je, da je Ljubica v tej kratki uri skupnega razgovora zavzela v njegovem življenju odločilno mesto in zakraljevala njegovi usodi.

Dušan in Miloš sta se odpravljala, poslavljaje se od matere in sestre; majka je poljubila sinova in podala Ivanu roko:

„Zdravi se vrnite, dragi moji! Bodite *pogumni in zaupajte . . . in Bog vam daj* srečo in uspeh! . . .“

Ljubica je imela solzne oči; in ta mokri blesk je dajal njenemu pogledu čudovito milobo.

„Z Bogom!“ je dejala Ivanu čudno trdno in resno ter ga pogledala naravnost, kakor da išče nečesa . . .

„Z Bogom in do svidenja!“ je zamrmral Ivan s tresočim se glasom, čuteč, kako mu stiska temnooko dete roko vse krepkeje in krepkeje . . .

Slutil je, kaj bi mu povedala, če bi mogla . . . vedela . . . znala . . .

Velika radost je zasijala v njegovem srcu; tako velika in mogočna, kakor da je rožnato solnce mahoma oblilo ves svet

s svojo zarjo. In spet ni bilo več dvoma v njem; poklonil se je še enkrat, objel s pogledom to srečno sobico, prestregel zadnji odsev Ljubičinega očesa ter se naglo obrnil in stopil na prosto . . .

Spotoma ga je prijel Dušan pod pazduho: „Tako, Ivan! Zdaj se začenja čas dejanja . . . Megla negotovosti izginja — čez par ur bomo vedeli, pri čem da smo . . .“

„Kamen se mi vali od srca!“ je pokimal Ivan.

„Da veš, tista sled v Carigradu je dobra in zanesljiva. Birbantini ima — ali je vsaj imel pred par meseci — metreso, Italijanko; za njo vemo. Sodeč po nestalnosti takih ljudi, jo je gotovo že zapustil; in v svoji maščevalnosti izda Italijanka Boga in dušo, če je treba . . . Težje bo, ako sta še dobra: vsekakor glej v vseh slučajih, da se ne izdaš, kdo si, kaj misliš in kaj namerjaš. Zagotavljam te — preden vzide solnce dvakrat, doživimo istorij, da samemu sebi ne boš verjel! . . .“

VI.

Skrivnosti Galate.

O, Carigrad, prestolnica sultanov ob Zlatem rogu! Kako krasno si, kadar te zlati jutranje solnce, ali kadar ti krvave ponosne kupole in ostri minareti neštetih mošej v škrlatni zarji večera! Kako srečno si tistim, ki jim je dana moč in bogastvo, kako nesrečno, ako pogleda človek v tvoje globine. Koliko sijaja, koliko pomanjkanja!

Vztok se poljublja v tebi z zapadom. Mohamedanstvo se stika s krščansko kulturo — in strupen sad je plod tega objema. Rušijo se strogi nauki Mohamedove vere, bohotno kipi ves čutni pohlep, ves zunanji blesk orienta. In kar ti daje Evropa — kaj je to drugega kakor lov za denarjem, diplomatske spletke in tista rafinirana užitkaželjnost, ki izpopolnjuje naslado že itak dovolj rafiniranega orientalca. Neverjetni pohlepi, pravljične orgije mesa, strašni temni, zločini poganjajo na tvojih strupenih tleh, o Carigrad!

Kdo bi domislil vse gostije razbrzdanih strasti, ki se vrše za mrežastimi okni tvojih starodavnih palač in v zatišju tvojih skritih, sramotnih brlogov! In kdo bi razvozlal vse mračne istorije, kdo spoznal mrtve, ki spe na dnu morske ožine — otrovani, zadavljeni, zaklani?

Zgodi se včasi, da dvigne tuja ladja sidro ob tvoji obali ... Težko in nerade se navijajo verige. Škripljejo in stokajo, branijo se priti na vrh. In ko dovije ladija železnega mačka, zapazijo prestrašeni mornarji, da so izdrli globini njen plen: bleda, gnijoča trupla, navezana drugo k drugemu; v očeh, izjedenih od morskih rib, jim zija še slepi posmeh njihove grozne skrivnosti. Včasi je tudi eno samo, zavito v vrečo ali golo, z zvezanimi rokami — truplo mlade ženske, ki se upira smrti še v gnusobi svojega razpadanja in budi slutnjo o krasoti in slasteh umorjenega življenja, budi ugibanje o temnih

vozlih romana, pokopanega na morskem dnu . . .

V Carigradu trohni dedščina Mohamedova. Mesto sultanov, srce mohamedanstva — v tebi umira slava kalifov, otrovana z mehkobo srca, ki nasprotuje tvojemu sijajnemu barbarstvu, z diplomatstvom Evrope, ki je močnejše od sabelj damaščank . . . najbolj pa s penečim frankovskim vinom in s tajnimi nasladami, ki so mamile tvoje mogotce in oblastnike . . .

Pa ne samo oblastni in mogočni — tudi ljudstvo, tudi tujci, ki se ustavljajo na bregu Marmarskega morja ali žive v tem skrivnostnem mestu, tudi drhal, ki se peha v znoju svojega obraza, ima svoje paradiže. Prepovedana pijača, opij, hašiš in ženske . . . ženske . . . Malokod ima prostitucija tako mračne, nedogledne globine kakor v Carigradu.

Med mlakami, v katerih se nabira gniloba carigrajske pregrehe, zavzema prvo mesto Galata.

Galata je bila do srede 19. stoletja edini sedež evropske trgovine; in dasi so pozneje mnogi trgovci preselili svoje kontorje v bližnje dele Stambula samega, je Galata vendar še dandanašnji sedež mnogih bank in parobrodnih agentov. Vso Galato reže na dva neenaka dela glavna cesta, Grande Rue de Galata, podobna tesni, umazani soteski. Tod valuje gosta in pestra množica, mešanica vseh mogočih narodov Azije in Evrope. Grande Rue de Galata in njene zloglasne stranske uličice so ena

sama nepretrgana vrsta nizkih prodajalen, delavnic, kavaren, plesišč, gledališč in umazanih beznic, po katerih se shajajo najsumljivejši elementi evropske družbe. In v redkih slučajih, kadar resno zasledujejo v Carigradu kak skrivnosten zločin, se zgodi pogostoma, da vodijo krvave niti semkaj ter se združujejo v okolici Grande Rue de Galata . . .

Dušan in divji Marko sta že poznala Galato izza prejšnjega leta. Njiju izlet v Carigrad je trajal tistikrat par tednov, ker sta morala nadzorovati po nalogu svoje organizacije bivanje in početje nekega sumljivega človeka. Temu so se imeli ostali trije zahvaliti, da mala rešilna ekspedicija ni bila izročena v milost in nemilost raznonarodnim vodnikom, ki brenče po Carigradu kakor muhe okrog neveščega tujca. Seveda je trebalo kljub temu velikega truda, preden so se jih otresli; a dobra volja, krepki komolci in preteči obličji divjega Marka in Jova, ki sta bila oblekla za na pot francoski kroj, sta zmogli tudi to težavno nalogo. Vsa družba se je nastanila v „boljšem" galatskem hotelu z zvenečim naslovom „Hôtel des cinq Nations" — hotel petih narodov. Katere narode misli s tem visokoleteči hotelir, ni razodeval niti eden izmed mnogih in raznojezičnih napisov.

Ivan, ki je bil začel razglabljati to vprašanje, je zaključil naposled:

„Fantje — teh pet narodov pomeni bolhe, uši, stenice in za nameček še ščurke

in miši, ki nam bodo pomagale spati v tem brlogu!"

„Brate, kdor lovi medveda, mora v gozd! Prijatelj, ki ga želiš objeti, tudi ne stanuje v hotelu Bristol," je dejal divji Marko. „Ali nimam prav, Jurišić?"

„Žal, da ti moram potrditi! In zdaj, možje, naj gre sleherni v svojo sobo — naročil sem si prijeten poset. Ti, Javornik, pa lahko ostaneš tu, da ne boš preveč nervozen."

Dušan in Ivan sta si zapalila cigareti.

„Koga pričakuješ?" je vprašal naš prijatelj.

„Ugeni! . . . Se ve, da ne slutiš! Ukazal sem krivonosemu Armencu, ki opravlja v tej palači dostojanstvo vratarja, da naj mi privede nemudoma najboljšega zvodnika, kar jih pozna naokoli."

„Zvodnika?" je zastrmel Ivan. „Da misliš na take reči!"

„Ne obsodi me prehitro, dragi; vse to spada v naš bojni načrt."

Dušan je bil prevzel nehote ulogo voditelja; narava ga je gnala že izza mlada, slediti neznanim rečem, in nikdar brez uspeha. In še koliko rajši je napenjal tu svoj detektivski razum!

„Čemu potrebuješ zvodnika?" je povzel naš rojak.

„Da naju seznani z gospo Birbantinijevo."

„Z njegovo metreso?"

„Tako je; rad bi se prepričal, ali ga ljubi še vedno, in kakšen je njen značaj."

„Kaj pa . . . če bi bil Birbantini sam zvodnik in bi stopil mahoma v to sobo?“

„Bodi brez skrbi; kakor hitro vidiš, da se ga polotim, mi pomagaj in stori, kar ti rečem. Sicer pa verjemi, da ne pojde tako po ravni poti.“

„Ali meniš, da ti jo najde? . . .“

„Takšni možje poznajo vse lahke ženske, kakor je poznal stari Temistoklej vse Atence. In zlobni jeziki pravijo, da je ta deklica v Galati bolje znana kakor v Stambulu turški car.“

Tisti hip pa se je začulo diskretno trkanje na vrata.

„Vstopite!“ je zaklical Dušan po francosko.

Čez prag se je zakotalilo v sobo človeče debele in zalite postave, v ogoljeni črni suknji, svetlih hlačah, s turškimi opanki na nogah in s fesom na glavi.

„Evo me, gospoda!“ je zaklical v polomljeni francoščini. „Čast se mi je predstaviti: Alkibiad Pyguris, potujoča pisarna za ljubezensko posredovanje . . . Najboljši znanec vseh dobrosrčnih dam v Carigradu, gospod! S čim smem postreči? Nemko, Madžarko, žarnooko Italijanko, vročekrvno Španjolko, graciozno Francozinjo, ognjevito Arabko — vse, kar želite!“

Dušan je z malomarno gesto ustavil tok Grkovih besedi.

„Moje zanimanje je bolj drugačne vrste. Rad bi prišel v stik z gotovo osebo . . .“

„Ah, razumem!“ je zavreščal posredovalec. „Gospod grof se žele seznaniti z

odlično muslimansko damo, ki jih je očarala ... Moje izborne zveze se raztezajo noter v mrak haremov — in dasi so troški veliki ...

Pomežiknil je in pogledal našega znanca.

Dušan je odmahnil z neprikritim gnusom, rekoč:

„Mirujte, da vam vsaj povem ... Ali poznate neko ... dobrosrčno damo, z imenom Olimpia Montebello?"

Grk je počasi zmajal z glavo in položil prst na čelo.

„Olimpia ... Montebello ... ne poznam, gospod!"

In spet je vprašujoče pogledal Dušana.

„Poznate jo, mož ... Izdal vas je pogled, ki menite, da ga nisem opazil. Vi hočete le drago prodati svoje znanje."

„Za sto frankov, gospod grof, bi se mi morda posrečilo ..."

„To bo še troškov!" je zagodrnjal Ivan, ki je sedel na vegasti železni postelji, sam pri sebi, ter se potipal za prsni žep, v katerem je imel očetove tisočake.

„Gospod grof" pa je pomeril Grka z zaničljivim pogledom, rekoč:

„En funt, ako hočete; ne več, ne manj. Odločite se kmalu — moj čas je oddan."

„Za Boga svetega! Vaša kneževska milost me upropašča! Usmilite se mojih krvavih žuljev in ne uničite ubogega očeta treh nepreskrbljenih otrok ..."

„Hodi, človeče!“ je velel Dušan in pokazal s prstom na vrata. „Ako je tebi premalo, mi pove tvoj prvi konkurent!“

Grki so rojeni kupci, in kdor jih spomni trgovske koristi, jim prodre najlaglje do srca. Lepa Dušanova beseda je našla lepo mesto.

„Gorje mi!“ je zajavkal gospod Alkibiad Pyguris. „Vaša visokost je vajena sijajnega življenja in ne ceni prav, kako se moramo reveži potiti za vsakdanji kruh. Toda moji mili otročički so že od snoči brez skorjice kruha . . . primoran sem torej sprejeti zaslužek . . .“

„Kdaj?“ je vprašal Dušan kratko.

„Najkasneje jutri ob tej uri jo privedem k vam!“

„Prepozno! Govoriti hočem z njo še danes!“ je dejal naš znanec in položil prst na čelo.

Prišlo mu je bilo na um, da je vsekakor boljše in koristnejše uspehu skupnega podjetja, ako se ne razve predaleč naokoli, da stanujejo on in njegovi prijatelji v hotelu „Des cinq Nations“.

„Ne maram je videti tukaj,“ je povzel nemudoma. „In sploh ne sme izvedeti nihče, da stanujem v tej hiši. Razumete? Niti besedice o vsej tej kupčiji — nikjer in nikomur. Ako se prepričam, da ste res molčali, lahko pridete vsakih štirinajst dni, dokler bom v Carigradu, po pol funta; ako zinete le enkrat, pa vas poiščem kjerkoli in vam zavijem vrat!“

Lice poštenega Grka je zasijalo radosti. Zaklel se je pri Bogu in Allahu, da hoče molčati kakor grob.

„Toda gospodično Olimpijo Montebello moram na vsak način poiskati, preden vam lahko obljubim kaj gotovega. Verjemite, kneževska visokost — niti če bi mi plačali tisoč funtov, ne bi mogel reči drugače . . .“

„Kdaj torej — in kje?“ ga je prekinil Dušan.

„Zvečer, ko se zmrači, me pričakujte doma. Dotlej jo upam najti. Saj veste, kneževska visokost, da takim damam čas ni gospodar . . . Dogovorim se z njo in vas popeljem na pripraven kraj — ali kamor si izberete.“

Po tej obljubi se je Grk poslovil.

Ivan je sledil temu zanimivemu razgovoru s pomočjo francoščine, s katero se je je bil seznanil kot samouk v svojih gimnazijskih letih.

„Ljubše bi mi bilo“, je dejal prijatelju, ko sta ostala sama, „da se ne bi bilo treba toliko pogajati z zvodniki in iskači dobrosrčnih dam . . .“

„Vem, ti bi se raje tepel, kakor je fantovska navada. Le bodi pripravljen vsak hip, da se ponudi ugodna prilika.“

Videli bomo, da se Dušan ni motil.

Šestorica je nato poiskala gostilno, ki jo je poznal mladi Srb še od lani, ter zavžila hlastno skromen obed. Nato se je vršil v hotelu „Des cinq Nations“ skupen „vojni svet“, kakor je rekel Miloš, ki je kar gorel v pričakovanju aventur.

Sklenili so, da pojdeta Dušan in Ivan s Pygurisom, kamor ju povede.

„Toda falotu ni zaupati", se je oglasil Mihajlo Janković. „Najboljše je, če sledimo tudi mi — v nesumljivi razdalji, to se razume. Razkropimo se po cesti in pazimo na vaju."

Njegov nasvet je obveljal. In ko se je začelo mračiti, je prašal Dušan našega prijatelja, ali je oborožen.

Ivan je odkimal:

„Pri nas doma si pomagamo brez tega . . ."

„A tu ne čakajo ljudi s poleni, in tudi plotov je malo v Galati. Vzemi ta nož in browning, ki sem ga nabavil zate v Belgradu. Toda pazi, če bi se kaj zgodilo: dokler ni skrajne sile, bôdi, ne streljaj. Strelse sliši — in kakor hitro se vmeša policija, imamo lahko sitnosti, ki nam pokvarijo ves načrt!"

Z mrakom je res prišel vrli Pyguris. Našel je bil Olimpijo; in važno je oznanil, da pričakuje kneževsko visokost na svojem domu.

Odpravili so se, kakor je bilo dogovorjeno: Ivan in Dušan s Pygurisem, ostali pa razkropljeni za njimi, tako, da jih Grk ni mogel opaziti.

Zavili so v eno izmed stranskih uličic, ki smo jih omenili zgoraj kot kraje zloglasnih zabavišč. Pestra množica se je trla okrog razsvetljenih vhodov; skrivnostni žvižgi so oglašali z oken, za katerimi je vršalo hihitanje ženskih glasov.

V brleči razsvetljavi so videli naši znanci, da postaja ulica dalje tam samotnejša in se bliža ovinku.

To je bila pot v osrčje galatskega pekla . . .

„Nič strahu, kneževska milost," je šepnil Pyguris Dušanu. „Kmalu bomo pri krasni Olimpiji . . ."

Zdajci pa je zavreščal izza vogala presunljiv ženski glas:

„Aiuto! Pomagajte! . . . Ah, lopovi! Roparji, morilci! Assassini! Briganti! . . . Na pomoč!"

Inštinktivno sta planila mlada moža naprej in zagledala za ovinkom neobičajen prizor.

Ženska v kričeči evropski obleki je ležala v cestnem blatu.

Raztrgan moški jo je davil za vrat in ji klečal na prsih, druga sumljiva postava pa se je sklanjala čez njo in ji pravkar izdirala uhane.

Ženska, ki je bila očividno še mlada in čednih oblik, se je zvijala krčevito in se trgala na vse kriplje, da bi ušla grabežljivemu prijemu. Toda napadalca sta bila močnejša od nje; in tudi njen krik je zamrl v bolestnem stoku: v ustih je tičala kepa umazanega robca in zapirala glasu pot.

Toda že je dospel Ivan z mačjim skokom do tega človeškega klopčiča.

Sledilo je nekaj čudovitega.

Dušan sam je odrevenel v prvem trenotku — ne videvši Pygurisa, ki se je stisnil k vogalu, tresoč se kakor šiba na vodi.

Ivan je pograbil roparja za glavi, in preden sta se zavedla, kaj se godi, ju je treščil skupaj s tako silo, da je kar zapelo po mračni ulici.

Nato se je sklonil k ležeči ženski, da ji pomaga na noge.

Njen obraz bi se bil odlikoval z veliko lepoto — tisto vročo, črnolaso lepoto italskih hčera — če ne bi bilo razuzdano življenje zarezalo vanj svojih pečatov.

Toda napadalca sta se začela pobirati, preden je izvršil naš prijatelj svoj namen.

Prvi izmed njiju je šinil proti Ivanu kakor podlasica, tiščeč se k tlom; izpod rokava se mu je zasvetilo kakor ostro jeklo.

Dušan je komaj opazil v polumraku, kaj se godi. Nehote je siknil krepko kletvico in skočil prijatelju na pomoč.

Toda že se je okrenil Ivan, začuvši šum nasprotnikovih opankov.

Zdelo se je samo, kakor da je segel falotu naproti in mu podal roko.

Toda ropar je zatulil v tistem hipu kakor volk, ki mu izbiješ kočnjake . . . v železnem prijemu našega prijatelja se mu je razklenila pest, in bodalo je padlo žvenketaje na tla.

Komaj pa se je to zgodilo, ga je zgrabil Ivan pod vratom in za pasom, dvignil ga kakor klado in ga treščil v njegovega tovariša, ki se je ravno takrat zaletel proti njemu . . .

Na cesti sta obležali dve blatni, okrvavljeni človeški grudi, otepaje okrog sebe z zamolklim ječanjem in preklinjanjem.

Dušan je videl, da je prišel prepozno; vse to se je bilo zgodilo tako bliskovito, da mu ni ostalo drugega kakor pobrati napadeno žensko.

„Moji uhani! Moja zlata verižica! . . .“ je bila nje prva beseda, ko so ji potegnili cunjo iz ust.

Ivan je prižgal užigalico; uhana sta ležala v neposredni bližini neznanke: padla sta bila na tla, ko je Ivan presenetil lopova s svojim prvim strahovitim sunkom. Verižico pa je stiskal drugi napadalec še vedno v umazani roki; toda Ivan ga je prijel za prste — prav rahlo, kakor je rekel — in verižica se je vrnila v pravo posest ob bolestnem javkanju nesrečnega tolovaja.

Ženska je slonela ob steni bližnje hiše, stiskala se za prsi in lovila sapo.

„Oh . . . assassini . . . maledetti! . . . Umorili so me . . .“ je stokala teatralično v mešanici italijanščine in francoščine.

„Brate, Bog ti daj zdravje do sedmega kolena!“ sta vzkliknila skoraj hkrati Jovo in divji Marko, priletevša brez sape za tovarišema.

„To je napravil kakor sam kraljevič Marko!“ je zamrmral Janković in pomeril Ivana s pogledom očividnega spoštovanja.

Mladi Miloš pa se mu je vrgel v burnem navdušenju okrog vratu in ga poljubil na obedve lici, smejoč se tako krčevito, da ni mogel spraviti besedice preko ust.

A tudi vrli Pyguris se je osmelil sedaj in pricapljal za šestorico.

„Bog nebeški!“ je vzkliknil in plosknil z rokami nad glavo. „Kneževska milost — malo je manjkalo, pa bi ne imeli več koga iskati! . . . Dama, ki ste jo rešili teh strašnih razbojnikov“ — pri tem se je ozrl s patetično gesto groze na lopova, ki sta lezla ječaje iz dosega junaške šestorice — „je sama „Olimpia Montebello v svoji lastni dražestni osebi . . . In to, madam, je visoki gospod, ki se želi razvedriti v vaši ljubki bližini!“

Olimpia se je mahoma vzravnala; na njeno razkuštrano in objokano lice, ki so ga bile prepregle solze s progami odplavljene šminke, se je vrnil koketni smehljaj lahkoživk.

„Ravno sem se vračala domov, da počakam vašega obiska,“ je dejala z afektiranim, nekoliko raskavim altom. „Ko pa krenem mimo vogala . . . planeta name kakor tigra ta dva krvoločneža — in kaj je sledilo, ste videli sami! . . . Pojdi z mano, dragec,“ je dodala z vznešenim velikodušjem. „Nič mi ne boš plačal — nagradil si me dovolj, ko si mi rešil življenje!“

„Ti gospodje so moji prijatelji,“ je dejal Dušan, ne da bi se zahvalil Italijanki za milostno ponudbo. „Spremijo naju do vaše hiše, a ta“ — pokazal je Ivana — „pojde z mano prav do vas; in tudi vaš rešitelj je on, ne jaz. Ne bova vas dolgo zamudila . . .“

„Mio Dio! Kaj hočete pravzaprav od mene?“ je vzkliknila Italijanka nezaupno.

„Samo kratek razgovor, nič drugega ...“

„Razgovor? Dragi moj mali, jaz nisem detektivska pisarna! . . .“

„Nič za to! Čas ki nama ga posvetite, vam bo vseeno nagrajen.“

„Dobro; pojdimo!“ je rekla po kratkem premišljanju lepa Olimpia, ki je očividno pozabila na svojo prejšnjo „velikodušnost“, kakor hitro je izpregovoril Dušan o nagradi.

Še dobrih pet minut so romali po vijugastih, temnečih ulicah — Dušan in Ivan z Olimpijo naprej, ostali pa za njimi v prejšnjem redu; pri tem se je zgodilo čisto slučajno, da sta vzela Marko in Jovo Pazarac Pygurisa v svojo sredo, kakor da ju je genilo njegovo plašno trepetanje, ki ga ni mogel več premagati, odkar je videl spopad na ovinku.

Že dolgo je bilo, da jih je srečal zadnji človek in se ognil družbi v širokem loku, skriveje potuhnjene oči. Daleč tam nekje se je odbijala luč in dajala komaj razločiti mrkla vrata, pred katerimi se je zdajci ustavila Italijanka. Potegnila je za ročaj, ki je visel v kotu na tenki žici; zvonček je zapel globoko tam zadaj — pridrsali so koraki, vrata so se odprla pred trojico in se zaprla za njo. Tajinstveni vratar je odhitel kdovekam, in prijatelja sta ostala sama z lepo Olimpijo v strahotni, zlovešči temi.

Z isto, instinktivno kretnjo sta segla skoraj obadva hkrati po užigalice. V luči drobnega plamenčka so se pokazale umazane, smradljive stopnjice.

Vrhu stopnjic je bila Olimpijina soba: brlog z majhnim oknom, črvivo, razmetano posteljo, mizico, dvema stoloma in raztrganim divanom, ki ga je pokrivala ogoljena preproga.

Italijanka je pokazala prijateljema ta sedež, sama pa se je naslonila na posteljo.

„Kaj želita vedeti od mene?" je vprašala brez najmanjšega prehoda, kakor da jo je popadel sum, ali nista tudi to dva viteza, ki iščeta plena, kadar se razgrne noč nad Galato.

„Ali poznate nekega Alberta Birbantinija, madam?" je rekel Dušan istotako brez prehoda in pogledal Olimpiji ostro v obraz.

„Birbantinija?" je kriknila ženska, in oči so se ji zasvetile v zlobnem, srditem blesku. „Kaj vas je napotilo, da se zanimate zanj? In zakaj ga iščete pri meni?"

Dušan je bil pravzaprav v zadregi.

„Ako ji rečem, da ga iščem z zlim namenom," je umoval sam pri sebi, „si pokvarim vse — če sta še prijatelja. Nobena sila je ne bi več prepričala. Molčala bi kakor grob, ali pa bi naju nalagala — kar je še hujše. Če pa ji odgovorim, da sva dobra z njim, nama utegne zaupati; ako sta sprta, se izda po mržnji, ki jo mora popasti do naju — no, potem jo bo laglje prepričati, da ni tako . . ."

Odgovoril je torej po kratkem premolku, gledaje ji neprestano v oči:

„Njegova stara znanca sva, madam. Izvedela sva, da mu preti velika nevarnost, pa ga hočeva posvariti . . ."

„Kaj!“ je zavreščala Italijanka, in lice, pisano od raztopljene šminke, ji je zardelo kakor pesa. „Tega lopova hočeta svariti, in jaz vama naj pomagam! . . . Oh. vidva sta sama falota — lumpa kakor on! Prišla sta k meni, da me okradeta! . . . Jaz nesrečnica! . . . Dva razbojnika sta se vtihotapila v moje stanovanje . . . na pom —.“

Dušan je skočil kvišku in ji kratkomalo pritisnil roko na usta.

„Ne bojte se, lepa Olimpija,“ je dejal s prepričevalnim glasom, „saj ni res! Moral sem vas samo preizkusiti . . . Birbantinija ne poznam osebno, a vem, da ga ni dosti prida. Iščeva ga, ker . . . ker bi nama mogel povedati, kod se skriva nekdo drugi, ki je res njegov prijatelj in morda še večji lopov kakor on . . .“

„To ni mogoče!“ je kriknila Olimpia srdito in udarila z nogo. „Hujše zveri in bolj črne duše ni pod vsem božjim solncem. Ali veste, da sem ga ljubila leto dni . . . con tutto il mio cuore?“

„To je vredno vsega sočutja, madam Olimpija,“ je dejal Dušan, majaje z glavo. „Nevrednega ste si izbrali!“

„Mislim, da! . . . In on, ki sem ga redila, oblačila, zalagala z denarjem iz svojega zaslužka, me je zapustil — izginil je čez noč! Pa ne samo, da se je obrnil podlo od mene, uničil moje upanje in poteptal mojo ljubezen v prah . . . še okradel me je! . . . Sto frankov mi je odnesel . . . cento franchi! . . . In dve zlati zapestnici . . .

zlato uro ... dva prstana! ... Oh, mio Dio ..."

Žalostna nevesta se je vrgla na posteljo in zaplakala z resničnim gnevom. Nato je planila kvišku.

„Kaj mu hočem storiti? ... Da me počaka na vogalu ali pošlje name takšne-le assassini, kakor je sam? ... Da, vem, kje ga najdete; toda povem vam le, ako mi prisežete, da ga ne pustite živega iz rok!"

„Madam, popustite nekoliko," je rekel Dušan s svojim najlaskavejšim glasom. „Glejte — če ga ne pustim živega iz rok, tvegam življenje, in še več: vso nalogo, zaradi katere iščem njegovega prijatelja. Obljubljam vam pa v imenu svojem in svojega prijatelja, da ga pretepeva strahovito, in to s posebno mislijo na podlost, ki jo je zagrešil proti vam."

Olimpia je brž uvidela, da je nekaj boljše od ničesar.

„Dobro!" je dejala s svečano kretnjo, „mislim, da ste mož-beseda. Birbantini stanuje ..."

Zdajci pa se je začulo z ulice drdranje kočije — nekaj nenavadnega v tem kraju in ob tej pozni, nevarni uri.

Vsa trojica je prisluhnila.

Skoraj istočasno so pridrsali po stopnicah mimo vrat koraki, kakor da nese več ljudi nekaj težkega v vežo ...

Hišna vrata so se odprla in zopet zaprla.

Zaslišal se je slaboten, onemogel ženski vik ...

Olimpia je skočila k oknu; tudi Ivan je planil nehote pokoncu, kakor da ga je preplašila temna slutnja.

Toda že je drdrala kočija zaprta za vogal bližnje ulice, ki je vodila skoraj naravnost proti Zlatemu rogu . . .

Vse tri je objela nekakšna tesnoba; zavladal je molk, ki ga je prekinila šele Olimpia, mahnivša z roko:

„Tu so vse hiše polne takšnih brigantov! . . . Oh kje si, bella Italia! Zakaj sem te zapustila! . . . Torej," je dejala, kakor da se je vzdramila iz težkih misli, „Birbantini stanuje v hôtelu Des cinq Nations . . ."

„Kaj! . . ." sta vzkliknila osupla prijatelja. „Tam stanujeva tudi midva . . ."

„Vidita, potem sta me iskala takorekoč brez vzroka. Madonna sama je hotela, da mi rešita življenje!"

Ivan je segel v žep in položil na mizo zlatnik, videč, da sta opravila.

„Nikakor!" je vzkliknila Olimpia. „Moje plačilo je . . . že vesta, kaj! In kadarkoli bi potrebovala pomoči zoper Birbantinija ali kakega njegovega zaveznika . . . vedita, da rada žrtvujem življenje, samo da mu starem glavo. Toda še nekaj: lump, ki ga iščete, se izdaja zadnje čase za grofa Rosettija . . . to vama bo koristno vedeti. Njegovega obraza ne poznate?"

„Fotografijo imam s seboj . . ."

„Dobro; ne pozabita si zapomniti poti k meni," je dejala Olimpia, spremljaje ju po stopnjicah k hišnim vratom.

Ker je vzela svečo, sta to pot videla vratarja: bil je starikav Turek s turbanom in sivkasto brado, ki je mrmraje sprejel svoj bakšiš in pomeril naša prijatelja z zlobnimi očmi.

Videla pa nista človeka, ki je bil stopil v hišo par trenotkov prej in se umeknil pred prihajajočimi v temno ozadje veže, od koder je dobro razločil njih osvetljene obraze.

In ko je stekla Olimpia naglo nazaj v svojo sobo, je gledal tisti človek skozi linico na vratih za prijateljema ter mrmral s satanskim hihitanjem:

„Donnerwetter! Nisem si mislil, da prihiti moj mili svak tako naglo za mano na ženitovanjsko popotovanje... Kje, vraga, je neki izteknil resnico? Toda nimaš me še, zarobljena butica slovenska! In če bi me imel — kanarček je prodan, in svetoval ti ne bi, da se spustiš za njim: Halil bej ima težko roko, hehehe . . . Sicer pa me boš iskal še dolgo, ako se boš tolažil s tem, da hodiš v posete h galatskim damam!“

— — — — — — — — — — — — —

„Grk je ušel!“ so bile prve besede, s katerimi je pozdravil prijatelja Miloš, ki ju je čakal z ostalimi vred pred vrati.

„Kakor da bi se raztopil;“ je vzkliknil Janković. „Naenkrat ga ni bilo več. Tarnal je, da se boji razbojnikov, in kakorkoli smo mu delali korajžo — ni se dal potolažiti. In mahoma, ko smo za hipec poza-

bili nanj — smuk! Samo pete smo še videli izginiti za vogalom."

„To ni dobro znamenje!" je dejal Marko, majaje z glavo in oziraje se pazno naokoli. „Jovo, kar pripravi se! Nikdar več naj ne vidim svoje stare majke, ako nam mrcina ni nastavil kake zasede."

Jovo je skomizgnil z ramami.

„Prava reč! Samo po nas, komur se mudi v razbojniška nebesa! Sicer pa — lahko bi šli po drugi poti, ali ne?"

„Nazadnje še zajdemo!" je vzkliknil Miloš, ki mu je bilo v srcu žal, da se prej ni mogel udeležiti aventure. „In če nas kdo zalezuje, nas bo zalezoval tudi jutri. Rajši nocoj, ko smo pripravljeni in imamo čas!"

„Tvoja je prava, junače!" je rekel Ivan in udaril fanta po rami. „Dušan, kaj meniš? Hajdimo naravnost!"

Tako se je zgodilo.

Zdajci pa se je spomnil naš prijatelj: „Da, bratje — ali niste videli kočije, ki je prišla pred vrata in se spet odpeljala? In neka ženska je menda zakričala, ko so jo posadili vanjo . . ."

„Kočije? Kakšno kočijo naj bi videli?" je zategnil Jovo skoraj užaljen — on, ki je slovel, da gleda v temi kakor mačka.

„S kolesi, čičo!" se mu je zasmejal Miloš in odgovoril namesto njega: „Nikake kočije ni bilo; kam si pa gledal?"

„Vendar! Slišalo se je, tik pod oknom."

„Morda ima pa hiša dvoje vrat — spredaj in zadaj!" se je oglasil Marko.

„Manjka se v Carigradu takšnih razbojniških jam: skozi prvo luknjo zlezeš vanje živ in zdrav, skozi drugo te odneso hladnega v vodo . . .“

Majaje z glavo je šel Ivan dalje; v njegovih mislih ni hotel utihniti ropot skrivnostne kočije.

„Stojte! Kaj je tam?“ je šepnil zdajci Janković in pokazal v temo sosednje ulice.

„Pst! Tiho!“ je šepnil Jovo in skočil bliže. „Ne . . . ničesar ni. Ali so te varale oči, ali pa se je potuhnil, kdor je bil.“

Stopili so dalje.

„Poslušaj!“ je zamrmral Ivan prijatelju. „Kdaj se lotiva Birbantinija — če je še pri nas? Najrajši bi ga vrgel kar nocoj iz postelje — tako težko čakam novice. Zdi se mi, da slišim Jerico izza vsakih zaprtih vrat in da mi vsak dih prinaša njene zdihljaje . . .“

„Misliš, da je meni drugače? A dobro: kakor hitro pridemo v hotel, primemo vratarja, da nam pokaže Birbantinijevo sobo — izlepa ali izgrda. Samo če je lopov doma!“

„Če ga ni, sedeva vanjo in poča —.“

Preden je Ivan dogovoril, je šinilo izza vogala nekaj temnega proti njemu. Levo ramo mu je prešinila bliskoma ostra bolečina. Umeknil se je z vsem telesom, iztegnil roko — in komaj mu je še ostalo časa, da je prijel bradatega napadalca v zapestju. V polumraku se je zasvetilo kratko, široko rezilo . . .

Ivan je segel po drugi roki svojega nasprotnika in začutil takoj nato, da ima

opraviti s človekom orjaške rasti in nenavadne mišične sile.

Kakor iskra se je zasvetilo v njegovih možganih:

„Ako izpustim, je po meni!“

V prvem hipu je hotel zaklicati na pomoč; toda že je slišal na vseh straneh poluglasne kletvice, škrtanje in sopihanje — ves zamolkli šunder nemega, gnevnega boja.

Nasprotnik je bil odločno močnejši od njega. Ivan mu je stiskal oboroženo desnico, gnetel jo — mlel jo s svojimi krepkimi prsti, čuteč, kako trepeče ves od strahovitega napora . . .

Debele srage so mu stale na čelu; mrzlo mu je curljalo po sencih — v možganih pa je kovala ledena, temna zavest:

„Izgubljen! . . .“

Zdajci pa je zastokal tolovaj od bolečine: bodalo mu je padlo iz roke!

Toda ni se dal premagati tako izlepa; zaškrtal je besno turško kletvico, in preden je utegnil Ivan izkoristiti svoj uspeh, so ga objele njegove roke kakor jeklene klešče . . .

Začela se je strahovita borba. Mladi mož je čutil z grozo, kako daleč ga nadkriljuje nasprotnikova moč; edina misel, da se bori na življenje in smrt, mu je dajala silo, da se je ustavljal, dasi omahovaje . . . Njegovo hrbtišče se je skrivilo — vdiralo se je pod strašnim pritiskom — in zdajci mu je zmanjkalo zemlje pod nogami, oči so zagledale nočno nebo . . . par

žalostnih zvezd je švignilo mimo pogleda... in glava je udarila z vso silo ob trda tla.

Ivan je ležal premagan pod svojim nasprotnikom.

Kakor iz daljne dalje je slišal blizu za seboj dva kratka, grgrajoča krika . . .

Zdajci pa je otipal z roko nekaj trdega, mrzlega . . .

Bil je nož, ki ga je prej izvil morilcu!

Divja radost je zavrela po njegovih onemoglih udih.

Toda že je segel tudi orjak po smrtonosnem orožju.

Ali bilo je prepozno. Bliskoma, kakor mačka nagle kremplje, mu je zasekal Ivan njegovo lastno bodalo dvakrat, trikrat v levo stran!

Težko telo razbojnika se je zvalilo z našega rojaka kakor gruda. Ivan je planil na noge, in mrzla groza ga je oblila. Prvikrat v svojem življenju je bil ubil človeka . . .

„Ivan! Ali si ranjen?“ je začul zdajci prijateljev glas.

Ivan se je ozrl kakor v snu. Dušan je bil priskočil k njemu, z raztrganim ovratnikom, a drugače živ in zdrav.

Trije napadalci so ležali nepremično na obrazih. Dva sta se pobirala z zamolklim ječanjem, a nista mogla vstati. In enega je podrl Marko ravno v tem trenotku s strelovitim sunkom v prsi. Ostali so bežali; iz sosednjih ulic se je slišalo urno cepetanje njihovih nog.

„Zmaga je naša!“ je viknil Janković poluglasno. „Prokleti Grk! Nihče drugi nam ni nastavil zasede kakor on . . .“

„Da! Hotel je imeti vso nagrado za svojo molčečnost na enkrat — da bi nas vrhu tega še prodal, če najde priliko . . . Marko! Jovo! Miloš! . . . Nazaj! Bežimo! Vsak hip nam bo policija za petami.“

„A kod?“ je prašal Ivan. „Domov ne — drugače izvohajo naše skrivališče — in tudi Birbanini ne sme zaslutiti ničesar . . .“

Trojica, ki jo je bil poklical Dušan, se je vrnila s preganjanja.

„Kaj, vraga, tekate za njimi? Mislimo na svojo varnost! . . .“ je vzkliknil Dušan nejevoljno.

„Eh, bogme, boljše je potipati štiri kakor dva!“ je zagodrnjal divji Marko, ki ga je kar srce bolelo, da se v Carigradu ne sme razmahniti tako junaško, kakor je bil vajen iz Macedonije. „Čuj! Kaj pa je to? . . .“

„Zaptie! Zaptije!“ *) je kričalo par glasov tam daleč v nočni temi.

„Policijo kličejo!“ je šepnil Dušan. „Fantje, za mano, in pazite, da se nihče ne izgubi!“

„Vrag vzemi njihove zaptije! Dva sta bila itak med njimi — eden leži še tam, če sem ga prav pogodil!“ je zarenčal besni Jovo ter pospremil svoje mnenje s sočnim

*) „Policija! Policija!“

blagoslovom v čast turških policistov, ki ga pa tu ne moremo zapisati.

Tekli so po slabo razsvetljenih uličicah, kar so jih nesle noge; Dušanova namera je bila, dospeti po ovinkih v Pero, evropski del Carigrada, kjer bi se mogli zateči vsaj v kak konzulat, ako bi se jim dotlej ne posrečilo, rešiti se preganjalcev.

Toda kričanje je rastlo kakor hudournik. Orientalci so radovedni in željni senzacije; vest, da love ubijalce, se je raznesla bliskoma po galatskem peklu in privabila iz vseh njegovih duplin množico, ki je drevila na človeški lov.

„Katil! . . . Jol kesidži!“*) se je razlegalo od vseh koncev. „Zaptie! Zaptie-e-e!“

Tudi na poti, ki jo je izbral Dušan, so se jeli pojavljati ljudje. Zdaj pa zdaj je trčil kdo izmed naše čete v domačina, prihitevšega na ulico, ter ga podrl v naglici svojega bega. Preplašeni Turek ali Levantinec — kar je bil — se je pobral preklinjaje, položil mahoma prst na čelo in se spomnil, kaj pomeni njegova nezgoda — nato pa je zakričal na vse grlo, in mahoma je bila nova tolpa šestorici za petami.

„Korajžo, fantje!“ je viknil Dušan zdajci. „Še dobrih tisoč korakov, pa smo rešeni. Kar naravnost!“

Tekli so po temni ulici, ki je vodila v ravni črti proti Peri. Vroč znoj je lil

*) „Roparji! Morilci!“

vsem po obrazih; Ivan se je zdajci spomnil svoje rane in začutil, da ima poln rokav krvi.

Toda Dušan še ni bil dobro končal svojih bodrilnih besed, ko se je približal krik od spredaj, z dveh strani. Gruča policistov in poulične drhali se je usula na križišče, kjer je rezala prečna ulica rešilno pot — dobrih sto korakov pred njimi.

Upanje je bilo pokopano!

„Na levo!“ je kriknil zdajci Marko in planil v ozko stransko uličico, ki je zazijala tik poleg njih.

Tudi tukaj so vreli ljudje na cesto. Dva policista sta skočila beguncem nasproti; toda Marko ju je vrgel z obema komolcema vsakega na eno stran. Odlatela sta in se vrgla oba hkrati na Ivana, ki je hitel z Milošem zadaj, čuteč, da mu peša moč od izgube krvi.

Kričala sta nekaj po turško. Dvoje divjih pesti je zagrabilo Ivana za vrat.

Toda hip nato se je začulo dvoje turških kletvic, in vrla policista sta se zakotalila po tleh.

„Tvoj recept!“ se je zasmejal Miloš z zasoplim glasom. „Stisnil sem jima butici skupaj . . . Naprej!“

Štirje streli so počili za njima. Krogle so zažvižgale bežečim mimo glav, odbijaje se daleč tam spredaj ob zidovju.

Bežali so — bežali brez konca in kraja.

In kadarkoli so mislili, da so oteti, jim je zaprla pot nova množica preganjalcev.

„Ivan omaguje! Ranjen je," je viknil Miloš nenadoma.

Marko in Dušan sta se ustavila, segla mu pod pazduho in ga vlekla dalje.

„Kam bežimo?" je zasopel Dušan zdajci. „Ta kraj mi je popolnoma neznan . . ."

V daljavi kakih petsto korakov se je zasvetilo: bilo je nabrežje Zlatega roga. Trgovska luka je ležala tamkaj . . .

„Še do tjakaj nam daj Bog moči!" je zastokal Jovo; lasje so se mu ježili na glavi — njemu, ki ni vztrepetal niti enkrat, kadar mu je pretila smrt v bojih, ki jih je bil že toliko v daljnji Macedoniji . . .

Toda iz luke je korakala ravno naproti močna četa policije. O, tudi v barbarski Turčiji imajo telefon in druge moderne pridobitve, ki poslujejo brez hibe — v gotovih slučajih!

„Na desno!" je šepnil Marko hripavo, zapazivši nekakšen vogal.

Še nekaj onemoglih skokov . . .

Korak policijske čete se je slišal že v neposredni bližini.

Vsak hip so morali biti tu — preblizu, da jim uidejo z onemoglimi nogami in z ranjenim Ivanom v svoji sredi!

In z druge strani, odkoder so prihajali, so se bližali zasledovalci; njih krik je rastel kakor šum nevihte . , .

„Prokleti smo!" je kriknil Dušan v onemoglem gnevu in se udaril s pestjo po čelu.

Pred njimi se je dvigala temna stena z majhnimi, zamreženimi okmi — pravi tip turške hiše.

Ulica ni imela izhoda . . .

Tičali so v zagati! . . .

Hišna vrata so bila zaklenjena.

In zdajci se je spomnil Ivan, da čaka Jerica rešitve v svoji strašni usodi — da morda že zija nad njo žrelo pogubonosnega zmaja — oni pa, njeni rešitelji, so izgubljeni — v rokah zloglasne turške policije.

Z onemoglim gnevom obupa je bruhnil hropečo kletvico, zgrudil se nezavesten in udaril z čelom ob težka, zaklenjena vrata . . .

VII.

Nemec na kulturnem delu.

Pripovedovalec te povesti je prepričan s čitateljem vred, da je grdo in neznačajno, zapustiti prijatelja v nesreči; toda nujnost ga sili — obrniti se mora od junaške šestorice in preskočiti za hipec njen strašni položaj v zagati, da poroča o delovanju vrlega von Schrattena, odkar je bil osrečil Carigrad s svojo dično navzočnostjo.

Nemci so čuden narod. Prav radi se bahajo, da je njih domovina „das Land der Zucht und Sitte“ — po naše bi se reklo: dežela čednosti in kreposti; in res ga ni naroda, ki bi sodil napake svojega bližnjega tako neusmiljeno ter jih ozna-

njeval svetu s toli blaženo naslado kakor krepostni Nemec. Ni ga naroda, ki bi se pohujševal tako natančno in vestno nad vsako malenkostjo in imel čednost in kulturo, svobodo in ljubezen do bližnjega toliko na jeziku kakor on. Toda čednost in kultura, svoboda in ljubezen so žlahtne cvetke, ki jih goji nemški narod samo za domačo rabo; besede so, namenjene zlasti v to, da se opajajo z njimi nemški pesniki in ljudski govorniki. V resnici je namreč tako, da najdeš nečednost in nekulturo, suženjstvo in sovraštvo do človeških bratov malokje v tako bohotnem cvetu kakor baš v plemeniti deželi, kjer plapola črnordeče-žolta zastava. In če že doma ni vse v redu — kako čudno vsebino dobe ti pojmi šele, kadar jih potrebuje kulturni Nemec v svojih odnošajih do drugih narodov.

Mi Slovani in zlasti Jugoslovani vemo mnogo istorij o tej žalostni resnici. Kadar pride Nemec v tujo deželo, začne šele razmišljati, kaj pomenijo tiste lepe besede, ki jih je toliko rabil doma in jih slišal tolikokrat iz ust svojih pesnikov in govornikov; in pogrunta vam, da je čednost — zaničevati in izkoriščati lahkoverno tujčevo poštenost, kultura — početi z njim brez tenkovestnosti vse, česar se zahoče čednostnemu nemškemu srcu, svoboda — sreča tujčeva, da sme rediti v svoji postelji Nemca in njegovo kulturo kakor nadležno stenico, in ljubezen do bližnjega — prepričati ga o pravilnosti te sreče s puškami

in bajoneti, ako ima pretrdo glavo in premalo nemški razum ... In tako je že od pamtiveka, in bo, dokler se bo ljubilo sosedom prenašati ljubeznivega mejaša; Švaba je Švaba in ostane — praskaj ga z nohtom do kože ali s krampom do mozga — in Evropa ima svojo posebno Azijo, ki leži v sredi med Francijo in Rusijo.

Prehudo krivico bi delal narodu von Schrattena, kdor bi trdil, da se zaveda teh svojih finih lastnosti; nikakor ne! Njegovo početje se mu zdi popolnoma v redu — še ponosen je nanj in ga opisuje v svojih zgodovinah, da se ga uči mladina v šoli in se navdušuje za bodoče čase, ko pojde tudi ona v širni svet večat slavo Nemštva in širit nemško čednost in kulturo ... Tudi von Schrattenu ne gre očitati, da je ravnal v spoznanju ali da je bil kaj slabši od drugih svojih rojakov. Mož bi bil veljal doma za čisto normalnega človeka; nesreča je hotela, da je zašel med druge ljudi, kjer ga je popadla stara nemška zmota: Nemcem je vse dovoljeno.

V tej zmoti je bil prepotoval Francijo, Rusijo, Italijo in Balkan; izvzemši Turčijo, je povsod naletel na grdo neumevanje svojih šeg, zabeležil v knjigo življenja dovolj burnih prigod in prebival mnogokrat v brezplačnih hotelih, kakršne gradi roka pravice za ljudi, ki se je ne znajo ogniti. Nekoliko utrujen vsled pomanjkanja udobnosti v teh gostoljubnih domovih, si je bil zaželel počitka in se nastanil pod zvenečim imenom von Schratten — pravega imena

se že zdavnaj ni več dobro spominjal — v prijaznem rojstnem kraju našega Ivana Javornika. In ker je bil kaj malo založen z drobižem, je začel takoj premišljati, kako bi „odpotoval“ o pravem času — saj je vedel, da prijazni oče Javornik vzlic svojemu slovenskemu gostoljubju in nevednemu spoštovanju do nemške kulture ne redi Švabov zastonj . . .

Takrat pa je zapazil, da ga gospod Javornik zelo uvažuje in, kar je bilo še važnejše zanj, da ima krasno hčerko, naivno deklico, ki je komaj prekoračila otroško dobo. Še tisti hip je nastavil Jerici in njenemu očetu svoje zanjke. Ni ga mikala nedolžna lepota njegove žrtve — le kupčija, ki jo je zamislil že prvi dan: kupčija, v kateri je bil izvežban tako sijajno! In ker je bilo gotovo, da se bo stari potrudil dati odličnemu zetu čim največjo doto, je šel poštenjak tem rajši na delo.

V tistih klavernih časih, kadar ga je sila primorala misliti na pošten kruh, je nastopal von Schratten po mestih kot hipnotizer ter prirejal predavanja s hipnotičnimi poizkusi. V njegovih temnih očeh je bivala zares velika moč, ki je uspavala v človeku voljo ter jo uklonila pod jarem njegovih namenov; ta zmožnost mu je bila koristila že mnogokrat na njegovih krivih potih in se je izkazala tudi zdaj kot dobro, zanesljivo orožje . . .

Konec je bralcu znan; a vprašuje se gotovo, kaj je delal vrli Nemec v Carigradu, in kakšne steze je ubiral, da se

okoristi z milostjo usode, ki mu je bila vrgla v naročje tako krasen plen — mlado, nedotaknjeno dekle — sveže blago, ki ima visoko ceno na tajnem carigrajskem trgu?

Odkar je bila Jerica spoznala, da gre ženitovanjsko popotovanje v drugo smer, je opažal von Schratten korak za korakom, kako se njena volja upira hipnotičnemu jarmu. Napeti je moral vso svojo duševno silo, da jo je ohranil v slepi pokorščini žrtve — ni pa mogel preprečiti, da je v enem izmed hipov, ko je bila vsaj malo sama svoja, storila tisto, kar je spravilo Ivana in Dušana na njeno sled.

Ne sluteč, da mu gredo preganjalci za petami, je dospel z Jerico v Carigrad in si oddehnil, kakor si oddahne vsak lopov, kadar se začuti varnega. In kdo je bil varen, ako ne von Schratten v Carigradu?

„Hotel sem te presenetiti," je dejal Jerici, ko sta izstopila na kolodvoru in je ležalo pred njima pestro, vztočno vrenje sultanskega mesta. „V Carigradu ti bo ugajalo stokrat bolj, nego bi ti v Parizu. Tu je ves drugačen svet. Naročil sem nama sobo v prijaznem hotelu — vse je že pripravljeno, vse čaka, da se začne sladka idila najinega zakonskega življenja."

To rekši je potisnil Jerico v izvoščka, ki je stal v bližini; sirota ni opazila, da se je že prej spogledal voznik z njenim poročencem — kakor da sta domenjena.

In v naglem diru je šlo po neravnih ulicah gor in dol, po Novem mostu preko

Zlatega roga in tja med visoke hiše galatske. Schrattenove temne oči so prodirale v Jeričine z demonsko silo; niti opazila ni, kako se temni okrog kočije, kako se stiskajo stene ulic, kako se pogrezata čimdalje globlje v galatski pekel . . .

Zdajci pa se je ustavila kočija, kakor da bi presekal njeno pot. Vratca so se odprla, Schratten je skočil ven, potegnil Jerico za sabo in jo potisnil v temno vežo. Od vsake strani je stopil za njima po eden moški, ki ju Jerica v prvem hipu ni opazila. Ozrla se je šele, ko je slišala njiju nagovor v neznanem ji jeziku.

„Sluga pokoren, gospod baron! Vse je pripravljeno za vaše blagorodje!" je zamrmral prvi, žolt in rdečenos dedec v umazani frankovski obleki po francosko. „Moja žena bo sama stregla vam in mladi gospe, da ji ne bo treba tožiti o premajhni pozornosti."

Drugi, manjše postave, živahen in črnih, kodrastih las, je vzkliknil v blagozvočni italijanščini:

„Pa tudi jaz sem točno na mestu, kaj ne, gospod grof Dubarry" — Schratten ga je ostro pogledal — „pardon, hotel sem reči, von Schratten! Ukrenil sem to in ono, da ti olajšam dolžnosti svetega zakona, hehehe! Saj veš, da sem ustrežljiv in se rad potrudim za svoje prijatelje . . ."

„Vem, stara sablja Birbantini! Kadar zavohaš, da ostane tudi tebi kaj dobička, si najpodjetnejši in najustrežljivejši prijatelj na svetu," se je zarežal von

Schratten. „Kaj bi rada?“ se je obrnil k Jerici z nenadno odurnostjo v glasu.

„Kaj delava tukaj?“ je prašalo nesrečno dekle tiho in boječe.

„V najinem hotelu sva! Malo pregrd se ti vidi, kaj ne da? ... Nič se ne boj, ljubica: z okna svoje sobe boš imela tak razgled po Carigradu, da te mora očarati.“

Jerica je ubogala v svoji zbeganosti in šla pred lopovom navzgor — tri nadstropja visoko.

Von Schratten jo je potisnil v temen hodnik in odprl pred njo vrata z majhno linico, ki se je odpirala samo od zunaj. Storil je, kakor da hoče vstopiti tudi on; kakor hitro pa je bila nesrečnica v sobi, je skočil ven, zaloputnil vrata in dvakrat obrnil ključ, ne meneč se za pretresljivo kričanje svoje žrtve.

„Tiho, tiho, dete moje!“ je zaklical skozi linico. „Nič hudega ni, samo opravke imam, a vrnem se skoro. Dotlej bosta pazila nate sam hotelir in njegova gospa in ti čitala vsako željo kar v očescih ...“

Nato je odšel.

Jerica je bila sama v sobi, kjer smo jo že pokazali bralcu.

Sama — zaklenjena!

Orjak, ki je prvi pozdravil Schrattena, in njegova žena sta bila Jeričina brezsrčna ječarja.

Čakala jo je usoda tolikih drugih, s katerimi se je bil ustavil vrli von Schratten na mnogih „ženitovanjskih popotovanjih“,

ki jih je priredil v teku svojega kulturonosnega delovanja, v tem galatskem „hotelu“ . . .

— — — — — — — — — — — — — —

Drugi pajdaš, ki je čakal Schrattena pred vrati zagonetne hiše, je bil Alberto Birbantini; čitatelj ve, kako živo se je zanimala naša šestorica za tega kavalirja.

Čakal je Schrattena pred hišnimi vrati.

„Ali si spravil ptičico?“ mu je šepnil, ko se je vrnil iz hiše, ter ga prijel pod pazduho. „Požuriva se, prosim te . . . Sprl sem se z Olimpijo, ki se je gotovo še spominjaš; babnica je imela za svoj poklic preveč idealne muhe! Naveličal sem se je, in nesreča je hotela, da ji je bilo najino slovo tudi v gmotno škodo, ne samo v žalost srca. Sam veš, da take izgube ne preboli vsaka ženska z dostojanstvom; Olimpija se me boji sicer prav po vražje, toda v bližini svojega stanovanja bi se gotovo čutila varnejšo in mi napravila škandal. Stanuje namreč v tej hiši, v prvem nadstropju . . . Stopiva, baron, stopiva: škandalov se bojiva celo midva. Če bi ne šlo za tako važno reč, me živ krst ne bi spravil v to ulico: Italijanke so satanske mačke!“

Naglih korakov sta zavila proti Grande Rue de Galata in se ustavila v zakotni grški kavarni.

„Zdaj pa povej, dragi zaveznik, kaj je s kupčijo?“ je dejal von Schratten, ko je zaduhtela pred njima turška kava v

drobnih skodelicah. „Priznati moram, da sem se zanesel popolnoma nate."

„In ne po krivem, corpo di bacco!" je vzkliknil Birbantini z južno živahnostjo ter si pogladil samozavestno brčice, črne kakor najpristnejše saje. „Trudil sem se in tekal na vse strani — madonna! Da nisi ti, bi si desetkrat premislil, tvegati toliko truda. No, Bog me je poplačal za mojo marljivost — dobila sva sijajno ponudbo."

Resnici na ljubo omenimo. da se je klatil Birbantini ves čas po kavarnah ter izkušal srečo hazardne igre — trud iskanja pa je prepustil posredovalcu, s katerim se bo bralec kmalu seznanil — v svoje nemajhno presenečenje.

„Koliko?" je prašal Nemec kratko in hlastno, ko je omenil njegov sodrug sijajno ponudbo.

„Petsto turških funtov!" je dejal Birbantini počasi, važno odsekavaje zloge.

„Hm," je zagodrnjal Schratten, „svota ni majhna — a tudi velika ni. Vseeno, pripravljen sem. Ali mož ni hotel dati več? In kdo je ta ljubitelj slovenske narodne robe?"

„Halil bej . . ."

„Halilov je mnogo pod polumesecem!"

„Kateri izmed njih je najin mož, izveš takoj, ko se pobotava o nagradi, ki mi pristoja za požrtvovalni trud."

„Dam ti dvajset funtov", je ponudil von Schratten.

„Ali si še mlad! Dvajset funtov . . . hahaha! Polovico izkupička, ne več in ne

manj; drugače stopim k vrlemu Halilu in mu povem, da sladka gazelica ni več na prodaj . . .“

„Ne boš, mačkojedec italijanski!“ je zarenčal naš vrli znanec, in pristna nemška lakomnost se mu je začrtala po vseh gubah obritega lica. „Če bi tudi brez tvoje pomoči morda ne dobil petsto funtov — za štiristo jo prodam gotovo, zdaj, ko sem sam na licu mesta.“

„Dobro,“ je pritrdil Lah s strupeno ljubeznivostjo. „Stori, bratec, kakor ti drago, in pojdi jo prodajat za štiristo funtov. Toda jamčim ti, da bo gnezdece prazno, kadar prideš s kupcem po blago. Halil bej je dober znanec policijskega poveljnika v Carigradu — in toliko pravice je menda tudi še na svetu, da se najde v skrajnjem slučaju konzulat, ki se pobriga za tebe in tvoje čedne namene . . . ne glede na to, da lahko postaneš čez noč sumljiva oseba, ako se spomnim in te ovadim, da vohuniš za Mladoturke v Parizu . . .“

„To ni res! To je laž!“ je zarohnel von Schratten, in kri mu je zalila oči.

„Resnica ali laž — to ni razgovor za naju dva. Dvesto in petdeset funtov reci, pa bo mir besedi!“

„Niti pol medžidije! je siknil Nemec s skrajnjem gnevu. „Tebe se bom še znal rešiti.“

„Znal — to rad verjamem. Toda pomagal si s tem ne boš. Zanesljivemu človeku je naročeno, da stori v tem slučaju isto, kar bi storil jaz, če bi me ne bili

našli zaklanega na ovinku kake galatske ulice . . . saj tak je menda tvoj namen."

Nemec je pomislil. In kakor stori Nemec vedno, ako najde svojega mojstra — vdal se je ter izgovoril čez nekaj minut povsem hladnokrvno:

„Dobro, nočem se prepirati; pride prilika, da popustiš ti meni. Dam ti v božjem imenu sto funtov. Tu imaš roko."

„Bodi pameten — daj polovico. Italijani smo majhni po telesu, a veliki po značaju; kar reče Alberto Birbantini, je pribito."

Von Schratten je vedel, da je vse zaman.

„Naj bo v imenu vseh satanov!" je vzkliknil in udaril Italijanu v roko, čeprav še vedno nekoliko slabe volje. „Toda odiraš me krvavo."

„Ne meni se za to! In ne daj se zapeljati, da bi si premislil; moji interesi so varni brez črnega na belem."

„Kdo je torej ta Halil bej?"

„Visok turški državni uradnik in bogataš po rodu. Velike dobave za armado in mornarico, ki gredo skozi njegove roke, so parkrat še pomnožile njegovo premoženje. Najina sreča je, da mož ne spoštuje preveč naukov Mohamedovih; vino mu je najljubša pijača in ženske njegova poglavitna tolažba v dolgem času. Oženjen ni, da bi se reklo prav za prav; toda v svoji palači ima prelestno zbirko takih nežnih srčnih zdravil — za vsak dan v tednu drugo . . . In ljudje, ki ga poznajo,

vedo povesti o nečuvenih orgijah, ki si jih izmišlja ta izmozgani filozof s pravo orientalsko rafiniranostjo."

„Mož je bogat," je menil von Schratten zamišljeno. „Lahko bi se ga še pritisnilo. Rajši bi videl, da plača on tvoj delež."

„To ti ne bi pomagalo, dragi baron," se je namuznil Birbantini hudomušno. „Saj sva se zmenila pravkar, da dobim polovico vse svote. Pa tudi tak navdušljivec ni Halil bej, da bi se dal Bog ve kako odreti; on plača mnogo, ker je poznavalec in ve blagu pravo ceno. Očarati se ne da več tako kakor mi mladeniči, hehehe! Ženske ima zato, da draži z njimi svoje trudne, zaspane živce — no, da, mojster je v tem. Hotel sem reči, da mu ni varno nagajati s ceno; fotografija tvoje golobice, ki si mi jo poslal, še preden si jo smel imenovati svojo, mu je bila zelo povšeči — poprašal je že parkrat, kdaj jo lahko dobi — in če se razjari, je zmožen najti sredstva, da si jo nabavi brez denarja . . ."

„To je res! In svota res ni majhna . . . Zum Teufel, te nepokvarjene Slovenke bi morale biti po pet piastrov, kakor so neumne in lahkoverne. A kdaj mu jo izročiva — proti gotovemu plačilu, to se zna?"

„Pravi, da si jo hoče prej ogledati. Ako ti je všeč, ga dam povabiti za jutri zvečer . . ."

„Prav tako! In zdaj pojdiva pit na dobro kupčijo; pa v tak kraj me pelji, da bo tudi kaj ženskega videti. Saj veš, da si

človek celo v našem poklicu ohrani čustvo in potrebo ljubezni . . .“

Pol ure nato sta sedela v zakotnem veseliščU z mešanim občinstvom, zakajenimi stenami in vegastim odrom, na katerem se je zverala prav pomanjkljivo oblečena rjavokožna plesalka v bujnem „trebušnem plesu“. Toda von Schratten je bil potreben krepčila še bolj kakor ljubezni; s takim navdušenjem se je zaglobil v svoj „Bier“, da ga je prašal Birbantini, ali misli zlezti ves v kozarec.

„Bi-a,“ je zagrgral vrli Nemec v svojem trdem jeziku, zatezaje besedo sentimentalno kakor ime nepozabne ljubice. In pil je s takim svetim navdušenjem, da je kazal čez dve uri vse znake tistega stanja, ki je Nemcem prvi pogoj, ako se hočejo zabavati.

„Jawohl,“ je jecljal, majaje se z desne na levo, „dragi Birbantini — živelo prijateljstvo Nemcev in Italijanov! Le zvesti si bodimo — zusammenhalten! — bomo že ugnali to slovansko drhal. Še več bomo storili zoper njo . . . kakor smo v Belgradu! . . . In potem pride dan . . . Rusijo zbijemo na kose . . . avstrijski polki bodo korakali v Srbijo . . . iztrebili bomo vse . . . razdelili med seboj . . . kolonizirali kakor Hotentote v Južni Afriki . . . in razširili deutsche Kultur! Kulturrr! Vse bo naše . . . vse bo deutsch — deutsch . . . deutsch! . . . In naposled . . . požremo še vas . . . italijanski mačkojedci, kanalja — heil Deutschland! Heil Krastić . . . dol s Slovani in Italijani! . . .“

Birbantinija še ni preveč užalilo, ko je poslušal domoljubne besed svojega dičnega kumpana. Očividno je bil že vajen takih prizorov. Vrhu tega pa si je bil ohranil treznost — s posebnim namenom, ki ga bomo takoj spoznali.

„Tako, da!" je potrdil blagodušno. „Živela trozveza! — Samo nekaj, dragi von Schratten: pijan si, in maješ se kakor bilka v viharju — pa denar imaš pri sebi . . . Saj praviš, da si nekaj priženil! — No, vidiš, daj mi listnico, da je ne izgubiš. Kje jo pa imaš? . . ."

Nemec je segel instinktivno s pijano roko v prsni žep. Zdajci pa je zaklel in pogledal okrog sebe. Zapazil je, da sedi poleg njega debelo človeče v špehasti črni suknji, ki je bilo prisedlo med njegovim patriotskim govorom, spogledavši se z Italijanom.

„Verflucht!" je kriknil von Schratten, „saj sem vedel! Grk pri mizi . . . pa listnica v mojem žepu — to se ne ujema z naturo. Listnico nazaj, grško prase!"

Hotel je zgrabiti novodošleca za vrat; toda Birbantini je stopil vmes in zadržal razjarjeno „kulturo", obrnivši se hkrati k prišlecu:

„Caro mio Pyguris . . . ali niste morda — našli kake listnice? Dajte, dajte, spomnite se, da je ne bo treba iskati!"

Vrli „oče nepreskrbljenih otrok", ki se ga bralec gotovo še spominja, je napravil začuden in užaljen obraz.

„Prase!“ je zarohnel Schratten, tresoč mu pest pred očmi. „Listnico semkaj . . . ali pa —“

Grk je pomislil; spoznal je očividno, da se je prenaglil v svoji podjetnosti. Segel je pod umazano suknjo, vlekel, vlekel — in izvlekel Nemčevo listnico.

„Če je morda tale . . .,“ je dejal z negotovim glasem in jo položil pred Schrattena na mizo. „Ležala je pod mojim stolom, pa sem mislil, da je nemara . . . zamenjal sem jo s svojo lastno . . .“

„Ležala je v mojem žepu, kujon!“ je zagodrnjal von Schratten. „Prokleto mora človek odpirati oči v teh krajih! Kar čudim se, da žlahtni potomci Homerjevi ne pokradejo sami sebe . . . Kreuzdonnerwetter — že zopet je ni!“ je zarobantil, hoteč spraviti svoj zaklad. „Kje je zdaj — zum Teufel! Birbantini, take šale si prepovedujem enkrat za vselej. To ima človek od te preklicane trozveze!“

Birbantini je ravno spravljal listnico v žep.

„Alo, daj jo sem, če nočeš, da ti zdrobim butico!“

„Caro mio! . . . Saj je vendar ne boš nosil pri sebi — v tej pijanosti! . . .“ je oporekal Italijan z ljubeznivim glasom.

„Ti si pravi, da bi mi jo shranjeval! . . . Her damit! Če sedi človek med takšnimi dolgoprstniki, ga mine najlepša pijanost!“ je dejal von Schratten, iztrgal prijatelju predmet njegove skrbi, spravil ga na staro

mesto in si zapel suknjo z vsemi znaki demonstrativne previdnosti.

„Vòt, batjuška, smotrite, kakšni prijatelji ste med seboj," se je začul zdajci glas od sosednje mize. „Pa zabavljate Slovanom in se bahate s svojimi požrešnimi nemškimi apetiti! V Srbiji ali Črni gori bi lahko pustili svojo listnico sredi ceste: nihče vam je ne bi prinesel nazaj — ker bi ležala tam, dokler je ne bi prišli sami iskat."

Bil je mlad mož s še nedorastlo polno brado in izrazito ruskimi potezami; govoril je nekam okorno francoščino. Z njim je sedel tovariš živahnih oči, črnolas in obritega lica ter dolg, istotako obrit rumenolasec s kratko angleško pipico v malomarno zveriženih ustih.

„*Kaj vas briga naš razgovor!*" se je zadrl von Schratten. „Kdo ste pravzaprav?"

„Žurnalist sem, gospod von Schratten — avstrijski vohun, ali ne?" je dejal Rus z največjo brezbrižnostjo. „Saj mi je bila že v Peterburgu čast, oklofutati vas par dni pred vašim nenadnim odhodom. Mari se ne spominjate več? . . .

„Prokleto!" je zarenčal Nemec. „Za svojo nesramnost se boste še pokorili!"

Vstal je, pripravljaje se k odhodu; Birbantini in Grk sta sledila njegovemu zgledu.

Trojica pri sosednji mizi pa se je glasno zagrohotala Schrattenovi grožnji.

„Nom de Dieu!" je vzkliknil črnolasec v pristnem pariškem narečju. „Povej mu,

Ivanov, da smo strašno radovedni na tisto pokoro."

„Well!" je zamomljal dolgin. „Ako bi vedel, da se še kdo potegne zanj, ga začnem boksati na mestu."

Toda Ivanov ni imel več komu sporočati mnenj svojih tovarišev: Nemec, Italijan in Grk so jo bili odkurili urnih krač, kakor da zastopajo čast svojih praporov na bojnem polju.

Šele zunaj so si oddehnili — ko so bili že daleč od nevarnega kraja.

„Samo zaradi tvojih širokih ust, maledetto!" je škrtnil Birbantini.

„Zaradi tega prokletega Grka smo prišli do komedije!" je zarenčal von Schratten, „ne pa zaradi mene. Najrajši bi te zadavil, pokveka . . . Uh, fej te bodi!"

„Gospod Pyguris je najin kupčijski prijatelj," mu je šepnil Italijan na uho. „Tega nikariva pozabiti."

„Naj bo, kar hoče! Kdaj torej opravimo jutri?"

„Ko bo vse v redu, pridem k tebi. Izvedeti moram najprej, kdaj ima naš mogočnik pripraven čas."

„Dobro, in — ne pozabi! . . . Da se nihče izmed vaju, razbojnika, ne predrzne laziti za mano . . . Razbijem mu glavo — kakor psu! Lahko noč!"

To rekši je odkolovratil von Schratten proti zagonetni hiši, kjer je imel spravljen svoj nesrečni plen. Stiskaje v žepu nabit samokres, se je oziral od hipa do hipa, ali mu ne sledi ljubeznivi zaveznik, ki je

bil pokazal toliko zanimanja za njegovo polno listnico.

Toda Birbantini je razumel, da se okoristi najbolj gotovo, ako gleda na kupčijo kljub hudim izkušnjavam s „poštene“ strani. Stal je še vedno na mestu, razgovarjaje se s Pygurisem.

„Torej je obveljalo?“ ga je prašal pravkar.

„Njegova ekscelenca je voljna dati petsto funtov — ako odgovarja blago svoji sliki.“

„Stopite jutri zarana k Halilu in recite, da si lahko ogleda izvirnik kadarkoli v teku jutrišnjega dne.“

„Razumem; naj si izbere uro. In jaz dobim deset odstotkov vašega deleža?“

„Dobiš: petindvajset funtov. Saj veš, *da sem marki — aristokrati držimo častno* besedo.“

„Gorje mi, vaša svetlost, ako vaša beseda ni pristnejša od vašega plemstva!“

„Molči, kanalja — drugače opravimo brez tebe. In ne drzni se mi še katerikrat poizkusiti šalo, kakršna je bila nocojšnja. Ali so vsi Grki taki poštenjaki kakor ti?“

„Vsi!“ Pyguris se je udaril v prsi, žareč od narodnega ponosa.

„Potem kradejo najbrže zvezde z neba . . .“

„In kje se smem pokloniti vaši svetlosti?“ je dejal Pyguris, ne meneč se za poniževalne besede. „Doma ali v kakem drugem kraju?“

„Pridite kar v hotel Des cinq Nations in ... poprašajte za gospoda Lanthierija ...“

„Aha! ... Razumem ... Opravim ... in poprašam ...“

Grk se je poslovil s širokimi pokloni.

— — — — — — — — — — — — —

Drugo dopoldne se je zglasil Pyguris precej rano v hotelu.

Birbantini je bil seveda doma; nestrpno je tekal po sobi, vrteč razgrizeno cigareto med prsti desnice in pregovarjaje se nervozno s Schrattenom, ki je sedel na postelji s široko prekrižanimi nogami.

Sinočnji prepir je bil pozabljen in vse medsebojne prijaznosti pokopane; von Schratten in Birbantini sta bila modra človeka in nista hotela kaliti svojega dobičkanosnega prijateljstva zaradi minljive vrednosti razžaljene časti.

„Strašna vest, gospoda moja!“ je veknil Grk, ki mu je curljal znoj kljub hladnemu vremenu curkoma po tolstem obrazu. „Sreča mi ni bila mila ...“

„Verflucht!“ je kriknil Nemec ves prepadel. „Ali si je Halil premislil? ... Stojta!“ je siknil zdajci in pomeril obadva z zlobnim pogledom. „Ne svetujem vama poizkušati kako goljufijo! Kakor gotovo sem tu — rajši zakoljem punico s tole svojo lastno roko ...“

„Kdo govori o goljufiji, corpo di bacco!“ je vzkipel Birbantini. „Počakaj vsaj toliko, da slišiva, kaj ve Pyguris tako strašnega.“

„Šel sem v Halilovo palačo ... lepa hiša je, prav tam v Stambulu samem ...

in mislita si, gospoda, kaj sem izvedel! — Halil beja ni doma! Snoči je odšel v Skutari[1], kjer ima še dve hiši — ena izmed njiju je kletka, kjer se zabava z lepimi ptičicami — in vrne se šele jutri zjutraj. Pustil sem vratarju pismo za njegovo ekscelenco. Ker ekscelenci gotovo bolj ugaja večerna ura, pravim v pismu — stvar je vendarle diskretna, kaj ne? — naj bi bil pripravljen jutri zvečer ... Ob osmi uri, ako mu je prav, naj se pripelje s svojo kočijo po Novem mostu; na galatski strani bosta čakala dva gospoda z rdečo rutico v prsnem žepu. Ostalo je vajina stvar ...“

„Vrag vedi, ali prinese denar s seboj?“ je *menil von Schratten* hlastno.

„Kolikor ga poznam, ljubi Halil bej naglo poslovanje; stavil bi, da prevzame robo na mestu, in da bo kočija popolnoma pripravljena v to svrho.“

„Dobro. Ako se izvrši vse srečno in v redu, se lahko oglasiš pojutrišnjem zjutraj po svoje plačilo,“ je dejal Birbantini Grku, spremljaje svoje besede z odslavljajočo gesto.

„Joj meni, žlahtni gospod marki!“ je zarjul Pyguris. „Vsaj majhen predujemček bi mi dali, da napasem svoje gladne otročičke ... Že drugi dan niso videli skorjice kruha!“

„Evo ti — in zdaj se izgubi!“ je vzkliknil Italijan ter vrgel zlatnik na vogal mize.

---

[1] Mesto na azijski strani Bospora.

Pyguris je pobasal rumeni novec ter oddrsal ritensko skozi vrata, klanjaje se na desno in levo in zahvaljujoč se z zgovornostjo, vredno starega Demostena.

„Čuden dedec!“ se je namuznil von Schratten, ko sta bila sama s tovarišem. „Človek vseeno ne pričakuje pri takem obrtniku tako genljivega očetovskega čuta!“

„Hahaha!“ Birbantini se je prijel za trebuh in se zamajal od smeha. „Ali veš, kakšni so njegovi otročički? To so prebivalke javne hiše, ki jo ima nedaleč odtod... On mi posreduje pri Halil beju; in slišal sem praviti, da dobi, kadar pripelje izbirčnemu Turku novo ovčico, v nagrado tisto, ki jo novinka izpodrine, da olepša z njo svoj pobožni zavod...“

— — — — — — — — — — — — —

Drugi večer ob osmi uri sta bila von Schratten in Birbantini točno na mestu; slehernemu je molil iz prsnega žepa vogal rdeče židane rutice. Z jastrebjimi očmi sta zrla v vrenje pisane trume hamalov[1], Turkov v staroverski in frankovski noši, Židov, Grkov, Armencev in raznolikih kočij, ki so se prelivale v gostih tokih po tem najoživljenejšem vezišču med Galato in carskim Stambulom — delom mesta, ki leži na jugozapadnem bregu Zlatega roga in tvori pravo turško jedro Carigrada, kjer se dvigajo hrami glavnih sultanskih oblastnij in najodličnejših predstaviteljev državne oblasti.

[1] težakov.

Čakanje se je zavleklo preko mere; Turki so počasni ljudje, ki ljubijo udobnost in pokoj ter opravljajo vse svoje običajne in neobičajne posle s pristno lagotnostjo orientalca.

Zdajci pa je obstal pred malopridnima tovarišema voz, tako nenadno, da sta odskočila v prvem strahu.

„Evo ga!“ je šepnil Birbantini. „To je on!...“

Toda „on“ je ležal v globini zaprte kočije; nemogoče je bilo razločiti kaj drugega kakor temno, suho postavo, zleknjeno na baržunastih blazinah.

S sedeža poleg kočijaža je skočil arabski sluga v bogati, z zlatom vezeni noši ter se približal čakajočima.

„Halil bej?“ je prašal Birbantini, kažoč na kočijo.

Sluga je pokimal.

„Halil bej želeti,“ je dejal z motnim glasom v polomljeni francoščini, „gospoda sesti v voz, ki tu zadaj... Gospoda se peljati tja, kamor menili, a tam počakati... Halil bej slediti sam...“

To rekši ju je potegnil za rokav do druge kočije, ki se je bila ustavila tik za prvo. Lopova sta sedla v svoji svečani razburjenosti brez premisleka vanjo; takrat pa je sluga zaloputnil vratca — zaškripal je ključ, in tovariša sta zapazila s strahom in presenečenjem, da sedita kot pravcata jetnika v vozu z gosto zamreženimi okni.

„Kam peljati gospoda?“ je prašal Arabec s porogljivo prijaznostjo.

Birbantini je bleknil naglo pravi naslov; Arabec ga je kriknil vozniku, in poštenjaka sta zdrdrala skozi pisano večerno mrgolenje v brzem diru proti Galati...

„To je izdajstvo!“ je zasopel von Schratten, ko je premagal prvo osuplost.

„Kje bo izdajstvo!“ Birbantini je s svojim prožnejšim duhom takoj izpregledal položaj. „Nezaupnost je, dragi moj... Halil bej je star Carigrajčan in pozna Galato — hehehe!... Ali bi se podal ti s tujim človekom kar tako na slepo v aventuro, ne da si zagotoviš varnost, kolikor je v tvoji moči?“

Ta razlog je obveljal za prvo silo; in ko je pridrdrala kočija v naznačeni kraj, se je zopet odprla ječa na kolesih. Lopova sta skočila na prosto in zasopla potolažena strupeni galatski zrak.

Videla sta, da jima je sledil bejev voz za petami.

Arabec je pravkar odprl vratca; iz kočije je stopil ohlapen moški suhe postave v elegantni, dasi nekoliko preširoki frankovski obleki, z neizogibnim fesom na glavi. Kolikor sta mogla opaziti v slabi razsvetljavi, je bil njegov obraz žolt in truden — pravi tip vztočnega lahkoživca; mrklo in odurno so mu viseli črni brki na debelo spodnjo ustnico — znamenje živalske pohlepnosti po nasladah.

Z globokim poklonom sta stopila lopova k njemu.

Halil bej ju je pogledal trudno in malomarno, kakor skozi meglo.

„Tu notri?“ je prašal z medlim glasom v čisti francoščini ter pokazal z roko na hišna vrata.

„Da, tu . . .“ je hitel von Schratten. „Vaša ekscelenca naj samo izvoli . . . Takoj pride vratar in prinese luč.“

Istočasno z Nemčevimi besedami je zazijala votlina hišnega vhoda. Zadrsalo je v veži; na pragu se je pojavil turški vratar z leščerbo v roki. Videč odličnega gosta s fesom na glavi, se je pripognil globoko, doteknil se z roko čela in prsi ter zamrmral z oljnatim glasom običajni turški pozdrav.

Toda Halil bej je bil previden mož in ni hotel iti naprej.

„Za vami,“ je dejal Schrattenu in Birbantiniju, in prezirljiv nasmešek je zaigral na njegovih ustnicah.

Lopova sta ubogala molče in šla naprej po škripajočih stopnicah, dajaje si svetiti od starega Turka, ki je šumel s širokimi hlačami in prestavljal stokaje svoje otrple noge.

Pred Jeričinimi vrati se je ustavila čedna dvojica; srce je trepetalo obema v zavesti važnega trenotka.

Schratten je previdno otvoril linico. Zdaj je prišlo v beja nekaj življenja. Hlastno je stopil bliže in sklonil oko k odprtini; arabski sluga pa se je pomeknil za njim kakor bronast kip in obstal nepremično, roko na ročaju orožja, skritega pod širokim plaščem.

Toda v Jeričini sobi je bila tema; videlo se je samo okno z izrezkom polutemnega neba. Žalostna zelenkasta zvezda je migetala ravno nasproti linice daleč tam nekje v vesoljstvu.

Birbantini je skočil po hodniku in mignil „hotelirju“ in njegovi ženi, ki sta se bližala s svetiljko; pomomljal je ženski nekaj na uho in mignil navzočim, naj se odmaknejo nekoliko.

Ženska je odklenila sobo, stopila vanjo z lučjo v roki ter priprla vrata za seboj.

Halil bej je skočil naglo k linici; vsa medla mračnost ga je bila minila, in njegovo telo je stresal nervozen trepet, ki ga ni mogel premagati.

Žolta babnica je stala poleg postelje in dvigala luč visoko nad spečo žrtev.

Jerica je spala oblečena na neodgrnjeni postelji. Zlati lasje so se ji usipali razpleteni preko turške obleke, roke pa je držala sklenjene na prsih, kakor da bi jih hotela braniti surovega dotika. Njen obraz je bil bled kakor mramor; okrog zaprtih oči in bridko stisnjenih ustnic so se bile zarisale črte neizmernega trpljenja. Toda baš te žalostne črte so ji dajale neizrekljivo lepoto — tisti čar nesreče, ki bi bil obudil usmiljenje v vsakem čutečem človeškem srcu, a je vzdramil v trhli duši turškega mogotca zgolj nizko, brez prizanašanja hlepečo strast . . .

Zdajci pa so se premeknile dekletu blede ustnice; telo se ji je napelo kakor v muki hudih sanj . . . roke so se iztegnile

v nemi, nezavestni prošnji . . . in usta so zamrmrala z revnim, presunljivo plahim glasom:

„Moj Bog . . . moj Bog! . . . Usmili se me . . . oče nebeški! . . .“

„Ah!“ se je izvilo nehote Halil beju. „Allah . . . kako krasna je!“

In v naglem sklepu se je obrnil od linice, vzravnal se je in stopil žarečih oči k zločincema; zamrmral je z razburjenim glasom:

„Vzamem jo! . . . Omar,“ je velel, ozrši se na arabskega spremljevalca, „pripravi se, vzamemo jo s seboj na mestu.“

Schrattenu in Birbantiniju se je zaiskril pogled; v duhu sta že gledala nasute rumenjake. Nemec je stopil vstrežljivo k vratom in jih odprl na stežaj.

Halil bej je mignil domačinu in Omarju, ki je bil očividno že vajen takih dogodkov; kajti stopil je k postelji kakor mačka, iztegnil roke k prijemu ter se ozrl vprašujoče na gospodarja.

Takrat pa se je deklica mahoma vzdramila; sunkoma se je pognala kvišku in iztegnila roke. Oči so se ji odprle široko in zastrmele v blazni, neizrekljivi grozi . . .

VIII.

Prodana!

Ko se je Jerica vzdramila iz hašiševe omame ter se zagledala slečeno, na stolu ob postelji pa turško obleko, je začutila z

vso gotovostjo, da je zvijačno zvabljena v strašno nesrečo.

Mož, ki ima z mlado, jedva poročeno ženo poštene namene, je ne pusti same, ne izroči je skrbi dveh sumljivih človeških bitij, ki jima čitaš že od daleč zločinstvo na obrazu; nima je zaklenjene v temnem brlogu — in zlasti, ne posluži se zvijače, da ji izmakne obleko ter ji pusti goli in zmrzujoči edino izbiro, našemiti se s tujimi cunjami.

Z glasnim jokom je pozdravila vzhajajočo zarjo, dvignila se z ležišča in smuknila, vsa rdeča od sramu, v nastavljeno turško obleko, kakor je pač vedela in znala. Marsikje je počil šiv, marsikod se je raztrgala svila ob tem neveščem hitenju, toda uboga deklica ni pazila na to: samo da je ne vidijo tiste zlobne, lokave oči, ki se upirajo vanjo izza vrat, kadar škrtne linica . . .

Med tem poslom je domislila vso skrivnost svojega brezupnega položaja. Zaključek pa je bil tudi preenostaven; v njeni duši se je razgrnilo mahoma kakor mrzel dan, in bolečina jo je popadla tako silovito, da so ji usehnile solze od prehude muke.

Mehanično je šla in se umila v skledi z vodo, ki jo je zagledala na vegastem stolcu poleg mize; tudi zrcalo je bilo tam. Pogledala je v njem svoj prepadli obraz, popravila si razkuštrane lase in zaslišala mahoma svoj glas, ki je ponavljal tiho in medlo, brez zveze in brez povdarka:

„Tako torej ... tako ... to je bilo tisto popotovanje ... To, da ... In zdaj sem izgubljena ... izgubljena! ...“

„Izgubljena!“ je zakričala mahoma s presunljivim glasom, tako da je šel odmev po vsem temnem poslopju in sta pritekla njena ječarja preplašena gledat, kaj je z njo. „Mogočni Bog — izgubljena!“ Zgrudila se je na kolena — vrgla se po tleh, plakaje s strašnim, krčevitim drgetanjem vseh udov in udarjaje z glavo po umazanem opečnem podu. „Kaj sem zakrivila, o Bog, da me kaznuješ tako grozovito! ... Ali me slišiš, gospodar sveta ... ali vidiš, v kakšno gorje so me pehnili? ... Ali dopustiš, da postanem žrtev brezvestnega človeka, izročena oskrumbi in pogubi! O, gorje mi, nesrečnici ...“

S čudovito jasnostjo domišljije je zazrla mahoma svoj rajskolepi domači kraj, zazrla hišo očetovo — in njega samega, kako sedi na vrtu, puši cigaro in misli v ljubezni na daljnjo hčer. In še dalje nazaj jo je zanesel spomin; zagledala se je kot štirinajstletno deklico v veselem krogu tovarišic ... kot majhno detece na pomladnji trati ... obraz ranjke mamice se je nasmehnil pred njo ... izkratka, okusila je v mučnem koprnenju še enkrat vso neizrekljivo srečo blažene mladosti.

„In zdaj!“ je zaihtela iznova. „Kriste, kaj mi je namenjeno? ... Drugih naklepov vendar ne more imeti z mano — po vsem, kar se je zgodilo — kakor ... Oh, groza! Ali je mogoča takšna podlost? Ali

te ni rodila mati, brezsrčni lopov, kakor vsakogar drugoga, in ti dala človeško srce! . . . S samim peklom je moral biti v zvezi: če pomislim na tisto demonsko moč njegovih oči — vztrepetala sem v njihovem pogledu — bila sem mahoma žrtev brez volje . . . obrnil me je po svojem peklenskem načrtu . . . preslepil očeta . . . O, proklet bodi, proklet na večne čase! Da bi se odprla zemlja pod teboj in te pogoltnila v svojo ognjeno globočino!"

Brezmejno sovraštvo je izbruhnilo v njeni duši do lopova, ki si jo je bil osvojil s tako podlimi sredstvi in s takšno satansko nakano. In v žaru tega sovraštva je ginevala temna oblast, ki si jo je bil pridobil nad njeno voljo; jarem se je tresel v naporu njenega deviškega gneva in razpadal, kakor se trga strupena megla v kalne cunje in kopni v srditi pripeki solnca, zmagujočega nad deževjem . . .

„Ah, dobri očka moj . . . in ti, bratec Ivan! . . . Če bi vedela vidva, kam so me zvabili in kaj nameravajo z menoj! Toda dom je daleč, daleč . . . vi, dragi moji, mislite, da sem srečna . . . Moja tožba se ne sliši do vas! In ti, moj brat, se celo srdiš name . . . preziraš me in zaničuješ mojo slepoto, ker sem podala roko sovražniku — Nemcu! . . . Oh, kako prav imaš! Da, kriva sem — sama sem zaslužila svojo pogubo! Prav se mi godi! Prokleta sem, kakor je prokleta vsaka Slovenka, ki se obrne od sinov svojega rodnega ljudstva in postane izdajalka domovine — s tem,

da stopi s tujcem pred oltar! . . . Toda ne! Boljše je umreti kakor biti onečaščeni . . . Odpusti mi, o Bog . . . oče in brat, odpustita svoji nesrečni Jerici! . . .“

Z divjo odločnostjo je planila kvišku ter si zavezala oči s svilenim pasom, ki so ji ga bili prinesli med obleko — da ne bi videla tiste zoperne, umazane globine dvorišča, v kateri je hotela najti rešitev s smrtonosnim skokom . . .

Tipaje je stopila k vratom, prekrižala se in se zaletela k oknu, odprtemu na stežaj!

V pogonu se je doteknila podoknice — zagnala se — razprostrla roke v praznoto . . .

— — — — — — — — — — — — —

Ali se je bila usoda zaklela zoper nesrečno deklico tako besno, da ji je odrekla celo rešitev s smrtnim skokom?

Ali je čuvalo nad njo dobrohotno, nevidno oko, ki jo je hotelo obvarovati pogina in jo prihraniti za srečnejšo usodo?

Jerica je bila napol omedlela v trenotku, ko se je izročila globini; čuvstvo smrtnega trenotka jo je prešinilo s hipno, ščegečočo pijanostjo. A ravno v tistem hipu, v tisti tisočinki sekunde med skokom in padcem, jo je zgrabila silna roka za lase in jo potegnila bliskoma nazaj.

Orjak in žoltolična babnica sta se vrstila v straženju pred linico z vnemo, vredno boljšega opravila; in ker je usoda včasih tako zavozlana, da druži prid lopova s haskom in rešitvijo nedolžne žrtve,

se je zgodilo tudí zdaj, da je „hotelir" opazil obupno nakano Jeričino in vdrl v sobo ravno še o pravem času, da jo je otel in ji preprečil edino rešitev, ki jo je videla nje zbegana duša iz te nesreče.

Položil jo je na posteljo in jo držal brezobzirno za roke, dokler se ni pomirila; in to je trajalo dolgo. Ko pa se je izpremenila dekličina borba z ječarjem v tiho, bolestno ihtenje, je odšel in pustil pri njej svojo pomočnico.

Jerica je ostala pod tem nadzorstvom do večera. Če jo je zapustila paznica za kratek hip, je poklicala dedca, da je pazil ta čas nanjo. Zdaj ni bilo nobene možnosti več, misliti na strašno, bogokletno rešitev z uničenjem lastnega življenja.

Nobene možnosti — niti, če bi bila Jerica hotela!

Toda ona ni hotela . . . Obup se je bil umeknil neizrekljivi, plahi bridkosti, podobni žalosti revnega otroka, ki so ga odvedli daleč, daleč od mamice in skrbnega otca — med tuje ljudi, ki ga gledajo s tigrovimi pogledi in mu snujejo zlo . . .

Žolta ženska, ki je preždela pri njej ves dan, je govorila vanjo brez prestanka, spremljaje svoje besedičenje z zgovornim mahanjem rok in neutrudljivo igro obraza; Jerici se je zdelo, da poizkuša po vrsti več jezikov, toda razumela ni nobenega. Kolikor je mogla posneti, jo je babnica tolažila, češ, naj se ne hoji: usoda, ki jo čaka, je vsé prej nego žalostna. Obeta se ji veselje . . . dobra jed in sladke pijače, lepo-

tičje, zlatnina, življenje brez dela in šumenje svilnatih oblek . . .

Z gnusom se je obrnila sirota v zid; in kmalu se ji je storilo, kakor da je vse to besedičenje le še grd in zopern šum tam nekje v globoki dalji, njene misli pa se zbirajo in jasnijo: rahla, topla luč prihaja vanje kakor žarki skritega solnca, ki oznanjajo svoj tihi, krotki obet:

„Blagor njim, ki zaupajo v temni noči, zakaj jutro jim bo tem lepše in svetlejše!"

Jerica je začela moliti in je molila dolgo, dolgo . . .

Nato se ji je zazdelo:

„Bog, samo moči mi daj, da ne izgubim razsodka! Morda se pa vendar ponudi prilika rešitve . . . Ne, moj Bog, ne, oče, ne, vi moji dragi v daljni domovini — vaša Jerica noče obupati! Borila se bo in vztrajala — in če jo zdrobi šovražna sila, se je hoče vsaj braniti, dokler ne ugasne zadnji up, ne pa, da bi se ji vdala kakor slepo jagnje . . ."

In naposled, ko se je spuščalo popoldansko solnce že k zatonu, je zaspala spanje izmučenih in potolaženih. Toda ni ji bilo namenjeno počivati mirno; strašne sanje so ji legle na prsi.

Von Schratten jo je presenetil sedečo na bujni, cvetni livadi; pograbil jo je in bežal z njo na visoko, strmo goro. Brez konca je trajal ta beg navzgor; in ko se mahoma ustavil sirovi ugrabitelj, je zazijalo pred njima črno, neizmerno globoko brezdno.

Jerica je hotela kričati na pomoč — a njeno grlo, ki ga je stiskala groza z jeklenimi prsti, ni izdavilo niti glasu; von Schratten pa se je zagrohotal porogljivo, in ves njegov obraz je zaigral v satanski lokavosti. Dvignil jo je visoko, visoko, in jo začel vihteti nad prepadom, da jo strmoglavi vanj.

Ta hip pa je začula iz globine glas: „Jerica, ne obupaj! Glej, hitim ti na pomoč, in zvesti prijatelji so z mamo! Pogum, sestrica, pogum! . . .“

Pogledala je v nižavo, od koder je prihajal glas; in videla je Ivana, kako hiti k njej in z njim četa tovarišev. Hite in dreve čez drn in strn, toda globoko spodaj so še, predaleč, da bi jo mogli rešiti. Ivan in njegovi prijatelji se spotikajo, padajo po ostrem kamenju, vstajajo — krvave jim obrazi in roke; vstajajo in hite na pomoč . . . Toda von Schratten jo vihti nad globino; izpustil jo je in zdaj pada . . . pada v črno pogubo . . .

V tem trenotku groze je odprla oči; zagledala je nad seboj prežeče oči Arabčeve in vso zverinsko družbo, ki je planila skozi vrata, na čelu ji Halil bej . . .

Pognala se je kvišku in iztegnila roke, kakor da hoče suniti lopove od sebe. Odprla je usta — toda ruta, ki jo je potisnil Arabec med zobe, je zamorila njen krik. Preden se je mogla ubraniti, je bila povita tesno v širok plašč; napol v omedlenici je čutila, da jo neso po stopnicah navzdol.

Hladni večerni zrak je poljubil Jeričino čelo in osvežil s svojim dihom njene zmedene misli . . . V krčevitem naporu je napela bliskoma vse mišice, porinila ruto z jezikom iz ust in zakričala . . . kriknila vso svojo grozo in svoj obup skozi plašč, ki ji je ovijal glavo.

To je bil krik, ki sta ga slišala Ivan in Dušan med svojim razgovorom z Olimpijo Montebello . . .

In bil je zaman; kajti Arabec ji je pritisnil svojo železno dlan na obraz ter planil z njo v kočijo. Vratca so se zaprla — zamrežena vratca, za katerimi sta sedela četrt ure prej von Schratten in Birbantini — zaškripal je ključ, in kočija je zdrdrala v pretečo, neznano carigrajsko noč.

Arabski sluga pa je izvlekel v temi konopec in jo začel vezati, tako da čez par hipov ni mogla geniti nobenega uda.

— — — — — — — — — — — — —

Halil bej se je ustavil na hišnem pragu ter se obrnil k lopovski dvojici. Njegovo lice je pokrivala zopet prejšnja, neprodirna orientalska apatija.

„Vidva bi rada zdaj . . . denar?“ je izpregovoril z medlim glasom, motreč ju s priprtimi očmi.

„Da!“ je hitel von Schratten lakomno. „Imam namreč važne namene, ki zahtevajo sredstev, in zato . . . Če je ugodno vaši ekscelenci,“ je dodal zaradi vljudnosti.

„Kdo je pravzaprav . . . opravičen?“ je prašala ekscelenca s prezirljivim povdarkom na zadnji besedi.

„Oba, ekscelenca, oba!“ sta vzkliknila pajdaša kakor en mož. „Vsak polovico — točno polovico!“

„No, da ... Saj razumete ... denarja človek ne nosi s sabo na tak častivreden kraj ... Bodita jutri opoldne na istem mestu; moj sluga pride po vaju — da?“

Pokimal je in sedel v kočijo, ne da bi čakal odgovora.

Von Schratten in Birbantini sta skočila instinktivno k vozu, kakor da hočeta še nekaj omeniti.

Toda Halil bej se je zasmejal s suhim, brezbrižnim smehom, mahnil z roko in ponovil:

„Jutri! ...

Bič je švrknil po konjih; trenotek nato sta bila lopova sama med hišnimi vrati.

Čuvstva, ki sta jih čitala drug na obrazu drugega, so bila tako malo vesela, da sta se nehote zasmejala drug drugemu od same škodoželjnosti.

„To ne bo dobro, tristo peklenščkov!“ je zagodrnjal von Schratten čez nekaj časa. „Ali misliš, da bo dobro, Birbantini?“

„Zakaj ne bi verjela njegovim besedam?“ je dejal Lah z nepopolnim prepričanjem. „Saj veš sam najbolje, koliko nama sme zaupati, hehe ... Sicer pa do svidenja — jutri opoldne, kakor veli ekscelenca; meni se mudi iz Olimpijine bližine ...“

To rekši se je izgubil v noč.

In prav je imel; trenotek nato je prisvetila po stopnicah Olimpia Montebello, spremljaje dva gosta, ki sta odšla skozi na-

sprotna vrata hiše. Von Schratten se je potuhnil v temo.

Koga je spoznal žlahtni mož v enem izmed dvojice, je bralcu znano. Zrl je še nekaj hipov za njim skozi linico, videl, kako se je pridružilo tujcema dalje tam v ulici več postav, in se vrnil nato majaje z glavo v svojo sobo . . .

„Zum Teufel, zum Teufel!“ je mrmral, pušeč fino cigaro, kupljeno za denar očeta Javornika. „To mi je pa res uganka . . . vsekakor zanimiva uganka: kaj, hudiča, išče mladi Javornik v Carigradu, ako ne mene? . . . In v kak namen se je združil z onim dolgim koštrunom — očividno je Srb! — in z ostalo kompanijo, ki sem jo videl na cesti — ako ne zato, da me primejo za vrat . . . z združenimi močmi? . . . Kaj sta snovala z Olimpijo Montebello, če ne moje pogube? — Aha!“ je vzkliknil zdajci in se udaril s pestjo po čelu. „Ju že imam! Vraga sta morala izvedeti, da je počila sladka vez ljubezni, ki je družila Olimpijo in Birbantinija; prišla sta k njej, da si nabavita po nizki ceni voljno orodje svojega maščevanja! . . . Donnerwetter . . . paziti bo treba . . . mnogo jih je, radi me nimajo, a detektivi so izborni, kakor se vidi . . . Najrajši bi se preselil še to uro — a kam? Proč iz Carigrada — zdravo bi bilo! . . . Samo ta vražji Halil bej, da naju ni izplačal že nocoj; kajpak, čakati ga moram — denar je denar . . .“

Vrgel je cigaro skozi okno in se začel slačiti; pod elegantno vrhnjo obleko se je

pojavilo prav nearistokratsko umazano perilo. Von Schratten se je ogibal velike zaloge takih reči, ki bi ga bila samo ovirala *na njegovih popotovanjih, in si je pomagal* rajši z močnimi parfumi . . .

Zdajci pa mu je šinila v glavo nova misel. Bliskoma je potegnil hlače nazaj in se napravil za največjo silo.

„Žurimo se," je zamrmral, „izkoristimo čas . . . Olimpijina skrivnost je morda velevažna — vzlasti zame; prijatelja Birbantinija mi lahko odnese vrag, kadar koli mu drago . . ."

Vzel je svečo, nateknil raztrgane copate in zdrsal previdno po stopnicah do Olimpijine sobe.

Odhrknil si je in popraskal rahlo po vratih.

„Kdo je tu?" je zacvilil Olimpijin glas. Začulo se je škripanje postelje, godrnjanje in poluglasno italijansko zmerjanje — ploha čemerikavih in zaspanih besed, večinoma izrazov, ki jih ima ta bogati južni jezik za roparje, morilce, tatove in druge slične kavalirje.

Kmalu nato so se odprla vrata na ozko špranjo, za katero se je pojavila Olimpija z razpletenimi lasmi in dremavimi očmi, odeta v umazano, poluzapeto nočno haljo.

„Jaz sem, Dubarry," je šepnil von Schratten, nazivaje se z imenom, pod katerim ga je poznala dobrosrčna Olimpija. *„Odpri mi — samo za hip; imam te* prašati nekaj važnega."

„Tebi nikoli . . . lump in lumpov sin!“ je siknila Olimpija; njena trudnost se je naglo izprevrgla v besnost, ko je spoznala Birbantinijevega prijatelja. „Ti brigante, birbante, assassino!“ In že je hotela zakleniti vrata.

Von Schratten pa je pazil na njene kretnje in vteknil koleno vmes.

„Ne boš, babnica neumna!“ je zarenčal poluglasno. „Ako me ne spustiš v svoj brlog — saj ti nočem ničesar žalega! — boš videla, kaj se ti zgodi. V tej bajti sem jaz večji gospod od tebe, in če se ti kaj pripeti, bodo vsi prej krivi kakor jaz. Pusti me noter, ako ti je življenje drago! . . .“

Italijanka je spoznala, da se v tem položaju ne bo dobro upirati. Umeknila se je, pustila mu sesti tja, kjer sta sedela malo poprej naša prijatelja, in obstala pred njim, prežeča na sleherno njegovo kretnjo.

„Olimpia,“ je izpregovoril Nemec preteče, „na slaba pota si zašla. Kaj snuješ s tujcema, ki sta bila pravkar pri tebi?“

„Kakšna tujca?“ je vzkliknila Olimpia, delaje se nevedno. „Nikogar ni bilo?“

„Ne taji; videl sem ju . . .“

„Pa če je bil kdo . . . kaj vprašuješ, bedak? Ali ne veš, kakšne posete sprejema Olimpia Montebello?“

„Ne boš, kača! Vaš razgovor je moral biti prav posebne vrste . . . Znano mi je natanko, da ste se nekaj pogajali in pomenkovali — ves čas, dokler sta bila pri tebi.“

Olimpia ni vedela, kaj naj odgovori. Prav mogoče je bilo, da je kdo prisluškoval in povedal lopovu, ali pa celo, da jih je zalezoval on sam. Mučila jo je le negotovost, kako naj se vede: ali ve lopov, kaj so govorili? Ali sumi? Ali je prišel k njej samo vohunit, kaj je bilo?

V tej negotovosti se je umikala neopazno proti nočni omarici. Toda von Schratten sam jo je rešil odgovora.

„Vidiš," je dejal osorno, „da mi prikrivaš nekaj . . . Spletke snuješ, Olimpia Montebello, in jaz ti povem, kakšne so. Mlada moža, ki sta bila pri tebi, sta moja sovražnika in preganjalca. Znano jima je, da sem pogostoma v stikih s tvojim bivšim . . . Birbantinijem . . . S tvojo pomočjo hočeta dobiti v svojo pest Birbantinija . . . z njegovo — mene! . . ."

„To mi je povsem novo!" je vzkliknila Italijanka s preodkritosrčnim obrazom.

„In vendar je res; ni malo ne dvomim o tem . . ."

„Prisežem ti, da ni; sestanek je bil čisto — običajen! . . ."

„Dobro, tudi to je mogoče, dasi ne verjamem. Vem, Olimpia, da si sprta z Birbantinijem; toda midva ostaneva lahko prijatelja, če hočeš. Prodaj mi svojo skrivnost — plačam ti jo. In če ni skrivnosti, te plačam, da izvabiš mojima zasledovalcema njune nakane . . . in njiju sama na kraj, ki ti ga zaznamujem . . ."

„Aha!" je vzkipela Italijanka, ki ji kljub propalosti vendar še ni bilo zmanjkalo

človeškega čuvstva. „Na kraj, ki mi ga zaznamuješ! Morilec!... Zakaj te preganjata — ali misliš, da ne slutim? Zato, ker hočeta terjati od tebe krvav račun za kako drugo, ki si jo pehnil v močvirje, po katerem tavam jaz nesrečnica!... In zato da naj se zvežem s teboj? Nikoli! Že zato ne, ker si Birbantinijev prijatelj, onadva pa sta dobra in poštena človeka — ako je res, da kanita pogubo lumpom, kakršna sta vidva!"

Se preden je dogovorila Olimpia, je spoznala, da je rekla preveč. Toda zdaj, v svojem obnovljenem gnevu, je bila gotova svoje stvari — tem bolj, ker je videla, kako je zažarela tista prežeča iskra v Schrattenovih očeh še bolj zlovešče in še temneje.

„Ti nočeš?" je zahropel Nemec z besno jezo. „Sama priznaš, da sta mi ona dva lahko nevarna... pa hočeš rajša iti z njima nego z menoj!... Dobro, kača: če nočeš ubogati — umri!..."

Planil je kvišku in segel po bodalce, ki ga je nosil v žepu.

Toda bodalca ni bilo na mestu!

Odložil ga je bil, ko se je razpravljal v svoji sobi...

„Zadavim jo z golimi rokami!" mu je šinilo po možganih.

Toda Olimpia ga je prehitela: kakor mačka je mahnila z roko in mu vrgla pest pudra v izbuljene oči.

„Satan!" je zagrmel Nemec, ki mahoma ni videl ničesar več, ter planil na slepo, mežikaje z očmi.

Toda pudru je sledila vsebina steklenice s kolonjsko vodico! Von Schratten je zaječal od ostre bolečine in se sesedel na tla.

Pa to je bilo šele začetek njegove pogube.

„Rajša preveč kakor premalo!“ si je mislila Italijanka ter se spustila vanj kakor furija. Zloglasna posodica se je razbila na njegovi glavi z zamolklim treskom; gorka kri se mu je ulila po obrazu. Za posodico je prišel na vrsto stolec, za njim steklenica z vodo — in ko je zmanjkalo besni ženski drugega orodja, ga je začela obdelavati s pestmi in nohti, pehaje ga neprestano proti vratom.

„Gott sei Dank!“ je zastokal srdito, ko je priletel na hodnik, razbit, krvav, raztrgan in moker od najraznovrstnejših tekočin.

Ta hip pa sta se sklonili k njemu dve postavi.

„Allah il allah!“ je zagodrnjal turški vratar, majaje se s svetilko v roki na trhlih nogah. „Ta jih je izkupil! . . . Ne pravijo zaman, da je ustvaril babo šejtan[1] iz pasjega repa!“

„O strah in groza!“ je zaječalo debelo človeče — naš vrli znanec Pyguris, skrbni oče nepreskrbljenih otrok! „Vaša kneževska visokost! Vstanite — dajte, da vam pomoreva v vašo sobo . . .“

---

[1] hudič.

„Da, pojdimo gor!“ je dejal Nemec, iztiraje si oči z rokami. „A vodi me ti!“ je dodal, obračaje se k vratarju. „Grk — tri korake proč od mene, ali pa si odgrizni prej svoje tatinske prste!“

Šele, ko je bil zopet v svoji sobi in si je izmil oči s pomočjo osuplega Turčina, je von Schratten odslovil vratarja in poprašal Pygurisa, kaj ga vodi k njemu ob tako pozni uri.

„Strašna reč!“ je vzkliknil Grk in plosknil z rokami. „Nevarnost se bliža vaši visokosti in preblagorodnemu gospodu markiju . . . Premislite! Zjutraj me pokličejo nenadoma v hotel Des cinq Nations . . . dva tuja človeka — fina gospoda drugače! — me pošljeta iskat prelepo Olimpijo . . . najdem jo v tej hiši . . . gorje, gorje! . . . Prejle, zvečer . . . jih privedem semkaj, ona dva in še štiri druge, ki so počakali zunaj . . . čez nekaj časa se vrneta . . . in zdaj — premislite! . . . Nedaleč od tod napade vsa šestorica mene in moje prijatelje . . . kakor satani iz pekla! . . . Trije so mrtvi . . . dva umirata . . . ranjeni smo vsi . . . morilce pa lovi policija . . .“

„Ker ste jih hoteli oropati!“ ga je prekinil von Schratten. „Poznam takšne galatske ptiče.“

„Saj ne gre za to, vaša visokost!“ je vzkliknil Pyguris, tiščeč si robec na roko, ki je krvavela od Markovega noža. „Toda poset pri Olimpiji ni bil navaden poset . . . veljal je Birbantiniju ali vam . . . ali pa obema! Ako se ne motim, se piše vaša

visokost tudi von Schratten ... in to ime sem ujel parkrat v razgovoru onih dveh tujcev. Menila sta se v neomikanem jeziku ... menda je bil srbski ... Pazite torej! Samo to sem vam hotel povedati ..."

Odmikal se je proti vratom, a tam je obstal, kakor da čaka nečesa.

„Dobro, Pyguris!" je dejal von Schratten, ugenivši njegovo željo, ter mu vrgel zlatnik. „Evo vam za trud! Hitite k Birbantiniju in opozorite tudi njega. In zdaj — lahko noč! Naša visokost je zaspana."

Ostal je sam. Poslušal je na hodniku, dokler ni zavladal zopet mir po hiši; nato se je vrnil v sobo, spravil bodalce v žep in poiskal zveženj vetrihov.

„Jutri izvemo, ali je policija ujela naše prijatelje ali ne!" je zamrmral sam pri sebi, plazeč se nazaj proti Olimpijini sobi. „Za zdaj pa je glavno, da ohladimo njihovo zaveznico ... Počakaj, kača italijanska! ..."

Ostal je pred Olimpijinimi vrati in pritegnil sapo.

Prisluškoval je dolgo ... napeto ...

Olimpija je morala spati globoko spanje po vseh razburjenih dogodkih današnjega dne. Nobenega šuma ni bilo slišati iz njene sobe ... nobenega diha ...

Von Schratten je začel previdno odklepati vrata; šlo je brez škripanja in brez težave. Stopil je v sobo, stiskaje ostro bodalce v desni roki, ter izvlekel električno žepno svetilko ...

Srdita, glasna kletev mu je siknila izza zob.

Olimpija je bila izginila! . . . Soba je bila prazna!

Planil je dol in dregnil smrčečega vratarja:

„Kje je Italijanka! . . .“

„Tako mi Allaha, effendi . . . ni je več v tej hiši! Odšla je v največji naglici, takoj ko ste se vrnili v svojo sobo . . .“

— — — — — — — — — — — —

Lahko si predstavljamo razpoloženje obeh malopridnežev, ko sta se sestala drugi dan na določenem kraju, da počakata Halil beja, ki jima je bil obljubil prinesti zasluženi denar.

Plašno sta se ozirala na vse strani, kakor da bi sumila preganjalca in maščevalca v slehernem človeku, ki je stopil mimo njiju nekoliko počasneje, motreč z začudenjem razburjena obraza „prijateljev v trozvezi“. Godilo se jima je kakor vsakomur, kdor poseže s kleto roko v blagor in srečo svojega bližnjega ter ruši in ugonablja, ne da bi mu velevala njegovo dejanje višja pravičnost, ki uporablja tudi zlo v svoj dobri namen. In morala sta se zavedati, da jima ni upati usmiljenja, ako naleti na njiju brat odpeljane nesrečnice: oba sta vedela iz nemilih izkušenj svojega življenja, kakšen je Slovan v svojem srdu...

Pri tem moramo povdariti, da je bil von Schratten kljub svoji nemški nesramnosti prej bojazljivec kakor junak: nihče ni tako brž pripravljen storiti bližnjemu

krivico kakor Svaba — nikomur pa tudi ne pade srce tako po bliskovo v hlače kakor njemu, če spozna, da je prizadeti ne misli vtekniti mirno v žep. Šele v skrajnjem obupu se mu zopet vzdrami pogum, kakor tatinskemu volku, ki se vidi obkoljenega od lovcev in prisiljenega v borbo na življenje in smrt . . .

O Birbantiniju pa niti ne govorimo. Italijan — ako je poštenjak — je sicer človek plemenitih in velikodušnih nagibov, vsaj za tistega, kdor zna vzbuditi njegovo simpatijo; toda korajžen je najbolj takrat, ko je nevarnost prav daleč od njega. In če velja to o dobrih Lahih — koliko bolj je resnično o lopovih, ki imajo slabo vest!

Nekaj časa sta se izkušala tolažiti.

„V hotel Des cinq Nations se niso vrnili," je menil Birbantini. „Vraga — če bi bil vedel včeraj, da bivajo z mano pod isto streho! Na kak način bi se jima že prišlo do živega . . . Toda, saj pravim: vrnili se niso; ali so jih pobili, ali pa prijeli . . ."

„Samo da bi bilo res!" je vzdihnil nemški junak. „Kamen bi se mi odvalil od srca, če bi izvedel, da ložirajo v varnih prostorih kake carigrajske ječe. A moje zaupanje ni preveliko; ti slovanski satani imajo vražjo žilavost: ubij ga sedemkrat — in sedemkrat ti vstane; prikleni ga še tako — sam Bog ne pomaga, da ne bi bil mahoma zopet prost!"

In tako sta zaključila da morata biti pazna in previdna, pripravljena vsak trenotek, da ju doleti plačilo.

„Prav resno premišljujem, kako bi jo odkuril," je dejal von Schratten. „Samo da bi držal Halil bej besedo ... Nič prav se ne morem pomiriti nad tem, da se je poslovil snoči kar tako ... ne da bi se doteknil glavnega vprašanja. Če noče plačati, kako naj ga primeva?"

„Iztožiti se res ne da," mu je pritrdil Birbantini. „Toda stoj!" je vzkliknil mahoma. „Halil bej je mož beseda! Vidiš ... že se pelje! Evo ga!"

Pokazal je na elegantno kočijo, v kateri je sedel Halil bej z nekim drugim turškim gospodom.

Kočija se je bližala v naglem diru.

„Kdo sedi poleg njega?" je prašal von Schratten mahoma, kakor da ga je uščenila huda slutnja.

„Ne vidim ga dobro ... Ah, zdaj — pozdravljeni, cekinčki!"

Lopova sta se široko odkrila njegovi ekscelenci.

Kočija jima je bila v tem hipu tik pred nosom.

„Vraga! Zakaj ne ukaže ustaviti?" je hotel reči von Schratten.

„Diavolo! Mimo se pelje!" je zaječal Birbantini in prebledel pod temno poltjo svojih lic.

Lopovoma so odpovedala kolena, kakor da je treščilo med njiju. In resnično: Halil bejeva kočija je zdrčala mimo — tesno mimo, kakor v očividen posmeh.

„Ekscelenca!" je kriknil Birbantini v svojem obupu; von Schratten je hotel sto-

riti enako, a je samo zagrgral nekaj nerazumljivega.

Halil bej se je ozrl obenem s svojim odličnim gostom, postarnim gospodom s sivkasto brato. Njegove črte so igrale v škodoželjnem režanju premetenega orientalca; dvignil je roko z ohlapno kretnjo...

Morda jima je hotel mahniti v slovo?

Ne! Pokazal je na njiju!

Pokazal — komu?

Preden sta se mogla začuditi njegovemu zagonetnemu vedenju, ju je obkolila množica pretečih obrazov. Krepke roke so ju pograbile za vrat in zapestja — osorni glasovi so kriknili vprek nekaj turškega... in malopridneža sta znala baš dovolj otomanskih drobtin, da sta jih razumela!

Bila sta jetnika turške policije!

V svojem strahu in razburjenju sta se komaj zavedala, kaj je sledilo. Policisti so razpehali množico, ki se je bila zgnetla od vseh strani, porinili ju k zaprtemu vozu, ki se je pojavil mahoma od nekod — gotovo je bil pripravljen v bližini! — in kmalu nato sta drdrala uklenjena v neznano smer, sedeča v temni kletki pod častnim nadzorstvom dveh zaptij, ki sta ju motrila s prežečimi jastrebjimi očmi.

Pogled skozi mrežo na malem okencu jima je pričal samo, da se vračata v Galato. In ko si je začela njuna kočija izbirati pot po galatskih ulicah, se ju je lotil trepet, ki je postajal tem hujši in prestrašenejši, čim dalje je trajala vožnja.

Bil je opravičen: kočija se je ustavila pred policijskim uradom v ulici Mumhane!

„To ne bo dobro, marki," je šepnil Nemec svojemu sopotniku. „Ali meniš, da bo dobro? . . . Donnerwetter!"

„Nasedla sva, dragi baron! Diavolo, diavolo!"

Pehnili so ju iz voza ter ju gnali pred turškega komisarja; bil je sirovina, kakor je že navada v tem stanu, ki živi v neprestanih stikih s samimi „finejšimi" ljudmi — roparji, morilci, tatovi in drugim takim cvetjem človeške družbe.

„Kaj — baron! Kaj — marki! Tatova sta, lopova, zarotnika! V luknjo z vama!" je zarjul prijazni mož, kakor hitro sta mu poizkusila razložiti, da ima posla z nedolžnimi ljudmi.

Turška policija je toliko praktičnejša od naše, da ne ljubi dolgih in brezpomembnih zapisnikov. Ne da bi mučil naša znanca s kakršnimkoli izpraševanjem, ju je izročil komisar ječarjem, ki so ju tirali po temnih hodnikih brez konca semtertja in ju vrgli nazadnje v umazano luknjo z lesenim pogradom in vlažnimi, smradljivimi tli. Okna ni bilo v tem prostoru; le skozi majhno linico nad težkimi okovanimi vrati je padalo nekaj medlega in bledega ter pričalo, da žive daleč tam zunaj ljudje na luči in zraku.

Sneli so jima spone in ju prepustili žalostnim mislim.

V topi potrtosti sta počenila vsak na svoj konec lesenega ležišča; tako jima je

začel potekati čas — mučen in dolg, kakor je po navadi v ječah in zaporih.

Že je temnela bleda lisa nad vrati njune temnice, ko se je oglasil Birbantini s čudnim, žalobnim glasom:

„Uuuh — hu — hu . . . mio Dio, kako sem nesrečen! Kaj premišljaš, dragi baron?"

„Ah, kaj vprašuješ! . . . Do-oh-hohoonnerwetter! Da naju je mogel tako opehariti! Prokleti turški lopov! Ti in tvoj satanski Halil bej! . . ."

„Maledetto! Jaz nisem kriv . . . iskal sem svoj profit najmanj tako pošteno kakor ti! . . ."

„Oh, mein Gott! . . . Kaj naju čaka zdaj! . . ."

„Kaj naju čaka! Kvečjemu par dni ob kruhu in vodi . . . Halil bej je umna glava, pa si je mislil: moj dolg je neiztirljiv — ako mi hočeta delati sitnosti, si stareta sama glavo! Da bi ga prav razumela, naju je dal zapreti; čez nekaj časa naju spode, in vesela bova, da se je končalo vse tako srečno."

„Srečno pa že!" je zaškripal von Schratten in potipal nehote svoj prsni žep. „Hvala Bogu!" je zastokal nehote, čuteč, da je listnica z Javornikovo doto še na svojem mestu.

„Kaj hvališ Boga?" je prašal Birbantini.

„Zato . . . kar tako . . . ker praviš, da ne bo hujšega . . ."

„Ne bo; za denar se obriševa, to je gotovo. In kvečjemu še majhna bastonada — da jih ohraniva v prijaznejšem spominu."

„Bastonada?!“ je kriknil von Schratten; mrzla zona ga je oblila po vsem telesu.

„Da; petdeset ... sto ... dvesto šib po nagih podplatih — kakor pride. To je turška specialiteta.“

„Mein Gott, mein Gott! ... zunaj njen brat, tu — bastonada! ... In to meni — avstrijskemu državljanu! Ha, prokleti mačkojedec! Ti si me zapeljal v to kupčijo!“

„Ti pa mene, porco tedesco! ...“

Temnica se je napolnila s cviljenjem, pokanjem in pridušanjem — izkratka z vsemi značilnimi glasovi ljutega pretepa med dičnima bratoma v trozvezi, ki je trajal dobre četrt ure in se je končal šele takrat, ko so zarožljali ključi in je prinesel čemerikavi ječar vrč vode in dva hlebca slabega kruha.

Spustimo zastor nad obupom dveh opeharjenih sleparjev in vrnimo se k usodam ljudi, ki so nam bližji in dražji!

IX.

Hasan effendi.

V strašnem položaju smo se razstali s svojimi preganjanimi prijatelji: krogin-krog sovražna Galata, na desni, na levi besnenje preganjalcev — junaška šestorica pa v ulici brez izhoda, pred visoko hišo z močnimi, zaklenjenimi vrati.

Ivan je ležal nezavesten na pragu; vsi drugi so bili izmučeni od bega. Vedeli

so, da bi bilo blaznost, spustiti se v boj s premočjo zasledovalcev, vedeli pa so tudi, da zavisi ves uspeh njihovega smelega podjetja od teh par trenotkov svobodnega ravnanja, ki so jim še dani.

Kaj storiti? Kje iskati rešitve? . . .

Zdelo se je — kakor v vseh nevarnih hipih — da beže sekunde z naglico divjih konj.

Vdati se? Dokazati, da so nedolžni?

Kdaj bi se jim posrečilo? Koliko tednov bi morali presedeti v zaporih, preden bi razklenila sultanova pravica svoje kremplje?

Ne, ne! . . .

Čim dalje bliže je prihajalo hrumenje. Zdaj — zdaj so morale planiti izza vogala besne postave. In potem je bilo izgubljeno vse.

Mahoma pa je prisluhnila vsa družba s tisto napeto pozornostjo, ki jo vzbudi vsak nenavaden dogodek v uri sile — takrat, ko čuti srce, da je mogoča samo še čudežna rešitev.

Strašno kričanje se je bilo začelo v notranjosti hiše; kričanje hripavega starčevskega glasu — tako obupno, žalostno in bolestno, kakor da se brani nekdo za temi zaklenjenimi vrati cele tolpe napadajočih morilcev.

In zdajci je prešinil naše junake radosten, bliskovit drget: kričanje se je bližalo — drsajoči koraki so prihiteli proti vratom, približalo se je tudi treskanje kdovekakšnega orodja, ki je moralo biti povod

teh izbruhov bolečine — in zdajci je zaškripal zapah, zaškripal je ključ . . .

„Momci!“ je vzkliknil divji Marko in dvignil Ivana na pleča kakor peresce.

Ni mu bilo treba opozarjati. V hipu, ko so bila vrata odklenjena, je treščila vsa četa kakor bomba v neznano hišo in podrla v svojem navalu dve človeški postavi, ki sta ji bili na poti.

Jovo je bliskoma zapehnil vrata in jih zaklenil tako naglo, da je hotel še tretjikrat obrniti ključ.

Bili so oteti — vsaj za trenotek!

Samo če niso prišli iz dežja pod kap! Hiša, ki so udrli vanjo, je bila očividno last kakega Turka in kraj opasnih dogodkov — tako je pričalo vsaj kričanje, ki so ga slišali prej, in ječanje, ki je polnilo prostor, v katerem so stali.

Tema je bilo kakor v rogu. Luč, ki je šinila v prvem hipu skozi špranjo vrat, je bila ugasnila obenem z njihovim skokom v hišo.

Dušan je segel naglo po užigalice; prasnilo je — in bilo je svetlo.

Zagledali so nenavadno čedno opremljeno vežo. Na tleh pa, pregrnjenih s krasnimi starimi preprogami, se je valjala dvojica, častitljiv Turek z dolgo sivo brado in trebušna Turkinja zrelih let v širokih svilenih hlačah, ki so značilne za staroturško žensko nošo.

Poleg Turkinje je ležal svečnik z ugaslo svečo; Dušan ga je naglo pobral, pri-

žgal in postavil na mizico, ki je stala v bližini.

Bili so v strašni zadregi. Tu, pred njima — užaljeni domačin in njegova brezdvomno še srditejša polovica, zunaj — tolpa in policija, ki se je bila že usula v zagato in jo napolnila s svojim hrumenjem. Kaj poreče Turek, ki so mu prekršili sveti hišni pokoj sredi temne noči? Ali jih ne izroči zasledovalcem, ne da bi premišljal?

Marko in Jovo sta bila moža naglega ravnanja. Prvi je vzdignil Turka, drugi — dasi stokaje — njegovo ženo. Dušan je svetil, Miloš in Janković pa sta prijela Ivana, ki se mu je počasi vračala zavest.

„Nič se ne boj, effendija," je prigovarjal Marko domačinu, tekoč z njim po stopnicah v zgornje prostore. „Reveži smo; lopovi so nas napadli — mi smo se branili, in zdaj so nagnali za nami policijo. Skrij nas ali pokaži nam rešilno pot, pa ti ne skrivimo lasu na glavi. Ako boš kričal, smo te seveda primorani poslati k Allahu!"

Marko je govoril dobro po turško, in besede, ki jih je izbiral, so našle pot do Turkovega srca. Molčal je in le zastokal tuintam, to pa očividno ne toliko od strahu, kolikor od bolečin, ki so mu jih provzročali dobljeni udarci.

„Tu noter!" je dejal zgoraj in pokazal na vrata s težko zaveso. „Tako . . . Pusti me zdaj, postavi me na tla! . . ."

Bili so v bogato opremljeni sobi. Okna so izginjala med zavesami in preprogami, ki so pokrivale stene. Ob tleh so se vlekli

nizki divani; v kotu je stala rezljana mizica, poleg nje dragocen nargilé[1] od brušenega kristala — izkratka, vse je pričalo, da se nahajajo v domovanju imovitega turškega meščana.

Jovo je držal debeluhinjo še vedno v naročju. K njemu, ali bolje, k njej se je obrnil stari Turek, ko je stal zopet na lastnih nogah.

„Effendi," je dejal, „ako si pošten človek, nesi mojo ženo z mano v drugo sobo, kamor ti porečem. Vedite pa," je dejal, obračaje se k vsej šestorici, „da mi ne morete storiti žalega brez kazni. Zunaj so vaši zasledovalci — a iz te hiše ni izhoda razen onega, ki ga poznam jaz edini. Če pa ste dobri ljudje, vas hočem oteti, zakaj sam Allah vas je poslal v pravem trenotku."

Po teh besedah, ki so navdala srca vseh z radostno nado, je odgrnil vhod v sosednjo sobo in korakal pred Jovom skozi celo vrsto enako bogato opremljenih prostorov, dokler nista prišla do močnih vrat, vodečih v nekakšno shrambo z majhnim, gosto zamreženim okencem, ki je zrlo na vrt.

„Tu se izpokori, hudobna Fatma," je kriknil Turek s pridigarskim zanosom svoji debeli babnici, ki je zdaj tiho jokala. „Ako si premisliš in se ukrotiš, ti odprem kmalu — ako ne, poprimem jaz za tvojo metlo!... Pojdiva, effendi."

To rekši je zaklenil ihtečo Fatmo v njeno improvizirano ječo ter se vrnil z Jovom k ostalim tovarišem.

[1] pipa (lula) na vodo.

„Vidim," je dejal, ozrši se po sobi, „da ste pošteni ljudje: vse je še na svojem mestu ... Sedite, effendim[1]."

Kaj radi so ustregli naši izmučeni prijatelji njegovemu povabilu.

„Ali si videl mojo ženo?" se je obrnil k Jovu.

„Tako mi Boga, nisem je videl, effendija," je odgovoril premeteni Jovo.

„Allah bodi zahvaljen! Koran prepoveduje, da bi videlo oko nevernika moslimovo ženo ... In ker nisi videl, je vse v redu; allah il allah! Effendim, postregel bi vam s črno kavo, toda moj sluga je pobegnil; pregnala ga je Fatma s svojo zlobnostjo — saj je malo manjkalo, da je niste videli pri delu! Allah, mašallah, ta ženska je kazen božja. Fatmina sužnjica pa leži bolna v svoji čumnati, in tudi ko bi bila zdrava, njena kava ni za nič. Imam pa nekaj," je dodal, stopivši k stenski omarici, „nekaj izvrstnega ... mašallah! ... seveda, samo za nevernike ... Koran prepoveduje piti vino!"

To rekši je postavil na mizico steklenico rdečega vina in fin, krasno brušen kozarec.

„Samo en kozarec imam," je dejal in si nehote obliznil brke. „Effendim — kar po vrsti."

Dušan je natočil prvi kozarec Ivanu, ki je sedel poleg njega ves bled. Ognjevita pijača je oživila našega rojaka in mu mahoma pordečila obraz. Nato je romala ste-

[1] gospodje.

klenica v krogu in se izpraznila, preden bi trenil. Turek je gledal žalobno, kako je izginila poslednja kapljica v širokem grlu divjega Marka.

„Mašallah," je vzkliknil, ko se ni mogel več premagati, „če bi vedel, da mi allah za enkrat oprosti: tako sem truden in bolan od udarcev svoje hudobne Fatme — res bi me pokrepčal požirek te neverniške pijače . . . Effendim, pijmo ga še eno steklenico — allah je velik in mi bo odpustil."

Šel je, prinesel dve steklenici namesto ene, izpil kozarec z veščo naglico, ki so se ji skrivaj namuznili vsi naši znanci, mlasknil z jezikom, sedel in podvil noge.

„Effendim, dober človek sem," je izpregovoril z neobičajno živahnostjo. „Najboljši dokaz je to, da sem vam dal zavetje v svoji hiši. Moj imetek mi dovoljuje živeti brez skrbi — allah bodi zahvaljen! — moje ime je Hasan effendi, in poklica nimam, razen tega, da hvalim allaha in zlagam pesmi . . . Moje pesmi so znane po vseh deželah otomanskega jezika; le kdo jih ne ve ceniti? Srdita Fatma, ki mi jo je naložil allah za pokoro! . . . Effendim," je dejal, odhrknivši si iz globine širokih prsi, „pesništvo brez ljubezni je kakor nevernik brez vina — to ve vsak, samo Fatma noče verjeti. Naučil sem jo pisati in čitati, da bi lahko uživala moje poezije; a kaj imam v zahvalo? Fatma brska po mojih papirjih in če najde pesmico, v kateri pripovedujem, kako se izprehaja lepa

mlada deklica ob žuborečem potočku, takrat je joj!"

Marko je prevel prijateljem besede Hasana effendija; lahko si mislimo, da so ga poslušali radi. Effendi je motril pozorno njihove obraze in nadaljeval potem:

„Nocoj, effendim, se mi je zopet pripetila ta nesreča. Fatma je našla med mojimi spisi pesem velike lepote ... effendim, če me samega ni sram pohvaliti, si lahko mislite, da je res! ... a seveda, opeval sem — kako že pravim? — da: cvetoče grudi zornih dev ... In ta kazen allahova, ki je spoznala brez truda, da s tem ne mislim nje, je pograbila metlo, naskočila me kakor razjarjen vitez svojega sovražnika in si priborila zmago, ki jo čutim še zdaj na neštetih koncih svojih starih kosti. Mašallah! mislil sem že, da je po meni ... s poslednjimi močmi sem odklenil vrata ... planil bi bil na ulico — pa kaj, zasledovala bi me bila na kraj sveta! — takrat pa mi pošlje allah vas, solnca mojega življenja, velikodušni rešitelji! ..."

Jezik Hasana effendija je postaljal tem bolj pesniški in barvitejši, čimbolj se je zapletal od vpliva neverniške pijače na njegovo starikavo kri.

Naši prijatelji so ga poslušali v svojo veliko zabavo; Marko je tolmačil vestno vsako besedo in dodal ponekod sam še kaj, dočim sta Dušan in Miloš obvezovala Ivanovo ramo; rana ni bila globoka, in krvavenje je ponehavalo samo od sebe. Pač pa je bil Ivan tako slab, da se je

Dušan bal, kako jih bo mogel spremljati na nevarnih potih, ki so jih še čakala nocojšnjo noč.

Hasan effendi je prašal, kaj jim je nakopalo vso to burno prigodo; in Marko, videč, da se jim od dobrodušnega pijančka ni bati zlega, mu je razložil v glavnih potezah vse dosedanje zgodbe naše povesti. Turški pesnik je majal otožno z glavo, mrmraje:

„Da, da, zlih ljudi ne manjka nikjer na svetu ... Allah bodi z vami, da dosežete svoj namen!“

Nato je pozorno pogledal Dušana in zamomljal:

„Ašygha Bagdad uzak dejil dir ...“*)

„Kaj pravi?“ je vzkliknil Dušan in zardel nehote.

„Ti preklicana kost turčinska!“ se je smejal Marko, prestavljaje tovarišu domačinove besede. „Saj mu nisem zinil niti besedice o tem! ... Hasan effendija, ti si res veščak v ljubezni; nemara si pa zaslužil v prejšnjih časih, da te tvoja Fatma zdaj tako mikasti.“

„Ah, mašallah!“ je zavzdihnil Hasan Hasan effendi in nabral obraz v smešno otožne gube. „Mi pesniki vemo, kaj je gorje srca!“

„Reci, Marko, da nam je bilo v silno čast, seznaniti se s tako odličnim predstaviteljem turške književnosti,“ je velel

*) Zaljubljencu niti v Bagdad ni daleč. (Turški pregovor.)

Dušan. „Potem pa naj bo dovolj tega pomenka; dika Carigrada, ponos vse Turčije, luč naših oči — veleslavni Hasan effendi naj nam pove, kod pridemo varno iz njegove hiše; do jutra ne moremo tičati v njej, dasi je gostoljubna!“

Ko je Marko raztolmačil to željo, je položil Hasan effendi prst na čelo in pomislil.

„Hm,“ je izpregovoril po daljšem preudarjanju, „lahko bi vas skril pri sebi. V moji hiši vas policija ne bi iskala — toliko spoštovanja sme pač zahtevati moja siva brada in moja pesniška zaslužnost. Toda mogoče postavijo na ulico ogleduhe, češ, kjer so izginili, tam se morajo spet pojaviti; bilo bi zlo za vas in sitno zame. Pokažem vam torej drugo pot rešitve . . .“

Vstal je, vzel svečo in poiskal v skrinji obilen, zarjavel ključ.

„Pojdite z mano, effendim,“ je dejal skrivnostno. „Nadejam se, da pokopljete kasneje spomin na to, kar boste videli; vsak človek ima reči, ki jih obdrži najrajši zase — posebno če prebiva v Galati.“

Vrnili so se v vežo; tam je odklenil Hasan effendi zakrita vrata, od katerih so se vile ozke in vlažne stopnice globoko v podzemlje.

„Boga mi, če nas ne vodiš v pekel!“ je šepnil Marko Hasanu. ko so stopili po dolgem romanju spet na ravna tla.

„Mašallah — rekel si!“ se je zasmejal vinjeni effendi in dvignil svečo nad glavo.

„Ali vidiš — vse polno hudičev, ki spravljajo dušo pravovernika v izkušnjavo!"

Naša družbica se je zasmejala na vse grlo.

Prostor je bil obokan. Ob stenah so se šopirile police, natlačene s steklenicami; v kotu za vrati, kjer je bila tema najgostejša, pa so razločile oči trebušne obrise dveh velikih sodov.

„Poslušaj, effendija!" je dejal Marko in dregnil domačina s komolcem. „Kar v temle skrivališču nas pusti; prav dovolj varno se mi zdi . . ."

„Allah vsegamogočni!" je vzkliknil pregrešni opevalec lepih deklet. „V peklu? In kako naj se zagovarjam na dan sodbe, ako vas pokončajo hudobni duhovi? Ne, ne; preveč sem v skrbi za blagor vaših duš in svoje lastne . . ."

Postavil je svečo na tisti sod, ki je bil najgloblje v kotu; nato je odstranil par deska, ki so slonele ob steni. Pokazala so se ozka, težko okovana hrastova vrata. Hasan effendi je vteknil ključ v ključavnico in se obrnil k svojim rešiteljem in varovancem:

„Allah vas spremljaj, effendim; tukaj se ločimo. Hvala vam še enkrat! . . . Ta vrata vodijo v rov, ki se konča svojih petsto korakov od tod — pod samotnim vrtom — krajem sladkega spomina. Na koncu ga zapira kamenita plošča; dvignili jo boste brez težave. Izhod je sredi gostega grmovja — španskega bezga . . . tik ob zidu, ki ga preplezate z lahkoto;

ulica, ki leži onostran zidu, teče naravnost proti Zlatemu rogu ... In kadar se boste spominjali svoje rešitve, spomnite se tudi, da je izkopal ta rov stari Hasan effendi v svojih mladih letih, da je mogel hoditi ašikovat*) k lepi Zulejki, hčeri Omerja paše ... Bodite brez skrbi; pred tremi leti mi je naklonil slučaj po dolgem času priliko, da sem videl zopet kraj nekdanjih srečnih ur; vse je po starem — bezeg je tam ... ves zaraščen ... in tista klopica — mašallah! ..."

Starcu se je zadrgnil drhteči glas; potegnil je z dlanjo preko oči in odprl hrešče̊a vrata, za katerimi je zazijala votlina črnega, nizkega hodnika ...

Brez dolgega zahvaljevanja so se poslovili naši prijatelji od vrlega starca.

„Pazite na svečo!" je še zaklical za njimi. Nato je zaprl vrata; slišali so, kako je zaškripal zarjaveli ključ — žalostno in turobno, liki odmev davno zvenelih sladkosti.

Korakali so po vrsti; dolga, brezkončna je bila pot. Vlaga je stala nad kamenitimi tli hodnika v skoraj nepretrgani mlaki; zrak je bil težak in plesnjiv kakor v starih grobnicah.

„Kako, Ivane, ali hodiš težko?" je prašal Miloš našega rojaka.

„Ne prav lahko; moči mi manjka — in skrbi me. Drugega zla mi ni."

---

*) Vasovat, ljubimkat.

„Stojte!“ je zaklical v tem trenotku Jovo, ki je stopal naprej ter svetil tovarišem s svečo in z mnogimi kletvicami. „Zdi se, da smo na koncu.“

Rov se je bil razširil okrog njih, končavaje se pred steno, zgrajeno iz naloženega kamenja: tudi strop se jim je dvignil mahoma iznad glav. Posvetili so kvišku in zagledali nad seboj ozko luknjo, pokrito z mramorno ploščo, ki je bila ohranila kljub času in nesnagi še nekaj svojega belega bleska.

„Previsoko je; lezti bomo morali drug drugemu na rame,“ je menil Janković. „A ne! Evo vam lestvice, ki je služila Hasanu effendiju v starodavnih časih!“

To rekši se je uprl v kos širokega mramornega stebra — ostanka kdo ve kakšne krasne stavbe iz bizantinske preteklosti — ki je ležal podrt tik ob steni. Jovo in Marko sta mu pomagala, in v par trenotkih je stal steber pod ploščo. Marko je skočil nanj; bil je toliko visok, da se je mogel upreti v ploščo s svojimi bikovskimi pleči.

„Pozor!“ je šepnil tovarišem. „Kakor hitro vidite, da se pomikam gor, upihnite svečo, da nas ne izda! Zdaj ... ena! ... dve! ... tri! ...“

Pesek je zaškripal okrog plošče; prst, drobno kamenje in velo listje se je usulo med družbico — silna postava divjega Marka, prej sključena, pa se je vzravnala. Slišalo se je, kakor da išče z rokami opore med pokajočimi vejami; nato so mahoma

izginile tudi njegove noge. Jovo je upihnil luč; stali so v gosti temi, toda s svetlo zavestjo v srcu, da jih loči le še par trenotkov od varnosti in svobode.

„Janković in Miloš, sledita mu! . . .“ je velel Dušan. „Ako je vse varno, pomoreva nato midva z Jovom Ivanu . . . jaz pojdem zadnji!“

Marko je našel očividno vse v redu; ne da bi črhnil le besedico svarila, je pomagal prijateljem po vrsti na prosti zrak. Ko so bili vsi zunaj, je pomeknil previdni Jovo ploščo nazaj, češ: „Kdo more reči, kaj še pride!“

Obdajalo jih je tako gosto bezgovo grmovje, da so se komaj prerili na kraj, kjer so se mogli vsaj nekoliko geniti: bilo je ob dobre tri metre visokem zidu. Grčavih bezgovih debel pa je bilo tudi tam še dovolj, da je zlezel Jovo z lahkoto na vrh.

Odprl se mu je pogled na prostran, gosto zaraščen vrt na eni, v neširoko ulico na drugi strani. Po ulici ni bilo videti ljudi; in tam na koncu se je bleščala luka — tam je ležal Zlati rog v svojem tajinstvenem nočnem lesketanju. Do njega je trebalo priti za vsako ceno: od ondot jim je bila prosta pot kamorkoli, pa tudi kaki nevarnosti se je bilo tam lažje ogniti, saj je zasidrano v Zlatem rogu vedno dovolj evropskih ladij.

Kratko in naglo je šepnil tovarišem rezultat svojega opazovanja. Nato se je prijel z rokami za zid, spustil se in skočil.

Sledil mu je Marko, ki se je brž postavil tesno k steni, tako da je dosegel Ivan z nogami njegove rame; Jovo je pomagal našemu ranjenemu prijatelju nežno in previdno na tla.

„Pst!" je siknil Jovo nenadoma, ko sta bila ravno še Dušan in Miloš na vrhu. „Nekdo prihaja!"

Dušan se je spustil kljub temu na ulico; ali še preden je dobro dosegel tla, je planil med družbo turški zaptija, ki se je bil primajal v ta samotni kraj na svojem službenem obhodu in videl od daleč, kako neobičajno odhajajo naši prijatelji s tujega vrta.

Skočil je — naravno — proti Marku, ki je stal v svesti si svoje naloge nepremično ob zidu in ni niti trenil, ko ga je zgrabil zaptija za vrat.

Saj se mu pa tudi ni trebalo braniti: Miloš, ki se je pravkar pripravljal na zidu, da zleze za ostalimi, je skočil v svoji nejevolji nad tem motenjem zaptiji naravnost na glavo; policist se je sesedel stokaje na tla, in naša družba je odnesla pete proti Zlatemu rogu.

Ker ji pa ni ostalo časa, da bi mogla zamašiti nesrečnemu zaptiji usta, se je kmalu dvignil za njenim hrbtom krik — krik enega — dveh — treh — naenkrat mnogih glasov. Ponovil se je prizor, ki smo ga že videli nocoj; kakor pod čarobno palico so rastli iz tal preganjalci — drugi pa so se jim usuli naproti, ko so dospeli na pobrežje . . .

„Ali smo res prokleti!“ je zarohnel Dušan, ki je drl z Markom na čelu, pehaje na desno in levo in delaje tovarišem prosto pot. „Jovo, vztrajaj! . . . V prvi čoln, ki ga najdemo! . . .“

Toda motil se je, ko je upal rešitve na ta način: ravno tam, kjer so planili k morju, ni bilo daleč na okoli nobenega čolna — kakor da se je vse zaklelo proti njim.

Že se je oglasil klic:

„Držite jih! To so morilci, ki jih je lovila nocoj policija . . .“

Od vseh strani so tekli stražniki in ljudje; še dva hipa, in družba je morala biti obkoljena, zajeta — izgubljena.

Stara stvar je, da delujejo možgani v nevarnih položajih z desetkratno silo. Pogled se poostri, sluh postane tanjši od volčjega, misel se sklepljе z mislijo tako urno, da zadobe trenotja vsebino ur in dni . . .

Ivan je bil zdaj v takšnem stanju duha; docela je pozabil rano in izgubo krvi. Njegova trudnost se je izpremenila v tisto obupno moč, ki je zmožna izčrpati vse življenjske sile v enem samem neverjetnem naporu proti rešitvi.

Ko je videl, da ni čolna daleč naokrog, mu je šinil pogled po nočni gladini Zlatega roga.

„Tu moramo biti ravno med trgovsko in vojno luko!“ je dejal sam pri sebi. „Nikjer nobene ladije!“

Toda že mu je zajelo oko precej daleč na desni silueto velikega trgovskega par-

nika, ki je temnela v brezzvezdni noči. V istem trenotku je bil storjen tudi sklep, skočiti v globoko vodo in splavati tja, kljub daljavi — kljub negotovosti rešitve: najpogubnejše je bilo zdaj to obotavljanje na bregu.

Vse to se je izvršilo v dveh sekundah; preden je napočila tretja, je planil Ivan pred očmi svojih tovarišev tesno k vodi, vzmahnil z rokami in z vsem životom ter se zapodil v hladno, počivajočo mokroto.

Zmanjkalo mu je tal; slana voda ga je zakrila v prvem hipu . . . Nato ga je dvignila na vrh; splaval je, poganjaje se z močnimi razgibi in poslušaje z radostnim srcem pljuskanje za seboj: prijatelji so bili razumeli njegov namen in sledili brez domenka njegovemu zgledu.

Dušan in Marko sta se gnala instinktivno za njim; v par trenotkih sta mu bila na desni in levi.

„Vzdrži, dokler moreš!" je kriknil Dušan. „Če opešaš, zanesi se na naju. Urno naprej, momci!"

Ozrl se je za ostalimi: Janković, Jovo in Miloš so bili vrli plavalci; zdelo se je, da se čutijo v mokrini prav tako varne kakor na suhem. Toda nekaj drugega je vznemirilo mladega moža: ob bregu so se bili pojavili obrisi čolna!

Dušan je videl, kako je prišumela ladjica k bregu; razločil je, kako je skočilo par ljudi na kopno, slišal krik in nagle besede . . . par ljudi je planilo v čoln —

Dušan se je obrnil k Ivanu in Marku, da jima zakliče, kaj vidi — a zdajci ga je pretreslo do kosti: v čolnu je zatrobilo — odrinil je . . . spustil se je za njimi kakor pušica, trobeč glasno in presunljivo . . . trobeč venomer!

„Prokleta noč!“ je kriknil Janković, ki se je tudi ozrl v tem hipu. „Love nas z motornim čolnom! . . .“

„Temu ne uidemo, Dušan!“ je viknil Ivan. „Počakajmo jih rajši!“

Pogledal je okrog sebe; bili so na tretjini poti med parnikom in obrežjem.

„Počakajmo?“ se je zavzel Dušan, plavaje dalje. „Kaj ti je prišlo na um?“

„Enostavno! Storimo, kakor da se hočemo vdati; a prvi, ki ga potegnejo v čoln, naj jih napade in spravi v zmešnjavo . . . Pomečemo jih v vodo . . . jaz mislim, da bi znal voditi čoln . . .“

„Nebeška misel!“ je vzkliknil divji Marko. „Jovo — midva se vdava prva!“

Samo zaradi verjetnosti so plavali dalje, ne da bi se trudili le količkaj: treba je bilo hraniti moči za nevarni manever.

Motorni čoln se je bližal s polno brzino, metaje belo peno na vse strani. Videli so, kako jim mahajo iz čolna; zdaj jih je dohitel klic, zdaj se je oglasilo trobilo.

„Bogme, samo trije so — ne, štirje!“ je zaklical Dušan. „Zdaj — pozor, možje! Delo ne bo težavno.“

Motorni čoln je napravil majhen ovinek ter popustil obenem v hitrosti; še dva tre-

notka, pa je pridrčal rahlo in počasi od desne strani.

„Vdamo se!“ je zaklical Marko po turško. „Nič več ne moremo . . . Rešite nas! . . .“

„Horošo!“ je odgovoril s čolna globok, vse prej kakor sovražen glas. „Toljko v lodku, molodcy!“ [1])

„Horošo?“ zategnil je Dušan in se pognal bliže. „Kaj pa je to? Pazi, Marko, to ni Turčin.“

Tudi Marko je osupnil; bil je prvi ob čolnu, dočim je splaval Jovo okrog in se prijel za rob na drugi strani. Prvo, kar ga jo presenetilo, je bilo to, da ni sedel v čolnu niti eden turški zaptija, pač pa troje mož v evropskem kroju; obrazov ni mogel razločiti v temi. Tisti, ki je sedel pri motorju, je nosil mornarsko obleko.

„Ne craignez rien!“ je rekel v tem hipu drugi glas. „Nous sommes des amis.“ [2])

„Prijatelji!“ je zavriskal Ivan. „Fantje, oteti smo! Hvala Bogu, vragu figo zdaj in na vekomaj, amen!“

Preden je minilo pol minute, je sedela vsa šestorica naših prijateljev na suhem, v čolnu, ki so ga smatrali prej za vozilo turške policije ali pristaniške oblasti; bil pa je očividno čoln kake velike evropske ladije — lep in udoben čoln za osebno rabo kapitana.

---

[1]) Dobro! Samo v čoln, fantje! (Rusko.)

[2]) Ne bojte se ničesar! Prijatelji smo! (Francosko.)

Vsem je bilo, kakor da sanjajo: rešitev je bila tako nenavadna in nepričakovana, da so komaj verjeli lastnim očem in ušesom.

Nazadnje je izpregovoril oni izmed rešiteljev, ki je govoril francoski:

„Gotovo se čudite naključju, ki nam je omogočilo, pomagati vam v vašem opasnem položaju. Bili smo takorekoč na nočnem izprehodu — prijatelja Kazakov in Wheeler, poročnik angleške mornarice, ter moja lastna malenkost, Roland Estournelle; vsi trije se mudimo v Carigradu po zasebnih opravkih. Naš znanec, kapitan parnika „Victory", ki ga vidite tamle, nam je dal na razpolago svoj motorni čoln . . . Na svojem povratku k „Victory" zaslišimo mahoma hrup na obrežju; lahko si mislite, da nas je gnala radovednost pogledat, kaj se godi. Stopili smo suho, da vidimo; bil je strašen dirindaj . . . Nekateri so kazali na vodo — videli smo, da plavate tja, kamor smo sami namenjeni — štirje policisti pa so hoteli po vsej sili imeti naš čoln, da bi hiteli za vami. No, tako daleč še nismo, da bi lovila turška policija svoje ptičke s čolnom angleške ladije! . . . Rajši smo storili to sami, in kakor se mi vidi, je prav storjeno. Prav takrat namreč, ko smo skočili nazaj v svoj čolnič, se je prerila skozi množico na bregu mlada ženska v dokaj kričeči evropski toaleti in zaklicala: — Otmite jih, gospodje; pošteni ljudje so! . . . Ako torej hočete, vas postavimo na suho, kjerkoli vam drago; mi-

slim pa, da bi bilo varnejše, ako nas spremite na „Victory“ ... Kapitan Johnson vam gotovo ponudi gostoljubno prenočišče. Tam se tudi lahko pokrepčate in posušite obleko, in — če vas je volja, nam poveste, koga smo rešili!“

Med tem simpatičnim nagovorom je mornar pognal motor, in ladijca je splula z novo brzino proti črni masi angleškega parnika.

Dušan je raztolmačil tovarišem Francozove besede; Ivan pa je pomišljal sam pri sebi:

„Kdo je utegnila biti ona ženska na obrežju, ako ne — Olimpia Montebello! ... Njeno sovraštvo do Birbantinija mora biti zares strašno; rešila nas je, ker se je bala, da uteče lopov svoji kazni.“

Čas ni bil prikladen za ugibanje: od brega se je začulo pljuskanje vesel ... Preganjalci so bili našli čolne in odveslali s pretečim krikom za njimi. Toda bati se ni bilo česa; kakor nerodni kužki za žlahtnim hrtom, so ostali daleč za motorno ladjico, ki je šinila v posmeh naenkrat z bliskovito brzino, nato pa odnehala, kakor bi trenil, in se stisnila k temnemu, visokemu boku „Victory“.

Poročnik Wheeler je splezal prvi po konopni lestvici in hitel h kapitanu Johnsonu, da mu naznani prihod neobičajnih gostov. Na robu ladije se je zbrala mahoma gruča mornarjev; luč svetiljke je padla v čoln, beguncem na obraze ...

„Vsi gor!“ je velel kapitan, prepričavši se najbrže, da nima opravka s tolovaji.

Zgoraj jih je pomeril še enkrat od nog do glave. Bil je visok mož svojih petinštiridesetih let, ozkega, obritega, skalno mirnega obraza — pravi tip flegmatičnega Angleža.

Dušan, ki je govoril sicer precej dobro po angleško, a ni bil vajen angleških šeg, se je obrnil v prvi tesnobi k Estournellu:

„Zdi se, da bo vtis gospoda kapitana neugoden ... To se pravi ... pomanjkljiv ... Rad sem pripravljen, pojasniti mu našo nezgodo ...“

Kapitan je mahnil z roko in zagodrnjal mimo kratke pipice, ki mu je tičala ves čas v širokih ustih:

„Vsi dol ... naj se preoblečejo! Wheeler, spremite jih in odredite vse, kar je treba. Potem jih privedite v mojo kabino — da se pogledamo! ...“

Poročnik Wheeler, ki se je zdel na tej jadiji čisto domač, je bil sicer znatno prilaznejši od kapitana, pa vendar še zmerom tako redkobeseden, da so navdajale naše prijatelje med preoblačenjem prav raznovrstne misli. Dušan mu je torej hitel razložiti nocojšnjo aventuro in je opazil v svoje nemajhno zadovoljstvo, da ga posluša Wheeler z zanimanjem in simpatijo.

Kapitan Johnson je stopil med tem k robu ladije in se ozrl po vodi. Kričanje se je bilo približalo popolnoma; zasledo-

valci so bil jedva še dvesto korakov od „Victory".

„Goddam," je zamomljal, „lepo istorijo so napletli ti mokri gospodje. Pustite!" se je zadrl nad mornarjem, ki je hotel potegniti lestvico kvišku.

Kmalu nato sta prilezla na krov dva policista in začela pripovedovati kapitanu nekaj turškega, kriče in mahaje z rokami.

„Že vem, kaj hočeta!" je zarežal kapitan ter jima obrnil hrbet. „Bullman," je velel enemu izmed mornarjev, „vi pravite, da znate turško. Odgovorite capinoma."

Vrli Bullman, prileten in širokopleč dedec z bakrenim nosom in bikovim tilnikom, je bil sicer poštena in umna glava, turško pa je govoril dokaj čudno; mešal je angleške s turškimi končnicami, ki jih je bil nalovil mimogrede, in njegov odgovor se je glasil približno takole:

„Falot-paša! Marš-in kesidži nazajler ... odkoder-bej si prišel-izin! ... Drugače ti razbijerún glavo-dagh in zadnjo plat-tepé! ... Tukaj-larin, Goddam-babá, je angleška ladija, ti tepec trikrat zabiti-effendi!"

In ker „falot-paša" ni dovolj naglo zapopadel te posebne turščine, ga je prijel Bullman enostavno za vrat, ozrl se po kapitanu, ki je bil med tem izginil, in vrgel nato ubogega zaptijo v svrho boljšega umevanja brez pomisleka v vodo; preplašeni tovariš mu je sledil po lestvici,

preden ga je dosegla roka zgovornega Bullmana.

V tem se je vrnil kapitan Johnson.

„No, kako ste se pomenili?“ je prašal jezikoznalca.

„Popolnoma zadovoljna, kapitan. Oproščenja prosita!“

Priče tega dogodka so komaj zadrževali smeh; čolna pa sta res veslala svojo pot, ker so bili zaptije uvideli, da z Angleži ni mogoče govoriti po turško.

Kapitan je nato naročil groga v svojo kajuto in se napotil gledat, kaj je z „mokrimi gospodi“. Našel je vso šestorico v mornarskih oblekah, ki niso baš slabo pristojale njihovim korenjaškim postavam. A grog je bil že nekoliko pozen, kajti Kazakov je bil privlekel kdo ve od kod veliko steklenico ruma: tako zelo se mu je raznežila duša, ko je izvedel, da so vsi rešenci njegovi slovanski bratje.

Estournelle, ki ga je silno zabavala povest o vzrokih njihovega bega pred turško policijo, je predstavil naše znance kapitanu in mu povedal vso istorijo z obilnim humorjem in tako slikovitimi izrazi, da se je stari Johnson, ki je bil pozabil svojo strogost in osorno na krovu, parkrat tolkel po kolenih.

„Well, gospodje,“ je dejal nazadnje, „vidim, da ste pošteni dečki. Izročili mi boste — zaradi reda — svoje papirje; jutri vidimo, kaj se da storiti za vas. Privežite si dušo s tem gorkim grogom —

drugega krepčila vam v tej pozni, ali bolje — zgodnji uri nimam več ponuditi. Moji prijatelji, ki so vam pomagali iz stiske, vam pokažejo, kje si počijete. Poročnik Wheeler pa bo moral prevzeti skrb, da se uredi zadeva. Eno vam lahko obljubim: dokler ste tu, ste brez skrbi. Angleška ladija — to so angleška tla — goddam, nedotakljiva na vse večne čase! Lahko noč, gospodje!"

S temi besedami jih je odslovil.

Kazakov, Estournelle in Wheeler so jih spremili v kajuto poleg svoje lastne; v kratkem pomenku, preden so se razšli k počitku, se je izkazalo, da je Nikolaj Kazakov ruski žurnalist, dopisnik velikega moskovskega lista, Roland Estournelle — inženir, ki se vrača pravkar s Kavkaza, kjer je bil po nalogu neke velike francoske rudarske družbe, poročnik Wheeler pa častnik angleške mornarice, ki si je vzel dopust, ker mora popotovati po Turčiji zaradi neke važne zasebne reči . . .

„Veš kaj, Dušan?" je menil Ivan, ko so bili sami.

„Kaj, brate?"

„Ti trije so čudni kumi; ladija „Victory" ni hotel — in vendar stanujejo na njej. Rad bi samo vedel, kakšna je tista njihova zadeva?"

„Težko, če ni podobna naši!"

Ivan je zamišljeno zmajal z glavo in zatisnil oči.

X.

Trojni sporazum.

Ko so se naši prijatelji zbudili, je bilo solnce že visoko nad Zlatim rogom. Dušan je izpregledal prvi in zbudil ostale. V nemajhno presenečenje so našli pri vratih svojo zmočeno obleko posušeno in zlikano; komaj so bili dobro napravljeni, sta prišla tudi Estournelle in Kazakov, ki jima je sledil kapitan Johnson.

„Wheeler je šel na angleško poslaništvo," je odgovoril vrli poveljnik ladije, ko so ga prašali, kje je poročnik. „Beseda angleškega poslanika je precej uvaževana v Carigradu, in stavim — preden mine današnji dan, boste varni pred turško policijo kakor sam sultan na svojem prestolu. Pojdimo zdaj zajuterkovat; vaši rešitelji se silno zanimajo za vašo usodo, in če jih hočete nagraditi za sinočnjo pomoč, lahko storite to, ako nam poveste o sebi kaj natančnejšega."

„Ali ne moremo odriniti takoj?" je prašal Ivan tesnobno.

„Lahko," je rekel Johnson kratko, ko mu je Dušan raztolmačil vprašanje. „Toda boljše je, ako počakate; dokler ni Wheelerjeva naloga opravljena, se lahko zgodi, da vas kdo zadrži — dalje, nego bi vam bilo dobrodošlo."

Temu razlogu so se morali nehote ukloniti.

„Stvar je ta," je izpregovoril Estournelle, ko so sedeli pri kapitanovi mizi.

„Mi trije smo v Carigradu — kako bi rekel — na aventuri. In tudi vaša družba diši po aventuri — na sto korakov! Zdi se, da leži vaše delo še nedovršeno pred vami — kakor naše pred nami! Nam manjka zanesljivih prijateljev — vam najbrže takšnih, ki imajo vplivne zveze. Če so vaši nameni pošteni – in o tem ne dvomim — bi bilo dobro za vas in za nas, da se spoznamo bliže; lahko bi izkazovali drug drugemu dragoceno pomoč."

Dušan je segel Francozu z navdušenjem v ponudeno roko.

„Z veseljem, ako vam je drago!" je vzkliknil. „V imenu mojih tovarišev je sprejeto vaše zavezništvo že naprej. In ker tudi mi ne dvomimo, da smo pridobili v vas dobre zaveznike . . . ali vsaj zaupnike . . . vam hočem povedati našo zgodbo in namen našega podjetja . . ."

„Postojte, batjuška!" se je vmešal Kazakov s svojim simpatičnim glasom. „Ker smo mi tisti, ki vprašujemo, zahteva vljudnost pravzaprav, da najprej mi razodenemo, kar treba razodeti . . ."

„Ako mislite, da ni nevšečno vašemu odsotnemu prijatelju . . ."

„Nikakor ne," je odgovoril Roland Estourelle. „Govorili smo o tem vsi trije, preden se je odpravil . . . Da torej pričnem: gospoda Kazakov, Wheeler in jaz smo trojni sporazum."

„Trojni sporazum? . . . je zategnil Dušan. „Odkod to visokodoneče politično ime? Pa ne, da bi nas bil slučaj zanesel

med kake ... mornariške ministre v inkognitu?"

„Mi smo trojni sporazum: la triple entente. Tudi politika je v stvari, a bolj intimne sorte; za mornariške ministre pa smo še nekoliko premladi. Predstavitelji smo treh prijateljskih narodnosti: Kazakov — ruske, Wheeler angleške in jaz francoske; združile so nas vezi znanja, osebnih interesov in človekoljubja, pa tudi ljubezen do aventure; in naš namen je, poiskati evropsko princeso, ki je izginila nekam v srce Turčije ..."

„Enak je našemu!" je vzkliknil Ivan, ki so se mu zazdeli novi znanci mahoma še ljubeznivejši kakor prej. „Samo, da mi ne iščemo princese, marveč preprosto slovensko deklico."

„Tudi naša zakleta dama ni princesa, marveč zgolj lady iz starodavne angleške aristokratske rodbine; ime zamolčim iz razlogov obzirnosti; bilo bi pa tudi brez pomena — saj mora sočustvovati omikan človek z vsako nesrečno žensko kateregakoli imena in stanu. Pa da začnem pripovedovati to čudno zgodbo. Lady — imenovati jo hočemo Helena — je sirota po enem izmed prvih častnikov angleške pomorske sile; mlada je in krasna, kakor se spodobi za princeso v zamotani aventuri, samo da tudi nekoliko prenežnega zdravja in — kako naj se izrazim? — preveč rahlih, občutljivih živcev ... Živela je do lani pri starem sorodniku, ki je opravljal važno diplomatsko mesto v prestolnici

neke evropske monarhije; ko pa je star stric umrl, je ostala kot polnoletna in samostojna oseba začasno na Dunaju, kjer je imela mnogo znanja med visokim avstrijskim plemstvom. Marsikateri nemški in madjarski grof je izgubil srce pred nogami čarobne Helene, toda ona ni uslišala nobenega. — Ako oddam svojo roko za življenje, je zatrjevala vedno, se poročim na Angleškem; Nemcev se ne bi mogla privaditi za vedno, Avstrijcev pa še posebno ne . . . No, usoda je včasih hudomušna; v hiši nekega dunajskega grofa, ki se ukvarja rad z balkansko politiko in goji zaradi tega stike z osebami, ki jih napuhnjena avstrijska aristokracija drugače ne šteje med ljudi, se je seznanila z mladim albanskim pustolovcem. Sami utegnete vedeti, da ima Avstrija v Albaniji svoje sorte interese in da šola mlade Arnavte — svetu v dokaz: ta narod zna več kakor ovne krasti . . . Kako je prišlo do tistega znanja, še zdaj ni popolnoma očito; dejstvo je le, da ga nihče ni slutil in da se je sum obrnil v čisto drugo stran, ko je lady Helena — izginila. Kaj je našla na njem tako očarujočega. tudi ne vem; ljudje so zatrjevali, in fotografija, ki jo imam, priča, da je mož povsem navadno bitje — kajpak, s črnimi očmi in črnimi brčicami. Ženske so nepreračunljive v hrepenenjih svojega srca . . . Bog ve, kako bridko se zdaj že kesa lady Helena — in kje se kesa! . . . Meseca maja je izginila z Dunaja; odtlej ni o njej duha ne sluha.

Dozdevne sledi so nas vodile v skoraj vsa največja evropska mesta; kolikorkrat pa smo menili, da ju imamo, so se razprhnili vsi znaki v nič. Naša poizvedovanja so se obrnila zatorej v drugo smer: namesto Helene smo začeli iskati rodbino njenega zapeljivca. Dognano je zdaj toliko, da je brat njegov, Ali Kemal, častnik v albanski gardi njegovega Veličanstva Abdula Hamida ... Zanimati vas utegne še to, zakaj smo se ravno mi posvetili nalogi, poiskati nesrečnico. Vedite torej, da je naš prijatelj Wheeler njen znanec iz rane mladosti in ... kako naj rečem? — da mu po značaju njegovega zanimanja zanjo ne more biti vseeno, ali ji meri usoda srečo ali gorje. Jaz pa sem Wheelerjev prijatelj, in Kazakov je moj prijatelj — to so vzroki, ki so ustvarili naš trojni sporazum."

„Kako podobna je vaša zgodba naši!" je vzkliknil Dušan in mu povedal v kratkih besedah vso Jeričino tragedijo. „Toda kdo ve, kako različno se bosta končali ... Ali mislite, gospodje, da je kaj skupnega v naših potih?"

„Kdo ve? Ako je namenjeno, da se razrešijo naši vozli v Carigradu, nam bo zavezništvo dragoceno na obe strani. Kaj je zdaj vaša prva skrb?, je prašal Kazakov, ki je poslušal ves čas z napeto pozornostjo.

„Najti nekega Birbantinija, dobiti ga — vsaj za četrt ure! — v našo oblast in ga primorati, da nam razreši šifrirano pismo, v katerem se skriva po vsej priliki von Schrattenova sled."

„Von Schrattenova! Saj sem rekel, da si bomo koristili. Že prej ste imenovali to ime, a nisem vas hotel prekiniti v pripovedovanju . . .“

„Ali veste kaj o njem?“ sta kriknila naša prijatelja kakor z *enim glasom* v strašni razburjenosti.

„Ne preveč; vem pa da je živel še nedavno v Peterburgu prav temno življenje; vem, da me ima od ondot v neljubem spominu; vem končno, da sem ga videl te dni v nekem tukajšnjem zabavišču. Bilo je dokaj pozno, in možakar je sedel v družbi dveh skrajno sumljivih lic.“

Nato je povedal Kazakov našim bralcem že znano dogodbico o Schrattenovem kulturnem govoru, o njegovi listnici in o tem, kako je on s svojo družbo razsrdil lopovsko dvojico; pri tem ni pozabil opisati zunanjosti Schrattena samega in njegovega laškega sodruga.

„To je Birbantini in nihče drugi!“ je viknil Dušan. „Ne, gospodje, zdaj verujem trdno, da nam bo vaša pomoč neprecenljivega pomena; samo da bi bila tudi naša vam v korist!“

„Ali ste dosegli že kak uspeh v svojem iskanju?“ je prašal Estournelle.

„Zvedeli smo, da stanuje v nekem zakotnem hotelu Des cinq Nations. Ostale poizvedbe nam je preprečil napad in beg, ki nas je privedel v vašo družbo.“

„Conan Doyle bi bil vesel takih zapletenih intrig,“ se je vmešal kapitan Johnson. „Nič se ne bojte, gospodje; v

vaših letih in z vašo energijo mora človek doseči svoj cilj, ako je podedoval le količkaj zdrave pameti. Jaz menim — prva stvar je zdaj, kakšne novice nam prinese naš vrli Wheeler. In stavil bi, kar hočete, da vam prinese že današnji dan uspehov. ako se potrudite drng za drugega. No, Estournelle — kaj bi bilo z majhno stavo?"

„Bog obvaruj!" je vzkliknil živahni Francoz. „Potem bi moral staviti, da ne bomo imeli sreče!"

Ivan, ki je čakal s strašno tesnobo in neznosnim koprnjenem, kdaj mu podari usoda prvo resnično sled za izgubljeno sestro, se je ozrl ob teh besedah žalostno proti vratom kabine. In kakor da je bila želja napovednica dogodka: par trenutkov nato je prihitel poročnik Wheeler.

Bil je ves zasopel, vidno razburjen.

„Kaj je novega?" je vzkliknil Johnson, ozrl se pomenljivo po tovariših in pomežiknil Estournellu: „Ali nisem rekel?"

„Takoj", je odgovoril Wheeler, loveč sapo. „Takoj ... vse po vrsti ... Da; gledé gospodov je ukrenil naš poslanik, da se ustavi zasledovanje; policijski minister je obljubil storiti vse potrebne korake in obvestiti nemudoma svoje podrejene organe. Ob tej uri ste takorekoč varni ..."

Naša prijatelja sta skočila pokoncu in stisnila roko mladega Angleža z gorko hvaležnostjo.

„In zdaj — govorimo o naši zadevi. Na angleškem konzulatu me je čakalo pismo

brez podpisa, oddano v Carigradu. Pismo, ki pomeni pot do lady Helene! . . ."

„Ali je mogoče!" sta vzkliknila Kazakov in Francoz, dočim se je obrnil kapitan resnega obraza proti poročniku, ne da bi izdal le z besedico svojo napeto radovednost. „Evo, čitajta!"

To rekši je vrgel pismo na mizo.

Roland Estournelle je razvil papir in prečital pisanje na glas; bilo je v francoskem jeziku. Glasilo se je približno tako-le:

„Tisti, v čigar rokah sta življenje in varnost lady Helene R***, je izvedel, da jo išče poročnik Wheeler z dvema prijateljema v Carigradu. Naj torej obvesti njene sorodnike ali ukrene drugače, kakorkoli ve in zna, da se pripravi zanjo odkupnina 100.000 turških funtov; ako odkupnina ne bi bila plačana, ko mine šest tednov po datumu tega pisma, mora lady Helena umreti. Nepotrebno je povdarjati, da je izključena vsaka možnost, rešiti jo drugače kakor po navedeni poti. Kadar bo imel poročnik Wheeler gotov odgovor na to vabilo, naj uvrsti v oglasih carigrajskih časopisov na vidnem mestu besedi: Helena R*** Ņato izve, kar ga zanima."

„Razume se po sebi, da sem naročil ta oglas nemudoma," je dodal poročnik, ko je Francoz odložil pismo.

„Ali namerjate pripraviti sredstva?" je prašal kapitan.

„Ukreniti moramo, da bodo sredstva na razpolago."

„A potem?"

„Potem bomo videli, ali se ne bi dala ta odkupnina izpremeniti v kako drugo."

„Ti gospodje so nam obljubili svoje zavezništvo," je izpregovoril Estournelle. „Mislim, da storimo brez pomisleka obenem s svojim trudom za lady Heleno tudi mi zanje, kar je v naši moči."

Poročnik je segel našim znancem v roke; in kljub angleški mirnosti njegovega obraza so videli oni, kako se je zasvetila v njegovih očeh živa hvaležnost.

„Potem predlagam nemudoma vojni svet; čas je dragocen in ure so nagle."

Razvila se je živahna debata, ki ji ne bomo sledili v podrobnosti. Nasvet se je križal z nasvetom, misel z mislijo, nazadnje pa je obveljala prvotna Dušanova in poročnikova zahteva, da poiščejo najprej Birbantinija. Sklenili so odriniti proti hotelu „Des cinq Nations" v dveh ločenih družbah, ki pa ne smeta izgubiti druga druge izpred oči, tako da še vedno lahko deluje ena, ako bi naletela druga na nepričakovane zapreke.

Stisnili so kapitanu roko in sedli v čoln, ki je bil otel prejšnji večer našo družbo zasledovalcev ali smrti v globinah Zlatega roga.

„Eno je gotovo: turška policija nam danes ne bo silila več do živega," je menil Estournelle, ko je zašumela voda okrog brze ladjice. „Ako se nam sreča ne nasmehne, moremo zahtevati celo njeno pomoč — kakor je dvomljiva. Ej, gospodje,

sam vrag ne preštudira te turške policije! Najboljše sredstvo je pač lastna pamet in lastna pest — to je danes še vedno tako kakor pred tisoč leti."

Zdajci pa je opozoril Kazakov tovariše na čoln, ki se je bližal njihovemu od brega v ravni smeri.

„Tristo milijonov vragov!" je vzkliknil Dušan. „Že spet jih imamo na vratu!"

Zares sta sedela v čolnu dva turška policista; toda eden izmed njiju je nosil uniformo višjega čina.

Z živahnim mahanjem sta ustavila naše znance; ko so bili krov ob krovu, je prašal višji činovnik po francosko:

„Ali so gospodje z ladje Victory?"

„Bo nekaj takšnega," je odgovoril *Estournelle*.

„Policijsko ravnateljstvo me pošilja z važnimi papirji za one tujce, ki so pribežali snoči na ladijo."

„Lahko nam jih izročite takoj!" je vzkliknil Dušan nehote, videč, da ne bo hudega, ter sprejel od činovnika šestorico turških pisem s francoskim pristavkom: „Potrdilo o ustavljenem zasledovanju".

„Naročeno mi je povedati, da se je merodajnim gospodom mudilo pokazati, kako radi ustrežejo njegovi ekscelenci . . . Ako bi imel kdo izmed prizadetih slučajno še kako napotje zaradi onega neprijetnega dogodka, ga obvaruje ta listina vsake nadaljnje sitnosti."

To rekši, je uradnik pozdravil z vsemi znaki uvaževanja; naša družba je odzdravila, in ločili so se — ti proti Galatskemu nabrežju, oni proti Stambulu.

„To je več, nego sem mislil," je dejal poročnik Wheeler zadovoljno, ko so se bližali bregu. „Ne da bi se hvalil, gospodje, a s pomočjo naše diplomacije gre vse hitreje kakor po kaki drugi."

„Posebno, če bi se bili zatekli k tistim, ki sta von Schratten in Birbantini že v Belgradu delala zanje!" je rekel Ivan Dušanu.

„In zdaj — na delo!" je zaklical Kazakov, ko so stali zopet na kopnem. „Prisiljeni odmor sinočnje noči je treba vsekakor popraviti. Kam, pravite? Ah — Hotel des cinq Nations! Ta je naš — saj smo tudi mi zastopniki peterih narodov; ime nam je dobra prorokba."

„Štirih narodov!" je rekel Ivan v tem trenotku. „Moji prijatelji in jaz smo samo rojaki z dveh različnih koncev ene same domovine . . ."

Sedli so v prva dva vozova, ki so ju dobili, in pridrdrali po kratki vožnji — ki se je zdela Ivanu in Dušanu brezkončno dolga — do znanega nam „hotela", v katerem je imel Birbantini svoj brlog.

Tu pa jih je čakalo razočaranje in presenečenje obenem.

XI.

Srce Arnavta.

Ko se je odpeljala Jerica v Halil bejevi kočiji, je navalila na njeno ubogo dušo tako besna bol, kakor nikdar prej niti pozneje. Polujasno je začutila, da bo imela opraviti odslej s surovo silo, proti kateri bo brez moči kljub dobremu sklepu in trdni volji, braniti se do zadnjega in ne obupati v še takšni stiski. Popadla jo je strašna, mučna želja, zajokati na glas — divje, brez mere in premagovanja, kakor zaplače sokolica, ki so jo ujeli in zaprli v tesno, zamreženo kletko. Toda njene oči niso zmogle solz, primernih tej bolečini; nekaj hipov jo je grabilo za srce kakor železna roka, davilo ji grlo, butalo ji v sencih kakor razbeljena kladiva — nato pa je izgubila zavest.

Ko je odprla oči, sta jo nesla dva moška ravno skozi vhod bele, precej lične vile v turškem slogu; videla je, da so vse hiše naokoli turške, za hrbtom pa ji leži morje v nočnem svitu. Zavedela se je, da so jo prepeljali v njeni omedlevici daleč, daleč od kraja, kjer se je bila začela njena carigrajska Golgata.

Nesli so jo skozi medlo razsvetljeno vežo; po njej se je izprehajal visok mož divjega obraza, v sijajni, pestri, z zlatom šivani obleki in širokem nagubanem belem krilu, ki mu je segalo do kolen. Dragocena sablja ga je bila po stegnih; videlo se mu

je, da ni služabnik; in če bi bila Jerica že dalje časa v Carigradu, bi bila spoznala v njegovi obleki kroj sultanove arnavtske garde.

Ko je stopil zločinski izprevod čez prag, je prekinil svojo mrklo hojo, prekrižal roke na prsih in pomeril došlece s pogledom, ki je bil ohol in lokav obenem.

Ta hip so se srečale Jeričine oči z njegovimi.

Arnavtovo oko je zažarelo kakor žerjavica; zdrznil se je in zagrebel prste krčevito v jeklene mišice svojih rok. Nato se je obrnil sunkoma in stopil dalje, v drugo smer, kakor da se hoče ogniti pogledu na nesrečno deklico.

Iz ozadja se je pojavil debel zamorec velega in hudobnega obraza; dvignil je svetilko, ki jo je držal v roki, ter odgrnil zaveso, ki je zakrivala stopnjice, obložene s težkimi preprogami . . .

Sledil je hodnik, vijugast in polumračen, vodeč daleč tja nekam v ozadje hiše; odgrnila se je nova zavesa, pri kateri je stražil istotakšen zamorec, enak prvemu skoraj do pičice; odprla so se vrata z močno ključanico . . . Tu sta postavila nosača Jerico na noge. Težak parfum jo je objel, ki se vlekel skoraj v meglah okrog svetilke, viseče izpod stropa; z obema rokama se je prijela za zid, da ne bi padla, čuteča, kako se ji sklecavajo kolena . . .

Bila je v ljubavnem gnezdu Halil bejevem.

Kakor bi trenil, so izginili moški obrazi; nad Jerico, ki se počasi in trepetaje sesedla na starodavno perzijsko preprogo, pa se je sklonilo dvoje mladih, blesteče krasnih žensk . . .

— — — — — — — — — — — — —

Spodaj je stal med tem Ali Kemal, oficir arnavtske garde sultana Abdula Hamida in mrmral sikaje med zobmi:

„Allah, kolika krasota . . . Kakor mlada košuta, ki se ustavi pod gozdno skalo, dognana od svojih lovcev . . . Stokrat krasnejša je od vodnooke lady Helene! Prokleto — njen obraz je šel komaj mimo mene, pa me že peče v srce kakor vsi žari pekla . . . Kje jo je dobil ta stari lopov Halil? On — in takšen cvet? . . . Ne, ne — ne! On nikoli! . . . Vsa moja misel se vije pod nogami te neznane ženske . . . Ha! Moja bo, kljub zidovju in zapahom; briga me dostojanstvo na sultanovem dvoru — če ne pojde drugače, naj izkusi Halil, kaj je arnavtska roka!"

Toda že je stal Halil bej poleg njega.

„Ti tukaj, Ali Kemal? Kaj te vodi v mojo hišo ob pozni uri? In kdo te je spustil noter?"

Ali Kemal ga je pogledal z očmi, izbuljenimi v temni strasti; še enkrat se je ukresal plamen v njih, nato je ugasnil. Arnavt se je premagal z divjo energijo in odgovoril poluglasno:

„Saj veš, velemožni Halil bej; počemu vprašuješ? Moj brat zahteva svojo Angležinjo. Čas je že, da enkrat urediva to za-

devo. In kdo me je spustil noter? Ali mi niso bila tvoja vrata odprta nekdanje dni? Pazi — ti veš, kdaj si mi jih otvoril! Sicer pa — ako bi se mi bil ustavljal tvoj vratar, bi bil posekal njega in vsakogar, zato, ker ne dam, da se norčuješ iz skipetarske volje . . ."

„Pa ravno danes, ko me ni bilo doma? Zakaj nisi čakal do jutrišnjega dne?"

„Ravno danes? — Ne draži leva, Halil bej! Saj vidiš, da sem spoštoval pokoj tvoje hiše, čeprav ne zaslužiš, da ga spoštujem . . ."

„Potem je dobro . . . Mašallah, pridi jutri; truden sem nocoj."

„Nocoj se pomeniva, Halil bej! Pelji me tja, kjer si me gostil pred meseci, in glej, da tvojih sužnjev ne bo v bližino; o važnih rečeh se imava razgovoriti."

V lokavem očesu Turka je vztrepetala plahost in izginila za običajnim velim in ironičnim izrazom njegovega obličja. Vdal se je; par trenotkov nato sta sedela v sobi, kjer se je družilo razkošje vztočnega sveta z navlako Evrope, dragocene orientalske preproge, posode in orožje s pohištvom, ki je pričalo s svojimi dolgočasnimi oblikami o neokusnosti zapada. Samo nečesa se Halil bej ni bil mogel odvaditi: udobnih mindarlukov — nizkih klopi z blazinami in preprogami, na katerih je tako prijetno ležati, pušiti nargile in slediti mehkužnemu poletu orientalske domišljije.

Dim dveh cigaret se je vil proti stropu. Halil bej je bil vidno slabe volje; rad bi se bil izmuznil za nocoj.

„Ali si videl žensko, ki sem jo pripeljal?“ je prašal mahoma.

„Videl.“

„Kako ti ugaja, Ali Kemal? Zakaj mi ne čestitaš?“

„Mašallah! — pomilujem te, Halil bej,“ je dejal Ali Kemal previdno. „Tvoja nova ljubica mi ne ugaja in najbrže ne bi ugajala nikomur razen tebi.“

„Hehehe!“ se je zasmejal stari slastrastnik s suhim glasom. „Nebeške urice si obetam ob njeni strani; sam allah nima lepše v svojem paradižu. Tebi pa — ne ugaja! Zakaj si bil tako zamišljen, zakaj si potem mrmral nerazumljive besede, ko sem te našel prejle v veži?“

„Za to, Halil bej: hočem, da mi izročiš jutri Angležinjo, ki sem ti jo oddal v varstvo v imenu svojega brata. Dva meseca je že, odkar ima pripravljeno zanjo zavetje na varnejšem kraju, ti pa se izvijaš venomer — ker upaš. da ti ostane nazadnje. Čuvaj se! Ako si ji skrivil las na glavi . . .“

„Tako mi allaha, nisem se je doteknil. Saj sem jo zadnjič poklical, da ti pove, kako se ji godi; ako bi ji delal krivico, bi se bila pritožila . . .“

„Toda če pridem jutri in ti porečem: Vse je pripravljeno — izroči mi lady Heleno! — najdeš zopet izgovor; prepričan sem, da se boš branil tem trdovratneje,

čim bolj se bo mudilo. Zdaj se zanima za stvar angleško poslaništvo; sumnja je, da skrivajo tujko v Carigradu, in odposlanci mojega brata me morajo iskati po ovinkih, v varstvu noči . . .“

„Vidiš, ravno zato bi bilo boljše počakati . . .“

„Dokler se ti Angležinja ne ukloni — če nisi že izsilil, kar nosiš v svoji zavratni duši, lopov, ki si!“ je izbruhnil Arnavt in položil roko na držaj svojega jagatana. „Prišlo mi je namreč na um, da si ji rekel: lady, ako zinete Kemalu le besedico, ki me okrivi v njegovih očeh — vedite, da je ukazano mojim evnuhom, posekati njega in vas na mestu; opazili boste, da stoji najmočnejši vedno tik za njegovim hrbtom . . .“

Halil bej je prebledel.

„Vem to,“ je nadaljeval Arnavt s pretečim glasom, tresočim se od zadržanega gneva, „in zato te moram spomniti, da si mi ponujal pred letom dni v tejle sobi visoko podkupnino, ako priskrbim izvestnim politikom možnost, da se približajo padišahu*) njih najeti morilci . . . In če boš imel jutri le najmanjši pomislek proti Heleninemu odhodu, se obrnem in te aretiram pet minut nato kot veleizdajnika . . .“

„Dokazal boš! . . .“

„Padišah je moder oče, ki pozna svoje podložnike; solnce njegove bistroumnosti sije v temo, in kamor pogleda, je luč;

*) Sultanu.

njemu ni treba dokazov. Ali me razumeš?"

Halil bej je nehote pokimal z glavo.

„Tako je!" Kemal je uprl roke v bok in nadaljeval: „Spomni se tudi pisma, ki si ga pisal v zvezi s tisto zadevo Mehemedu paši — revežu, ki je utonil spomladi v Bosporu — na nočni vožnji s teboj, o kateri ne ve doslej nihče ničesar . . ."

Halil bej se je stresel kakor šiba na vodi; mrzel znoj mu je oblil čelo, in zamrmral je kakor brez glasu:

„Tisto pismo mi je vrnil Mehemed dva dni pred svojo smrtjo . . . po tebi . . . sam si mi ga prinesel nazaj . . ."

„Hahaha! Lisjak si, Halil bej, a premalo zvit, da bi ukanil Skipetara. Mehemed mi je dal takrat dve pismi: eno za te, da ti ga vrnem, drugo za me, da ga spravim za vsak slučaj. To, ki sem ga shranil, je pristno — ono pa je bilo ponarejeno. S tresočo roko si ga sežgal na oglju, Halil bej, in skrbno si razpihal pepel, toda svoje krivde nisi uničil, in meč visi še vedno nad tvojo glavo. Mehemed paša mi je poveril dolžnost, da ga maščujem; in v tvoji roki je, ali ti dam še živeti, ali pa izvršim že jutri svoj namen . . ."

Halil bej je izprva buljil z očmi; ustnice so se mu tresle — kar sesedel se je vase, ne zavedaje se potrebe, da bi prikril svojo grozo. Nato pa se mu je vidno vrnil razum; oči so zamižale, in roka se je iztegnila proti mizici, na kateri je bila majhna srebrna piščalka. Obenem se je

ozrl okrog sebe, kakor da bi iskal, kam naj skoči, da se zavaruje vsaj za hip pred razljutenim Arnavtom.

Ali Kemal pa se je zasmejal s suhim glasom in prijel Halila za roko.

„Ne trudi se, bedak! Vem: ako zažvižgaš, planejo v sobo tvoji ljudje in me razsekajo na kosce, in ko sine dan, me bodo obirale ribe v Bosporu. Niti braniti se mi ni treba, Halil bej; ako hočeš, odpašem sabljo in ti položim pred noge svoj jatagan, ti pa me daj ubiti. Toda stopi prej na hišni prag in glej . . . Ako so tvoje oči še dobre, boš videl v temi troje ljudi — mojih Skipetarov. Brzonogi mladci so; njih noge so na kopnem, kar je v zraku sokolova perot. Oni čakajo . . . Ako se ne vrnem iz tvoje hiše, pohite na morski breg, sleherni k svojemu čolnu. Zaman bi jih bilo loviti; zakaj treba jim je samo izprožiti samokrese, in nekdo, ki čaka v jadrnici daleč tam zunaj na Bosporu, zasliši strele — dogovorjena znamenja. Tisti nekdo, Halil bej, ima tvoje pismo, ne jaz! . . . In zdaj zažvižgaj, Halil bej!“

Halil se je sesedel na mindarluk kakor mrtva gruda; Arnavt pa ga je motril zlobno z divjimi očmi in nadaljeval, ko ni bilo odgovora:

„Povem ti celo nekaj drugega, Halil bej . . . Moji ljudje, ki stoje zunaj pripravljeni, da maščujejo življenje svojega gospodarja, imajo strog ukaz, čakati samo do določene ure. Ako se dotlej ne vrnem k njim, dado znamenje . . . in mož s tvojim

pismom se obrne proti Stambulu ... ti pa si jutri mrtev človek — ako te je vredno šteti med ljudi!" Izvlekel je uro. „Trenotki hite; štej utripe svojega srca in glej, da se odločiš. Preden mine pet minut, moram biti pri svojih zvestih."

Halil je zakopal obraz med dlani. Iz globin prsi se mu je izvil glas, podoben zamolklemu ječanju.

„Strašno me sovražiš, Ali Kemal!" je zpregovoril z zamolklim, ubitim glasom. „A zakaj — zakaj? ..."

„Ni časa, da bi ti razlagal staro povest. Leta so tekla preko madeža in ga izmila v tvojem opominu; toda Skipetar ne pozabi ničesar. Kadar boš stokal strahu v nočeh brez spanja in se boš zvijal v mislih na gotovo pogubo, kakor se zvija črv pod peto brez usmiljenja, takrat išči, Halil bej; nekje v zgodovini svojih grehov najdeš napisano: Zorka ..."

„Zorka!" je kriknil bej z nečloveškim glasom in se udaril s pestjo po čelu.

„Ni časa, Halil bej ... Jutri ob tej uri imej pripravljeno Angležinjo, da jo izročiš — meni ali komurkoli, kdor ti pove besedi: Zorka, Mehemed ... In če si ji skrivil le las na glavi, ne čakaj živ, da jaz izvem. Zdaj pa jo ukaži poklicati."

„Čemu?" je prašal Halil bej nehote.

„To te ne briga; zdaj veš, da sem jaz gospod v tej hiši — ti glej, da se mi pokoriš."

Halil bej je stopil omahujoč na hodnik in pomrmral nekaj zamorcu, ki je ča-

kal . . . čakal z zanjko v roki, kakor je povedal Ali Kemal beju v obraz.

Par trenotkov nato se je odgrnila zavesa na drugi strani sobe; vstopila je mlada ženska vitke postave, v beli obleki, vsa odeta s tisto zračno lepoto, ki odlikuje Angličanke. Ustavila se je, prekrižala roke na prsih in pomerila dvojico moških z neizmerno zaničljivim pogledom.

„Kaj hočeta, lopova?“ je prašala po francosko z jedva slišnim glasom.

Ali Kemal se je zdrznil, kakor da ga je oplela z bičem; divje se je zaiskrilo v njegovih očeh. Toda premagal se je, vstal in ji stopil naproti.

„Mylady,“ je dejal z mirnim glasom, „prihranite si mnenja, ki ne morejo niti izboljšati, niti poslabšati vašega položaja. In poslušajte . . . Določeno je, da zapustite jutri to hišo in se preselite drugam . . . odkoder morda ni več daleč tja, kamor si želite . . . Opozarjam vas še enkrat, da se vam ni treba bati Halila nikoli in v ničemer, zakaj odgovoren je z lastno glavo za vse, karkoli bi vam storil žalega. Pripravite se torej za odhod. Povedal sem, mylady, prosto vam je, da oddidete.“

Pri tem je stal tako, da Halil bej ni mogel videti njegovega obraza; in ves čas, ko je govoril, je namigaval s tisto izrazito igro mišic in oči, ki je lastna prirodnim in divjim ljudem v še mnogo večji meri, kakor naobraženemu človeku, da to, kar govori, ni tisto, marveč da ji ima povedati še nekaj drugega; naj bo pripravljena . . .

Lady Helena — bila je ona — ga je gledala z začudenjem; ko je končal, je pokimala z glavo in izginila za svojo zaveso kakor prikazen.

„Zdaj sva opravila, Halil bej," je velel Arnavt, ko sta ko sta ostala sama z domačinom. „Ti glej, ubogaj in — pazi!"

To rekši, se je obrnil, vzravnal svojo visoko, divjo postavo, stopil iz sobe na hodnik in izginil preko praga v nočni mrak, ne da bi bil umeknil roko le za trenotek z jataganovega ročnika.

Kakih petdeset korakov od hiše se je ustavil in plosknil trikrat z rokami; bilo je dogovorjeno znamenje za one tri, ki so stali na straži. In nehote mu je ušlo oko nazaj na Halilov dom, kjer je mrla za mrežastimi okni bledordečkasta luč svetilk.

„Kako sladko je pasti svoje sovraštvo na hudobneževi duši!" je zamrmral, in risje oko se mu je zasvetilo v noči. „Prezgodaj je nocoj... pustim te še živega... Poginjaj najprej v močvirju svoje groze — nato šele izprožim usodo, da stare tvojo lopovsko glavo!"

Brez naglice je stopal dalje.

„In ti ne boš položil svoje roke na mladenko, ki si jo privlekel nocoj v brlog svojih naslad: strah bo stal med vama! Mlada košuta pa, ki naj bi grela tvoje trhle ude v njih prezgodnjem starčevstvu... ona bo moja! Moja, moja!"

Ali Kemal je iztegnil roke v noč in zahropel strastno, kakor da uživa že zdaj sladkost objema.

Ta hip pa se mu je pridružilo iz mraka troje postav: bili so njegovi vdani Skipetari.

„Evo nas, poveljnik!“ je rekel eden izmed njih z zamolklim glasom. „Ali nas še potrebuješ, ali se želiš vrniti sam?“

„Ostanite!“ je ukazal Ali Kemal in položil prst na čelo, kakor da mu je posvetila nenadna misel. „Za Halilovim domom je vrt — obzidan vrt... Dobro. Pojdite za mano in pazite na vse strani!“ je velel glasno.

Zavil je mimo hiš in vrtov, obračaje se zdaj na desno, zdaj na levo; ko je menil, da je zmešal morebitnemu opazovalcu sled, je krenil naravnost nazaj proti Halilovi hiši, toda z druge strani. Dospel je pod zidovje, ki je obdajalo bejev vrt; brez premišljanja se je okrenil k svojim spremljevalcem:

„Dva se skrijta v bližini in pazita; ako pride kdo zasledovat, glejta, da ga pobijeta brez hrupa. Ti, Jusuf, pojdeš z mano, da me kdo ne preseneti; če naju zalezejo, se daš posekati — ako pa uideva neopažena, dobiš jutri tri zlatnike. Stopi k steni!“

Jusuf se je postavil tesno k zidu; Halil bej mu je stopil na rame, povzpel se na vrh in pomagal Jusufu za seboj. Hip nato sta izginila brez sledu in šuma.

Ostala dva sta se stisnila vsak v svoj temni kotiček, tako, da sta bila skrita slehernemu pogledu, a sta mogla vendar zasledovati vse, karkoli se je godilo po oko-

lici. Noč je bila nekoliko oblačna; tema je zavijala vse predmete v negotovost, ki so jo mogle razbrati le vajene oči.

Čakala sta precej časa, ne da bi bila opazila kaj sumljivega. Zdajci pa je zaškripal pesek pod previdnimi, plazečimi se koraki.

Skipetara sta se stisnila še globlje v svoji skrivališči in naperila jastrebje oči kakor dvoje ostrih sulic . . .

Približala se je obilna, orjaška postava; tiho, oprezno se je plazila ob zidu, pripogibaje se zdajpazdaj, kakor zvest pes-čuvaj, ki voha okrog gospodarjeve hiše za sumljivimi sledovi. Zdajci pa se je ustavil zagonetni stražar: noga mu je bila zadela ob krhelj ometa, ki se je bil odkrušil, ko je lezel Ali Kemal čez zid.

Sklonil se je, pobral omet in ga otipal z roko; nato se je vzravnal, pogledal na okoli, vzpel se na prste in začel tipati zid. Skipetara sta videla, kako maje z glavo in ugiblje.

Že je menil, da ni našel ničesar posebnega: omet odpada tu kakor tam, največkrat sam od sebe . . . Mahoma pa je prisluhnil. Zazdelo se mu je bilo, da sliši z vrta nekakšen šum, podoben pokanju vej pod človeškimi nogami. Odrevenel je kakor kip in se napel ves v poslušanju tega šuma . . .

Če bi se bil okrenil v tem trenotku, bi bil videl, da je zdrknilo iz teme za njegov hrbet dvoje senc, plazečih se neslišno, po mačje . . . Videl bi bil, kako se

je zasvetil nad njegovim tilnikom arnavtski nož . . .

Začutil je nekaj kakor puh človeške sape. Neizmeren strah mu je prešinil ude... hotel se je okreniti . . . odskočiti . . .

A tisti hip se mu je zadrlo ostro jeklo med dva vretenca; padel je kakor vol in obležal na trebuhu, razgrebaje pesek in prah s krčevito drgečočimi prsti.

Moža sta se sklonila čezenj in poslušala, dokler ni obležal mirno, brez giba in diha.

„Mrtev je!" je šepnil eden.

„Mrtev! Kam z njim?"

„Dvajset korakov od tod je vodnjak..."

„Vodnjak! Kaj misliš? V vodo ga vendar ne moreva . . . ljudje jo pijo . . ."

„Ah, kaj!" je zagodrnjal tovariš, ki ni poznal več takih pomislekov. „Jaz prevzamem greh; če allah že po dnevi ne vidi ničesar, ali me ga bo po noči strah?"

To rekši se je sklonil k mrtvecu, odvezal mu pas in mu ga ovil okrog vratu, da ne bi kapljala od mrtvega kri in pustila sledi za njim. Nato ga je obrnil in otipal.

„Allah!" je vzkliknil. „To je črni sluga, ki je stal vedno pred bejevimi vrati . . ."

Toda mudilo se je; Arnavta sta prijela zamorca, eden za roke, drugi za noge, in izginila z njim za vogalom. Začulo se je kakor oddaljen pljusk nekje v globini; par trenotkov nato sta se postavila vojnika Alija Kemala na svoji prejšnji mesti

mirna in pazna, kakor da se ni zgodilo nič posebnega . . .

— — — — — — — — — — — —

Ko se je spustil Ali Kemal na bejev vrt, se mu je zazdelo, kakor da je padel v jezero črne teme, butajoče glasno z mogočnimi valovi. Slišal jih je in jih čutil, kako so udarjali vanj . . . Obstal je in se zagrabil za prsi: ah, bili so le utripi njegovega srca, razbijajočega v naglo porojeni strasti!

Obvladal se je s skrajnim naporom vseh svojih sil in se začel plaziti med poludivjim drevjem in grmičjem.

Onostran grmičja je ležala ploskev trate, ki se je že sušila v hladu jeseni. Za trato se je dvigala temna masa Halilove hiše — temna, ker je plezala po zidu divja trta, visoko, visoko gor . . .

Še pol minute, pa sta prilezla do nje.

Ali Kemal je položil roko na ramo svojega spremljevalca, ki je razumel gospodarja na mah in obstal kakor okamenel v mačji pozi, podoben risu, ki skoči zdajpazdaj . . .

„Čuvaj!“ mu je šepnil poveljnik in se ozrl navzgor.

Da . . . tam gori, tisto okence, ki sije še luč skozi njegovo omrežje . . . to je okence ljubavnega gnezda . . . tam plaka lepa tujka . . . tam čaka Angležinja, ako je prej razumela njegovo naročilo brez besed . . .

„Tja gor!“ je velel glas v Arnavtovem srcu . . .

Oprezno je prijel za vejevje divje trte in poizkusil, ali je dovolj močno; nato je zastavil nogo in se začel vzpenjati kvišku, preizkušaje vsako oporo z brezkončno opreznostjo: ali je dovolj močna, da ga vzdrži, ali je dovolj prosta, da ne zaškriplje. Večkrat je prenehal za celih par minut, pritegnil sapo in poslušal . . . Celo neskončno večnost je trajala ta pot!

Toda nazadnje je bil na vrhu; okno je bilo odprto . . . Angležinja ga je razumela!

Ali Kemal se je prijel za rob in uprl svoje žareče oči v notranjost.

Ah, tam leži prelestna tujka . . . novi cvet, namenjen v žrtev Halilu, volkodlaku... Tam, na mehkih blazinah . . . lase razpletene . . . roke na obrazu, vsa tresoča se v joku, ki je rezal Arnavta v možgane s svojimi tihimi, neizmerno turobnimi sunki... Ob znožju čepi črnolasa Gruzinka, ona, ki jo ima Halil že dolgo in jo pahne zdaj pa zdaj v siromaštvo, na sredo ceste . . . ako je ne da utopiti v Bosporu . . . In poleg nesrečne novinke kleči Angležinja, lady Helena; kleči, boža jo in jo tolaži v nerazumljivem mu jeziku, ki ga je slišal Ali Kemal med možmi, ki prihajajo v njegovo domovino z Dunaja ter hujskajo in razdeljujejo puške in denar . . .

„Mylady!“ je siknil Arnavt skozi omrežje.

Lady Helena se je ozrla in stopila k oknu brez obotavljanja; noben znak ni dal sklepati, da je presenečena.

„Še bliže!“ je šepnil Ali Kemal. „Tako... Zdaj poslušajte, mylady — in če ne razumete česa, ker govorim slabo vaš frankovski jezik, prašajte me, — zakaj važno je, kar vam imam povedati ... Vedite, da je vaša rešitev v moji roki; jaz edini vas morem spraviti iz te hiše — ako boste ubogali mojo voljo do pičice ... Mylady, vedite, da se vas Halil bej ne upa dotekniti; izkoristite to! Branite pred njim tujko, ki je dospela nocoj; ne pustite je od sebe, in če bi zahteval to Halil bej — postavite se pred njo: na vas ne sme položiti prsta. Jutri zvečer pridem po vas — tako sem naročil Halilu; vi pa vedite, da morate ob tej priliki zvijačno rešiti mlado tujko ... Nesrečna je v tej hiši, in jaz nočem, da ostane tu; rešeni bosta obedve, ako me vi ubogate ... Ko se torej jutri približa ura, oblecite tujko v tisto svojo obleko, ki je Halilu najbolj znana; dobro bo, če ji ogrnete glavo — toliko, da ne bo mogoče spoznati prevare na prvi mah ... Vse ostalo prepustim vaši bistroumnosti; vi samo glejte, da pojde tujka s tistimi, ki pridejo po vas. Ne bojte se Halila; on ve, da ugonobi samega sebe, ako se maščuje nad vami ... Ako storite po moji volji, mylady, vam prisežem pri allahu, da ste preložili svoj odhod iz te hiše najdalje za par ur; ako ne — potem vas podarim Halilu, da stori z vami, kar mu drago, ali pa — če se mi zazdi — svojim skipetarskim vojnikom, da se razveselé z vami in vas vržejo nato s kamnom okrog

vratu v morje, tam kjer je najgloblje med Stambulom in Skutarijem!"

To rekši, je splezal Ali Kemal nazaj, ne da bi čakal odgovora. Vedel je, da mu ni treba dvomiti o sklepu, ki ga stori lady Helena po njegovih besedah.

In ker ni čakal odgovora, tudi ni mogel videti, da je vstopil kmalu nato Halil bej z živalsko bleščečimi se očmi . . .

Ali Kemal se je vrnil — manj oprezno kakor prej — s svojim tovarišem na drugo stran zidu. Hladnokrvno je poslušal poročilo o ubitem zamorcu; segel je v žep in nagradil svoje Skipetare.

Pet minut nato je sedel v nagli ladjici, ki je bežala z monotonim pljuskom vesel od skutarske obali.

Na vzhodu se je rdečilo nebo.

XII.

Tovarišici v nesreči.

Kakor smo izvedeli v prejšnjem poglavju, je našla Jerica v bejevem jetništvu lady Heleno, ki se ji je posvetila takoj s požrtvovalno skrbjo. Komaj je zagledala revico in spoznala, s kolikim obupom je stopila nesrečnica v ta kraj, že je planila k njej, želeča ji pomagati ali vsaj potolažiti jo v njeni nesreči; saj je bila sama v tem kratkem času predobro spoznala, kaj je gorje.

Ko je uspelo njeno prizadevanje toliko, da je bila uboga sestra Ivanova zopet zmožna govoriti, se je začelo med njima

tisto, kar se ženskim nikdar ne ponesreči, pa če se sestanejo s še tako tujih koncev sveta: iskanje, kako bi se razumeli in odkrili druga drugi svoje srce . . .

Reči moramo, da sta prišli lady Helena in Jerica kmalu do zaželjenega cilja. Po nekolikih nagovorih v drugih evropskih jezikih, ki jih Jerica ni razumela, je izpregovorila lady po nemško — in Jerica ji je odgovorila, četudi ji je bilo zoperno izražati se v tem divjem jeziku, ki ji je bil prinesel že toliko zla. Naučila se je bila nemščine v zavodu, kakor tudi par francoskih drobtin, ki so ji prav dobro služile tuintam v olajšanje medsebojnega umevanja.

„Ah, saj sem si rekla v prvem trenotku, ko sem vas zagledala," je govorila lady Helena, „da ste uboga, zapeljana žrtev . . . Koliko takšnih je pač že prestopilo ta prag — pred vami in pred menoj! Lejla" — pri tej besedi se je ozrla na Gruzinko — „je že dolgo v Halilovi oblasti; privadila se je in prenaša svojo usodo. Ona mi je pripovedovala, kako prihajajo in izginjajo tukaj uboge zapeljanke . . . Toda vi se ne bojte; moja usoda v tej hiši je različna od usode drugih . . . Mogočno zaščito imam za seboj, in kadar se rešim, rešim tudi vas; tako bom imela v vsem svojem, tako nenadoma strtem in uničenem življenju vsaj eno zadoščenje!"

Lady Helena pa se sama ni mogla premagovati; ihtela je ves čas, ko je govorila Jerici te tolažilne besede.

„Kako pa ste prišli vi v ta kraj? . . . Kdo ste? . . . In kakšna je vaša usoda, ko pravite, da se razlikuje od moje?“ je prašala Jerica med solzami.

„Čudna je bila moja pot!“ je odgovorila lady Helena. „Tako čudna in neverjetna, da boste majali z glavo; saj včasih sama ne morem verjeti, da se je zgodilo vse to v resnici . . . Toda vseeno vam hočem razodeti svojo žalostno zgodbo — pred vsem v dokaz, da vam hočem biti odkrita in zvesta prijateljica v najini skupni nesreči. Vedite torej, da sem potomka stare in ugledne angleške plemiške rodbine, ki je dala dvoru, upravi in mornarici Velike Britanije že mnogo velikih mož. Usoda je hotela, da sem stala že v zgodnji mladosti kot sirota brez očeta in matere med ugankami sveta; mojo osamljenost mi je olajševal samo požrtvovalni, nepozabni stric — odličen angleški diplomat — ki ga pa krije tudi že par let hladna zemlja. Po njegovi smrti sem ostala osamljena, čisto sama, brez bližnjega sorodstva; toda moje veliko premoženje mi je dopuščalo živeti tam, kjer mi je bilo bolj povšeči. Ostala sem torej dalje časa na Dunaju; to mesto mi je bilo dobro znano še izza živih dni mojega strica, in tudi znancev sem imela v ondotnih aristokratskih krogih toliko, kakor morda nikjer. Sprejela sem vabilo neke grofovske hiše izmed najimenitnejših v Avstriji — ne kot gost, marveč skoraj kot svoja med svojci. Prav tu pa me je čakala nesreča. Naj vam povem, ko je

ravno prilika, draga moja, da je bilo moje srce dotlej popolnoma svobodno — to se pravi — ne, res je bilo svobodno! Med velikim svetom so si ljudje bolj tuji kakor v preprostejših slojih, in srce, ki hrepeni po pravi ljubezni, najde tam redkokdaj utešenje. Tako je bilo tudi z mano — dolgo časa ... Lahko si mislite, da sem si želela ljubljenega druga za življenje, kakor si ga želi nehote vsaka mlada ženska — kakor si ga želite gotovo tudi vi... Toda moja usoda, ki me je oropala že v detinstvu opore mojih staršev in mi vsilila prezgodnjo samostojnost, me je storila nezaupno. In moje srce je ostalo svobodno ... ako ne vštejem simpatije z mladostnim tovarišem, sinom prijatelja mojega ranjkega očeta, ki je zdaj oficir v naši vojni mornarici; vrl mlad mož je: Wheeler je njegovo ime. Njegov oče je umrl v službi domovine kot žrtev katastrofe; zato so često povabili sina moji pokojni starši in moj stric ... dasi so ravnali morda proti skritim, vkoreninjenim predsodkom, ker jim ni bil enak po rodu. Bodi si kakorkoli; ko je bilo sedanjemu poročniku Wheelerju šestnajst in meni trinajst let, sva se zmenila nekoč v šali, da bova, ko dorasteva, mož in žena ... Otroška obljuba! Pozabila sva jo kmalu — menda oba ... toda po smrti svojega strica sem se spomnila večkrat tega tovariša svojih ranih let, in če bi se bila takrat srečala — kdo ve, nemara bi bila danes srečen par ... zakaj res je vendarle, da je on edini, ki bi

se mu lahko zaupala z mirnim srcem. Ravno takrat pa sem prišla v tisto dunajsko grofovsko hišo; grof M***, soprog moje materinske prijateljice, je zelo povprečen človek — umevno je torej, da opravlja veleugledno mesto v avstrijski diplomaciji. In kaj vse pride na um avstrijskemu diplomatu — to, draga moja, bi se slišalo kakor pravljica, ako bi vam hotela razlagati.

Ah, ti diplomati! V Avstriji je polno slovanskih narodov — tri četrtine Avstrije so slovanske — oni pa, ki vodijo državo, hočejo vse te ogromne milijone čilih in nadarjenih narodov žrtvovati Nemcem, ki so — vsaj po mojem opazovanju — najslabši in najnezmožnejši narod v monarhiji. Nemcem daje Avstrija vse, za Slovana pa ne pozna pravice; in to mora po mnenju avstrijskih politikov ostati tako, ker je tako že dolgo časa in bi bilo prenerodno zanje, sleči železno srajco navade. Naravno je, da izkušajo ti krivičniki tudi zadržati razvoj svobodnih slovanskih narodov — da ne bi njihovi zatirani sužnji videli, da tudi Slovan lahko živi po človeško. Naravnost neverjeten strah imajo ti ljudje pred tem, da bi se okrepila Srbija; zato iščejo za njenim hrbtom postojanke v Albaniji — zato si izkušajo pridobiti vpliv med divjimi Arnavti ... Vzdržujejo jim vse polno šol, za katere doma ni nikoli denarja; zalagajo jih s puškami, z zlatom — z vsem, česar si poželi skipetarsko srce. Tudi jemljo na Dunaj mlade

Arnavte in jih šolajo — samo da bi navezali naše to divje pleme, ki mu je vse deveta briga, kar ne diši po ropu in moritvi. Oni dunajski grof je imel po svoji politični ulogi mnogo stikov s temi poluzvermi in z raznimi agenti, ki si jih izbira dunajska diplomacija izmed Arnavtov samih in jih potem pošilja v domovino, da bi delali v njeno korist. Zgodilo se je celo tu in tam, da je pokazal katerega izmed njih v svoji hiši; in tako me je seznanil slučaj z mladim Iso Kemalom, ki je „študiral pravo" v cesarskem mestu ob sinji Donavi. Zdaj moram pripomniti, da se teh Arnavtov študije sicer ne primejo, da pa jih odlikuje včasih nenavadna, divja moška lepota. Isa Kemal je lep človek . . . to moram reči še danes, ko ga preklinjam; toda v njegovem lepem telesu prebiva ostudna, mrzka duša . . ."

Lady Helena se je prekinila; grudi so se ji dvigale v razburjenosti, in ogorčena strast se je zaiskrila v njenih krasnih očeh.

Čez par minut je nadaljevala:

„Kako se je zgodilo? Sama ne vem... Spomlad je bila . . . srce je hrepenelo . . . Isa Kemal je prišel, videl in zmagal. Kadar človek ljubi, je slep; njegova samoprevara ovenča ljubljeno bitje z vsemi vrlinami; tudi če je v resnici še tako malopridno. Ljubezen hodi najpogosteje pred spoznanjem; oči se odpro prepozno . . . Ah, to so bili sestanki v skritih kotičkih dunajskih parkov . . . bilo je jecljanje strasti...

bila je vsa njegova ogromna, lopovska laž, ki jo je vrgel name kakor pogubno mrežo, ko je spoznal, da sem njegova brez ugovora in brez odpora, ker ga ljubim . . . Pripovedoval mi je o divji lepoti svoje domovine, o junaškem življenju tam doli, o tem, kako da so ti ljudje plemeniti v svojem bistvu — in moja ljubezen mu je verjela vse! Življenje v visoki družbi mi je bilo že od početka prehinavsko in premalo odkritosrčno; bogata sem — ali je čudež, če sem si mislila: Osrečim ga — njega in njegove; zadovoljim se s skromno ulogo žene arnavtskega veljaka v srepi kuli, ki bo štrlela uporno tam kje nad pečinami in prepadi . . . Saj veste, kako bujno je ljubeče srce v svojih sanjarijah! — Šla sva z Dunaja; izginila sem brez sledu — skoraj ne da bi bila napisala slovo svojim znancem. To je moral gledati oni smešni dunajski grof!"

Lady Helena se je nehote zasmejala ob tej misli; toda obraz se ji je zresnil skoraj mahoma, ko je nadaljevala:

„Pol leta sva potovala po vsej Evropi; zdaj sva se grela v solnčni Italiji, zdaj sva poslušala šumenje španjolskega Gvadalkvivirja, zdaj sva zrla v globine norveških fjordov, zdaj v brezbrežno zelenje ruskih step. Zabavalo naju je, izbrisavati sled za seboj, zakaj to vem, da so naju iskali . . . Moje premoženje je dopuščalo izpolnitev vseh njegovih želja; in bilo jih je mnogo! . . . Nazadnje pa sem se začela čuditi, kako da ga srce ne vleče v tisto

ljubljeno domovino, o kateri je vedel na Dunaju toliko lepih besedi. Omenjala sem mu jo vedno pogosteje; ko je razumel, kaj mislim, se mu je videlo, da kani nekaj. V tem sva prispela v Carigrad; tu mi je razodel željo, da bi mu poverila razpolaganje z vsem svojim imetjem. Oh, lopov! Takrat seveda bi mu bila ugodila; česa ne stori ljubeča ženska? Toda ravno, ko sem mu hotela ustreči, izvem, da so me postavili sorodniki pod kuratelo; nada Ise Kemala je šla po vodi! . . .

Toda brezčastnež je skoval kmalu drug načrt, kako bi se okoristil z mano; udobno življenje se mu je bilo tako priljubilo ob moji strani, da sem mu postala manj od kamna na cesti, kakor hitro je vedel, da so mi moja sredstva odtegnjena . . .“

Ta hip pa je stopila v izbico starikava sužnja.

„Gospodar hoteti govoriti z Mylady,“ je dejala in ošinila dekleta s hudobnim pogledom. Obrnila je je, ustavila se na pragu še enkrat in se ozrla iznova na lady Heleno, češ: da ne pozabite!

„Kaj je to?“ je vzkliknila lady Helena nehote in se prijela za prsi. „Drugače me pusti vendar pri miru . . . ob tej uri . . . ne, dragica, ne bojte se; nič hudega ne bo. Čakajte me in zaupajte!“

S temi besedami je odhitela in pustila Lejlo samo pri Jerici. Gruzinka je zrla žalostno v dekličino obličje; bila je omejene glave kakor navadno vse orientalke, in še dandanašnji ni znala drugega jezika

kakor svoje rodno gorsko narečje in par turških drobtin. V tej mešanici je momljala z mehkim glasom, izkušaje tolažiti Jerico s svojim prijaznim, ptožnim smehljanjem in mahanjem rok. In nehote se ji je odsmehavala sirota; tako dobro de nesrečnemu človeku, ako najde sočutno srce . . .

Takrat pa se je vrnila lady Helena; bralcu je znano, kaj se je godilo med tem v Halil bejevi sobi, kjer je obetal Ali Kemal svoje maščevanje. Lady Helena ni hotela vznemirjati Jerice s poročilom o tem razgovoru, dasi je bila sama še vsa osupla nad čudnimi znamenji, ki jih je dajal Ali Kemal z očmi. Prišla je torej z vedrim, smehljajočim se obrazom, sedla k Jerici in dejala:

„Nič posebnega ni; kdo ve, zakaj sem se tako prestrašila! . . . Nadaljujva torej mojo povest . . . Ko je Isa Kemal videl, da mu ne morem več nuditi sijajnega in udobnega življenja, se je porodil v njegovi glavi naklep, izkoristiti me vsaj še toliko, kolikor more. Vedel je, da je vodila moje sorodnike pri njihovem koraku samo želja, rešiti me nepremišljeno zakrivljene škode, in da bodo brez pomisleka žrtvovali zame, ako izvedo, da mi preti nevarnost, ki se da preprečiti z — denarjem . . . Dan ali dva po tisti usodni novici me je torej iznenadil s predlogom, da me seznani s svojim bratom Alijem, ki je častnik v sultanovi arnavtski gardi. Nič hudega ne sluteča, sem sprejela predlog, da se popeljeva

s tem divjim možem v Skutari — kraj, kjer se zdaj nahajate, draga moja, je Skutari, turško mesto na azijski strani ožine — posetit skupnega znanca Halil beja, ki da je sila ljubeznjiv in zabaven gospod. Skoraj mi ni treba povedati, kako se je končal ta poset: privedla sta me v to hišo in mi razodela, da sem jetnica — jetnica, dokler moji sorodniki ne plačajo visoke odkupnine, ki se jim naznači ob ugodnem času. Svobodna in nedotakljiva sem sicer — v vseh prostorih te hiše; Ali Kemal, brat mojega zapeljivca, mora imeti Halila v tajinstveni oblasti — drugače ne bi bila varna niti pol minute. Če bi se pa predrznila stopiti samo v vežo ali klicati skozi okno na pomoč... z eno besedo, ako poizkusim le najmanjšo stvar za svojo rešitev, sem izgubljena; povedali so mi brez ovinkov, da ima človeško življenje v teh krajih nizko ceno in da ne bo vedel nihče, kje in kam sem izginila... Hudega mi ni; toda srce me boli od neskončnega čakanja, ki traja zdaj že par mesecev."

Ker je videla, da ni še dovolj utolažila Jerice, ji ni hotela povedati, da se konča to čakanje že jutrišnji dan in da ostane potem sirota sama v tej zločinski hiši, izročena staremu podležu na milost in nemilost! Upala pa je tudi, da se ji utegne v tem času čudežno posrečiti, da najde rešilen izhod; ravno tista Kemalova znamenja z očmi so morda pomenila kaj, kar bi se dalo izrabiti v prid nesrečne tujke.

„Če bi le mogla govoriti z Alijem Kemalom!“ je dejala sama pri sebi. „Ponudila bi mu par tisoč odkupnine tudi za njo; on drži Halila kakor v škripcih, in prepričana sem, da bi sprejel ponudbo v svoji grabežljivosti . . .“

„Ali ste storili kake korake v svrho svoje rešitve?“ je prašala nato. „A seveda, kako boste, revica — med temi tujimi ljudmi, ki se ne morete sporazumeti z njimi!“

„O pač! Enkrat sem poizkusila,“ je dejala Jerica in povedala. kaj je storila v Zemunu. „Toda ne morem se nadejati, da bi bil moj korak dosegel svoj namen . . . Kdo ve, ali me je spoznal oni mladi mož, in če me je spoznal — ali je opazil in razumel!“

Njena zapuščenost ji je stopila mahoma še živeje pred oči.

„Moj Bog!“ je vzkliknila in si zakrila obraz z rokami. „Kje bodo našli mojo sled! Da, da, slutnja jih je pač že navdala, da so me pustili v pogubo: od nikoder ni pisma, od nikoder glasu. O, to vem, da hodi oče okrog hiše z razoranim čelom in ječí v tajni skrbi! Morda celo že poizveduje . . . Toda preden izve mojo usodo — ako jo kdaj izve — bo že zdavnaj prepozno!“

„Ne bo prepozno, ljuba moja!“ jo je tolažila lady Helena. „Ne bojte se ničesar! Ako bom rešena jaz, ste rešeni tudi vi... Kakšno srce bi morala imeti, da bi vas zapustila?“

Jerica pa je plakala neutolažljivo. Misel na brata, ki bi storil zanjo vse, ji je bila v strašni bližini nevarnosti še posebno mučna — ravno ker je mislila, da on ne ve za njo in ji ne more pomagati, ne more geniti z mezincem v njeno obrambo . . .

Zdajci pa je začula lady Helena klic — oster šepet, ki se je oglasil od okna. Niti za hip ni dvomila, kdo utegne biti; jasnost, da je hotel Ali Kemal prej napovedati svoj nenavadni poset ob tej nenavadni uri, se ji je zdela umljiva sama ob sebi.

Z migom roke je pomirila Jerico in planila k omrežju.

Jerica ji je sledila s pogledom in videla med omrežjem in med nočjo, ki je temnela tam zadaj, senco moške glave . . . Z grozo in drhtečo napetostjo se je obrnila k steni.

Pogovor — naši čitatelji se ga še spominjajo — je trajal jedva par minut; a Jerici so bili ti kratki hipi dolga, neskončna večnost. V temnem pričakovanju je poslušala šepet ponočnega gosta, to nerazumljivo siketanje, med katerim se je zasvetila le tu in tam znana ji besedica.

Zdajci pa je zašumelo trtovje; Jerica se je ozrla proti oknu: lady Helena se je obračala k njej — neznančeva glava je bila izginila.

Z neizmerno prošnjo v očeh je pogledala Jerica svojo novo prijateljico.

Hotela je govoriti, prašati; a tolikšno je bilo nje razburjenje, da je komaj izvila besedico:

„Kaj?“

Lady Helena se je spustila k njej nazaj, prijela jo nežno okrog vrata in pogledala negotovo tja pred sebe, kakor da ne ve, kako bi razodela siroti novico, ki jo je bila razveselila in vznemirila obenem.

Takrat pa se je začul na hodniku drsajoč korak, ki ga je poznala lady Helena dobro: koliko noči ga je poslušala, kako je smukal okrog vrat, in trepetala, ali straži njen prag dovolj mogočno — arnavtska grožnja . . .

Danes pa se te lopovske stopinje niso ustavile pred durmi . . . Zarožljalo je — zaškripalo — zavesa, ki je zastirala vhod, se je zgenila . . .

Ženske so se zdrznile in planile kvišku v neizrekljivi grozi.

Tam, za zaveso, se je začulo razburjeno dihanje človeka, ki ga žene mrkla, hropeča strast . . .

V naslednjem hipu je stal pred njimi!

— — — — — — — — — — — — —

Halil bej je ždel po odhodu Alija Kemala nekaj časa nepremično na svojem mindarluku. Grožnja srditega Arnavta in sovraštvo, ki je zvenelo iz nje, sta silno vplivala nanj.

Zdelo se je, da se je postaral za desetletja.

Da ga Ali Kemal ne ljubi, je vedel že zdavnaj; toda upal je, da njegova mržnja ni tako globoka in neiztrebljiva; zibal se je v varljivi nadi, da čas zabriše to,

kar je imenoval on v svoji lehkomiselnosti samo nekladnost značajev in natur . . .

Nocoj je spoznal, da se je varal. Ali Kemal mu je bil zaklical besedo, ki je treščila v njegovo dušo kakor tromba sodnjega dne: Zorka . . .

Halil bej je položil roko na obraz, ki so ga prepregale gube — pečati nezmernega uživanja — in se zamislil, dreveneč v strašni tesnobi, ki ga je stiskala čimdalje kruteje za zgodaj okorelo srce . . .

Kako je že bilo? . . . Zorka . . . Stoj! . . . Ali ni bila vas — tam nekje v Makedoniji . . . blizu Kosovega polja . . . in v vasi kmet, ki je imel hčer — da, da, hčer z imenom Zorka! Stari Dušan Popović je bil tako moder in pravičen, da so ga spoštovali vsi, tudi Turki in Arnavti; skrivali so svoje spoštovanje za surovimi besedami, a nihče se mu ni upal storiti žalega . . . In Zorka, njegova šestnajstletna hči — bila je krasna, kakor rosa na mladi roži; slepci so peli o njej, trg in han[1] sta bila polna njene hvale . . . To je bilo takrat, ko je služil Halil bej še v armadi in se mudil s svojo stotnijo v onem kraju: grozili so nemiri med Arnavti . . . In Halil bej je videl Zorko; ogenj njenih oči je zapalil njegovo dušo! . . . Ah, tisti peklenski žar! Tisto kovanje strasti v žilah in sencih . . . In nekega večera je poslal on, Halil bej, deset vojakov; polumrtvo so jo privlekli v njegov stan — Popovićevo Zorko . . .

[1] gostilna, krčma.

Naslednje jutro jo je vrgel pred prag, uničeno, polmrtvo, blazno od studa in sramu. O, vojaška ljubezen do preprostega dekleta je kaj enostavna stvar; na svetu so države, kjer zoper vojaka ni pravice — in Turčija je skoraj prva med njimi... Takrat je mislil Halil bej, da ne pride nikoli dan sodbe za njegov zločin; toda motil se je... Že drugi dan se je oglasil maščevalec... zdaj se spominja, zdaj ga spozna!... Sredi ceste je streljal nanj mlad Arnavt visoke rasti in divjega, neukrotljivega pogleda; saj so mu ga kazali že prej, da zalezuje Popovićevo hčer. Bilo je pravzaprav vseeno: če je ne bi bil uplenil Halil bej, bi jo bila doletela prej ali slej enaka usoda od Arnavta, ki jo je ljubil... A zdaj se je razsrdil divji fant in je streljal nanj; toda kroglja je izgrešila cilj, Arnavta so prijeli, bičali do krvi in vrgli razmesarjenega v zapor, da ga obesijo drugo jutro vpričo vse vasi kot svarilen zgled. Halil se je že veselil, kako bo vodil eksekucijo in se solnčil v strahu in trepetu ubogega ljudstva; ko pa je zjutraj oblekel uniformo in ukazal privesti jetnika, so mu prišli vojaki javit vsi preplašeni, da je mladi Arnavt izginil — vrag znaj kako — iz zaprte, zaklenjene, strogo zastražene temnice... Vse, kar so našli, je bila krvava luža — kri, ki je tekla iz njegovega razbitega mesa, razmesarjenega od bičev in palic; in s to krvjo je bil zapisal jetnik na umazano steno — s prstom, pomočenim v lastno kri — široko in preteče

je začrtal arnavtsko besedo: osveta! . . . Strašna beseda; najstrašnejši pa je nje pomen v jeziku Skipetarov! Arnavt ne odpušča, ne pozabi — on pomni čez sedemkrat sedem let . . . Tisti mladenič je bil sin odličnega velikaša; Halil je bil skoraj vesel, da je pobegnil, in ga ni preganjal, ni se znesel nad njegovimi, da ne bi razbrzdal upora med jedva pomirjenim plemenom . . . Pač pa je trepetal noč in dan pred maščevanjem, ki ga je slutil neprestano nad svojo glavo. Dal se je stražiti kakor sultanovo zakladnico — toliko da je zatisnil oči ponoči . . . in ko se mu je ponudila čez teden dni prilika, je zamenjal svoje mesto z lažjo in varnejšo nalogo na drugem koncu Turčije . . . Tistemu mladeniču menda ni bilo ime Ali Kemal — takrat še ne! Allah vedi, kako sta prišla do tega imena, on in brat njegov . . . Toda prejle — prej je spoznal njegove srdite, maščevalne oči, spoznal je divji trepet gneva v mišicah njegovega obraza . . . Da, da, to je on, osvetnik Zorke Popovićeve, ki so jo našli tri dni po Halilovem zverinstvu obešeno na gozdnem parobku! . . .

Pohotnež se je udaril s pestmi po čelu in zaječal iz dna svoje podle, bojazljive duše. Čutil je, da ni milosti zanj: prej bi razkopal z golimi rokami vse one divje skipetarske gore, kakor potolažil sovraštvo Alija Kemala . . . In rešitve ni; zdaj ve, da ima oficir arnavtske garde orožje, s katerim ga ne more izgrešiti. In padišah

ne pozna usmiljenja z ljudmi, ki so se pregrešili zoper varnost njegovega vzvišenega življenja!

Na to ni niti mislil več, da je hotel izviti Aliju Kemalu lady Heleno, ki ga je mikala že od prvega dne v svoji nežni severni lepoti; niti spomnil se ni, da je hotel ponuditi Arnavtu visoko svoto denarja, ako mu jo odstopi; mislil je le na to, da je obsojen.

Čez nekaj časa se mu je zazdelo, da je Ali Kemal poosebljena usoda, ki začrta vsakemu človeku enkrat konec njegove sreče, mejo njegovih dni. In odleglo mu je ob tej misli: najboljše v mišljenju Turka je to, da se tako lahko potolaži z usodo.

„Kismet!" je zamrmral Halil bej in vstal s svojega mindarluka.

Usoda!... Ah, ta neizprosni Kismet!... Toda — kakor je usoda zapisala v svojo knjigo njegovo pogubo, tako mu je bila dala možnost in priliko, da si poslajša tedne — ali nemara samo še dni, samo še ure — ki so mu dane, preden napoči temni hip, po katerem ni več življenja — ni več strasti in uživanja. Ali ga ne čaka tam gori pri lady Heleni omamen, nedotaknjen cvet iz tuje dežele, dekle kakor kelih sladkega pozabljenja?...

Halil bej, srkaj minute, preden te objame noč!... Hiti, Halil bej; zakaj bliža se ura, ko boš mrlič, zagreben kdo ve kje brez spomenika, ali bledo truplo, trohneče na Bosporovem dnu...

Hladna misel o smrti je učinkovala na podleža kakor ostroga.

Da, nasrebati se življenja, dokler ne léže med kupo in ustnice vsa neizmernost, ki loči bitje od nebitja!

Kakor pijan je zbežal gor, da žrtvuje Jerico svoji omami...

Za par trenotkov se je ustavil pred vrati; tako čudno mu je zastajala sapa... Ne da bi se mu bila oglašala vest; o ne! Toda nocoj se mu je zdelo v resnici, da je to, kar hoče storiti — in kar je bil storil že tolikokrat v svojem črnem, propalem življenju — nekaj ogromnego, usodnega... Morda ravno zato, ker je slutil, da bo to njegov zadnji greh!

Odločil se je naglo in vstopil. Ko pa je zagledal ubogo žrtev pred seboj, ga je prevzelo zopet tisto čuvstvo; zastrlo mu je pogled kakor pajčolan sopare. Par trenotkov ni videl ničesar več; majal se je kakor pijan.

Nato se je zjasnilo pred očmi; pogled se je zableščal v zverskem pohlepu, gabno režanje je razklenilo ustnice, oblila jih je slina pohlepa...

Takrat pa je planila lady Helena med tigra in njegov plen.

Oči so se ji iskrile v mrzlem srdu, polne zaničevanja; nje vitki stas se je vzravnal kakor postava angela pred zaklenjenim paradižem. Nedotakljivost kraljice je odela nesrečno žensko v tem strašnem trenotku.

„Proč od tod, lopov!“ je izpregovorila z zamolklim, skoraj neslišnim glasom, tresočim se od preziranja.

Dvignila je roko in jo iztegnila v zapovedujoči gesti.

Halil bej se je zdrznil — zvil se, kakor da mu je zableščal pred očmi plameneči meč arhangela. Lady Helena je poznala to kretnjo: bila je njegov običajni odgovor, kadar mu je vrgla v obraz onečaščajočo besedo.

Da! Včasih se je dal odpoditi s to besedo kakor z bičem; toda nocoj je bilo vse drugače . . . Nocoj ni zalezoval Helene, ki se ji je bil odrekel, videč, da ne zmore Alija Kemala, ki dviga proti njemu tako strašno orožje; nocoj je prišel, da zagrabi plen, ki je bil njegov!

Bejev obraz se je raztegnil v ostudnem režanju; vzravnal se je pred Heleno, predrznost se je vrnila v njegove oči. In zmajal je z glavo:

„Čisto brez povoda se vznemirjate, mylady!“ je dejal s porogljivim glasom. „Zagotavljam vas, da ne mislim — niti ne mislim — na to, da bi vam delal neprilike . . . Kje, vraga! Saj se morate vendar spominjati, da sem vljuden človek in da se vam doslej še ni bilo treba pritoževati o meni! Ne, ne, mylady, pomirite se: saj ne prihajam k vam — kakor mi je bogme žal, da ne marate mojih posetov . . . Primoran sem vas le nadlegovati s svojo neljubo navzočnostjo — da namreč spre-

mim to damo v drugo sobo, ki je pripravljena zanjo!..."

To rekši se je ozrl z ostudnim pogledom na Jerico in cmoknil nehote z ustnicami.

Jerica je zaječala in se stisnila k zidu, zakrivaje si oči z rokami. Besed Halila beja ni razumela, toda čutila je pomen te situacije v vsej njegovi razgaljenosti.

Nič manjši nemir pa tudi ni navdajal lady Helene, ki je vedela, da igra za vse — morda celo za svoje in Jeričino življenje — ako hoče izpolniti besedo, ki jo je bila dala pravkar nesrečni deklici. Toda nevarnost jo je skrbela najmanj; težilo jo je samo vprašanje, ki se je oglašalo v tem kratkem trenotju: kaj naj stori, da zavrne to podlo zver v človeški podobi — vsaj še nocoj — vsaj do jutri zvečer, ako je že ni mogoče odgnati popolnoma.

„Poslušajte!" je dejala Helena. „Vi veste, da ne ostanem več dolgo v položaju, ki mi ga je naložila ničvrednost vaših pajdašev in vaša lastna. Kmalu bom zopet svobodna... razpolagala bom s svojo osebo in s svojimi... sredstvi."

„Lahko da," je pokimal Halil bej brezbrižno. „Ali ne bi bilo mogoče, okrajšati najin razgovor... spričo teh veselih dejstev?..."

„To je moj namen!" je odgovorila lady Helena visokomerno, dasi ji je prešinil srce strah, da bo Halil bej zavrnil njeno ponudbo. „Zato vas prašam — ali bolje — povem vam, da bi bila pripra-

ljena žrtvovati mnogo za to, če raztegnete pogoje, pod katerimi prebivam jaz v tej hiši, tudi na damo, ki je došla nocoj."

„Kaj si mislite vzlasti pod temi pogoji?"

„Popolno nedotakljivost osebe; nadalje to, da odide, kadar odidem jaz . . . Da ostane do konca pod mojim varstvom in v moji bližini; z eno besedo, da se niti več ne zanimate zanjo. V ta namen bi žrtvovala jako visoko svoto . . ."

„V svoje obžalovanje vam moram povedati, mylady," je odgovoril Halil bej ironično, premagujoč trudoma svoj razdraženi pohlep, „da ne bi bila nobena svota dovolj visoka — ne glede na to, da je še veliko vprašanje in odvisno od raznovrstnih okolnosti, ali boste res tako kmalu razpolagali s svojo svobodo in svojimi sredstvi . . ."

„Ni se bati!" je vzkliknila lady Helena ponosno. „Z vso pravico domnevam, da so mi moji sorodniki v tem trenotku že na sledi; in kadar izvedo, kje naj me iščejo, je njih volja — volja Anglije! Ne pozabite tega."

Halil bej se je zaničljivo nasmehnil; moral je že vedeti, da za žrtvami, ki jih zakleplje on v svoji zločinski hiši, ni sledov v zunanjem svetu.

Lady Heleni pa se je zasvetila dobra misel.

„Stavila bi vam pa tudi še drugačen predlog," je izpregovorila naglo. „Baš zato, ker ni gotovo, kdaj bom razpolagala s svojo svobodo . . . Ali vam še ni prišlo na mi-

sel, da bi si lahko prisvojili vi dobiček, ki ga hočeta izsiliti brata Kemala od mojih sorodnikov? Ako mi daste možnost, obvestiti jih, bi lahko v par dneh zelo pomnožili svoje bogastvo . . .“

Halil bej je prebledel in iztegnil obedve roki; malo je manjkalo, da ni odskočil.

„Nehajte, mylady!“ je vzkliknil z zamolklim glasom. „Niti besedice ne izpregovorim več o vaši ponudbi.“

„Aha!“ je menila lady Helena. „To je zato, ker se bojite Alija Kemala.“

„Prihranite si vsa domnevanja, mylady!“ je siknil Halil bej strupeno. „Vsekakor pa vas ta tujka nič ne briga; ona ni v nikaki zvezi z vami, nje se ne tičejo obljube, ki sem jih dal Aliju Kemalu glede vaše osebe; zato pojde z menoj!“

To rekši je storil korak proti Jerici, da bi jo prijel za roko.

Jerica je vzkriknila z glasom smrtne groze.

Toda lady Helena je bila hitrejša od starega propaleža.

Kakor blisk je planila vmes in sunila Halila s silo, kakršne ne bi bil pričakoval nihče od njenih nežnih rok. Bej je odletel daleč v stran, lady Helena pa se je postavila pred nesrečnico kakor živa stena; v njeni roki se je zasvetil majhen revolver in uprl svoje votlo oko na Halila.

Halil bej je izbuljil oči.

„Odkod imate orožje?“ je kriknil napol besno, napol osuplo.

„To vas naj ne briga!“ je dejala Helena s tihim, komaj slišnim glasom, tresočim se v srditi odločnosti. „Vedite samo, da strelja dobro; in vedite, da ustrelim, kakor hitro storite le še en korak proti tej siroti. Vedite, da jo bom branila do zadnjega diha; ne morete se je torej dotekniti, ne da bi se doteknili mene — ne da bi si nakopali maščevanje Alija Kemala. Pazite! Ako pa me primorate, rabiti orožje, vedite, da vas ne ubijem: samo ranila vas bom — prihranim vas Kemalovi osveti. Zato ne poizkušajte doseči svojega namena s silo, češ: ali izvršim, kar namerjam, ali pa poginem, in potem je itak končano . . . Pomnite, da je ta ubožica moja sestra v nesreči, nerazdružljiv del mojega bitja, in nje usoda del moje usode, dokler mi je mogoče braniti jo!“

Bej je bil premagan. Videl je, da nocoj ne doseže svojega cilja, ako se noče izročiti Arnavtovemu srdu. Toda penil se je od gneva.

„Grem, mylady!“ je siknil. „A čuvajte se! Ni še napočil konec vseh dni, in pripeti se lahko, da se boste kesali zaradi nocojšnjega večera!“

Nato je odšel, ogibaje se s pogledom lady Helene, ki mu je sledila s očmi, dokler ni zamrl njegov korak na preprogah, ki so pokrivale hodnike.

Nato je pogledala otožno mali samokres, ki je ležal v njeni dlani in se svetlikal z medlim bleskom. Zavarovala je petelina, spravila orožje v nedrije, kjer ga

je nosila neprestano, in se obrnila k Jerici.

Molče, brez besede, sta si padli ženski okrog vratu in se poljubili, plakaje s tihim, tolažečim plačem dveh src, ki vesta, kaj je gorje na tem svetu . . .

XIII.

Birbantinijeva sled.

Vrnimo se zdaj k našim junaškim prijateljem, ki so našli v nevarni noči svojega bega zaveznike in prijatelje na krovu angleške ladije „Victory“!

Nemogoče je popisati občutke, ki so navdali Ivana in Dušana v trenotku, ko sta zopet zagledala mnogojezični izvesek hotela „Des Cinq Nations“. Kako malo časa ju je ločilo od trenotka, ko sta stopila iz te hiše, polna nade, da se vrneta z vestmi o izgubljeni Jerici! Kaj vse ju je bilo doletelo, odkar sta iskala teh sledov — in kako malo, kako malo sta bila pridobila! Toda ljubečemu srcu je tudi malo nekaj; in ko sta se približala svojemu bivališču, se je obema skrčila duša v silni napetosti, kaj jima prinese prihodnjih par minut.

Ali najdeta Birbantinija, sodruga Schrattenovega, v njegovem zatišju? Ali se jima posreči izvedeti od njega izlepa, kar želita? Ali najdeta vsaj možnost, dobiti ga v svojo oblast in izsiliti njegovo skrivnost? Neštetо vprašanj jima je zavrelo v mož-

ganih; toda trebalo je ravnati naglo in razmišljati pozneje — tako je že od nekdaj v življenju, ki rado postavlja vse teorije na glavo.

„Kako se razdelimo zdaj?“ je rekel Dušan in se ustavil v primerni razdalji od hotela „Des cinq Nations“, da je bil še skrit očem njegovih prebivalcev. „Preveč nas ne sme priti v hotel, da ne vzbudimo suma; vsekakor pa nas mora biti dovolj, da opravimo . . . Birbantini je skoraj gotovo umen človek, a vendar se lahko zgodi, da bomo primorani rabiti silo.“

„Prvo, kar se mi zdi potrebno,“ je menil Ivan, „je, da ostanejo naši gospodje zavezniki v rezervi, za skrajnjo silo. Oziрati se moramo na to, da imajo oni sami svoje še nedovršeno podjetje in da jih torej ne gre brez potrebe izpostavljati v naše namene; nadalje pa moramo vpoštevati, da mora biti njihova pomoč pred vsem bolj — kako naj rečem? — diplomatskega značaja. Baš zaradi tega pa ne smemo kazati brez potrebe, da imamo v njih zaslombo in sploh kake zveze z njimi.“

Odmev tega naziranja je bil precej različen. Dočim je naša jugoslovanska družbica pritrjevaje kimala z glavami, je bilo „trojnemu sporazumu“ očividno nerodno, ostati križemrok. Vzlasti Kazakov je ugovarjal prav ogorčeno.

„Čort vozmi!“ je hitel, mahaje z rokami: „Zaveza je zaveza! Kako boste pa gledali na nas, če vas bomo samo spremljali?“

„Gospodje imajo vendarle prav," je rekel nazadnje poročnik Wheeler, ki je sodil najtrezneje. „Mislim, da smem priznati to, ne da bi dal nam samim slabo izpričevalo. Skoraj izključeno je tudi, da bi naleteli v hotelu samem na posebne težkoče. Da pa ne zaostanemo popolnoma, bi predlagal, naj gre Kazakov z vami."

„Izborno!" je pritrdil Dušan. „V hotel pojdemo torej gospod Kazakov, Ivan in jaz; Jovo in Marko naj se držita blizu kje pri vratih — ostali pa čakajte tu v bližini v primerni razdalji, da boste pri roki, ako bi vas bilo treba. Toda upajmo, da ne bo sitnosti."

Po tem kratkem pregovarjanju se je napotila določena trojica nemudoma v hotel; prej pa sta naša prijatelja še naročila Jovu in Marku, da naj kakorkoli zadržita vsakogar, kdor bi hotel vstopiti ali oditi in bi bil le malce podoben Birbantiniju, ki sta ga poznala po Dušanovi fotografiji.

Krivonosi armenski vratar je pozdravil došlece z globokimi pokloni in s potuhnjenim, poizvedujočim pogledom. Pojavljenje Kazakova, novega tovariša, ga po vsem videzu ni baš zazibalo v brezskrbnost.

Dušan je potisnil krivonosca brez dolgega uvoda v duplini podobno čumnato, kjer je čakal na goste hotela „Des cinq Nations", in mignil tovarišema za seboj.

„Čujte," je dejal vratarju. „Dopoldne sem se seznanil z grofom Rosettijem, ki stanuje pri vas . . ."

Armenec ga je pogledal in napravil neveden obraz, ki je postal še nevednejši, ko je ujel opazujoče poglede trojice.

„Grof Rosetti? . . . Ne poznam tega gospoda . . .“

Toda Dušan je bil dovolj psihologa, da je videl na prvi pogled, da Armenec ne govori resnice.

„No, kajpak,“ je nadaljeval brezbrižno. „Grof Rosetti stanuje tu . . . Evo vam zlatnik, in spomnite se. Govoriti bi imel z njim v jako važni zadevi. Dajte, peljite naju k njemu.“

„Gospod,“ je odgovoril Armenec, „gospod grof Rosetti res ne stanuje pri nas . . . Izginil je — od včeraj ga ni več videti. Včeraj zjutraj je plačal račun, rekoč, da se vrne popoldne; toda ni ga bilo nazaj . . . mislim torej, da je odpotoval . . .“

„Dobro,“ je dejal Ivan z odločnim glasom. „Ti misliš – midva bi rada videla. Pokaži nama njegovo sobo!“

„Za Krista, gospodje, tega ne! Kako vas bom vodil v njegovo sobo, ko ga res ni doma!“

„Morda ga pa nisi videl, ko se je vrnil . . . Le pelji nas gor!“

„In ko vas niti ne poznam! . . . Kateri vratar vodi neznance v sobe svojih gostov?“

„Pa stori ti prvi, če jih ni še nobeden pred teboj! je vzkliknil Dušan nestrpno. „Čuj, Armenče: ako naju pelješ v Rosettijevo sobo, dobiš še en zlatnik, in ako je doma, še enega.“

„Gorje mi!“ je vzdihnil Armenec in vzel svoje ključe. „Zaslužil bom torej samo enega ... Kajti gospoda grofa res ni v tej hiši ...“

„Potem si še bolj brez skrbi; žuri se!“ je vzkliknil Dušan, ki deloma ni verjel vratarju, smrdečemu po zločinu že na deset korakov, deloma pa si je obetal vseeno korist od pogleda v Birbantinijevo sobo, če bi tudi njega ne bilo doma.

Vratar je odstokal naprej, naši prijatelji pa so šli za njim; in v svoje nemajhno presenečenje sta gledala Ivan in Dušan, kako je odklenil Armenec vrata, ki so ležala njuni sobi ravno nasproti!

Z napeto radovednostjo sta stopila na prag.

Notranjost sobe je pričala o vsej udobnosti, kakršna vlada po hotelih à la „Cinq Nations“; to pomeni, da nisi vedel, ali stojiš v brlogu, človeškem stanovanju ali slabo dišeči ropotarnici, kamor so postavili vegasto mizo, dva že zdavnaj dosluženа stola, zarjavel železen umivalnik in posteljo v razvalinah, pogrnjeno z umazano in razcefrano odejo, ki je budila tvojemu nosu že od daleč predstave o celih bataljonih stenic.

„Visokorodje se izvoli izprehajati,“ je zagodel Kazakov izza hrbta naših prijateljev s svojim mogočnim kazaškim basom. „Zdi se, da smo opravili hitreje, nego si želimo.“

Ivan in Dušan nista našla besede v prvem hipu. Zavedela sta se šele zdaj,

da sta verovala na tihem z naivno neomajnostjo, da se mora, ko stopita v to sobo, ustaviti pred njima Birbantini, preplašen in osupel, zaloten nemara sredi intrige, ki je stalo Jerico in njene drage toliko gorja.

„Ni ga!“ je vzkliknil Ivan nazadnje z zamolklim glasom. „Ni ga tu!“

Umazane stene so se majale okrog njega v obupnem čuvstvu razočaranja. Zdajci pa mu je šinila v glavo druga misel.

„Ako je to sploh njegova soba!“ je vzkliknil. „Kdo pa ve! Dušan, pazi na krivokljuna, da ne začne škandala; mi moramo vsekakor pogledati, ali priča sploh kaka sled v tem hlevu, da je živel v njem grof Rosetti-Birbantini . . .“

Dušan je pokimal in se obrnil k Armencu:

„Kaj stojiš tam zunaj, prijatelj? Stopi noter, da nam poveš — tako, da, nič se ne boj! — vi, batjuška, pa bodite tako dobri in pazite nanj . . .“

Med tem, ko je govoril, je bil prijel vratarja za rokav in ga potegnil v sobo, Kazakov pa mu je pomagal s tem, da je potisnil svoje koleno zbeganemu krivonoscu prav brezobzirno na plat pokore. Nato je vstopil še sam, zaprl vrata za seboj in se postavil k njemu v pozi, ki je govorila:

„Pisni, pa ti zavijem vrat!“

„Ne predrzni se izustiti glasu!“ je velel Dušan tiho. „Primorani smo preiskati stvari gospoda grofa; s seboj ne vzamemo

bržkone ničesar ... torej molči, ako ti je življenje drago."

To rekši se je spravil z Ivanom na preiskavo.

Seveda, iztikati skoraj nista imela kje... Zaman sta obrnila žepe par ponošenih oblek, ki so visele v omari za vrati; tudi na mizi ni bilo drugega kakor par drobtin tobaka. Toda Dušan je odprl miznico: bila je polna umazanih robcev, časopisov in brezpomembnih, zmečkanih koscev papirja.

Ivan mu je gledal ves čas preko rame in posegel tu in tam v predal: roka se mu je tresla od razburjenja.

„Zdi se, da mož, ki biva tukaj, sežiga svoja pisma," je dejal Dušan majaje z glavo. „Stoj, kaj pa je to?"

„Pisemski ovoj!" Ivan je vzkliknil — skoraj zavriskal je — segel v predal in dvignil zmagoslavno moder ovoj, kakršne rabijo navadno za trgovska pisma. „In pisava — Dušan! — to je pisava von Schrattena! ... Naslov ... hahaha! — Grof Rosetti! ... Zdaj vaju imamo, Herr von Schratten in Graf Rosetti!"

V burnem veselju se je vrgel naš rojak prijatelju okrog vratu.

„Saj sem ti rekel, da ne obupajmo!" je dejal Dušan Jerišić z veselim, razburjenim glasom. „Čim več uspehov bo, tem pogosteje se bodo vrstili ... A poglej!" je vzkliknil s presenečenjem, ko je pogledal ovitek natančneje. „Poštna znamka je avstrijska ..."

„In poštni pečat je pečat našega domačega kraja!“ je kriknil Ivan ter planil pokoncu. „Ha, lopov! . . . To je bilo pismo, s katerim je obvestil pajdaša, kako gre v klasje njegova prokleta, zločinska pšenica! Zdaj mi je jasno in očito, da mora biti Birbantini v tesni zvezi z usodo moje sestre . . . Le kje naj ga iščeva? . . .“

„Ako ga ni vrag odnesel, je prav mogoče, da se vrne! Vidiš — ročni kovčeg ima tudi še tu! In v skrajnji sili se lahko zatečeva k dičnemu Pygurisu; sodeč po njegovih moralnih vrlinah, ga gotovo pozna vrli mož, in če ima pomisleke, jih naposled lahko premagamo s par turškimi lirami . . .“

„To že; samo da bi ne bilo prepozno!“ je vzkliknil Ivan. „Ne pojdiva še; preiščiva mu kovčeg — morda najdeva v njem kaj določnejšega.“

Dušan je pokimal in vzdignil kovčeg na mizo. Bil je zaklenjen.

„Gospod!“ je viknil v tem hipu nesrečni Armenec. „Pa ne da bi hoteli — to je vendar kovčeg gospoda grofa! . . . Pustite gospod . . . Ah, to je — takoj pokličem policijo . . .“

Toda roka Kazakova ga je stisnila s svojimi dolgimi, koščenimi prsti tako krepko za vrat, da je rad umolknil; samo zajavkal je:

„Boste že videli! . . .“

„Molči!“ Dušan je vzel iz skritega žepa nož na zaporo in povrtal z njim po ključavnici, ki na srečo ni bila preveč

umetna. Prasnilo je, in usnjata votlina kovčega je zazijala.

Z nestrpno roko je prebrskal Ivan vsebino. Zdelo se je, da dobiček ne bo vreden truda: v kovčegu ni bilo drugega kakor perilo, par čevljev, šop umazanih ovratnikov — kar pač jemljo ljudje na popotovanje. Samo na dnu — prav na dnu — je ležal majhen zvezek s trdimi črnimi platnicami.

„Še tisto poglej!" je dejal Dušan. „Glej, zlomka! Kaj pomenijo ti logaritmi!"

Prijatelja sta steknila glavi. In še tisti hip se je zasvetilo Dušanu obličje.

„Vidiš," je rekel z veselim glasom, „zdaj imava, česar sva iskala . . . Te tabele so ključ za šifrirano pisavo! Glej — tu spredaj je celo naslov v švabskem jeziku: Geheimer Chiffreschlüssel . . . Hvala Bogu na višavah, ta preiskava je bila plodonosna. Požuriva se zdaj — tovariši čakajo; zanesljivost tega ključa preizkusiva na varnejšem kraju."

Takrat pa se je začul prepir, kreg in vrišč, ki je nastajal po vsej priliki med hišnimi vrati; Ivan in Dušan, ki sta spoznala brez težave oljnati glas gospoda Aristida Pygurisa, sta udrla s Kazakovim vred naglo po stopnjicah.

In res so potrdile oči njuno domnevanje: Pyguris je skakal semtertja med Markom in Jovom, ki sta mu zastavljala pot, prestrezala ga in ga mudila z raznimi vprašanji, tako da ni mogel niti naprej, niti nazaj. To čudno ravnanje je izprva

samo presenetilo hrabrega Pygurisa; kmalu pa se je izpremenilo njegovo presenečenje v smrten strah:

„Za Križčevo voljo, gospodje!“ je vekal, sklepaje roke. „Pustite me nekam: ven ali noter . . . Kaj namerjate z mano, o Bog nebeški? Gospodje, jaz pokličem zaptije! . . .“

„Predrzni se, šema!“ mu je prigovarjal divji Marko smehljajočega se lica in s krotkim, prijateljskim glasom. „Iztrgam ti želodec in ti ga zatlačim v usta!“

„No, kaj je s tvojimi ubogimi, nepreskrbljenimi otroci?“ se je menil Jovo v neusmiljeno polomljeni turščini. „Ali so pridni? Radi jedo? Lepo molijo? . . . Eh, vraga, stoj kume; ne pojdeš mi odtod, dokler mi ne potolažiš radovednosti. Saj vidiš, kako me skrbi tvoja spoštovana rodbina!“

Takrat sta prihitela naša prijatelja na hišni prag.

„Usmilite se, kneževski visokosti!“ jima je zaklical Pyguris v svojem obupu. „Vaša spremljevalca me ne pustita nikamor: kakor prestopim, je eden spredaj, drugi zadaj . . . Gotovo me hočeta umoriti!“

„Tiho bodite!“ je dejal Dušan, ki se ni mogel ubraniti nasmeška spričo tolike strahopetnosti. „Saj veste, da vas ljubimo kakor punčico v svojem očesu! Prav nič se vam ne bo zgodilo, ako greste drage volje v mojo sobo, da se nekaj pomenimo . . .“

„Saj je itak hotel v hišo," se je zasmejal divji Marko. „Jedva pa sem ga pobaral o njegovi zalegi, ga je mahoma minilo veselje."

Pyguris se je oziral od enega do drugega; nazadnje je zaključil očividno, da se utegne izcimiti iz te nevarnosti dobra kupčija in jo je ubral junaško z Dušanom in Ivanom, delaje grimase kakor mučenik, ki gre s preziranjem smrti na morišče.

V sobi ga je nagovoril Dušan brez vseh posebnih ovinkov:

„Zelo žal mi vas je, vrli gospod Pyguris! Preti vam nevarnost, da izgube vaši ubogi, nepreskrbljeni otročički svojega požrtvovalnega očeta . . ."

Pyguris je planil kvišku, bled in tresoč se kakor šiba na vodi:

„Ali je mogoče? . . . O Kriste! . . . O Allah! . . . O Mohamed! . . . O vsi svetniki! . . . Kakšna nevarnost je to, ki bi mogla pretiti meni, nedolžnemu in poštenemu človeku! . . . Govorite, kneževska visokost, govorite! Strašen dvom ste vrgli v mojo dušo!"

Dušan je važno pokimal z glavo.

„Vidi se, kujon, da imate slabo vest! . . . Pa da opravim kratko: več ko gotovo je, da imate intimne stike z dvema lopovoma, izmed katerih se imenuje eden von Schratten, drugi pa Birbantini — ali Rosetti — kakor mu bolje kaže!" . . .

„To ni mogoče, kneževska visokost! . . . Kje bom poznal lopova, morilca in vlomilca Se . . . Seratisa in Bi . . . Bi . . .

Bibranitisa — vidite, še njiju imen ne znam izgovoriti!“ . . .

Položil je levo roko na prsi, desno pa je dvignil v zrak, kakor v znamenje slovesne prisege. Videti je bilo, da se silno boji.

„Ne poznate ju?“

„Ne poznam, tako mi Boga in vseh svetnikov!“

Dušan je sklenil poizkusiti na slepo srečo.

„Če ga ne poznate, kako je potem mogoče, da ste zapleteni v njiju najnovejši zločin? . . . „je prašal z ostrim, mahoma povzdignjenim glasom.

„V kakšen zločin?“ je prašal Pyguris in prebledel kakor zid. Njegova kosmata vest je bila očividno obremenjena s tolikimi grehi, da ni vedel, katerega ravno misli mladi tujec. „Vaša kneževska milost, poglejte moj pošteni obraz! Ali sem zmožen postati sokrivec zločina?“

„Ne tajite, ako se nočete pogubiti. Dokazi so dokazi; mi vemo prav dobro, da je pripeljal von Schratten te dni v Carigrad mlado tujko . . . z nameni posebne vrste . . . in da ste vi in Birbantini, s katerim se poznata prav dobro, zapletena v to lopovščino. Torej — na dan z resnico!“

V Grkovih očeh se je zasvetila plaha, begajoča iskra; odprl je sicer usta, da bi protestiral z ogorčenjem, toda Dušan je bil preveč dober opazovalec.

Nagnil je svoj obraz tesno k zalitemu obličju gospoda Pygurisa; njegove oči so se zakopale v falotove kakor dve nabrušeni jekli. Mrzla sila tega pogleda je prodirala globlje in globlje, nalagajoča zločinčevi duši svojo oblast.

Trepet, rahel, komaj viden trepet je izpreletel „očeta nepreskrbljenih otrok". Boril se je s tem trepetom, branil se ga krčevito, in trepetal čimdalje huje, ne da bi mogel umekniti svoje oči pred Dušanovim pogledom. Nehote se je začel umikati ritenski proti vratom.

„Stoj!" mu je zaklical Ivan zamolklo in se postavil pred izhod. „Tod ne uideš!"

„Priznaj, lopov!" je ponovil Dušan s tihim, zapovedujočim glasom.

„Kaj naj priznam, vaša kneževska milost!" je zaječal Pyguris v poslednji trdovratnosti laži. „Saj pravim, da sem nedolžen . . ."

„Nisi nedolžen," je izpregovoril Dušan. „Priznal si — ako ne z besedami, pa s pogledom, v katerem kriči tvoja slaba in kriva vest; priznal si s trepetom, ki te stresa! Kdor je nedolžen, ne gleda, kakor gledaš ti; ne umika se in ne trepeče . . . Priznaj!"

Grk ni imel več sile, da bi tajil. Sklenil je roki in buljil v Dušana z nepopisno grozo.

„Poslušaj," je nadaljeval Dušan, „in bodi pameten. Sam si, lahko misliš, da se ti ne zgodi nič žalega ako priznaš. Glavni krivec nisi, to vem sam; kako ti naj za-

merim, da sta te pridobila lopova za svoje namene — tebe, ki živiš nemara že od rojstva od človeške propalosti? ... To je tvoj poklic; kaj hočemo! A dovolj o tem. Ponavljam, da niti lasu ne skrivimo na tvoji glavi; še plačamo te, v kolikor se nam bo zdelo primerno, in kadar osvobodimo ono mlado tujko ... Ali slišiš? Plačamo te! ... Ako ne priznaš in nam ne pomagaš najti nesrečnice, potem je seveda stvar docela druga!"

S temi besedami je izvlekel hladnokrvno velik nož in potegnil s prstom preko blestečega rezila, ne da bi rekel kako besedo v pojasnilo; preveč jasna je bila strašna obljuba. In Dušan je čutil, kako vre na dnu njegove duše nekaj temnega; vedel je, da ga popada z nepremagljivostjo, ako Grk ne izpregovori takoj. Kratko, slutil je, da izvrši svoj obet, če se Pyguris ne ustraši njegove grožnje.

Toda njegov nož je bil zdaj nepotreben; prebodel je bil Grkovo srce z nevarnejšim in mogočnejšim mečem — s čarom zlata.

Dočim je govoril, je gospod Pyguris bliskovito premislil svoj položaj:

„Bogme ... lahko bi priznal! Da, najboljše je priznati; če ne vsega, vsaj nekaj ... Kdo ve naposled, kaj je s Schrattenom in Birbantinijem? Ni ju ... morebiti se jima je kaj pripetilo; v Carigradu in s Halilom je vse mogoče. In če se jima ni pripetilo nič, je še hujše; potem ju ni, ker sta me sklenila ogoljufati za moj delež.

Potem ne dobim od njiju ničesar . . . Torej priznam! . . . A kaj, če se spet pojavita? Gorje mi potem! . . . Hm! . . . Torej priznam samo nekaj; to, na primer, da je tujka pri Halilu, zamolčim. Priznam pač toliko, da ugodim temu divjaku, ki vleče zdajle nož iz žepa, in da ne zaigram nagrade, ki sta mi jo obljubila onadva, ako se še kdaj vidimo . . . Če ju najdem in bo vse v redu, jima prodam tegale in njegove tovariše — kakor bo bolj kazalo . . . Na vse zadnje je kupčija izborna! . . .“

To svoje premišljevanje je zaključil istočasno, kakor Dušan svoje kratko, a preteče razlaganje.

„Vaša kneževska milost!“ je izpregovoril z istim plahim in vekajočim glasom kakor prej — dasi je bil zdaj v resnici že popolnoma pomirjen. „Vaša milost! . . . Usmilite se mojih ubogih črvičkov, mojih nepreskrbljenih otročičkov, in ne storite mi žalega . . . Spravite tisto strašno orožje! . . . Saj priznam — rad povem, kar mi je znanega! Vse, kar vem, boste izvedeli . . . Seveda upam in prosim, da se bo vaša milost spomnila ob svojem času . . . da bi me bila Schratten in Birbantini morebiti bogato nagradila, ako bi bil molčal . . .“

Dušan je pokimal z glavo, čudeč se tej dobičkaželjnosti, ki ni odnehala niti v trenotku, ko je viselo življenje lakomnega Pygurisa zares na nitki.

„Govori!“ je dejal.

In v napeti pozornosti so se vsesale oči prijateljev v zvodnika.

Ta pa je nadaljeval:

„Kneževska milost naj mi izvoli verjeti: kolnem se pri Kristu in vseh svetnikih, da tujke ne poznam in ne vem, kje jo skrivata. Birbantinija poznam osebno; še pred par dnevi je prebival tu; naročil mi je, da naj ga poiščem danes, češ, da mi bo vrnil par funtov, ki mi jih dolguje, goljuf nepošteni. In zdaj ga ni . . . Gotovo jo je popihal, da mu ni treba šteti denarja. Verjemite mi, kneževska milost, sam bi ga rad našel; in namesto da mi pretite, bi me lahko pomilovali, ker sem skoraj nesrečnejši od vas . . . Le premislite, kako težko bom pogrešal jaz kot rodbinski oče svoj izgubljeni denar, ako je lopov res odnesel pete . . .“

„Pa von Schrattena?“

„Njega poznam samo po videzu. Govoril sem z njim komaj pet besedi, ko sem šel enkrat k njemu po naročilu Birbantinija . . .“

„K njemu ste šli!“ Ivan je planil kviško. „Torej veste, kje stanuje?“ je kriknil z razburjenim glasom.

„Kaj ne bi vedel?“ je rekel zviti Grk z najnedolžnejšim obrazom. Zdaj je bilo v resnici brez pomena, prikrivati von Schrattenovo stanovanje: saj je bil našel njegovo gnezdo prav tako prazno kakor Birbantinijevo. „Seveda vem, kje stanuje ta ničvrednež . . . In če se vaša grofovska milost zanima zanj, ji prav lahko postrežem z naslovom.“

„Govorite torej!“ sta vzkliknila Ivan in Dušan obadva hkrati. Ob čuvstvu, da utegneta morda že čez par ur držati njega, ki ga iščeta, se ju je bila polastila neizrekljiva razburjenost.

„Ali mi zastavita vajini milosti častno besedo, da z ničemer ne omenita Schrattenu in — ako ga najdeta — Birbantiniju, da sem vaju spravil na njegovo sled?“

„Častne besede tebi ne bom zastavil,“ je dejal Dušan z neprikritim zaničevanjem. „Zadošča ti naj, če pravim, da bova molčala.“

Pyguris je zatisnil oči, da prikrije zlobno iskro, ki se je zasvetila v njegovem pogledu.

„Dobro,“ je dejal s hinavsko ponižnostjo. „Vaša milost ve, da mi je njeno zagotovilo kakor suho zlato ... Brezvestni von Schratten stanuje v isti hiši kakor Olimpia Montebello.“

„Tam!“

Ivan in Dušan sta se spogledala z začudenjem in bolestjo. Torej sta bila že v njegovi bližini! — Morda ju je ločila le tenka stena od lopova in njegove žrtve, uboge Jerice! Ah, če bi bila vedela to že prvi dan, ali če bi bila že prvi dan tako pametna in poprašala Pygurisa ... Nedvomno bi mu z nekoliko spretnostjo lahko že takrat odkupila njegovo skrivnost! In Jerica bi bila danes prosta!

Dušan se je udaril po čelu, kesaje se svoje prevelike opreznosti.

Toda bilo je prepozno in čas ni dopuščal, ubijati si glavo s tem, kar bi lahko bilo.

„In vi vztrajate, da niste videli pri njem nobene ženske?“ je prašal Dušan Jurišić po kratkem premolku.

„Nobene!“ je izjavil Pyguris s svečanim glasom in pogledal Dušana tako otroško nedolžno, da mu je v resnici verjel.

„Nobene!“ je ponovil Ivan zamolklo.

„Dobro! Pojdimo . . .“ je velel Dušan.

„Kam?“ Grk je zazijal z dobro hlinjenim izrazom groze.

„No, kam? K Schrattenu seveda! Ti nam boš kazal pot.“

„Moj Bog!“ Pyguris je zvil roke nad glavo. „Vaša milost naj pomisli na moje uboge otročičke! Von Schratten je zmožen, da me ustreli na mestu, ako vidi, da sem domenjen z vami . . .“

Toda Grkove prošnje so bile zaman; kljub svojemu tarnanju, ki se dolgo ni hotelo umiriti, je moral z njima.

Tovariši pred hišnimi vrati so postajali že nestrpni; toda vsem se je razjasnil obraz, ko so zapazili po obličjih Dušana in Ivana, da sta morala doživeti nekaj posebnega.

Dušan se je obrnil k Marku, rekoč mu po srbsko:

„Pazi dobro na tega lopova; ako bi hotel pobegniti, zabrani mu — kakorkoli! Glej samo, da ga ne zadaviš popolnoma.“

„Ne bom ga, Dušane — kakor bi ga rad.“

„E! Pa kaj se ti je tako zameril?"

„Poglej mu roko! Ali vidiš, da ima obvezano? To sem ga jaz sinoči."

„Mari je bil med onimi?" je vzkliknil Dušan.

„Bil je; prav dobro se ga spominjam."

„Ne misli na to; a pazi nanj tem bolje."

Tudi „trojni sporazum" je popraševal z veliko radovednostjo, kaj so opravili. Dušan je povedal, da so izvedeli za Schrattena, in pokazal ovoj von Schrattenovega pisma, knjižico s šifrirnim ključem in pismo, ki ga je upal razvozlati z njegovo pomočjo.

„To pismo vam zdaj ne bo več mnogo koristilo," je menil poročnik Wheeler. „Stavil bi, da ne obsega drugega kakor njegov naslov, ki ga zdaj itak poznate. Ali znate dešifrirati?"

„Nikoli še nisem imel prilike, uriti se v takšnih diplomatskih umetnostih, toda upam, da se mi posreči."

„Potem dajte rajši meni: jaz poznam nekoliko to reč."

Jurišić je bil rad pri volji.

„Ako nas hočete počakati," je dejal, „se lahko med tem pokratkočasite s tem delom. Mi gremo zdaj naravnost k Nemcu, da ga dvignemo iz gnezda. Ampak tu nas menda ne boste čakali?"

„Spremimo vas, kakor daleč bo pametno," je rekel Estournelle. „Najboljše bo, če se ustavimo mi trije v zadnji kavarni pred hišo, kamor ste namenjeni; ostali, razen tistih, ki pojdejo k Nemcu,

pa se porazdele vmes, da bomo kljub temu še v zvezi in si lahko priskočimo, ako bi se kaj zgodilo."

„Kaj se hoče zgoditi!" se je zasmejal Dušan vročično in pogledal Estournella tako temno, da se je Francoz zdrznil in zahvalil Boga, da ni on predmet tega besnega sovraštva. „Da ga le zagledam — za vse ostalo sem brez skrbi."

Po tem razgovoru so se odpravili.

Wheeler je listal spotoma po knjižici, ki sta jo bila našla naša prijatelja pri Birbantiniju. In pol s smehom, pol z ogorčenjem je začel stresati glavo, mrmraje:

„Kaj vidim? ... Rekel bi, da je to enak „šifrirni ključ" kakor se ga poslužuje diplomacija neke države; seveda ... tu je vendar vse polno okrajšav za brzojavke, ki jih trgovec z dekleti nima v kaj porabiti. Hahaha! Diplomatje in lopovi — pa isti šifrirni ključ... ne ne, to ni mogoče! Niti na Turškem ni mogoč tak škandal. Kje ga je ukradel, nepridiprav?"...

O, ko bi bil vedel dobri poročnik Wheeler, kaj je vse mogoče na svetu!

— — — — — — — — — — — —

Kreniva zdaj, dragi čitatelj, nekoliko v stran in spomniva se Olimpije Montebello.

Ko sta odšla Ivan in Dušan po tistem važnem razgovoru s srdito galatsko kurtizano, se je polastil Olimpije silen nemir. Misel, da je zagotovila nezvestemu in tatinskemu Birbantiniju zasluženo kazen, ji ni dala več pokoja. Še tisti večer je dozorel v njeni glavi sklep, poiskati drugo

jutro sled naših prijateljev in opazovati njih početje, dokler ne napoči srečna minuta, ko bo lahko gledala z lastnimi očmi, kako padajo obljubljene batine maščevanja po hrbtu njenega malopridnega rojaka.

Upala je, da ji bo mogoče izpregovoriti z Ivanom in Dušanom ter jima povedati, da je pripravljena služiti njunim namenom tudi še nadalje — pripravljena storiti vse, vse, karkoli je v stanu škoditi Birbantiniju in njegovemu pajdašu.

Takrat pa je stopil v njeno sobo von Schratten; začel se je viharni razgovor, ki smo ga opisali in ki se je končal s strahovitim porazom junaškega Nemca. Povedali smo, kako je sklenil hrabri mož spričo svojega neuspeha umoriti Olimpijo Montebello, ki jo je sumničil zavezništva s svojimi zasledovalci.

Ko pa je odprl zopet njena vrata, je našel sobo prazno.

Olimpia Montebello je bila izginila; ne duha ni bilo o njej, ne sluha. Ali se je vdrla v tla? Ali je odletela po zraku?

Von Schratten je moral opustiti svoj viteški naklep, da zakolje žensko, ki se ne more braniti, med štirimi zidovi njene spalnice. Gotovo pa bi se mu bil odrekel z večjo težavo, če bi bil vedel, da hiti Olimpija v tem trenotku že za našimi prijatelji — njegovimi sovražniki in neizprosnimi maščevalci Jeričine usode.

Vest, ki jo je slišala po vseh galatskih ulicah in vogalih, da so neki tujci napadli „mirne, krotke in nedolžne galatske pre-

bivalce", je Italijanko zelo vznemirila. Ta ji je rekel, da so tisti tuji roparji pomorili več ljudi, drugi, da jih je pobilo ljudstvo in policija vse do zadnjega, tretji, da so vsi utekli, a četrti, da so jih polovili kakor piščance. Neki policijski nadzornik, ki ga je Olimpia srečala in poprašala — saj je znano povsod in od pamtiveka, da sta oko postave in ženska javne radosti najboljša znanca na svetu! — ji je razodel naposled po pravici, da je pač bil nekakšen spopad, v katerem je obležalo par domačinov mrtvih in več ranjenih, da pa storilcev še niso prijeli, če tudi jih upajo imeti vsak trenotek.

Olimpia torej ni vedela, kaj naj si misli. Ali so bili napadeni tujci tovariši Ivana in Dušana? Kdo jih je napadel? In zakaj? Ali so se spopadli z Birbantinijem in von Schrattenom? To ni bilo mogoče. Olimpia je poznala obadva, Nemca in Laha, preveč dobro, da bi jima bila pripisala pogum, klati se sredi ceste s celo družbo korenjaških ljudi. Vsekakor pa — ako je veljala govorica našim znancem — je sklepala Italijanka, da je ta dogodek zelo nevaren uspehu njihovega podjetja in uresničenju njene osvete. Solze gneva so ji stopile v oči, ko je pomislila, da je že upala prisotstvovati ob uri sodbe in pripomoči s svojimi nežnimi zobki in nohti, da ostane Birbantiniju njegov galatski roman v večnem spominu.

Čudno se ji je zdelo pri vsem tem, da mora misliti tolikokrat na Pygurisa.

Poznala ga je že zdavnaj kot propalico, ki je pripravljen ponuditi svojo pomoč k slehernemu zločinu ali pa ga vprizoriti sam, če ni drugače. In tudi nocoj, ko ga je zagledala v njihovi družbi kot posredovalca in vodnika, jo je popadla nagla slutnja, da jim to ne bo v korist; v razburjenosti svojih čuvstev pa jih je čisto pozabila posvariti. Ali ne pripovedujejo ljudje o Grku, da je izginil brez sledu že nekateri gost njegove hiše z „nepreskrbljenimi otročički“?

Tako sta jo mučili skrb in radovednost obenem, ko je tavala po Galati, stregla na govorice in tudi popraševala, kjer se ji je videlo dovolj varno. Blizu pristanišča je srečala tovarišico, ki je stanovala v njeni bližini; in z zadoščenjem je slišala iz njenih ust, da je videla skozi okno prav dobro ves napad, med napadalci pa Pygurisa! Tovarišica ji je povedala tudi, da je bil Pyguris ranjen, ter opisala Dušana in Ivana tako natanko, da ju je Olimpia morala spoznati.

Preden pa sta se nagovorili do dobrega, se je začel po nabrežju velik hrup.

Kakor da jo je izsulo nočno nebo, je bilo nabrežje mahoma polno množice in policije, ki je gnala proti morju šestorico ljudi, očividno v nadi, da jih tam zajame in aretira.

Ženski sta videli, kako čvrsto so si delali tujci pot; marsikateri zaptija se je zvalil v prah, zadet od krepkih pesti naših znancev, ki so jih čitatelji gotovo takoj spoznali.

In v kratkem trenotku, ko je švignil ves divji lov mimo Olimpije, je spoznala tudi ona obraze Dušana, Ivana in vihrajočo brado divjega Marka.

Vzkliknila je od presenečenja in strahu za svoje znance in zaveznike, pustila tovarišico in se pognala med množico, ki se je gostila za bežečimi. Z besnim suvanjem komolcev se je prerinila naprej in videla ravno še, kako so se vrgli vsi kakor en mož v valovje Zlatega roga in izginili v noči.

Olimpija je odrevenela, kakor da je treščilo vanjo: bilo ji je, kakor da mora s temi ljudmi poginiti vse njeno maščevanje; zakaj to, da se utegnejo rešiti in priplavati na varen kraj, ji v prvem strahu niti ni prišlo na um.

„Perduti!“ je vzkliknila z zamolklim glasom. „Izgubljeni so! Vsi potonejo . . . Oh, mio Dio!“

Tisti hip pa je prišumela z druge strani motorna ladjica in zavila k bregu, kakor da se hoče ustaviti. Olimpia je napela oči in zagledala v njej troje gospodov, ki so se ozirali radovedno zdaj na tolpo, ki je hrumela na obrežju, zdaj na nočno gladino morskega zaliva, kjer je ravno zamiralo pljuskanje plavajočih.

Z odločnostjo obupa je planila Olimpia na kraj vode in kriknila družbi v čolnu:

„Rešite jih, gospodje! Rešite jih — to so pošteni ljudje!“

Z neizrekljivo tesnobo je čakala, ali jo bodo ubogali, ali ne.

Toda — o veselje! Možje v čolnu so jo razumeli: ladjica se je obrnila kakor postrv in švignila z vso naglostjo za našimi prijatelji, opozarjaje jih z glasnim piskanjem.

Olimpia je bila plačala svoj dolg: rešila jim je bila življenje, kakor so ga oni rešili njej pred malo urami.

Zdaj je morala misliti na svojo lastno varnost; zakaj videla je, da je množica opazila, kako je poslala rešitelje za preganjanimi tujci. Še par trenotkov, pa bi se bila pokorila sama namesto njih kot žrtev razsrjenih Galačanov.

Hitro sta se prijeli z znanko pod pazduho; pomešali se med ljudmi in izginili v svoji zaščitnici — noči.

Olimpia je spala tisti večer pri svoji znanki, v brlogu, ki je bil skoraj za las podoben njenemu; toda pustimo ju počivati in privoščimo nesrečnicama tisto kratko pozabljenje, ki ga vlije spanec v vsako grešno in razjedeno srce . . .

Po tolikih razburjenjih ni čudno, da se je zbudila dokaj pozno; prav tako jasno pa je, da jo je navdajala nadaljna usoda naših znancev danes še z večjo radovednostjo nego sinoči. Ni se mogla napraviti dovolj naglo, da odhiti spet na svoje romanje križem tistih trgov in ulic, kjer je mogla upati, da jih sreča, ako so rešeni in varni.

In kako neprecenljivo bi bilo zanjo in za njihov namen, ki ga je zdaj slutila v glavnih potezah, ako bi jim mogla pokazati von Schrattenovo sled!

Prišlo ji je na um, da so se rešili tujci gotovo na kako ladijo — saj je bil tudi čoln, ki je odplul za njimi, po vsem videzu kapitanski čoln evropskega parobroda. Odpravila se je k pristanišču, kjer je vrvelo delo in odmevalo kričanje hamalov kakor prejšnji dan in ni pričala več nobena sled o sinočnjem lovu na ljudi.

V tistem trenotku, ko se je razprostrla pred njenimi očmi panorama pobrežnega življenja, je tudi zagledala isto ladjico kakor ponoči, ki je pravkar odrinila od brega in ubrala smer proti velikemu parniku, na katerem je vihrala angleška zastava; s svojimi ostrimi očmi je razločila Olimpia na njegovem boku črke: „Victory".

O ljudeh, ki so se bili pripeljali v ladjici na breg, ni bilo več duha ne sluha.

Po kratkem premišljevanju je Olimpia opustila nadaljnje postopanje ob pristanišču in krenila zopet proti notranjosti Galate. Ravnala pa je previdno in se ozirala ob vsakem koraku, zakaj vedela je, da si von Schratten ni premislil od sinoči. Bila je pač prepričana, da je sam ne bi napadel o belem dnevu sredi ulice; toda vedela je, da ni mož njegove vrste nikdar v zadregi za kakega capina, ki se prime žrtvi za pete in ji sledi do ugodnega kraja, tam pa ji porine med rebra tri palce jekla in izgine, preden se zavedo slučajni gledalci, kaj se je zgodilo.

Zato se je zdrznila nehote in prebledela pod svojo šminko, ko je zagledala v živejši ulici deset korakov pred seboj ne-

nadoma znano ji postavo. Mož je šel v njeni smeri, zato ni videla njegovega obraza; toda pleča so bila Schrattenova, oblika glave njegova in hoja — no, hoja je bila hoja, s kakršno hodi Nemec, v svesti si svoje odličnosti, po tujih tleh.

Instinktivno se je Olimpia ustavila in počakala, da je odšel von Schratten dalje. Nato mu je začela slediti z veliko opreznostjo, držeča se neprestano za večjimi skupinami ljudi, tako da bi se lahko skrila za njimi, ako bi se lopov nepričakovano ozrl.

Toda njena opreznost je bila odveč; vsi znaki so pričali, da se Nemcu nekam mudi; naši čitatelji so morda že ugenili, da je hitel na svoj sestanek s Halilom. Rinil se je nestrpno skozi množico in sunil tu in tam kakega preprostega Carigrajčana surovo s komolcem, da je revež odletel, ustavil se in poslal za njim pravcato orientalsko ploho kletvic.

Olimpia je videla, da zavija proti mostu; in zdajci je opazila od daleč, da stoji pri mostu Birbantini, ki maha pajdašu z roko. Prebledela je od jeze in sovraštva ter mu sledila še oprezneje kakor doslej.

Lopova sta zavzela svoje mesto na mostu, da počakata Halila beja; ta sestanek in to čakanje se je zazdelo Olimpiji takoj sumljivo. V svoje veliko veselje je našla nedaleč visoko naložen tovorni voz, ki je stal mirno blizu mostove glave; vstopila se je zanj ter napela vso pozornost svojega uma in vso ostroto svojih oči, da

ne bi izgubila niti najmanjše kretnje svojih dveh sovražnikov.

Videla je njiju nestrpnost in sklepala po njej, da gre za važno reč; videla je tudi, kako veselo sta se zgenila, ko se je približala Halilova kočija: torej sta čakala nanj. V tem jo je potrdilo njiju razočarano zijanje, ko se je zapeljala kočija mimo, ne da bi se ustavila; tudi bejeva zaničljiva gesta ni ušla Olimpiji. Ta hip pa je pridrčal voz mimo nje; Italijanka, ki je dobro poznala Halila — ženske izvestnega stanu poznajo neredko več visokih glav kakor marsikateri politik — je spoznala slovečega lahkoživca v svoje nemajhno začudenje...

Tako torej: von Schratten — Birbantini — Halil bej! Olimpia ni potrebovala mnogo bistroumnosti, da je ugenila, kakšna kupčija se plete med njimi. Lahko si mislimo njeno razburjenje in radovednost, ko je videla aretacijo obeh zločincev. Nobenega dvoma ni bilo, da obstoja med Halilovo gesto in to aretacijo prav tehtno sorodstvo! In še preden ji je izginil izpred oči policijski voz, ki je peljal Schrattena in Birbantinija zopet enkrat v brezplačno bivališče, si je zasnovala s čudovito točnostjo ženske intuicije vse, kar ji je bilo neznanega v tej lopovski burki. Saj je poznala, kakšne apetite ima Halil bej, in vedela, kakšni so Nemčevi in Birbantinijevi zaslužki.

Da, da! Čakala sta ga — zaradi denarja; počemu bi ga čakala drugače? In tisti denar bi bil imel biti kupnina za...

no, s kakšnim blagom pa trgujeta ti dve plemeniti duši? A Halil bej, modra glava, si je rajši prihranil svetle rumenjake s tem, da je dal posaditi svoja kupčijska prijatelja tja, kjer imajo novci majhno ceno . . .

Usoda obeh prijateljev je bila zdaj Olimpiji toliko jasna, da je ni več zanimalo, zasledovati jo še dalje. Sklenila se je vrniti v svoje stanovanje, kjer je bila vsled Schrattenove prisiljene odsotnosti zopet varna za nekaj časa, in premišljati dalje o zanimivih dogodkih današnjega dne.

Toda ženske nimajo samo daru opazovanja in zmožnosti, zgraditi si na podlagi posameznih znakov cele dolge verige dejstev in zvez, marveč tudi neverjetno silo slutnje.

In slutnja je govorila Olimpiji Montebello že od prvega trenotka, da je današnje razočaranje obeh falotov zgolj posamezno dejanje temne drame, zaradi katere ju iščejo naši prijatelji. Von Schratten je bil privedel iz daljne dežele žensko, ki mora biti Ivanu in Dušanu draga in mila, ter jo prodal z Birbantinijevim posredovanjem Halilu; in pravkar, pred njenimi očmi, je doletela zaslužena kazen dušekupca, ki sta bila prišla po plačilo za svoje ostudno dejanje!

V njeni žalostni sobici se je izpremenila ta Olimpijina slutnja v tako neomajno gotovost, da ji srce ni dalo ostati doma; sklenila se je vrniti v pristanišče in priti kako na parnik „Victory“, kjer je upala

najti — ako že ne tujcev samih — pa vsaj sled, ki jo privede do njih, da jim olajša iskanje s svojim razkritjem; hotela jih je tudi posvariti, da naj se čuvajo Pygurisa.

Naši čitatelji se bodo gotovo čudili tej skrbi nesrečne izgubljenke. Opazili so že zdavnaj, da je ni vodila samo gola maščevalnost proti Birbantiniju, marveč tudi želja, pomagati in koristiti našim prijateljem. Marsikateri maje morda z glavo in misli, da jo je olepšal pisec tega romana in se tako izneveril strogemu resnicoljubju; a temu ni tako. Pomislimo le, da tudi najhujša propalost, ki v svojem bistvu ni drugega kakor velika nesreča, išče v bližnjem pogostoma sočutja in spoštovanja; zato pa ostane tudi v najpropalejšem človeku še vedno iskrica dobrote: in grešnik ve, da če mu ugasne ona, potem tudi on nima več pravice, upati dobrote od drugih ljudi.

Kar dobro je delo Olimpiji Montebello, ko je storila svoj sklep; napravila se je naglo in zaklenila vrata svoje sobice, v veseli zavesti, da lahko stori svojim rešiteljem s par besedami dobroto, ki je ona morda še izmeriti ne more.

V veži, ki je bila mračna tudi podnevi, pa se je skoraj zaletela v skupino ljudi: čemerikavi vratar je bil pravkar spustil v hišo naše znance. Olimpia je vzkliknila v prvem strahu; ko pa je pogledala natančneje, je spoznala Ivana in Dušana, ki jima je sledil Pyguris v neizprosnem spremstvu Jova in divjega Marka.

„Ah, signori!“ je vzkliknila pomirjena in vsa vesela, „madonna sama vas je poslala k meni! Če bi vedeli, kako sem vas iskala!“

„Tudi mi smo bili v skrbeh, ali vas najdemo. Ali moremo govoriti z vami nemoteno in . . . varno?“ je prašal Dušan.

„Potem se vrnimo gor, k meni. Nikjer ni bolj varno kakor tu.“

To rekša je odvedla znance v svojo sobo. Z zanimanjem in vidnim zadovoljstvom je opazovala spotoma Pygurisovo jetništvo in preteči obraz Marka, ki je bil Grku neprenehoma za hrbtom.

„Zakaj ste rekli prej, da ni nikjer bolj varno kakor tu?“ je prašal Ivan, ko je sedel na ogoljeni divan.

„Zato, ker Schrattena ni več v tej hiši,“ je odgovorila Italijanka in pomerila Ivana z ostrim pogledom.

„Ni ga več?“ sta vzkliknila prijatelja in planila kvišku. „Kam je odšel? . . . In kako — kako veste, da ga prihajamo iskat?“

„Mio Dio e madonna santa! Kako ne bi vedela, ko me je hotel zadaviti, ker se je bal, da vam ga izdam!“

Nato je povedala obširno svoj včerajšnji dogodek s Schrattenom, povedala, kako je opozorila nanje „trojni sporazum“, ko so plavali za življenje ali smrt po Zlatem rogu, in kako je danes izpodletelo brezvestnima pajdašema.

„Zato vama ni treba žalovati: Nemec je spravljen varno v naročju pravice.“

„Toda kdo nam zdaj pove, kje je ona — nesrečnica?“ je vzkliknil Ivan obupno in si zakril obraz z rokami.

„Torej sem le vedela!“ je pokimala Olimpia zmagonosno. „Signori, venomer mi je pravilo nekaj, da iščeta ubogo dekle, ki ga je zvabil lopov v nesrečo . . . Pa to še ni vse, signori, nekaj mi pravi tudi, kje morate iskati njegovo žrtev; in vse se mi zdi, da je glas moje slutnje zanesljivejši od priznanja, ki bi ga mogli izsiliti Nemcu — ako bi sploh izpregovoril!“

„Kje? Govorite!“ je dejal Dušan z zamolklim, skoraj prosečim glasom.

„Obraz imenitnega Turka, ki se je pripeljal mimo razbojnikov kakor angel nesreče, mi je znan, signori! To je Halil bej, visok dostojanstvenik in morda najrazuzdanejši med vsemi Allahovimi verniki . . . Vem, da sta von Schratten in Birbantini že prej poizkvšala takšne kupčije; in če sem ju videla čakati v tako kritičnem času ravno Halila, ima to svoj pomen. Sicer pa,“ je nadaljevala s povzdignjenim glasom, „prašajte lumpa, ki ga imate s seboj! Ta Grk je Birbantinijev stari posredovalec, kakor je Birbantini posredovalec Schrattenov. Znano mi je, da so tičali te dni večkrat skupaj, in če želite izvedeti usodo nesrečne dame, ki so jo zabarantali, primite tega podleža in zvodnika za vrat in ga stiskajte, dokler vam ne izda svoje skrivnosti . . .“

„Tako!“ je vzkliknil Dušan, in žile na čelu so se mu napele. „Ali nisi prisegel

lopov, da poveš vse, kar veš? Govori zdaj! Na dan z resnico, ako ti je življenje drago!"

Vrli Pyguris je prebledel že v prvem trenotku, ko je Olimpia omenila Halila beja. Spoznal je, da se je uštel s svojo nakano, voditi tujce za nos in igrati dvorezno politiko. Preklinjaje v svojem srcu žensko bistroumnost Olimpije se je zgrudil vekaje na kolena in zaihtel s solzami, resničnimi solzami brezmejnega strahu:

„Vaša kneževska milost naj se me usmili! Nedolžen sem . . . Jaz nisem kriv, jaz se nisem udeležil tega zločina; kje bi mi dalo srce! In če nisem prej povedal vsega, sem zamolčal le zato, ker sem se bal njune maščevalnosti . . . Zdaj pa vam hočem povedati vse — prav vse do pičice — dasi vem, da sem mrtev človek, ako izve Nemec, da sem vam pomagal odkriti njegovo delo!"

„Ne čvekaj!" ga je prekinil Dušan. „Kolnem se ti pri živem Bogu, da si mrtev človek tudi brez Schrattena in Birbantinija, ako ne poveš še to minuto, kam ste spravili nesrečno dekle!"

„Povem, vaša milost, takoj povem: ima jo Halil bej — res jo ima on . . . Toda jaz nisem kriv tega; svoje žive dni še nisem videl Halila beja!"

„Od kdaj jo ima?"

„Oh! Menda od sinoči . . ."

„In kje jo ima?"

„Halil bej ima mnogo hiš . . . Mislim pa, da je uboga tujka v njegovi vili v Skutariju."

„Ali veste, kje stoji ta njegova vila?“

„Kako ne bi vedel? Vsak človek pozna hiše takih imenitnih gospodov . . .“

„Torej nam jo pokažete . . .“

„Vaša kneževska milost . . .“

„Tiho! Kje je imel von Schratten tujko izprva?“

Grk je pomolčal; nato je odgovoril tiho:

„V tej hiši . . .“

„Kdaj jo je izročil Halilu?“

„Sinoči.“

„Ko smo bili mi tukaj?“

„Ko ste bili vi — tukaj . . .“

„Prokleto!“ Ivan se je zagrabil za prsi, da ne bi skočil v lopova, ki je sinoči nedvomno še igral ulogo v kupčiji med Schrattenom in Halilom, obenem pa vodil njega in Dušana v to hišo, kjer je čakala uboga Jerica ujeta svoje strašne usode.

„Ali se spominjaš tistega krika?“ je zamrmral Dušan. „To je bila ona — da ona . . .“

„Vidite, signori?“ se je oglasila zdajci spet Olimpia Montebello. „Dobro sem vedela, da izvlečete iz te kreature vse, karkoli vas more zanimati. A svetovala bi vam nekaj, če me hočete poslušati: ako namerjate storiti kake rešilne korake, ne dajte si kazati poti po Pygurisu. Da vaše podjetje ne bo lahko, si mislite pač sami; lahko vam nastane položaj, v katerem vas spravi navzočnost tega zavratnega človeka v veliko zadrego. Hišo Halila beja najdete tudi drugače; vsak domačin vam jo pokaže.“

„Prav imate, madam," je pokimal Dušan. „Ali — potem je še nevarnejše, ako je Grk svoboden in prepuščen samemu sebi . . .

„Mislila sem na to; in morda vam lahko koristim, kar se tiče tega. Svetujem vam sledeče: prašajte gospoda Pygurisa brž, kar še želite izvedeti, nato pa ga pustite zvezanega in z zamašenimi usti tu pri meni. Čuvati ga hočem jaz — ako mi ga zaupate."

Prijatelja sta pomerila Olimpijo s tistim pogledom, ki išče globin človeške duše. Toda v očeh nesrečnice ni bilo skrite misli; bilo je zgolj veselje, da more storiti tudi ona enkrat dobro delo. Ivan je pokimal Jurišiću, in ta je dejal:

„Zaupamo vam ga brez pomisleka . . . Lopov," se je obrnil nato k Pygurisu, „ali slišiš? Nič se ti ne zgodi; samo zvežemo te in usta ti zamašimo, da ne padeš v izkušnjavo. Ako boš priden, te celo obdarimo, kadar se vrnemo nazaj. A zdaj govori: v katerem delu svoje hiše meniš, da ima Halil bej spravljeno ono nesrečnico?"

Grk je pomolčal; ali se je obotavljal pokazati, da mu je brlog Halilovih grehov dobro znan, ali pa je ugibal, kako bi se dalo ugoditi Dušanu z dobičkom . . .

„Nič ne premišljaj," je dejal Dušan s tihim glasom, temnim od srda. „Ako nam ne poveš, se lahko takoj pokesaš svojih grehov in se pripraviš na smrt; in ako nas nalažeš, te zadavimo istotako. Govori

urno, povej vse in pazi, da govoriš resnico."

„Najbrže bo soba proti vrtni strani... Za Halilovo hišo je gost, zaraščen vrt."

„Ali je hiša zastražena?"

„Imel je tri zamorce in enega Arabca — same krepke ljudi."

„Kje je ona soba? Zgoraj? Spodaj?"

„Točno ne morem povedati, kneževska milost... Verjetno je, da se nahaja zgoraj. Kolikor se da sklepati, gledajo na vrt tri ali štiri okna; katero je pravo, boste morali presoditi sami..."

„Dobro. Gorje ti, ako si govoril neresnico! Madam," se je obrnil Dušan k Olimpiji, „bodite tako dobri in stražite nam to hijeno v človeški podobi, dokler se ne vrnemo. Upam, da nas vidite jutri zjutraj žive, zdrave in — zadovoljne... Ako bi se pa zgodilo, da se najkasneje do jutri dopoldne ne zglasimo pri vas, potem vedite, da nas je stalo naše podjetje življenje, in skrbite za svojo varnost. Pygurisa pustite ležati — saj ga ne bo konec, ako počaka, da ga najdejo... In zdaj prehajam k delikatni točki: sinoči ste sicer odklonili vsako odškodovanje za vašo pomoč — toda priznati morate, da bi bilo po tolikih uslugah, ki ste nam jih storili, opasno za vas, ostati še dalje v Carigradu. Morda vam bo drago in dobrodošlo, ako se vrnete v svojo lepo domovino in pozabite tamkaj — čase, ki ste jih preživeli v Galati. Spomnite pa se tu in tam naju dveh in bodite prepričani, da se poslav-

ljava od vas z veliko hvaležnostjo v srcu."

Med tem se je bil spogledal z Ivanom; pokimala sta drug drugemu in položila na mizo par bankovcev, ki jih je ošinil Pyguris z lakomnim pogledom.

Olimpija je zaihtela, premagana po naglem genotju; sklonila se je in prijela naša prijatelja za roke, da jih poljubi. Toda mladeniča sta se naglo umeknila; na njiju obrazih je zaigral tisti gorki usmev, ki nam ozari obličje, kadar smo storili dobro nesrečnemu človeku.

„Signori!" je zajokala ženska, „ah signori! Kako ste dobri... Tanto buoni! Naj vam Bog povrne in naj vam pomaga doseči, kar želite, in rešiti, kar rešujete... Res je, niti vredna nisem vaše dobrote in sočutja, ki ga imate z mano; šele zdaj čutim to! Zavezala sem se vam, ker sem upala utešiti z vašo pomočjo svojo neumno, majhno maščevalnost — a zdaj sem tako srečna, da vam morem pomagati pri vašem dobrem namenu. Da, signori, vrnem se v domovino, in kar mi še ostane življenja na tem svetu, ga hočem porabiti v to, da se izpokorim za svoje grehe; ako se me boste katerikrat spominjali, vedite, da molim za vas še več, nego se kesam svojih zmot..."

Ivan je nehote iztegnil roko in pogladil klečeči Magdaleni težke črne lase; nato pa jo je vzdignil kvišku. Kakor da bi se sramovala solz, je hitela Olimpija brisati svoj objokani obraz, jecljaje veno-

mer besede ganjenosti in hvaležnosti in prisegaje, da se odreče svoji osveti nad Birbantinijem, ako je le božja volja, da rešijo ti dobri gospodje njegovo in Schrattenovo nesrečno žrtev.

Divji Marko je čakal med tem ukaza; in ko mu je Dušan mignil z roko in pokazal z nedvomno gesto, kaj mu je storiti, je opravil delo v par trenotkih. Zbegani Grk se niti ni poizkušal braniti; mirno si je pustil zvezati roke in noge. Le ko mu je hotel Marko poriniti robec v usta, je zajavkal še enkrat in zaprosil z milim glasom:

„Za Križčeve rane, vaša kneževska milost — naročite vsaj tej ženski, da naj me ne zadavi, kadar ostaneva sama . . . Pomislite na moje nepreskrbljene otročičke! . . ."

Ali trdno zvita ruta mu je zaprla tok besedi. Dušan pa se je obrnil k Olimpiji:

„Tega vam niti ne naročim posebej; saj veste sami, da moram držati dano besedo, če tudi je zastavljena falotu . . . Druga stvar je seveda, ako bi hotel uiti: potem storite, kar se vam zdi primerno. Z Bogom, madam; upajmo, da se vidimo jutri! . . ."

Odhajaje so se ozrli naši prijatelji še enkrat; in Marko je zadovoljno pomežiknil Olimpiji, ki je ždela na nizkem stolcu poleg Pygurisa, vsesavaje se v njegov mastni, prepadli obraz s pogledom neizprosne stražarice . . .

„Čestitam vam od srca!“ je vzkliknil poročnik Wheeler, ko je stala vsa mala armada zopet združena in pripravljena k nadaljnemu pohodu. „To se razume, da poizkusimo še nocoj?“

„To uro, gospodje, ako ne bi bilo boljše, počakati teme!“ sta odgovorila Dušan in Ivan kakor z enim glasom.

„Upamo pa, da nas to pot ne boste zapostavljali,“ je pripomnil Estournelle.

„Nikakor ne, gospodje,“ je dejal Ivan resnobno. „Vsak mož bo veliko vreden za naš uspeh; in kadar ga dosežemo, razpolagajte z našo pomočjo in z našim življenjem, kakor da bi bilo vaše lastno...“

Kazakov ni rekel ničesar; kimal je, mel si roke in izpraznil z Markom in Jovom kozarček rakije v proslavo slovesnega trenotka, ki se je obetal nocoj.

Poldne je bilo minilo že zdavnaj; in ker je trebalo hiteti s pripravami, so se vrnili naglo na ladijo „Victory“, da si privežejo duše in določijo podrobnosti bojnega načrta.

Dasi je čutil sleherni med njimi usodni pomen nocojšnje noči, vendar so bili veseli in dobre volje: zdaj so gledali vendar že enkrat svoji nalogi jasno v obraz. In zdelo se jim je, da postaja njih prijateljstvo tem tesnejše, čim se bliža ura odločitve; niso si ga zatrjevali z besedami, toda oči so govorile tem gorkeje, in kapitan, ki se mu je razvozlal jezik ob dobri kapljici, se je pridušal svečano, da je videl na svetu še malo tako imenitnih dečkov

kakor je „trojni sporazum“ in četa naših prijatejlev.

„Ravno prav,“ je rekel poročnik Wheeler, ko se je zasukal razgovor okrog temne predzgodovine von Schrattena in Birbantinija. „Dočim ste šli vi po svojo srečno novico, sem si jaz ogledal pismo, ki ste ga prinesli iz Belgrada. S pomočjo Birbantinijevega šifrirnega ključa se mi je posrečilo prav naglo razvozlati njegovo vsebino. Evo vam je.“

To rekši je položil pred Ivana in Dušana listek, popisan s svinčnikom. Jezik pisma je bil nemški. Prijatelja sta se sklonila in čitala:

„Sporočite njegovi ekscelenci, da je zadeva v redu. Zaželjene listine so v rokah osebe, ki mi jo je zaznamoval v najinem zadnjem razgovoru. Informacij za nadaljnje prosim na naslov Rosetti, Hotel des Cinq Nations, rue Ottomane v Galati. Vaš von Sch.“

„To je moral pisati takoj po svojem prihodu v Carigrad!“ je vzkliknil Ivan.

„Ampak — fini gospodje, ki imajo zveze s takimi kreaturami!“ je siknil Dušan izmed zob. „Lepe ekscelence, bog in bogme . . . Daj nebo sovražnikom Srbije še mnogo takih mož, ki se pajdašijo s faloti in propalicami; potem ji je zagotovljena zmaga in slava na veke!“

„Zdaj pa vteknite oba papirja v ovoj, priložite šifrirni ključ in pošljite vse skupaj tistemu, ki vam je priskrbel to dragoceno

pismo," je nasvetoval Estournelle. „Vi ga itak ne potrebujete več."

„Prepozno sem izvedel njegovo vsebino," je dejal Dušan in pokimal. „Naj služi zdaj drugim v skupno korist!"

Pol ure nato je odrinila ladjica z dvema mornarjema, ki sta oddala skrivnostne papirje na srbskem poslaništvu, kar se je zdelo našim prijateljem po treznem preudarku še najbolj primerno in varno.

XIV.

Usodne ure.

Jerica in lady Helena skoraj nista zatisnili očasa tisto noč. Halil bej je bil odpoden le začasno; rešitev, prava rešitev je bila še nedovršena naloga — naloga, ki je morda presegala moči teh šibkih žensk. V svesti si tega sta ugibali dolgo, kaj jima je storiti, in da niso bežale ure s tisto strašno naglico, ki jim je vedno lastna v odločilnih preobratih človeške usode, se morda sploh ne bi bili odločili.

Lady Helena je razložila Jerici svoj razgovor z Alijem Kemalom. Razložila ji ga je počasi, tehtaje vestno vsako besedo v neprestani skrbi, da je ne bi zbegala ali preplašila.

„In zdaj, dušica draga," je zaključila po dolgem šepetanju, „mi povejte, kaj mislite o tem predlogu: kakšen se vam vidi? Ali ste ga voljni sprejeti?"

„Moj Bog!“ je vzdihnila nesrečna deklica in sklenila roke. „Iz rok neznanca v druge neznane roke ... Strašno je tu kakor tam! In ta grozni človek: kar mraz me je stresel, ko sem ga zagledala v veži ... Ako vam je dejal, da me hoče spraviti iz te hiše, potem je gotovo, da ne misli storiti tega v mojo rešitev in korist; on je ris, ki hoče iztrgati volku njegov plen.“

Lady Helena je pokimala s tesnobo v srcu.

„Nobenega dvoma ni,“ je dejala, „da si mislite pravo. Toda sami pravite: strašno je tu kakor tam ... Meni roji po glavi le to: vsi znaki kažejo, da morebiti ne ostanem več štirindvajset ur v oblasti Halila beja, kar sicer še ne pomenja prostosti, pač pa to, da me hočeta Isa in Ali Kemal preseliti ne drug, za njiju namene pripravnejši kraj. Prepričana sem, da se vrše poizvedovanja s strani mojih sorodnikov in angleške vlade, in da so postala Arnavtoma carigrajska tla prevroča za izvršitev njune kupčije; lahko se jima zgodi, da bi me morala vrniti zastonj ... Pa to naj bo kakor hoče; glavno je, da me bodo spravili drugam in da ostanete vi po mojem odhodu sami, brez varstva in obrambe v krempljih starega pregrešneža, izročeni mu na milost in nemilost. To je gotovost, ki nama mora stati jasno pred očmi.“

Jerica je zaihtela namesto odgovora; vrgla se je Heleni okrog vratu in pritisnila svoje krčevito drgečoče prsi na njene.

Ah, kako grozna ji je bila misel, da izgubi po tako kratkem času to svojo edino zaščitnico!

„Ne jokajte, dete moje," jo je tolažila tovarišica z mehkim, dobrotnim glasom, ki je sam trepetal od solz. „Za to ni časa zdaj: to je škodljivo! Ne razburjajva se; pomisliva, da nama je treba hladnokrvnosti in treznega uma ... To vidite, da vam tukaj ni mogoče ostati; zatorej bi rekla, da se vdajte v voljo Alija Kemala. Lopov je sicer in željan dobička kakor vsak Arbanas; podlosti Halila beja pa ni zmožen pri vsej svoji nizkoti — tako sem ga vsaj presodila ob tistih redkih prilikah, ko sem bila primorana govoriti z njim. Kakor vsi naturni in strastni ljudje ima tudi on še neko tajinstveno spoštovanje in nekakšen strah pred poštenim ženskim bitjem, ki bo ustavljal in krotil njegovo strast vsaj prve dni. In par dni pridobljenega časa je še vedno boljše od gotovosti, da postanete že prvi večer, ki ga preživite sama v Halilovi hiši, plen njegovih nagonov, ki ne poznajo več niti vesti, niti sramu."

To je morala priznati tudi Jerica; pokimala je in se oklenila Angličanke še tesneje, ne da bi nehala ihteti.

„Pozabiti tudi ne smeva, da je Ali Kemal sicer sirov vojak in barbar od nog do glave, da pa je ravno v tem njegovem sirovem barbarstvu vtemeljena nerodnost, ki se da kaj lahko izkoristiti v rešilni namen. Tako policajskega nadzorstva, ki mu

niti muha ne bi utekla, Ali Kemal ne bo izvajal — ne bo znal izvajati nad vami. Izkoristiti ostanke njegovega poštenja in neopreznost njegove nature pa je po mojih mislih edina podlaga, na kateri morete graditi za sedaj upanje v svojo rešitev. Mari ne? ... Vidite? Človek ne sme obupati niti v najhujši stiski; kdor obupa in izgubi glavo, se sam obsodi! Pozabiti pa tudi ne smeva še nečesa drugega: ne vem sicer, ali gradite, revica, name veliko nade — vem le to, da sem vam edina zaslomba v vaši nesreči, pripravljena, zastaviti za vas ves svoj um in vse svoje sile, in da vam bom gotovo še koristila, ako ostaneva skupaj. To pa je več ko verjetno, ako ste pripravljeni tvegati in iti z Alijem Kemalom — kakor je v nasprotnem slučaju gotovo, da se ne vidiva nikoli več."

„Prav imate, lady," je dejala, vzravnala glavo in si odločno obrisala oči. „Sram bi me bilo lahko moje malodušnosti; zdaj, ko sem že enkrat v nesreči, mi mora biti dobrodošla vsaka pot, ki me lahko privede v svobodo. Pripravljena sem se zaupati Aliju Kemalu; ako dá Bog, da ostaneva tako še nadalje skupaj, vam hočem biti zvesta in pogumna tovarišica. Ah, ko bi vam mogla kdaj povrniti vaše sočutje!"

Hotela je poljubiti lady Heleni roko; ta pa jo je umeknila, stisnila Jerico k sebi in jo poljubila na čelo z iskreno, sestrinsko ljubeznijo, ki je bila vzklila v

skupni nesreči iz teh dveh varanih in trpečih duš.

Lady je predlagala nato, da si privoščita počitka in poiščeta v spanju novih moči za prihodnji dan. Domenili sta se in razložili — bolj z znamenji kakor z besedami — tudi Gruzinki, da bo vedno ena izmed njih stražila, dočim bosta spali ostali dve, in da se hočejo vse tri menjavati v straži.

Ali ta namen je ostal namen; jutro je našlo Jerico in lady Heleno še vedno v razgovoru. Le Gruzinka je ležala zvita v klopčič kakor plaha, maloumna živalica in sopla mirno in enakomerno; na njenem obrazu je igral smehljaj, kakor da bi sanjala o ponosnih vrhovih svojega rodnega Kavkaza.

Razgovor med našima znankama pa se je obnavljal neprestano: toliko reči je trebalo še poprašati druga drugo, toliko se je bilo treba posvetovati, preden napoči odločilni hip!

Ko pa je stal že visoki dan nad daljnimi minareti in nad zelenjem sikomor, ki sta ga videli skozi mreževje okna, je dejala lady Helena:

„Najina začasna rešitev je pred vsem vprašanje dobre krinke, kakor bi se izrazila gledišča igralka in kakor se smeva izraziti tudi midve — saj bova igrali zelo genljivo in razburljivo komedijo. Menim, da se vas bo dalo napraviti kaj dobro za lady Heleno; dajte, da vidiva . . .“

Dvignila je Jerico za roko in se postavila k njej. Krasni, vitki stas naše nesrečne znanke je bil v resnici za las podoben njenemu, in tudi njiju lasje so bili enake, svetloplave barve.

„To pojde imenitno!“ je vzkliknila lady in plosnila veselo z rokami. „Poglejmo še, kako bi vam pristojala moja obleka!“

Odprla je dva velika kovčega, ki sta se tiščala v kotu za zavesami, ter začela izbirati to in ono.

„Oblečem vas tako, kakor sem bila oblečena jaz, ko sem prišla v to hišo,“ je sklenila nazadnje. „Tista obleka se je vtisnila vsem v spomin in bo uspavala že ob samem pogledu sleherni sum Halila samega in njegovih orodij. Pa tudi pajčolan, ki sem ga imela takrat na klobuku, je tako gost, da vas bo skoraj nemogoče spoznati v mraku. Poglejte . . .“

Četrt ure nato je bila Jerica od nog do glave angleška dama v elegantno skromni popotni obleki; zunanja podobnost je bila tako popolna, da se je začudila lady Helena sama in se navdušila za ta posel tako zelo, da je začela tudi ona oblačiti Jeričino odelo.

„Paziva samo, da naju čez dan ne vidi kdo v obraz. Zvečer sva brez skrbi . . . Zdaj pa sediva k oknu, tako da bova kazali vratom hrbet; jaz imam tu svinčnik in nekaj papirja, kar sem oboje ukradla Halilu, ko sem bila ob sinočnjem posetu

Alija Kemala v njegovem stanovanju. Pisali bova pisemca . . .“

„Pisemca?“ se je zavzela Jerica. „Komu neki?“

„Nobenemu in vsakomur; to je dovolj jasno. Napisati morava vsaka čim največ listkov, ki jih nasloviva na angleško poslaništvo. Pot, po kateri naju bodo vodili nocoj, nama utegne dati priliko, da jih raztrosiva nekaj po pripravnih krajih. Kaj lahko se zgodi, da jih pobere kdo in jih odnese, kamor so namenjeni.“

To rekša si je podložila knjigo in začela pisati na kolenih:

„Rešite lady Heleno R*** in Jerico Javornikovo s Kranjskega v Avstriji! Ob tej uri se nahajava prej ko ne v oblasti Alija Kemala, oficirja v sultanovi arbanaški gardi, in njegovega brata Ise Kemala, ki je študiral na Dunaju. Kaj se zgodi z nama, ne vem; mogoče naju povlečeta tja gor v Albanijo samo. Do te ure sva bili jetnici v vili Halila beja, znanega po vsem Carigradu kot največjega razuzdanca. Ti podatki naj služijo v ravnanje; lady Helena R*** se obvezuje, povrniti iz svojih sredstev vsako nagrado, ki bi jo visoko poslaništvo izplačalo prinašalcu tega pisma.“

„Podpišiva obe,“ je dejala nato.

Ko je bilo pismo podpisano, ga je zložila in ga zalepila z raztopljenim sladkorjem, ki ga je bila pripravila v majhni čašici za kavo. Naslov je napisala v francoskem, angleškem, italijanskem in nemškem jeziku takole:

„Kraljevsko britansko poslaništvo v Carigradu. Najditelj naj odda ta list nemudoma proti obilni nagradi.“

V teku dneva sta porabili ves papir in napisali do dvajset takšnih pisem.

„Razdeliva si jih: vsaka polovico!“ je velela lady Helena. „Ko napoči ura, jih skrijeva, kakor se bo zdelo kateri najbolj primerno; jaz na vašem mestu bi jih spravila v rokav. Kadar jih bova spuščali na tla, morava paziti . . .“

„Da naju nihče ne vidi,“ je menila Jerica.

„In še nekaj: da storiva to po krajih, kjer bodo pisma zaznamovala tudi najino sled; tako na primer na morskem bregu in na važnih razpotjih. Glejte torej, da boste odhajaje povešali glavo in jo obračali proti senci; ako bi vas kdo ogovarjal, dajte mu razumeti z visokomerno gesto, da se ne marate niti meniti z njim. Z vami pojde iz hiše tudi moja prtljaga, to je, majhen kovčeg, v katerem imam ravno najpotrebnejše za na pot; če se ne vidiva več, ga smatrajte za svojo last; ako ostaneva skupaj, nama bo služil obema — ako pa se ponudi prilika, izgubiti ga s pridom, mu tudi ne bova prizanašali.“

Jerica se je morala res čuditi dalekogledni bistroumnosti te ženske, iz katere je bila napravila sila celega vojskovodjo. Preden pa je mogla izraziti svoje priznanje, je vdrla v sobo stara sužnja, odurna babnica, ki je bila zoperna Jerici že v prvem trenotku. Prišla se je zahvalit za vest, ki

jo je bila sporočila lady Helena po Lejli: da daruje spričo svojega bližnjega odhoda iz Halilove hiše vso vsebino svojih dveh velikih kovčegov njej in zamorskim služabnikom. Lady Helena in Jerica, ki nista niti mislili nanjo, sta se vrgli naglo druga drugi okrog vratu, tako da ni bilo mogoče razločiti obrazov. Lejla pa je skočila babnici naproti in jo začela riniti proti vratom, razlagaje ji v okorni turščini:

„Pustiti lady! . . . Lady zelo žalostna — lady plakati! . . . Vse dobro, samo ne motiti lady . . .“

Toda babura se ni dala odpraviti, ne da bi pokazala vsaj nekoliko svojo hvaležnost; priskočila je še enkrat in pritisnila svoje ogabne ustnice na Jeričino roko. Šele nato je ubogala Lejlo in izginila z neštetimi pokloni.

Jerica se je nehote zasmejala:

„Hvala Bogu! Zdaj naju zamenjavajo v resnici . . . Izkušala bom torej igrati lady Heleno po svojih najboljših močeh!“

Najbolj sta se bali obedve, kaj bo, če ju poseti Halil bej, preden se jima posreči zvijača; toda lady Helena je prepričevala Jerico, da si ne bo upal po svojem sinočnjem neuspehu.

„Uverjena pa sem, da prilomasti, kakor hitro se zapro hišna vrata za nepravo lady Heleno!“ je dodala.

„Moj Bog!“ je vzkliknila Jerica v strahu za svojo velikodušno tovarišico in se je oklenila z obema rokama.

„Ne bojte se! Mene ščiti grožnja Alija Kemala, ki se ga Halil bej boji kakor črv pete; in če nihče drugi — se ščitim sama. Sklepam pa po vsej pravici, da me reši Ali Kemal takoj, kakor hitro bo imel vas na varnem, in da bo trajala najina ločitev kvečjemu par ur!“

Izkazalo se je, da je računala lady Helena povsem pravilno; Halil bej se ni pokazal ves dan do večera.

Nestrpna vznemirjenost se je polastila obeh, ko se je pordečil izrezek neba za oknom — vznemirjenost, ki je rastla in postajala tem neznosnejša, čim gostejši je prihajal mrak. Hrup ulic je pojenjaval; le tu in tam se je začul osamljen krik, ropot voza ali lajanje psov, ki se je dvignilo, zaorilo v turobnem zboru in zamrlo. Duša je trepetala v prsih Jerice in lady Helene, zakaj napovedana jima ni bila nobena gotova ura: vsak trenotek se je mogel pojaviti Ali Kemal — vsak trenotek pa se je utegnil tudi zgoditi nepričakovan slučaj ter pokvariti in preprečiti ves načrt Jeričine rešitve. Prvikrat v svojem življenju sta okusili ženski nocoj, da je najhujša vseh muk — pričakovanje v negotovosti.

Vročično je sledila lady Helena na svoji zlati urici bežečim minutam; prišla je deveta, deseta, enajsta ura — Ali Kemal se ni oglasil!

„Nič ne de, če ga ni nocoj,“ ji je rekla Jerica. „Potem ostaneva pač še nekaj časa skupaj: tu ali tam, hudo nama je povsodi . . .“

Takrat pa se je zdajci oglasil šum, ki je prihajal iz veže. Lady Helena je skočila k vratom in prisluhnila.

„Ljudje so v veži!“ je vzkliknila z zamolklim glasom. „Da — Ali Kemal je tu!“

Hitela je k Jerici in jo objela:

„Posloviva se naglo, dete moje! . . . Tako! In zdaj — zategniva pajčolan prav na gosto . . . Dobro je! Ne pozabite se držati v senci . . . Bog z vami, dušica, in — do skorajšnjega svidenja! . . .“

Na hodniku se je začulo naglo, jezno govorjenje; bil je glas Alija Kemala, ki so mu najbrže branili dohod v Halilovo svetišče.

Lady Helena se je stisnila v kot, z obrazom obrnjenim proti steni. Jerica je obstala kakor kip, s povešeno glavo. Lučka, ki je brlela pod stropom, ni dajala toliko svetlobe, da bi ju bila mogla izdati; kljub temu pa si je Jerica zavihala ovratnik popotnega plašča in čakala s trepečočim srcem, kako se razvijejo dogodki.

A že je udarila po vratih trda pest.

„Ali je lady Helena pripravljena k odhodu?“ je zaklical zunaj glas Alija Kemala.

„Pripravljena!“ je odgovorila Angležinja glasno in mignila Jerici z roko proti vratom, ki jih je odprla trenotek nato vsiljiva stara sužnja.

Jerica se je stisnila v plašč in pajčolan, kakor je vedela in znala, ter stopila na hodnik. Zagledala je takoj Alija Kemala z dvema njegovih zvestih Skipetarov in dva

Halilova zamorca, ki sta se tiščala k zidu ter merila tujce s sovražnimi pogledi.

Stara sužnja je zajokala z vijočim glasom hripavega šakala in se zgenila, kakor da bi hotela skočiti k dozdevni lady Heleni in ji poljubiti roko . . . Toda oholi Arbanas je sunil babo z nogo, da je veknila in se sesedla v kot; nato je segel Jerici pod pazduho in jo odvedel, govoreč ji namenoma glasno in slišno:

„Oprostili boste, mylady, da vas vznemirjam tako pozno; mudi se pač, in moj brat vam hoče ponuditi drugo bivališče, prijetnejše in varnejše od tega . . . varnejše, da . . . hehehe . . .“

Smejal se je suho in porogljivo; Jerica ni vedela, ali velja ta zlobni smeh njej ali Halilu beju.

Ko sta šla skozi vežo, se je mahoma odgrnila zavesa; pojavil se je Halil bej, vzravnan visoko, ustnice stisnjene, roke prekrižane na prsih. Na bledih licih mu je žarelo dvoje temnih lis; oči so mu gorele v čudnem ognju . . . Jerica se je prestrašila in zastokala v prvi grozi; toda Halilov pogled je plamenel mimo nje, ki je bila skrita za široko Arbanasovo ramo. Spomnila se je zdajci, da Halil ne misli nanjo, ki je njemu v tem trenotku lady Helena, marveč na Jerico, na dozdevno Jerico — na svoj plen, ki ga čaka trepetaje tam gori v skritem brlogu . . .

„Uboga lady!“ je vzdihnila sama pri sebi in pomislila z grozo, kakšna usoda čaka Angležinjo, ako se izkaže njena pre-

vara prej, preden pride ponjo ta divji, ponosni razbojnik, ki se očividno ne boji ne pekla, ne neba . . .

Toda že jo je objel nočni hlad, in zvezdno nebo se je razprostrlo nad njeno glavo. Neizmerno breme je padlo Jerici od srca, ko je slišala, kako so se zaprla za njenim hrbtom jezno in gromko vrata te strašne hiše.

Zaprt voz je čakal nedaleč od hiše. Ali Kemal jo je posadil vanj in prisedel, mrmraje ji razburjene, nerazumljive besede, nekaj v francoščini, nekaj v svojem trdem in divjem domačem jeziku. Kočija je drdrala prav malo časa; ustavila se je mahoma, in ko sta skočila Kemalova vojnika s svojega sedeža na kozlu ter odprla vratca, se je zagledala Jerica na bregu Bospora, ki je pljuskal monotono in umerjeno, šumeč temno melodijo svojih skrivnosti . . .

„Ali je barka pripravljena?“ je prašal Ali Kemal svoja Skipetara.

Eden izmed njiju je molče iztegnil roko in pokazal na čoln, ki se je zibal par korakov odondot, opremljen z jadrom in vesli.

Ali Kemal je pomagal Jerici na tla in jo izročil vojnikoma:

„Z glavo mi jamčita zanjo! . . . In ti, krmar, pazi in ne oddalji se preveč od brega; čakaj, dokler se ne vrnem!“

S prožno, risovsko kretnjo se je obrnil in planil v noč; ustavil se je dalje tam in zažvižgal . . .

Deset temnih postav je prihitelo z mačjimi, neslišnimi skoki od vseh strani in se zbralo okrog svojega poglavarja ...

Skipetara pa sta prijela Jerico s svojimi neveščemi, grobimi rokami, dvignila jo v čoln in skočila sama za njo.

To je bil trenotek, ki ga je čakala. Ko sta jo vzdignila s tal, je zdrknilo iz njene roke nekaj drobnega in belega na peščeni breg. Bilo je eno izmed pisem, ki sta jih bili pripravili z lady Heleno.

„Da bi te našlo oko rešitelja!" je vzdihnila sirota, ko se je zamajala barka pod njenimi nogami.

V barki je bilo prostora za več ljudi; dva temna, zaraščena dedca sta sedela pri veslih, tretji je držal krmilo in gledal mrko in topo, kakor da ga ne briga nič na svetu razen ukaza, ki mu ga je bil dal strašni skipetarski oficir.

Arnavta sta vzela Jerico v sredo; eden izmed njiju ji je podložil na sedež debel vojaški plašč, momljaje zadovoljno nekaj v brk, kakor da mu samemu imponira to njegovo neokretno kavalirstvo.

Nato so prijele krepke pesti za vesla; breg s svojimi redkimi lučkami se je začel odmikati in se je ustavil šele, ko je bil že tako daleč, da so oči komaj razločile, kaj se godi na njem.

Tisti hip sta ju srečala v neveliki razdalji dva čolna, ki sta hitela z vso naglico proti skutarskemu bregu; Jerica je razločila v njiju več temnih postav, ki pa jih ni mogla spoznati v nočnem mraku. Toda

vztrepetala je: veter ji je prinesel mimogrede zamolklo govorico teh neznancev, in njej se je zazdelo, da sliši besede, sorodne njenemu jeziku, in glas — razburjen glas ... tako podoben nekemu drugemu glasu, znanemu ji izza davnih, srečnih dni ... Kateremu, se ni mogla spomniti sredi nemira, ki je utripal v njenem ubogem, zbeganem srcu.

Videla je, kako je čoln pristal ob bregu; možje so stopili na suho in se izgubili v noči.

A barka se je zibala pod njo na temni vodi; neznano nebo je zrlo izza megla s svojimi nemimi zvezdami — slika negotovosti prihodnjih usod, ki je legla na Jeričino dušo s težko, ogromno tegobo.

XV.

Katastrofa.

Poročniku Wheelerju se je bilo posrečilo najti že v Stambulu vstrežljivega človeka, ki je opisal kraj in lego Halilove vile v Skutariju tako natanko, da bi jo bili našli z zavezanimi očmi. Odpravili so se torej smelo na pot, na videz vsi dobre volje in brez skrbi, v resnici pa sleherni bolj ali manj vznemirjen in nervozen; lahko si mislimo, da sta bila tista dva, ki sta najslabše prikrivala svojo nestrpnost in notranji nepokoj — naša prijatelja Ivan in Dušan.

„Ako se nam ponesreči," je dejal Ivan svojemu pobratimu, ko so drčali proti skutarskemu bregu v dveh najetih čolnih, kamor so bili presedli iz kapitanove ladjice pri sredi Bospora, „potem daj Bog, da izgubim glavo pri tem podjetju. Moj zunanji videz se je pomiril te dni — a kako je v moji duši, tega ne ve nihče drugi kakor jaz sam. Ampak trd posel bodo imeli, če nam bodo hoteli biti kos!"

Zaškrtal je z zobmi in stisnil ročaj širokega noža, ki ga je imel opasanega pod suknjo.

Stara ribiška barka z zadrgnjenim jadrom je zdrčala ta hip mimo njih, počasi in nemo, ne da bi se bil kdo oglasil.

Naši bralci so ugenili gotovo že v prejšnjem poglavju, da je bilo to srečanje Jerice in njenih rešiteljev, ne da bi vedel drug za drugega: usoda še ni hotela končati njihovih muk . . .

Priveslali so k bregu in potegnili čolna do polovice na suho.

Zdaj je bil vsak trenotek dragocen. Brez razgovora so se napotili drug za drugim proti določenemu cilju, pripravljeni tvegati vse, pripravljeni umreti, če bi bilo treba.

Dušan in divji Marko sta korakala na čelu.

Kmalu so dospeli do Halilove vile, ki so jo spoznali po opisu na prvi pogled. Mrklo in zagonetno je strmelo njeno golo pročelje v nočni mrak.

„Tukaj je!“ sta si šepnila pobratima. „Korajžo zdaj!“

Neznosna napetost je zavladala v njuni duši, ko sta zagledala ječo svoje sestre tik pred seboj. Najrajši bi se bila vrgla z golo glavo na to zidovje, razrušila ga s silo svoje ljubezni in izkrvavela pred Jeričinimi nogami, samo da bi jo videla še enkrat srečno in svobodno!

„Vse je temno!“ je zamrmral Jovo, ki se je bil splazil po mačje do hišnih vrat in se vrnil kimaje z glavo. „Sodrga spi; to je dobro za nas . . .“

„Okno je na vrt, ako Grk ne laže,“ je rekel Dušan. „Za mano, možje!“

Smuknili so okrog hiše kakor vrsta neslišnih senc.

Mir je vladal vse naokoli. Le divjemu Marku, ki je imel ostre oči, se je zazdelo tu in tam, da sliši v temi oprezne korake in vidi šviganje postav, ki pa se niso približale, niti vznemirjale naših prijateljev drugače.

„Tukaj je najboljše mesto,“ je šepnil Dušan tovarišem, kažoč na tisti kraj vrtnega obzidja, ki ga je bil izbral prejšnji večer Ali Kemal. „Da, da, prav tukaj: tudi drugi hodijo tod . . .“

To rekši je pokazal kose ometa, ki so se belili na tleh v nočnem mraku.

„Kakor je dogovorjeno,“ je povzel nato. „Vsak ve za svoje delo. Izkušajmo opraviti brez šuma, a naglo, pred vsem naglo . . . Jovo in Miloš ostaneta tu in nam sledita le, ako ju pokličemo z vrta.

Drugače hitita v bližino hišnih vrat, da nam zavarujeta izhod, če se ne bi mogli vrniti po isti poti: ako nastane velik hrup, bo pač odročno skakati čez obzidje ... Gospod poročnik Wheeler in tovariša — prosim vas še enkrat, ne izpostavljajte se, razen v največji sili; mislite na delo, ki ga imate sami še pred seboj. In zdaj — Bog z nami!"

S temi besedami se je pognal kvišku, dosegel v skoku vrhnji rob in se potegnil kvišku brez tuje pomoči, kakor mačka. Divji Marko je podstavil pleča in pomagal drugemu za drugim; vse se je vršilo tiho, slišali so se le zamolkli skoki na mehka vrtna tla. Zadnji je sledil Kazakov; Jovo in Miloš sta mu pomagala, poslušala par minut in hitela nato na svoje določeno mesto. Vse je utihnilo; nočni izprehajalec, ki bi bil šel tod mimo, ne bi bil niti zaslutil, da se pripravlja za temi zidovi morebiti krvava tragedija ...

— — — — — — — — — —

Toda skutarske noči imajo svoje goste, ki ne hodijo okrog z mirno vestjo; tiger, ki se plazi v temi, ovoha marsikaj, kar ovci ni sumljivo. In tako se je zgodilo, da sta se ustavila kmalu dva človeka na kraju, kjer je bila zlezla junaška četa na Halilov vrt.

„Nekdo je bil tukaj, Jusuf," je šepnil eden izmed njiju, sklanjaje se k tlom. „Tla so razgrebena od stopinj ... glej, zid je okrušen ... ljudje so lezli na vrt!"

„Lezli so, gospodar!“ je odgovoril Jusuf z zamolklim glasom. „Ako hočeš, pokličem tovariše, pa planemo za njimi... Lepo bi bilo zarajati po skipetarsko!“

„Tiho!“ je velel Ali Kemal — bil je on v svoji lastni osebi — in položil prst na čelo, ugibaje sam pri sebi: „Kdo more to biti? Tatovi, kdo drugi!... Slediti jim?... Čemu? Kaj briga njega, ako izpraznijo Halilu par skrinj... On noče, da bi vedel Halil bej brez skrajne sile, da hodi Ali Kemal ponoči z oboroženci okrog njegove hiše. Rajši bo pazil: Angležinje ne ukradejo... to ni verjetno... in če bi se zgodilo, jim prevzame plen — lepo, brez velike težave... Ne bomo rajali, Jusuf,“ je odgovoril spremljevalcu po kratkem premisleku. „Ostani tu in pazi; pošljem ti takoj pomoč. Ako se vrnejo lopovi z žensko... razumeš?... bij, in glej, da jim jo vzameš...“

Izginil je. Pet minut kasneje je prežalo poleg Jusufa še osem Kemalovih Arbanasov.

Ali Kemal pa je hitel na breg. Ozrl se je previdno, nastavil roke na usta in zalajal z žalostnim, vijočim glasom orientalskih psov. Enkrat, dvakrat, trikrat... Nato je prisluhnil. Blizu in daleč, vse povsod so se oglasili pravi psi... pouličnipsi, ki nočujejo po cestah in razdrtijah brez gospodarja. Toda ljudje v Kemalovi barki so slišali gospodarjevo znamenje: par minut, in trebuh čolna je zaškripal ob bregu.

„Čigava sta čolna, ki čakata tu?“ je prašal zamolklo, kažoč na čolna naših prijateljev.

„Ne vemo, gospodar. Ljudje so priveslali, ravno ko smo mi odrinili. Allah sam ve, kdo so bili.“

„Pristanite tristo korakov dalje proti jugu . . . A hitite, storite naglo! . . .“

Vrnil se je proti hiši. Dvoje postav je vzbudilo njegovo pozornost: stali sta nepremično in se tiščali za deblo velike sikomore, ki je rastla poleg Halilove vile.

Ali Kemal je zmajal z glavo. Tiho kakor netopir je švignil okrog vogala, ne da bi ga bila opazila zagonetna stražarja. Čez par trenotkov se je vrnil s šestorico mož; kakor breztelesne sence so se stisnili za vogal, jedva deset korakov od dvojice, v kateri so čitatelji gotovo že spoznali Jova in Miloša.

Oficirju ni bilo treba niti namigniti Skipetarom. Kakor risi so uprli svoje oči v naša znanca, roke na ročajih svojih nožev in jataganov.

Ali Kemal je bil zdaj brez skrbi. Ravno se je hotel vrniti k prvi straži, ki jo je bil postavil ob vrtnem zidu; takrat pa je odrevenel kakor zver na preži in prisluhnil . . .

V Halilovi hiši se je bil dvignil krik in hrup.

Začulo se je srdito renčanje in rohnenje, kakor da se vrši v njeni notranjosti ljuta borba.

Pridružil se je ropot prevračanega pohištva, mešaje se s kovinskim žvenketanjem.

Dva strela sta udarila globoko tam nekje med stenami, ki so do malega zaglušile njiju pok.

Senci Jova in Miloša sta se zgenili v nervozni pozornosti.

Pa tudi risi za njunim hrbtom so skrčili svoje žilave postave, pripravljeni, da naskočijo . . .

„Bijejo se!“ je zamrmral Ali Kemal sam pri sebi. Nozdrvi so mu trepetale kakor volku, ki voha kri. „Koljejo se . . . Kdo utegnejo biti? . . .“

— — — — — — — — — — — — —

Našim prijateljem se je zdelo, da žive in delajo v snu. Vse je šlo z neznansko, avtomatično naglostjo, kakor da so zdivjale pod njimi sekunde in se strmoglavile v vratolomen dir.

Brez besed se je plazila vrsta proti temni masi Halilove hiše; pot je trajala spričo previdnosti naših znancev gotovo dobrih deset minut — njim pa je minila kakor trenotje.

Pod široko brajdo divje trte so se ustavili in pogledali kvišku.

„Štiri okna!“ je šepnil divji Marko, čigar ostrim očem je bila noč kakor beli dan.

Dušan in Wheeler sta se spogledala.

„Ne gubimo časa,“ je zamrmral poročnik. „Plezajmo vsi hkrati . . .“

Rečeno, storjeno. Brajda je zašumela pod njih nogami; njene veje so zaškripale

in zaječale. Da je bilo takrat v Halilovi hiši kaj paznih ljudi, bi bili gotovo zalotili nočne goste. Toda zdelo se je, da se gode tudi znotraj nenavadne reči.

Slišalo se je dobro, kako so se glasno odprla in zaprla vrata; nato se je začul razburjen in hripav moški glas, ki mu je odgovarjal glas ženske . . . tiho in jezno . . . Nato je zatonil razgovor v srditem, nerazločnem hrupu.

Dušan si je bil instinktivno izbral okno, skozi katero je sijala medla, slabotna luč. Ostala tri so bila temna.

„Goddam!" je zaklical poročnik Wheeler, ki je bil prvi na vrhu. „Moje okno je zaprto z leseno oknico!"

„Tu notri je tema," je šepnil Ivan divjemu Marku, ki je visel pod njim.

„Tukaj tudi, čort vozmí!" je zagodrnjal Kazakov, ki je lezel z Jankovićem in Estournellom na četrto.

„Prokleto!" je vzkliknil Dušan zdajci z zamolklim, groznim glasom. „Tukaj . . . tukaj! . . ."

Tovariše je prešinilo kakor blisk.

Dušan je bil zagrabil omrežje okna z obema rokama in ga začel tresti kakor nor.

Ne meneči se več za potrebno previdnost, so hiteli ostali k njemu. Ta je skočil na tla in plezal kvišku, oni se je vzpenjal počez po divji trti. Mahoma je visel pod razsvetljenim oknom črn grozd človeških teles, pod katerim so stokale veje in se lomile s turobnim ječanjem, kakor da slutijo tudi one nekaj temnega, groznega.

Samo poročnik Wheeler je ostal trdovratno na svojem mestu, tipaje zagonetno leseno oknico z rokami.

Zdajci pa je zagrabil, opiraje se z nogami v grčavi rogovili brajde, z levico za rob zidu in zamahnil s stisnjeno desnico daleč za svojo glavo.

Kakor vsi Angleži, je bil od mladega vešč umetnosti boksanja in je vedel dobro, koliko sile se skriva v izurjeni človeški pesti . . .

Dušan je tresel kakor v deliriju. Omrežje okna ni bilo leseno, kakor običajno pri turških hišah, marveč železno, kovano iz pravih, močnih železnih palic, pobarvanih z lesnorjavo barvo. Halil bej je vedel, kako treba opremiti ljubavna gnezda za ptičice, ki bi dale življenje, če bi mogle sfrčati iz rok okrutnega gospodarja . . .

„Za božjo voljo!“ je jeknil Ivan z glasom, ki ni bil več človeški. „Kaj vidiš? . . . Povej . . . govori vsaj: kaj vidiš? . . . Dušan! . . . Dušan! . . .“

Dušan je gledal strašen prizor.

Ženska — mlada, plavolasa ženska . . . se je borila z elegantnim, evropsko oblečenim Turkom, kakor na življenje in smrt . . . Nje ni mogel videti v obraz; obrnjena je bila s hrbtom proti njemu. Videl je le Turka: suh, razoran obraz, oči izbuljene, debele ustnice razklenjene v živinski strasti . . .

„Halil bej! . . .“ je šinilo Dušanu po možganih kakor v snu.

Turek je napadal . . . hoteč podreti žensko na tla, na preprogo . . . Nihče izmed obeh ni črhnil besedice; slišalo se je samo hropenje borbe, ropot pohištva . . .

Zdajci pa je našla ženska trenotek . . . posegla je v nedrije, izdrla majhen samokres . . .

Surov grohot! . . . Turek jo je bil ujel za roko in jo stisnil . . . zmlel ji zapestje v neusmiljenem prijemu . . . Nato je kriknil . . . ne, zarjul je nekaj po turško . . . Dva zamorca v bogati obleki sta planila v čumnato . . . Eden izmed njiju je iztrgal ženski samokres . . .

Dušanove roke so krvavele od nečloveškega napora.

Bil je prepričan, da je nesrečnica, ki se bori proti trojni premoči — njegova ljubljena Jerica.

Ivan, ki se je bil vzpel do njega, je videl v njej svojo sestro!

Niti zdaj, ko je omahnila pod rokami napadalcev in pokazala svoje obličje, nista zapazila razlike: bila sta oba v tistem stanju peklenske groze in obupa, ko zatemni človeku um, spomin, razsodnost . . . vse, vse . . .

Dušanove roke so krvavele.

Toda omrežje se je majalo . . . zid se je drobil! . . .

A znotraj . . . tam . . . o Bog! . . . ženska je omahnila — padla je! . . . Zamorca sta pokleknila k njej s satanskim režanjem na obrazih . . . prijela sta jo, da se ni mogla več geniti . . .

Halil bej je planil . . . blazen, zverinski . . . z groznim, norim rezgetanjem . . .

Ivan je zahropel kakor v smrtnem boju in pomolil skozi mrežo cev svojega bravninga, da razbije lopovu glavo . . .

Vse to se je godilo z nečuveno naglico.

Zdajci pa . . . Ivan je ravno položil prst na ježiček svoje pištole . . . se je začul z leve zamolkel tresk, kakor od lomečega se lesa . . . naša prijatelja sta se ozrla . . .

Anglež je bil razbil oknico in otvoril prvi pot!

Zaklel je kakor star krmar.

„Allah il allah!“ je zarenčal nato in skočil s poluglasnim porogljivim smehom v temno odprtino.

„Zmaga!“ je viknil Dušan ta hip in vrgel odtrgano mrežo preko glave na vrt . . . „Noter, bratje!“

Ivan, Marko, Kazakov in Estournelle so planili za njim, dočim je sledil Janković poročniku Wheelerju . . .

— — — — — — — — — — — — —

Halil bej se je premagoval z naporom in samozatajevanjem, ki bi ga mogli imenovati junaško — ako bi zaslužilo to pohvalo samozatajevanje takšnega lopova v tako zločinskih okolnostih in s tako nizkim namenom.

Toda njegovo junaštvo je bila zgolj strahopetnost, ki se je bala instinktivno, položiti grešno roko na Jerico, dokler jo brani lady Helena, ki jo ščiti volja srditega Arnavta. Vedel je, da bi izpolnila

trmasta Angležinja svoj obet in jo branila do zadnjega; da pride do Jerice, bi moral pogaziti Heleno — in potem, gorje njemu!

Lahko si mislimo, kako razdraženo razpoloženje je nastalo v brezvestnežu vsled tega neradovoljnega čakanja. Njegove zverske misli so se omamljale z Jeričino lepoto od ure do ure bolj in hlepele po trenotku, ko si utrga nedotaknjeni cvet; razvnemale so se ob zapreki sami in plamtele tem razuzdaneje, čim so morale čakati . . . potrpeti . . .

Halil bej je tekal po svojih sobah kakor nor, grabil se za senci, bil se z rokami po prsih in mrmral ogabne besede, ki jih ni mogoče prevesti v našo pošteno materinščino. Stal je na pragu, ki loči razsodnost od popolnega brezumja . . . od strastne besnosti, ki se ne plaši ničesar več . . .

Obenem pa je čutil, kako raste v njem slepo, živalsko sovraštvo do lady Helene . . . Ah, ta ženska! Zakaj mu brani . . . zakaj mora stati vmes? Kdo ji je rekel, da naj se vsili za varuhinjo Jeričine nedolžnosti? . . . Haha, nedolžnosti; Halil bej že ve, koliko je vreden ta božji dar . . . Prokleta babnica! Raztrgal bi jo z golimi rokami, razgrizel ji belo grlo, zdrobil bi jo . . . da ni Alija Kemala! In vendar — tako lepa je, tako nežno krasna . . . Ali je ni škoda za grobega Arnavta? Ah, če bi vedel Halil bej, kako dobiti pismo, ki ga ima Ali Kemal — tisto strašno pismo, v katerem je dokazano, da je bil zmenjen z zarotniki zoper življenje padišahovo! . . . Da, po-

tem . . . Bospor je molčečen . . . Ali Kemal bi izginil brez sledu . . . in ti, ohola Angležinja, albionska hči, bi padla v naročje Halilovo, rada ali nerada! Hej, to bi ti našepetal ušesa o temnih, peklenskih strasteh! . . .

Prišla je noč. Prišla je ura, ko je stopil v hišo Ali Kemal z dvema svojih ljudi in zahteval „lady Heleno". Zahteval? Povedal je, da je prišel po njo, in krenil naravnost po stopnicah proti njeni ječi. Zamorcema, ki sta mu hotela braniti, je pokazal goli jatagan, da sta se umeknila renče kakor dva jezna psa, ki si ne upata popasti; a tudi Halil bej jima je mignil da naj ga pustita. Saj zdaj je bil odrešen . . . samo še par minut . . . samo še par trenotkov!

Z gnevnim očesom je ošinil dozdevno lady Heleno, ki je stopala globoko zahaljena mimo njega.

Hišna vrata so zabobnela . . . Halil bej je bil sam, gospodar v svoji hiši.

Gospodar svojega plena! Neomejeni gospodar tujke, ki se zvija tam zgoraj v gnezdu Halilovih grehov in trepeče v omami groznosladkih slutenj . . .

Ha! . . . Lopov je zarjul kakor žival, ki vidi prosto pot do žrtve in plane, da jo raztrga.

Z divjimi skoki je udrl po stopnicah in planil v čumnato, kjer je menil najti Jerico.

Zvesta zamorca sta poznala njegove navade; sledila sta mu z neslišnimi koraki

dveh afriških leopardov in se postavila tesno za vrata, da priskočita, kakor hitro ju pokliče.

Komaj pa sta prisluhnila in pritegnila sapo, že sta začula iz čumnate divje rohnenje.

Halil bej je bil zagledal žensko postavo, ki je slonela visoko vzravnana pri oknu in strmela na vrt.

Ob glasu njegovih korakov se je ozrla, stopila mu naproti in odgrnila pajčolan, ki ji je zakrival obličje.

Halil bej je spoznal lady Heleno! Pred njim je stala ona, ki jo je pravkar odvedel Ali Kemal s svojimi Arbanasi . . . In Jerice, krasne tujke, ki jo je bil iztrgal zvijačno von Schrattenu in Birbantiniju — Jerice ni bilo nikjer . . .

Lopov je bliskoma spoznal prevaro; zakričal je z nečloveškim, brezizraznim glasom in skočil k njej. Bela pena mu je stopila na drhteče ustnice.

„Tako!“ je zahropel. „Ukanila si me, kača? . . . Dobro: ti sama si mi odgovorna za vse . . .“

A zdelo se je, da mu je prišlo na um nekaj drugega; obrnil se je in skočil iz sobe.

„Ako se gane čez prag, razsekajte jo na kosce!“ je viknil zamorcema.

Črnca sta se zarežala z belimi zobmi, izdrla vsak svoj jatagan in potegnila s palcem preko rezila. Halil bej pa je planil po hodniku v drugi konec hiše, odkoder se je videlo na breg. Toda o Aliju Kemalu

ni bilo več duha ne sluha: vsepovsod je vladal mrak in tihota noči, ki jo je motilo zgolj hropenje bejevih prsi. Kje bi zdaj iskal Arbanasa! Ali naj teče dol in dvigne hrup na obrežju . . . zaradi tistega porogljivega grohota, ki bi ga pozdravil tam kje z daljne gladine? . . .

Omahnil je nazaj. Še vedno je vrela strast po njegovih žilah; in zdajci mu je šinilo na um:

„Kaj za to, naposled? . . . Saj je tukaj lady Helena, enako krasna, še lepša morebiti . . .“

Bodi si, da mu je vrenje čutov omračilo um, bodi si, da se niti ni spomnil Arnavtove pretnje, ali pa, da se sploh ni mogel več premagati in je sprejel v svoji pijanosti lastni pogin kot ceno za užitek, po katerem je hlepela tako divje njegova razuzdana natura — vrnil se je in naskočil Heleno kakor besen.

„Čuvajte se!“ je viknila Angležinja, ki do zadnjega ni izgubila hladnokrvnosti. „Ali ne pomnite več, kaj vam je rekel Ali Kemal?“

„Molči, satanica,“ je rohnel Halil, škropeč ji lice s svojo nečisto slino. „Ti si kriva . . . ti se boš pokorila! . . .“

„Motite se, ekscelenca!“ Helenino oko se je zasvetilo z mrzlim bleskom. „Živa — nikoli! In če me stane življenje, boste dajali odgovor — ne vi sami, ne vašim podkupljivim pašam in vašemu padišahu, ki je sam lopov vseh lopovov: njegov tron

in glave vas vseh bodo odgovorne pred sodnjim stolom Anglije! . . ."

Halil je ni poslušal; kaj so moškemu v razbrzdani strasti besede šibkega ženskega bitja!

Kar je sledilo, so videli čitatelji, ko so gledali z našimi prijatelji to strašno, kratko borbo skozi železno omrežje.

Zlodeji so bili deloma tako zatopljeni v svojo peklensko nakano, deloma pa se je zgodil vlom naših junakov s toliko naglico, da je bil Halil bej s svojima zamorcema ves osupel in presenečen, ko je videl planiti skozi okno ta hudournik ljutih, razmršenih postav.

Zločinska trojica je zarjula — pol v gnevu, pol v grozi — in izpustila nehote svojo žrtev. Oteta čudežno v skrajnem trenotku, je planila lady Helena kvišku in skočila instinktivno za hrbet svojih rešiteljev.

Halil bej se je zdrznil, kakor da hoče planiti za njo. To pa je vzelo Ivanu, ki je kar vrelo v njem od studa in ogorčenja, zadnjo potrpežljivost. Z besnim krikom je popadel Turka za grlo in mu zadal z ročnikom svoje pištole strahovit udarec po glavi. Nagel curek krvi je preplavil pobledelo bejevo lice; zaječal je, prijel se z rokami za rano in telebnil nezavesten po tleh.

To dejanje je bilo črncema znamenje splošnega spopada. S tuljenjem dveh razljutenih tigrov sta planila proti Ivanu in njegovim tovarišem. Njiju gola jatagana

sta napolnila ozračje z bliski in kratkim, strahotnim siketanjem.

„Ne streljati!“ je viknil Marko Ivanu, ki je bil dvignil pištolo, in priskočil komaj še o pravem času, da je ujel zavihteno roko njegovega napadalca, pravcatega ogljenega herkula, na svoj naperjeni nož.

Divjak je zatulil in odskočil; toda ni se dal ugnati tako izlahka. Preden bi trenil z očmi, je vrgel svoje grozno orožje iz ranjene desnice v zdravo levico in obnovil napad, srditeje in besneje kakor poprej...

Dušan je bil popadel svojega nasprotnika za grlo, preden mu je mogel zadati udarec. Toda noga mu je izpodrsnila na preprogi; komaj se mu je posrečilo, ujeti se s kolenom, da ni padel na obraz pred besnega zamorca.

Ali — bil je izgubljen tudi brez tega: njegova roka, ki je stiskala črnčev vrat, se je razklenila v nepričakovanem padcu... Nad njegovo glavo se je dvignil težki, zakrivljeni jatagan, on pa je nastavil nož, svoje edino orožje v tem trenotku! Že ga je popadlo tisto bolno strmenje, lastno človeku v stotinki hipa, ki deli življenje od nagle smrti...

Kazakov in Estournelle sta mu priskočila na pomoč. Toda njiju usodna napaka je bila, da sta hotela prijeti divjaka — zvezati ga morebiti. Jatagan je siknil kakor jeklena kača... Kazakov je omahnil in se prijel za lice, po katerem je planila kri v temnordečem valu; Estournelle se

je sklonil z mačjo spretnostjo in pustil, da je švignila težka klina tik nad njegovo glavo. V tem pa se je tudi že izprožil kakor vzmet in porinil svoje bodalo v črnčev život.

Ivan in Marko sta izkušala priti do živega orjaka, ki ju je napadal; toda boj je bil preveč neenak — ako nista hotela streljati — in ves njiju uspeh je bil doslej, da sta ostala neranjena kljub srditemu mahanju svojega nasprotnika.

Dušanov napadalec ni niti omahnil, ko se mu je zadrl Francozov nož v drobovje; izbuljil je oči, zarjul z groznim, peklenskim glasom in se zagnal naprej, bruhaje peno iz odprtih ust.

Dušan je bil planil pokoncu; nehote je segel po svoj samokres, videč, da ne zmorejo tako strašno oboroženih nasprotnikov z golimi rokami. Toda srditi, smrtno ranjeni črnec je bil hitrejši od njegove roke . . . Planil je nadenj, popadel ga z levico bliskoma za roko, ki je držala samokres, in zavihtel jatagan, da mu razkolje glavo.

Tisti hip pa sta pretrgala zrak dva ostra poka — kakor da je kdo udaril z bičem . . . Dušan je videl, kako je izpustil črnec orožje, prijel se z eno roko za prsi, z drugo za čelo in padel tik pred njega na obraz. Nato se je ozrl: za njegovim hrbtom je stala ženska, ki so jo bili oteli Halilovega nasilja; bila je bleda kakor smrt, in njena drobna desnica je stiskala krčevito majhen samokres.

Dušan se je sklonil naglo in pobral zamorčev jatagan.

„Pustita ga meni!“ je kriknil Ivanu in Marku ter navalil na drugega divjaka.

Bil je gotov svojega uspeha, zakaj stari junaki, udeležniki in priče velikih bojev zadnjega stoletja, so mu bili kazali skrivnosti mojstrstva nad handžarjem in jataganom. Kakor dve sikajoči, svetli kači, ki grizeta druga drugo, sta švigali klini nekaj hipov, dokler ni odkril črnec, presenečen po tem silovitem napadu, v neprevidnosti svoje leve strani. Zdrznil se se je, začutivši mahoma, da je izgubil stik z nasprotnikovim orožjem; a Dušanov jagatan je švignil kakor strela v odkrito golino, in črnec se je zavalil po tleh s strašno rano na vratu: glava mu je bila skoraj odsekana . . . Kakor potok je udrla kri po preprogi, in lady Helena je odskočila s preplašenim vikom, čuteča, kako ji je obrizgnil gležnje curek vroče mokrote . . .

„Opravljeno je!“ sta vzkliknila Ivan in Marko, ki sta se bila umaknila v kot za vrati kot nema svedoka te strašne, dasi kratke borbe.

Dušan je izpustil orožje, ki je padlo z zamolklim zvokom Marku tik pred noge. Obrnil se je k Angležinji.

„Madam,“ jo je nagovoril po francosko, „pošteni ljudje smo . . .“

„Čuvajte se!“ je viknila lady Helena bolestno, z izrazom groze v očeh.

Njen glas je zamrl v ropotu naglih skokov.

Namesto padlih črncev sta bila udrla v sobo dva nova sovražnika: prvi je bil istotako zamorec, drugi — arabski sluga Halila beja. Vihtila sta vsak svoje dolgo bodalo, in res bi bila kmalu presenetila naše znance, ki se niso več nadejali napada. Na srečo pa so zadela sunkoma odpahnjena vrata ob pleča divjega Marka, ki je stal tesno za njimi in se oziral ravno, kaj je zdaj storiti.

„— —!“ S krepkim vzklikom, ki ga ne moremo ponoviti čitatelju, kakor ga ne zamerimo našemu bradatemu junaku, dobrosrčnemu kljub surovi bojevniški zunanjosti, se je ozrl Marko po vzroku novega hrupa in pobral istočasno orožje, ki ga je bil vrgel Dušan iz rok.

Ivan je bil hitrejši; kakor ris je naskočil Arabca, prestregel njegovo roko, izvil mu bodalo, podrl ga na tla in mu pokleknil na prsi:

„Ne boš, razbojnik; le počakaj malo... Vrlo, Marko; ti si junak od mejdana!“

Divji Marko je bil prestregel oboroženo zamorčevo pest na rezilo svojega jatagana, tako da je črnec tuleč izpustil bodalo; nato ga je prijel okrog pasa, treščil ga na tla in ga stisnil s kolenom.

Vse to se je zgodilo v par trenotkih.

„Česa čakaš?“ je zaklical Ivanu. „Končaj ga, da ne potratimo časa!...“

„Nikari... Rajši ju zvežimo! Človek je človek; kadar se ne more braniti, ga ne ubijaj...“

„Potem pa naglo! Hej, musjé, pusti svojega Rusa in pomagaj nama!“ je viknil Marko Estournellu in pokazal z roko, kaj hoče od njega.

Estournelle je stal pri Kazakovu, ki je slonel v kotu ranjen in krvav na mindarluku: zamorčev jatagan mu je bil oprasnil desno lice dokaj globoko. Njemu kakor tudi Dušanu ni ostalo časa, da bi se bila vmešala v borbo z novima protivnikoma; pač pa sta priskočila na Markov klic oba ter pomagala zvezati služabnika in Halila beja z vrvicami, ki so jih imeli s sabo za vsak slučaj. Halil bej se je začel dramiti ravno v trenotku, ko mu je Dušan zadrgnil vozel.

„Tudi usta jim bo treba zamašiti,“ je menil Ivan. „Lahko bi nam delali nepriliko s kričanjem . . .“

„Kaj bi mašili, vraga!“ je zamrmral divji Marko. „To se naredi hitreje.“

To rekši, je sunil zamorca in Arabca vsakega posebej, s pestjo prav nemilo v želodec. Dedca sta zaječala in obležala v nezavesti.

„Vidiš, brate,“ je dejal Marko zadovoljno, „ta dva nas najmanj pol ure ne bosta več motila. Stoj, še gazdo je treba pomiriti . . .“

Skočil je k Halilu beju.

„Ne!“ ga je ustavil Ivan. „Ta lopov nam pove po vsej priliki, kje nam je iskati mojo sestro . . .“

„Tako je!“ Dušan je zgrabil Halila za ramo in ga nagovoril po francosko: „Ali morete odgovarjati, gospod?“

„Morem . . .“ je zaječal Halil bej s slabotnim glasom.

„V vaši hiši se nahaja tuje dekle, zvijačno odpeljano iz svoje domovine . . .“

Bej je zmajal z glavo.

„Ime ji je Jerica . . .“

„Ah! . . .“

Lady Heleni se je izvil glasen vzklik presenečenja.

„Kaj vam je, madam?“ je prašal Estournelle in priskočil, kakor da bi jo hotel prestreči, meneč, da ji prihaja slabo po tem burnem in divjem prizoru.

„O, nič mi ni!“ je odgovorila lady Helena naglo. „Iznenadilo me je ravno pojasnilo, ki so mi ga dale besede vašega tovariša o čudnem načinu vašega prihoda v to hišo . . . Gospod,“ je zaklicala Dušanu, „pustite Halila beja. O Jerici, ki jo iščete, vam povem jaz več, nego je znanega njemu samemu.“

„Bog nebeški!“ sta vzkliknila prijatelja in planila k njej. „Kaj je z njo? Govorite, madam! . . .“

„Jaz sem lady Helena R***,“ je odgovorila Angležinja mirno, „in bivam v tej hiši po krivdi slične lopovščine kakor gospodična Jerica . . . najbrže sorodnica enega izmed vas . . .“

„Moja sestra je!“ je zamrmral Ivan z drhtečim glasom.

„Lady Helena R***!“ je vzkliknil Estournelle. „Saj vas ravno iščemo . . . vas tudi! Poročnik Wheeler, vaš znanec, je z nami . . .“

„Bog bodi zahvaljen!“ Lady Helena je sklenila roke in dvignila nehote oči. „Če je tako, hitimo, gospodje . . . bežimo iz te hiše! Zakaj Jerica ni več v oblasti Halila beja.“

Ivan in Dušan sta prebledela.

„Odpeljal jo je Ali Kemal, oficir sultanove arnavtske garde,“ je nadaljevala ona, „in po moji sodbi ji — vsaj začasno — ne preti nikakšna nevarnost . . .“

V kratkih, naglih besedah je pojasnila prijateljema, kako se je zgodilo, da je Jerica ušla Halilovemu jetništvu komaj četrt ure pred njihovim prihodom.

„Upam, da bo največja lahkota, najti njeno sled“, je dodala nazadnje, „in da jo morda celo še dohitite . . . Vsekakor pa pomnite, da jo morate iskati tam, kjer najdete Alija Kemala: ako izgine iz Carigrada — potem jo je odvedel domov, v Albanijo!“

Ivan je omahnil in si zakril obraz z rokami.

„Moj Bog, moj Bog!“ se je začulo izza njegovih krčevito stisnjenih prstov. „Kaj sva storila, da naju tepeš tako neusmiljeno! . . .“

„Ne obupajva, brate!“ je dejal Dušan s turobnim glasom. „Saj sva dejala, da jo poiščeva, če tudi na koncu sveta . . .“

„Za svojo rešitev, gospodje, se vam zahvalim pozneje — tako iskreno in iz dna srca, kakor veste sami, da zaslužite. A zdaj ne tratimo časa — hitimo od tod!“ je ponovila lady Helena.

„Takoj, mylady," je dejal Dušan. „Samo . . . Kje je poročnik? . . ."

„Kje sta Anglež in Janković?" so se spogledali v istem trenutku Ivan, Marko in Kazakov, ki si je tiščal ruto na krvavečo rano.

„Tonnerre de Dieu!" je vzkliknil Estournelle. „Wheelerja ni nikjer . . . Še tega je manjkalo!"

„Moj Bog!" Lady Helena je prebledela kakor smrt in sklenila roke. „Kje je sir Wheeler? . . . Gospodje, vi mi prikrivate nekaj strašnega: poročnik je plačal mojo rešitev z življenjem . . ."

„Nikakor ne, mylady!" je vzkliknil Dušan in ji segel pod pazduho. „Poročnik Wheeler čaka zunaj, bodisi na vrtu, bodisi na ulici, kjer smo postavili stražo . . . Bodite brez skrbi — njemu ni nič hudega. Idimo, mylady; pred hišnimi vrati čakata dva vrla dečka, ki vas spravita na varno — v čoln, s katerim smo prišli . . . Mi ostali poiščemo med tem poročnika in našega tovariša, ki je z njim! . . . Marko in gospod Estournelle, pojdita vidva zaradi varnosti naprej do hišnih vrat . . . vidva pa," se je obrnil k Ivanu in Kazakovu, sledita zadaj!"

Toda usoda jim ni bila namenila nove borbe; Halil in njegovi sluge so ležali povezani in pobiti — naši prijatelji so naleteli zgolj na staro sužnjo, ki je tulila potihoma v kotu veže, tresoč se strahu.

„Kje je Lejla?" se je spomnila lady Helena mahoma. „Tudi ona je izginila . . ."

Toda že je stopil Marko k vratom in odrinil težke zapahe.

„Jovo! Miloš!“ je zaklical Dušan v mrak.

Dve temni postavi sta zrastli pred pragom, kakor iz tal.

„Kako je, brate?“ je prašal Miloš tiho z nestrpnim, razburjenim gtasom. „Ali jo imate? Ste li opravili srečno?“ . . .

„Nič ne vprašuj — ni časa zdaj . . . Spremita z Jovom to damo v čoln in čuvajta jo kakor punčico v svojem očesu.“

„Pa vi drugi — ali ne pojdemo vsi skupaj?“

„Takoj bomo za vami; vrnemo se samo za hip — po Jankovića in poročnika, ki sta zaostala. Dajta, žurita se!“

Pomignil je lady Heleni, ki je stopila na prag:

„Izvolite naprej z našima tovarišema, mylady, in bodite brez skrbi. V par minutah vas dohitimo vsi skupaj, čili in veseli!“

Ko pa je zaprl vrata, se mu je izpremenil obraz.

„Prijatelji!“ je šepnil s pritajenim glasom, „bojim se hudega. Skočimo gor, da vidimo, kam sta izginila“ . . .

V vsej Halilovi hiši ni bilo duha ne sluha o izgubljencih.

„Morebiti sta ju ubila ona dva, ki smo ju ukrotili nazadnje, še preden smo se mi spopadli z njima!“ je mrmral Marko s hripavim glasom. „Če je to, potem ju sam Bog ne reši: živima jima potegnem kožo z glave, kakor gotovo me je majka rodila! . . .“

Njegov strašni pogled je pričal, da je ves voljan izvršiti svojo grožnjo.

„Kaj je to?“ je vzkliknil Ivan mahoma na zgornjem hodniku. „Nekaj se giblje za to zaveso . . .“

Priskočili so in odgrnili, vsi pripravljeni, da nalete na skritega sovraga. Toda izza zavese se je izmotala mlada, še lepa ženska, ki je padla na kolena in zvila roke v smrtni grozi; bila je Lejla, ki se je skrila ob prvem hrupu borbe.

„Ne boj se!“ jo je nagovoril Marko po turško. „Nič se ti ne zgodi, ako nam odgovoriš po pravici . . . Ali si videla dva mlada gospoda . . . dva tujca? . . .“

„Nič videti, silni gospod . . .“ je jeknila prestrašena sužnja. „Allah ve . . . videti nič, a slišati . . . krik, enkrat in še enkrat“ . . .

„Za Boga svetega!“ je vzkliknil Dušan, ki je razumel zmisel njenih jecljajočih besed. „Kje to? Kje je slišala krik?“

Marko je ponovil Lejli vprašanje.

Nesrečnica se je obrnila in pokazala s trepečočo roko na vrata poleg sobe, ki je bila nedavno še ječa Jerice in Angležinje ter pozorišče nocojšnjih borb . . .

— — — — — — — — — — — — —

Jovo in Miloš sta hotela hiteti z lady Heleno k bregu.

„Ali je to nesrečna sestra Ivanova, ki je Dušanu toliko draga?“ je dejal Miloš sam pri sebi. „Ah, Bože, to bo veselje! Saj ga ni človeka, ki bi bil tako dober in prijazen do drugih, kakor Dušan, kadar se raduje lastne sreče . . .“

Slišal je za svojim hrbtom, kako je zaropotal zapah na vratih Halilove hiše in kako so se oddaljili v veži zamolkli koraki. Viteško je ponudil Heleni roko; Jovo je stopil na drugo stran, in krenili so proti morju.

Ta hip pa so se zgenile na migljej Alija Kemala sence, ki smo jih videli prej v zasedi.

Arnavtski risi so naskočili našo trojico, preden je zaslutila nevarnost. Napadli so jo zavratno — kakor je navada Skipetarov.

Ali Kemal si je izbral Miloša, ki se je zdel po svoji visoki, jekleni rasti navidezno močnejši od vrlega Jova.

Nad Jovom so se zasvetila jekla njegovih zvestih.

Miloš je začutil strašen, strelovit udarec po glavi; zažarelo mu je pred očmi — nato ga je objela tema.

Lady Helena je vzkriknila s šibkim glasom: nekaj vročega ji je brizgnilo v lice z Jovove strani. V naslednjem hipu ji je zaprla usta zvita rutica, sirove roke so jo pograbile in dvignile kvišku. Omedlevaje je čutila še, da jo je vrgel nekdo na ramo in teče z njo proti morju . . .

— — — — — — — — — — —

„Wheeler! Poročnik Wheeler!“ je zaklical Dušan pred zaprtimi vrati. „Mihajlo!... Slišiš?“

Nič odgovora!

„Kaj je z vama, Bog in bogme!“ Marko je stresel vrata, kakor da hoče podreti

hišo. „Nič . . . Stoj! Kaj je to? Čuješ glas . . . tako zamolkel je . . . od daleč prihaja . . . kakor iz globine! . . .

Z naglo, srdito odločnostjo se je umaknil korenjak do nasprotne stene in se zaletel v vrata z vso jekleno težo svojih ram. Hrešče je odletela dver — in z njo vred Marko — v temno notranjost neznanega prostora . . .

Sledila je besna kletvica, padec, ropot, kakor da nekdo krčevito kobaca z vsemi štirimi, in še drug zvok, podoben škripanju železnega mehanizma . . . V naslednjem trenutku se je pojavil Marko, plazeč se po trebuhu, in se pobral, ko je dosegel prag, tolažeč se vso pot z nepopisno krepkimi izrazi.

„Peklenski lump je ta bej!“ je hitel pripovedovati strmečim tovarišem. „Ali veste, kaj je tu notri? . . . Past za lovljenje ljudi! Zatvora je v tleh, ki se ti vda pod nogami, da padeš Bog zna kam . . . menda v samo peklensko žrelo . . . Komaj sem se otel, da me ni požrla! In ona dva sta notri; slišal sem ju dobro. Hitro na pomoč, a bodite previdni, za Boga! . . .“

Dušan in Ivan sta prižgala vsak svojo električno svetilko; nato so vstopili drug za drugim, držeči se za roke. Ob luči so videli razločno ozko špranjo, ki je obdajala svoje tri metre široko leseno ploskev; Ivan jo je potipal z nogo in opazil, da se giblje z lahkoto v dveh tečajih: kdorkoli je stopil nanjo, se je moral strmoglaviti v globino — a izdajalska tla so se zaprla nad njim.

Zdaj se je slišalo tudi prav razločno, da kliče globoko spodaj nekdaj na pomoč.

„To je Wheelerjev glas!“ je dejal Dušan zamolklo. „In to . . . to je glas Jankovića . . . Kriste, kaj je z njima? . . .“

Legel je na trebuh tik ob nevarni zatvori.

„Tečaja sta na sredi . . . to ne pojde težko . . .“

Res se mu je posrečilo vtisniti zatvoro z eno samo roko; izpod nje je zinila črna tema.

„Wheeler! Janković! Ali sta zdrava?“ je zaklical Dušan v globino.

„All right!“ je odgovoril glas poročnika; poznalo se mu je, da mu je bližnja pomoč takoj vrnila ravnodušje. „Zdrava sva, toda dolgo ne vzdrživa več; spustite nama vrv . . .“

„Vrvi!“ je kliknil Dušan prijateljem in prašal nato spet v globino:

„Kaj delata? . . .“

„Plavava . . . po nekakšnem vodnjaku . . . kroginkrog so same gladke stene . . . in mraz je tudi, mraz . . .“

Dušan je razločil pljuskanje.

„Takoj dobita vrv!“ je zaklical; nato je pomolil svetilko v odprtino. „Ali vidita luč?“

„Vidiva . . . Ali vidiš ti naju?“

Pogledal je . . . toda — o groza! Globoko pod njim je padala luč na golo polurazpadlo človeško truplo, ki se je zibalo v ogljenočrni vodi.

„Kaj je to?“ je kriknil s studom in strahom. „Vaju ne vidim . . . tu vidim le mrliča!“

„Ah, da!“ se je zasmejal poročnik s hladnim smehom, ki ga je delal odmev globine še bolj zloveščega. „To je gospod, ki je bival tu doli že dolgo pred nama — kakor bi sodil po njegovi vonjavi . . . Alo, marš, poberi se!“

V svetlem krogu, ki ga je metala svetilka, so zagledali tovariši najprej poročnikovo nogo, ki je brcnila mrtveca v stran, nato njegov gladki, zdaj spet veseli obraz, in trenotek nato tudi jezni obraz Mihajla Jankovića.

„Evo vam vrvi, da opašeta zemljo!“ je viknil Marko in jima spustil dolgo vrv, ki jo je bil našel zunaj s pomočjo Lejle in zbegane stare sužnje . . .

Čez par minut sta stala ponesrečenca zopet na varnih tleh.

„Kako ste opravili?“ je bilo poročnikovo prvo vprašanje, ko je stopil z ostalo četo na hodnik. „Ali ste rešili sestro gospoda Javornika?“

„Ah ne!“ je odgovoril Dušan žalostno. „Neki lopov, oficir arnavtske garde, jo je odpeljal tik pred nami. Edino, kar nam ostane, je upanje, da ga dohitimo . . . Toda rešili smo nekoga drugega . . . ki nas že čaka na bregu“ . . .

„Koga ste rešili?“ je vzkliknil Wheeler z drhtečim glasom, polnim slutnje, in se ustavil sredi veže.

„Rešili smo lady Heleno, ki jo je imel njen ugrabitelj — brat onega, ki je odvedel Jerico — zaprto pri Halilu beju“ . . .

Poročnika je zapustila mahoma vsa njegova angleška hladnokrvnost. Preden je Dušan dogovoril, je skočil k vratom, odpehnil jih in planil v noč. Toda skoraj istočasno so začuli ostali kletvico, ki ji je sledil prestrašen vzklik:

„Gospodje, hitite semkaj! Nesreča se je zgodila!“ ...

Vse je pretreslo nekaj težkega; stekli so za Wheelerjem in ga našli stoječega poleg nepremičnih teles Jova in Dušanovega brata Miloša.

„O Bog, o Bog!“ je zastokal Dušan in jima posvetil v obraz. „Ubogi Jovo! ... Miloš, ali si ranjen hudo?“ ...

Oba sta bila krvava; a dočim je tekla Milošu kri samo izpod las, je vrela Jovu iz ran na glavi, na prsih in na trebuhu... Bil je dobesedno razmesarjen!

„Saj še živita!“ je vzkliknil Marko zdajci. „Bog bodi zahvaljen!“

Res se je čulo iz ust nesrečnega Jova zamolklo, težavno grgranje; Miloš pa se je zdajci obrnil, zaječal in odprl oči ter pogledal tovariše z začudenjem in globoko žalostjo.

„Miloš!“ Dušan je padel na kolena k ranjenemu bratu in mu privzdignil krvavečo glavo. „Ali si ranjen hudo? ... Ah, hvala Bogu — samo udarjen je! Vstani, bratec, vstani ... Kje je dama, ki smo vama jo izročili?“

„Dama?...“ je zastokal mladenič in se ozrl okrog sebe. „Dame ni... Jovo je ranjen?... Oh, prekleti lopovi!“

Gnev in groza sta mu vrnila moč; planil je kvišku in pokleknil k Jovu.

„Jovo, ubogi Jovo! Kam so te?... Oh, veliki Bog! Kako se je zgodilo? Nekaj me je treščilo po glavi — izgubil sem zavest — in zdaj vidim Jova pobitega, in tujke ni nikjer..."

„To ni bil nihče drugi kakor Ali Kemal!" je rekel Dušan s turobnim glasom. „Jovo, daj, vzdignemo te..."

„Z mano je... pri kraju..." je zahropel nesrečni četnik, drgetaje v smrtni borbi. „Življenje... uhaja... Bratje, ne pustite... me tu... neverniki bi oskrunili... moje truplo... Vzemite me... kmalu bom mrtev... potopite moje truplo... v morju... in molite zame... poljubite mi... srbsko zemljo... ah!..."

V Markovem naročju je obležal mrlič — Jovo je bil izdihnil svojo pošteno, junaško dušo.

„K čolnu, bratje!" je velel Dušan, v svesti si, da so izgubili s to nesrečo dragocene, usodne trenotke. „Marko in Mihajlo, nesita Jova! Gospod Kazakov — ali hočete pomagati mojemu bratu? ... A vidva, Wheeler in Estournelle, hitita z nama; morebiti najdemo sled!"

Dočim so korakali prvi štirje s svojim žalostnim bremenom proti morju in sta Marko in Jankovič poročala Milošu v naglih, razburjenih besedah, kaj se je zgodilo, je obhitel Dušan s svojimi tovariši ves bližnji morski breg. Bilo je prepozno! Niti duha, niti sluha ni bilo o zlodejih, ki so preprečili

s svojim zavratnim napadom rešitev lady Helene.

„Ničesar ne bo!“ je izpregovoril poročnik po brezuspešnem iskanju. „Goddam... in vendar sem vesel! Zdaj vemo vsaj, kod nam je iskati... in če moremo obračunati z razbojniki v albanskih gorah, kjer zakon ne čuva življenja lupežev — tem boljše za nas!“

„Stojte!“ je vzkliknil Ivan zdajci in se sklonil k tlom. „Tukaj je pristal čoln... ali vidite sled? Poznajo se stopinje... ah! tudi ženske so med njimi!...“

Pritisnil je dlan na odtisek drobne nožice, kakor da hoče vsesati to pričo Jeričine navzočnosti...

„Aha!“ se je oglasil Dušan in pobral nekaj drobnega, belega. „To je vaše, gospod poročnik!...“

„Pismo?“ je vzkliknil Wheeler presenečen. „Moje da je?... Kaj pomeni to?“

„Lady Helena nas je opozorila, da sta pripravili z mojo sestro mnogo takšnih pisem, s katerimi bosta izkušali zaznamovati svojo sled na važnih krajih,“ je odgovoril Ivan namesto prijatelja.

Poročnik se ni mogel premagati; prižgal je užigalico in preletel vsebino pisma z očmi.

„Počakaj, razbojnik!“ je zamrmral in spravil pisanje, ki mu je bilo dragocen zaklad kljub Helenini zablodi. „Ako je božja volja, ne boste videli Albanije ne ti, ne Helena, ne sirota, ki si jo uplenil nocoj...“

Ko so se vrnili k čolnu, so našli vse gotovo; le Marko je stal še na suhem, s pravkar prinešenim velikim kamnom v naročju. Stopil je v čoln in položil kamen na prsi mrtvega tovariša, ki je ležal na razgrnjenem plašču; poljubil ga je na hladno, krvavo čelo, zgrnil plašč nad njim in ga povezal z vrvjo. Čudni, grgrajoči glasovi so prihajali iz njegovih prsi — glasovi, ki jih je bil pač kaj malo vajen; vse navzoče je stresalo do mozga, ko so poslušali to ihtenje starega bojevnika.

Toda mudilo se je. Z vsemi silami so se uprli v vesla, da morebiti še dohite Arnavte ali pa vsaj doženejo, kje so pristali.

Nebo se je bilo stemnilo; dež se je obetal za jutrišnji dan, ki ni mogel biti več daleč. Naši prijatelji so napenjali oči kakor sokoli, a barke Alija Kemala niso uzrli. Enkrat se jim je zazdelo, da slišijo daleč pred seboj udarjanje vesel in divji moški smeh; pritisnili so na vse moči, a zaman: ko so dospeli na kraj, od koder so bili slišali glas, jih je obdajala zgolj temna gladina in molčanje, ki ga je motil edini hripavi, volčji plač divjega Marka.

Sredi Bospora je umolknil stari četnik; obrisal si je lice z rokavom, kakor da ga je sram mehkobe, in se obrnil k Dušanu:

„Čuj, brate — čas je, da pokopljemo Jova! Zdaj bomo kmalu tam, kjer nas čaka čoln teh gospodov ... in boljše je, ako mornarji ne opazijo, da imamo mrtveca s seboj“ ...

Obrnil se je k truplu, ki je ležalo sredi čolna povezano in pripravljeno k žalostnemu, strahotnemu pogrebu v morski globini; položil je roko na mrličevo glavo in izpregovoril s svečanim glasom, ki je presunil vse navzoče do dna srca:

„Čuj me, Jovo moj stari — čuj me izpred sodnjega stola božjega! Prišel je trenotek, da izpolnimo tvojo voljo in te pogreznemo k počitku; ah, da bi te mogli pokopati v srbski zemlji, zasuti te z blagoslovljeno prstjo! A ne: sam vidiš, da ni mogoče. Noben pop ti ne bo kadil gomile — nobeno oko ne bo plakalo za teboj — razen naših oči, moj Jovo, pobratim hrabri ... razen očesa mojega, ki sem se tolikokrat boril ob tvoji rami za krst častni in svobodo zlato. Jovo — prišla bo pomlad, ozelenela bo gora, četniki se dvignejo zopet na boj; puške bodo pokale med skalami in bregovi tako bistro in veselo, ti pa boš spaval, junače, v morski globočini. A naj se ti ne megli čelo v nebeških višavah; zakaj kolnemo se ti vsi pri Bogu in Bogorodici, pri svoji junaški časti in naši majki, srbski zemlji, da te osvetimo zvesto in strašno, tako, da bi bilo bolje tvojim morilcem, ako bi jih mati ne bila rodila. Ti pa, Jovo, prosi za nas Boga, da nam dodeli kmalu, za kar sva se bila bok ob boku in za kar se hočemo bojevati do zadnje kaplje krvi: da napoči dan, ko bo Kosovo maščevano ter osvobojen in zedinjen ves srbski narod ... In kadar bo grmel poslednji, najhujši boj, takrat

vstani, stari Jovo, in vrni se ob mojo stran, da vidiš kraljeviča Marka s silnim buzdovanom, kako bo jahal pred nami na šarem belcu — da vidiš mene in nas vse, kako prelijemo kri za srbsko svobodo!...“

Silno genotje mu je zadušilo besede.

Dušan, Janković in Miloš, ki ga je bil osvežil hladni morski zrak, so bili položili desnice na njegovo, počivajočo na mrtvečevem čelu ...

In zdajci je iztegnil tudi Ivan svojo roko ... Ali ni bil dolžan, poplačati tovarišem zvestobo? Kako jim ne bi daroval svojega življenja — njim, ki so zrli zanj in za njegovo sestro pravkar smrti v obraz? Radost in svetlo upanje sta ga prešinila; položil je roko v znak zaobljube in dejal s trdnim glasom:

„Z vami, bratje — danes in vekomaj!...“

Nato sta dvignila Dušan in Marko četnikovo truplo ... Rahlo, skrivnostno je zašumela voda in se zgrnila nad njim, kakor perot mogočnega, žalostnega angela.

XVII.

V deželo krvi in boja!

Sklepanje lady Helene se je bilo uresničilo — strašneje in burneje, nego je mogla slutiti, ko je prigovarjala Jerici, da naj se zaupa Aliju Kemalu.

„Moj Bog!“ je šepnila obupno, ko so jo posadili v barko k nesrečni tovarišici

in ko je bila razložila Jerici v njeno nepopisno strmenje, da je videla brata in njegove prijatelje, ki so vdrli v Halilovo hišo, hoteči jo oteti. „Kje bi si bila mislila, da so rešitelji tako blizu! ... Ne bila bi vas smela pustiti stran; uprli bi se bili — vzdržali skupno tistih par minut — in zdaj bi bili morda obedve rešeni in varni!“

Bridko je zaihtela ob misli, kako je v svoji prenagljenosti sama podaljšala Jeričino in lastno nesrečo. Toda Jerica ji je položila roke okrog vratu, tolažeč jo nežno in sočutno:

„Ne plakajte, lady; previdnost božja je hotela tako ... Mari ste vedeli, da je moj ubogi brat tako blizu? In kdo ve, ali naju obeh skupaj ne bi bila doletela enaka usoda, kakor je zadela vas? ... Narobe, dobrotnica moja; hvaležna vam bom do smrti, in to jetništvo, ki morda ne bo več dolgo trajalo, mi bo le prilika, vračati vam z ljubeznijo in vdanostjo, kar ste mi storili, ko ste se nastavili zaradi mene tako strašni nevarnosti ... Moj brat in njegovi drugovi, ki ste jih opozorili, nama bodo sledili, in gotovo je, da se jim enkrat posreči najina rešitev. Skrbeti morava le, da zaznamujeva svojo sled; vidite, kako pametno je bilo, da sem se odločila takrat v Zemunu za tisti poizkus, čeprav se mi je zdel sami tako brezzmiseln in brezuspešen!“

Ali Kemal je slonel med tem njima nasproti in ni genil prekrižanih rok; opajal se je z mehkim zvokom Jeričine go-

vorice in iskal v temi obrisov njene ljubke postave. Ves čas je čutila deklica nekaj težkega in strašnega; in dasi je komaj razločila njegovo divjo senco, se ji je vendar dozdevalo, da vidi pred seboj žarenje dveh risjih oči.

Zdajci pa se je zdrznil kakor od nenadne misli; zamrmral je nekaj v svojem jeziku, zapalil cigareto in izpregovoril s hripavim glasom, v katerem je še odmevala vihra prejšnjih ljubavnih sanjarij:

„Lady Helena! . . ."

Angležinja je molčala prezirno in ponosno.

„Mylady!" je ponovil Arnavt, videč, da ne dočaka odgovora. „Ni mi treba razodevati vedno iznova, da me sovražite... da me zaničujete morebiti! Vem to in — sprijaznil sem se s tem. Saj tudi ne zahtevam od vas ničesar razen tega, kar si vzamem lahko brez vaše naklonjenosti: pravico, razpolagati z vašo svobodo še nekaj časa, dokler se ne izpolne izvestne reči. Upam, da ne bo trajalo predolgo . . . Verjemite mi torej, da vašega prijateljstva, spoštovanja in drugih lepih reči sploh ne iščem; ako vas nagovorim, me vodi misel, da nisem jaz edini, ki ga mrzite na svetu. Stavil bi na primer, da sovražite Halila beja še mnogo bolj; in sam moram priznati, da zasluži ta lopov vaše preziranje daleko bolj od mene . . . Allah pa mi je naklonil v svoji dobroti in previdnosti orožje — usodno, važno Halilovo skrivnost — ki mu zdrobi glavo tisti trenotek, ko

se mi zazdi, da je nepotreben med živimi. Opazili ste me sami, da se me boji kakor gjaur zastave prerokove — oprostite, ako vas žalim s to primero! Slišali ste, kaj sem mu zagrozil; in ker bi rad preizkusil ostrino meča, ki ga držim nad njegovo glavo, vas prašam, mylady: ali je Halil bej spoštoval moje svarilo, ali ga ni? Ali vam je bil katerikrat nadležen — le količkaj?..."

„Kaj bi storili z njim, ako vam potrdim to vprašanje?" je prašala lady Helena z dozdevno hladnokrvnostjo.

„Jaz — ničesar; a padišah, ki ga ohrani Allah še mnogo let, bi sodil jutri v svoji visoki modrosti, kaj zasluži lopov, ki je bil član zarote zoper njegovo posvečeno življenje!..."

Angležinjo je prešinilo kakor blisk sovraštva; z nečuveno jasnostjo se je obnovil nocojšnji prizor v njenem spominu.

Mari bi storila krivo, ako bi ga kaznovala s smrtjo — njega, ki ji je hotel prizadejati največje ponižanje, ki more zadeti svobodno, ponosno žensko, in jo osramotiti vpričo svojih slug? Gotovo ne! Toda lady Helena je bila po svojih prednikih-diplomatih očividno podedovala dragoceno spoznanje: ako hočeš uničiti enega izmed dveh neprijateljev, ki se sovražita med seboj — prizanesi drugemu, da bo tvoj zaveznik iz lastnega nagiba!... V tisti kratki sekundi med vprašanjem in odgovorom ji je prišlo na um, da je Halil bej, v svesti si Arnavtove opasnosti, Aliju

Kemalu morda še nevarnejši kakor ta njemu in da utegne napeti tudi on vse sile, samo da se iznebi zakletega sovražnika.

„Če se izpolni moja slutnja kmalu, škodim sebi in Jerici, ako ga izročim pogubi!“ je zaključila sama pri sebi ter dodala glasno: „Narobe; priznati moram, da je bil vselej zelo obziren in ljubezniv...“

„Ženska!“ je zamrmral Arnavt zaničljivo. „Kakor da vam ne vidim v srce... Laž se skriva za vašimi besedami!“

„Molčite!“ je vzkipela Helena ponosno. „Prav imate — če hočete reči, da zaradi vas ni vredno lagati!“

Arnavt je zardel v temi ter zaškripal z zobmi.

„Še nekaj vas poprašam,“ je izpregovoril po daljšem premolku. „Kdo so bili ljudje, ki so vlomili v Halilovo hišo?“

„Ne poznam jih...“ je izjavila lady negotovo.

„In vendar ste hoteli oditi z njimi, čeprav vas niso silili?“ je zategnil Ali Kemal porogljivo. „Povejte, mylady — kdo so bili?“

„Ne vem.“

„Vidim, da ni dobiti resnice iz vas; in lahko si mislim, kaj mi hočete zamolčati... Hvala, mylady; zdaj me lahko sovražite dalje — zakaj vidi se mi, da vas spet dolgo ne bom nadlegoval. Toda,“ je kriknil z nenadnim srdom, „ne vdajajte se praznim nadam. Skipetar drži, kar je zagrabil! Oteli bi vas radi... oteli, hahaha!...“

Divje se je stresel njegov smeh nad gladino.

Zdajci pa je prisluhnil: oddaljeno pljuskanje vesel mu je bilo udarilo na uho — tako daljno, da ga Jerica in lady Helena niti nista slišali.

„Stoj!“ je velel krmarju po turško. „Kaj slišiš? . . .“

„Veslajo . . .“

„Obrat na desno — v loku nazaj, da jim priplovemo za hrbet!“

Barka se je nagnila in zavila v širokem loku tako, da so naši prijatelji izgubili njeno sled in prispeli pred njo na stambulsko stran. Kajti Ali Kemal ni hotel spopada s sovražnikom, dokler je bil v nevarnosti, da izgubi svoj plen.

Jerica in lady Helena sta čakali z drevenečim srcem, kdaj pristanejo k bregu.

„Ali bova mogli izpustiti znak?“ se je glasilo tesnobno vprašanje, ki je trepetalo v njiju mislih.

Čoln se je bližal obali čim dalje bolj; še par udarcev z veslom — še mimo one jadrnice, ki je molila svoje mrklo okostje v predjutranji mrak . . .

Toda —! Jerica in lady Helena sta komaj zadržali bolesten vzdih.

Barka je zavila k jadrnici in se pritisnila z bokom k njej!

Ali Kemal je zažvižgal.

Nekdo je stopil zgoraj k robu krova; kalna svetilka je vrgla v čoln svojo rdečkasto luč.

„Mustafa!“ je zaklical Arnavt poluglasno.

„Vse v redu,“ se je odzval mož na ladiji.

„Kdaj dvigneš mačka?“

„Samo tebe sem čakal, gospod!“

„Evo nas. Trije smo; ali je moj brat gori? . . .“

„Je, Ali!“ se je oglasila temna postava, ki je stopila tisti hip h kapitanu Mustafi.

„Dajte lestvico!“

Vrvična lestvica je padla v čoln.

„Mylady,“ se je obrnil Ali Kemal k Angležinji, „ako dovolite, vas ponesem na ladijo. Prosil bi vas, da se ne branite, zakaj morje ni plitvo na tem kraju.“

Lady Helena je obrnila glavo strani in dovolila z zaničljivo gesto, polno studa in preziranja, da jo je prijel in splezal z njo na krov. Tam jo je sprejel v svoje varstvo Isa Kemal, krasen širokopleč črnolasec, ki je bil zamenil svojo evropsko nošo za to potovanje z arnavtsko narodno. Ali se je vrnil po Jerico.

„Zdaj si ti na vrsti, košuta, golobičica moja,“ ji je zamrmral spotoma v svojem divjem narečju. „In zdaj si moja — moja si, in nikdar več nikogar drugega!“ . . .

Jerica ga ni razumela, toda čutila je gnevno strast njegovih besed, in zona ji je izpreletela deviške ude v vročem prijemu tega razbojnika.

Žalostno se je ozrla tja proti bregu: vsaj za minuto da bi smela stopiti na

suho! Morda bi našla priliko, da izgubi eno svojih pisemc na tej obali, kjer bo iskal brat s svojimi tovariši gotovo že to jutro njenih sledov ... In plašno, plašno je obrnila pogled v barko; tam je bila pustila svoj list, v nadi, da pride kljub vsemu v prijateljske roke: nemara ga najde čolnar in se polakomi, pa ga odnese na angleško poslaništvo ... Lady Helena ji je bila dejala, da je potem brez skrbi, zakaj on, poročnik Wheeler, bi izvedel nemudoma.

Verige so zaškripale na krmi ...

Jadrnica se je zazibala; črne postave turških mornarjev so se razlezle po jamborih. Veter je potegnil krepkeje in zagnal po Bosporu nebrojno čedo valov.

Ali Kemal je stopil na kraj in vrgel nekaj na barko; zapelo je, kakor mošnja napolnjena z zlatom in srebrom.

„Allah te čuvaj, gospodar!“ so viknili divji glasovi vojnikov.

„Allah z vami! ...“

Barka je zbežala k bregu — jadrnica se je premeknila in jela drčati proti širini.

Jesensko jutro je risalo na vztoku ozko rdečo progo, ki je rastla in rastla in tirala z zlatimi prsti mrakove pred seboj.

Jerica in lady Helena sta videli polurazločno, kako so zlezli Skipetari na suho in odkorakali v mesto; na krovu barke je obsedel raztrgan dolgobradec s fesom na glavi, pušil cigareto in gledal zamišljeno predse — prav tja, kjer je ležalo pisemce ...

Nesrečnici sta se obrnili nehote stran, ker nista hoteli obuditi s tem strmenjem pozornosti razbojniških bratov.

Že je bila jadrnica daleč, daleč od obale. Takrat pa se je ozrla Jerica, in njenemu grlu se je izvil pritajen, pol radosten pol tesnoben vzklik.

Lična motorna ladja je bila pridrevila k bregu; iz nje so poskakale postave, ki jih iz dalje ni mogla več razločiti. Toda skrivnosten glas se je bil dvignil v njenih prsih in zaklical:

„To so rešitelji! To je Ivan, tvoj brat, in Dušan, pobratim njegov . . .“

Angležinja je začutila krčevit pritisk njene roke, obrnila glavo in pogledala; njene velike oči so se zasvetile.

Takrat pa je pristopil Isa Kemal in kriknil kratko, z vso odurnostjo, ki jo je pridobila njegova podedovana arnavtska sirovost za časa dunajskih študij.

„V kajuto! Tu ni kraj za otožno razgledavanje! . . .“

— — — — — — — — — — — — —

Možje na bregu so bili zares naši prijatelji.

Žalost nad smrtjo vrlega Jova jim ni bila vzela trdne volje, ukreniti v tem usodnem trenotku vse, da ohranijo svojo sled.

„Tukaj so se morali izkrcati in nikjer drugod,“ je velel divji Marko, „ — ako so pristali ob stambulski obali.“

Ivanov pogled je sledil zamišljeno beli jadrnici, ki je plula nedaleč od njih.

„Če so pristali ob stambulski obali..." je ponovil zamolklo. „A kdo ve? Koliko je bark po pristanišču! Ali moremo ugeniti, katera je njihova?. . ."

„Iščimo!" je dejal *Dušan odločno*. „Če ostane gospod Kazakov pri mojem bratu — mi ostali hitimo poizvedovat po obrežju; ni vraga, da ne bi našli kakega znamenja! Razdelimo se na dvoje — da bo pri vsaki skupini eden, ki govori nekaj po turško . . . Gospod Wheeler in ti, Mihajlo, pojdita z mano; ti, Ivan, se pridružiš Marku in gospodu Estournellu; četa, ki najde prva kaj, se *vrne nemudoma k našemu čolnu*, kjer je zbirališče, in pošlje enega izmed svojih po ostale . . . Na pot, bratje, in Bog nam daj obilo sreče! . . ."

Mahnili so drug drugemu z roko in se razšli v dve nasprotni smeri na težavno delo.

Bogme, njih naloga ni bila lahka! Mislimo si le jutranje mrgolenje pristaniškega nabrežja, kjer hiti po svojih opravkih na *stotine surovih mornarjev in težakov*, po večini fanatičnih muslimanov — Turkov, ki ne zro ravno prijazno na vsiljive nevernike . . . Kamorkoli so se obrnili naši znanci, povsod jim je odgovarjalo jezno godrnjanje — ako niso našla njih vprašanja sploh gluhih ušes. Mornarji niso bili nikjer in nikoli vljuden narod; prav redkokateri izmed teh carigrajskih pomorščakov je znal *toliko spodobnosti*, da je pogledal tujcem v oči ter odgovoril prijazno:

„Rad bi ti ustregel, effendi, a nisem jih videl, Allah ve, da ne . . ."

In niti njemu niso mogli pogledati v srce, ali laže, ali govori resnico.

Vrhu tega je odhajal čoln za čolnom, in drugi je pristal na njegovem mestu; kaj lahko je bilo mogoče, da je barka, v kateri je priplul Ali Kemal s svojim plenom in svojimi pomagači, že zdavnaj kdo ve kje . . .

Upali so, da najdejo vsaj eno tistih pisemc, ki jih je bila omenila lady Helena, da bodo zaznamovala njuno sled; toda zaman so jim begale oči po pesku in kamenju. Ali je bila pobrala listek tuja roka? Ali se jetnicama niti ni posrečilo, spustiti ga na tla? To je bilo manj verjetno; ženska, ki hoče varati svojega sovražnika, ukani tudi najprebrisanejšega Arnavta . . .

Solnce je lezlo čim dalje više in više; zdaj pa zdaj je pogledal kateri na uro in opomnil tovariše s tesnobo, da se bliža poldanski čas . . . Ni torej čudež, da je našim prijateljem upadalo upanje po tako dolgem in brezuspešnem iskanju.

„Ne bilo bi napačno, ako bi šel poprašat k našemu poslaništvu“, je rekel Dušanu poročnik Wheeler. „Ako sta iztresli takšno pismo in je našlo pot, ki mu je bila namenjena izprva, potem utegne biti že tam; in če ne, najdem morda kako drugo obvestilo, tičoče se lady Helene, katere usoda je zdaj itak tudi Jeričina . . .“

To je govoril v trenotku, ko so se bližali kapitanovi ladjici že tretjikrat, da

poprašajo, ali so imeli tudi ostali tako malo sreče.

V svojo veliko žalost so zagledali od daleč tudi Estournella, Ivana in Marka, ki so se vračali z nasprotne strani, kažoči z mahanjem rok svoj neuspeh in malodušje.

Zdajci pa je obudilo nekaj njihovo pozornost. Ivan se je bil mahoma ustavil in pokazal tovarišema z odločno gesto velik čoln na jadra, ki se je zibal v bližini.

Mahljaj njegove roke je pomenil:

„Ta je in nobeden drugi! . . .“

Dušana in njegova spremljevalca je popadla ena tistih slutenj, ki so tako močne in pravilne, da že v prvem trenotku ne dovoljujejo nikakega dvoma.

„Našli so nekaj!“ je vzkliknil Wheeler.

„Gospodje, požurimo se!“

In vsa trojica je hitela k tovarišem.

Niso se motili! . . . Ivanovo oko je bilo obviselo na črnikasti barki, kakor že parkrat to jutro; nato pa je dejal Marku z veliko gotovostjo:

„Vrag me vzemi, ako jih ni vozil ta falot! . . . Svoj čoln ima natanko tam, kjer je najverjetnejše, da so pristali Arnavti . . . Ko smo dospeli, smo ga še videli, kako je pospravljal jadro in zadrgaval vrvi; a zdaj — poglejta! — zdaj dremlje in kima že vse dopoldne . . . To pomeni, da je imel delo ponoči! . . .“

Svoje mnenje je ponovil tudi Dušanu, ki ga je raztolmačil Wheelerju in Estournellu.

Mihajlo Janković je zmajal z glavo: „Saj ste ga prašali — ali ne? . . .“

„Trikrat!“ je zagodrnjal divji Marko. „Prvikrat ni rekel ničesar, drugikrat je bil sirov, a tretjič, ko sem ga nahrulil pošteno, je razložil sila ponižno, da ni vozil že tri dni žive duše . . . Toda, Bog in bogme, lopov laže — Ivan ima prav! . . .“

Videča vznemirjenje svojih tovarišev, sta bila prihitela tudi Miloš in Kazakov s svojima za silo obvezanima glavama.

„Ali spi, ali ne spi?“ je nadaljeval Ivan svoje ugibanje. „Morda se je samo potuhnil in nas opazuje skrivaj . . .“

Stopil je bliže in napel pogled . . . Zdajci pa se je izpremenil ves njegov obraz; oči so mu zažarele.

„V barko, fantje! . . . Ali vidite list . . . tam poleg njega? . . . Dušan, z menoj!“

Turek je kimal na svoji klopi; poleg njega se je belilo v resnici nekaj drobnega . . . štiriogelno zložen papir, za las podoben onemu, ki so ga bili pobrali na skutarski obali blizu hiše Halil beja!

Kakor dva risa sta skočila Ivan in Dušan v barko, ki se je silno zamajala pod njunimi nogami; in preden se je iztreznil speči Turek in planil kvišku, je držal Ivan papir v svoji roki, dočim ga je kril Dušan pred čolnarjevim napadom.

„Zmaga!“ je vzkliknil naš rojak. „Bratje — sled imamo! V tej barki so se pripeljali! . . . Molči, dušmamin! Marko, povej mu, da ga raztrgam na drobne

kosce. ako pisne le besedico — no, saj veš sam, kaj mu pristoja reči . . .“

Turek se je hotel res razsrditi v prvem trenotku, in veliko vprašanje je, ali se ne bi bil Ivan kopal v valovih Bospora, da je bil sam s presenečenim čolnarjem. Toda pogled na nepričakovane in odločne goste, ki so mahoma napolnili njegovo barko, je pomiril bradača popolnoma. On, ki v prvem hipu ni vedel, ali naj izdere skriti nož, ali naj prikliče tovariše in policijo — ki pa se nerada meša v pristaniške pretepe — je zastokal z glasom jagnjeta, ki si ga sunil z nogo:

„Ali . . . effendije! . . . Kaj pomeni to? Menda vendar nočete žalega meni revežu — kaj? Kam vas naj popeljem, visoki effendije? In zakaj ste mi vzeli ta papir? Dajte ga nazaj — pri Allahu: to je pismo mojega bolnega očeta, in nisem ga še prečital . . .“

„To ni pismo tvojega bolnega očeta, vrli mož,“ se je zasmejal Marko s pretečo dobrodušnostjo in ga potapljal po rami. „Ta list je izgubil moj dobri prijatelj — padišahov oficir, ki si ga vozil nocoj . . . Veš, bratec, iščemo ga v važni zadevi; nekaj nujnega, koristnega mu imamo povedati . . .

„Padišahov oficir? O, milost Allahova! . . . Kje bom vozil padišahove oficirje, jaz nevrednež v svoji lupini? . . .“

„Da, da, tisti, ki si ga vozil! . . .“ je potrdil Dušan, kakor da je rekel čolnar nekaj povsem nasprotnega. „Ali Kemal —

saj ga poznaš. Več mož je bilo z njim in dve ženski. Kaj ne da? Vidiš, da smo njegovi prijatelji! . . .“

V teh besedah je bilo toliko prepričevalne sile, pogledi Marka in Dušana so prodirali Turka tako strogo, da ni mogel tajiti dalje; prekrižal je roke in umolknil v nemi resignaciji.

„Čuj, prijatelj!“ je povzel Dušan prav prijazno. „Sila važno vest imamo za tvojega pasažirja; plačamo te, ako nam poveš, kje ga najdemo . . . in tudi on sam te nagradi bogato! Ali hočeš denarja . . . mnogo denarja? . . .

Čolnarjeve oči so se zasvetile izpod sršečih obrvi.

„Kaj bi ne hotel, effendija! Ali misliš resno? . . .“

„Če ti pravim, da je Ali Kemal moj prijatelj . . .“

„Pa koliko mi daš? . . .“

„Pet funtov, brate; pet funtov v suhem zlatu.“

Turek je zazijal, in se ozrl nehote po svoji barki. Allah, kako bi jo popravil s polovico tega denarja! Bila bi najlepša v celi luki — sami paše in ministri bi se vozili na njej . . . Toda v svoji premetenosti je napravil žalosten obraz in dejal s potrtim glasom:

„Eh, dobri effendija, zdaj vidim, da nisi prijatelj visokega gospoda, ki je počastil moj revni čolniček; ako bi ti bil njegov blagor res pri srcu, bi mi ponudil najmanj petnajst funtov! . . .“

„Deset funtov — ne več, ne manj; ako nisi zadovoljen, povem Aliju Kemalu, da si se branil povedati njegovim prijateljem, kje naj ga iščejo s svojo pomočjo ... povem pa tudi nekomu drugemu — že veš, kaj si storil nedavno!“

Turek je prebledel pod svojo rjavo poltjo: revež je imel težko vest kakor toliko in toliko carigrajskih pomorščakov ... Da so tujci Kemalovi prijatelji, sicer ni verjel; ker pa tudi o nasprotnem ni bil prepričan, se je vdal v svojo usodo in zamomljal:

„Bodi po tvojem, effendija! Vidim, da nočeš moje sreče — toda naj se zgodi volja Allahova ...“

„Kje je torej Ali Kemal? ...“

„Ali ... mari mi ne bi dal prej denarja, effendija? ...“

Prijatelji so se zasmejali; poročnik Wheeler je prašal, kaj pomeni to, in ko je slišal, da govore o denarju, je izvlekel nemudoma rejeno listnico:

„To pot trosim jaz, gospoda ... prosim, priznati morate, da nimam manjše pravice kakor vi.“

Ni se dal zavrniti; Dušan je moral naposled priznati, da ima prav:

„Nočem vas užaliti; a bolje bo, če mu plačam tukaj jaz — midva lahko poračunava pozneje. Ako bi si kujon mislil, da nimam denarja in da mi ga vi ponujate, je zmožen zahtevati dvakrat toliko.“

To rekši se je obrnil k čolnarju:

„Tu imaš pet funtov; pet jih dobiš, ako izvemo, kar hočemo vedeti. In zdaj govori!“

„Vse je tako, kakor si rekel, effendija. Oficirja in več drugih sem vozil snoči v Skutari: ko smo se vrnili, so imeli dve ženski s seboj. Izkrcal sem jih tukaj zarana, ko se je delal dan.“

„Kje tukaj? Povej jasneje; ali so šli v mesto?“

„Niso šli; odpeljali so se dalje.“

„Kako se bodo peljali — če si jih izkrcal!“

„Odpeljali so se na ‚Hanumi‘ . . .“ je dejal čolnar. „Presedli so.“

„Kaj je ‚Hanuma‘? . . . Kam vozi?“

„Jadrnica je; v Solun vozi.“

„V Solun!“ je zaškripal Dušan. Torej se bomo zopet lovili!“ je zamrmral polglasno.

„Koliko časa potrebuje do Soluna takšna Hanuma?“

„Allah znaj to, effendi; jaz na svoji barki si nisem upal še nikoli tako daleč. Ih tudi ladije so različne . . . vetrovi niso vedno enako naklonjeni mornarju . . . Vse je v roki božji, effendi.“

Naši prijatelji so uvideli, da je povedal Turek vse, kar more in kar hoče: orientalci imajo svojo trmoglavo stran, ki je neomajnejša od granitne stene. Je pa tudi odveč, siliti v človeka, ki ne mara ali ne ve več govoriti; saj je jasno, da te nalaže, ako mu ne daš miru.

Dušan je torej izročil čolnarju še ostalih pet funtov, ki jih je spravil vrli vernik preroka s cvetočimi besedami zahvale in neštetimi pokloni.

Nato so sedli v svoj motorni čolnič in dospeli kmalu na krov gostoljubne „Victory", kjer so se šele zavedeli, da niti najpožrtvovalnejša skrb in vdanost do bližnjega ne more zaglušiti osnovne melodije v človeški naturi: gladu...

„Ako so jo popihali lopovi z jadrnico, imate itak dovolj časa, da jih prehitite z brzoparnikom," je menil pri obedu kapitan, ko je zadostno pohvalil hrabrost zavezniške čete v pretekli noči ter se nasmejal neprostovoljni kopeli poročnika Wheelerja in Jankovića.

„Mislili smo na to," je odgovoril Dušan. „Zato tudi nismo iskali mesta na navadni ladiji, kakršne odhajajo skoraj uro za uro. Takoj zdaj pa bi pogledal za ugodno priliko — ako se hoče gospod poročnik potruditi z menoj. Ostali," se je obrnil k tovarišem, „naj bi med tem rajši odpočili."

„All right!" je dejal kapitan. „Z brzoparnikom jih prehitite vsekakor. Toda če se izkrcajo pred Solunom?"

Vsi so se turobno spogledali.

Nihče še ni bil mislil na to možnost.

Zdajci pa je planil poročnik kvišku in se udaril s pestjo po čelu...

XVIII.

Lopov, Italijan in Nemec.

Ne, Halila beja ni bilo tako lahko poraziti! Poznal je svojo vrednost in se spoštoval, kakor se spoštuje zver, ki ve, da je redka v svoji popolnosti. On ni hotel, da bi triumfiral nad njim Ali Kemal, ta sirovi, neokretni Arnavt; zavedaje se, da izgubiti zdaj itak nima več mnogo, pridobiti pa vse, je sklenil sprejeti borbo na življenje in smrt, pa če bi ga stala še toliko žrtev in truda.

„Hahaha! Počakajmo malo ... samo toliko časa, da pride nekdo in me osvobodi!“ si je dejal, ko se je prebudil iz nezavesti sredi svojih mrtvih in ranjenih služabnikov. „Samo če me ni zatožila Angležinja ... in ako me je, če ni Ali Kemal izvršil svoje grožnje! ... Če jo je izvršil, sem izgubljen, seveda — ali pa tudi ne! ... Če pa je ni, pogineš ti, Arnavt, ne Halil bej! Glavo stavim, da pismo, ki me izdaja v očeh tvojega bedastega padišaha ... naj ga snedo črvi živega! ... ni shranjeno v drugih rokah. Kdo bi dal od sebe tako dragocenost — orodje maščevanja za Zorko Popovićevo? Ej, Ali Kemal, kadar se sklone moj odposlanec, orodje mojega srda, nad tvojim krvavim truplom, takrat izdere iz tvojih nedrij natanko tisti list, ki me hočeš enkrat uničiti z njim! ... In če me vse ne vara, mi bosta pomagala pri tem delu

ravno ona lopova, ki sem ju dal zapreti... Ej, vraga, fino sem napravil to! Zakaj ne bi prišel jaz ravno tako ceno do lepe tujke, kakor ona dva? ... Ah, sile peklenske — tudi njo ti vzamem, prekleti Skipetar; brez nje mi ni živeti ... Kakor ogenj mi je v krvi ta sladka živalica ... kakor žerjavica me skeli v glavi njen obraz ... Lopova pa — kako jima je že ime? — von Schratten in Birbantini, bosta rada pripravljena, ako le slišita, da se jima obeta mnogo višja nagrada, nego je bila prva, ki sem ju hotel ogoljufati zanjo ... Za dobiček pozabi človek marsikaj; celo Ali Kemal bi prodal svojo osveto za kako ogromno, neizmerno korist ... Samo to je zlo, ker ves svet ne premore dovolj zlata, da bi odtehtalo sovraštvo Arnavta!"

Ostal je zvest svojemu sklepu.

Že okrog devete ure zjutraj je stopil v ječo, kjer sta čakala rešitve von Schratten in Birbantini. Ker je bila celica temna, mu je sledil grdook čuvaj s svetiljko; postavil jo je v kot, poklonil se visokemu gospodu in izginil kakor senca.

Lopovoma so se zasvetile oči v divjem gnevu; Halil bej je začutil:

„Zdaj ... zdaj planeta name! ..."

Toda bil je star lisjak; prehitel ju je z ljubeznivim, naravnost očetovskim smehljajem:

„Kako se počutita, gospoda? Ali sta spala dobro? Upam, da vaju ni preveč užalostilo to malo presenečenje, ki sem vama ga moral pripraviti ..."

„Lepo presenečenje je bilo to, ekscelenca!“ je siknil von Schratten srdito. „Vsaka reč ima svoje meje — tudi vaša presenečenja . . .“

„Maledetto!“ je zagodrnjal Birbantini. „Radoveden sem, kdaj naju mislite izpustiti iz te luknje!“

„Kako kdaj, prijatelja? To se razume, da nemudoma!“ se je zasmejal bej z glasom, ki ni puščal niti majhnega dvoma o iskrenosti njegovih namenov. „Še enkrat — oprostita mi. Osebna varnost mi je bila povod, ravnati tako proti vama. Dobil sem namreč anonimno pismo, da me namerjata dva zločinca zvijačno umoriti . . . isti dan in ob isti uri, kakor je bila določena za naš sestanek . . . Če pomislite, kako žalostne razmere ima Carigrad v izvestnih pogledih, mi ne moreta zameriti, ako je padel moj sum, za katerega vaju prosim zdaj odpuščanja, tudi na vaju. No, moj prijatelj, njegova ekscelenca policijski minister, se je vneto pozanimal za to skrivnostno zadevo, in — Allah bodi zahvaljen! — pravi krivci so to uro že v rokah pravice!“

S pretečim glasom je izgovoril te besede, pokimal z glavo radostno presenečenima pustolovcema in dodal:

„Preostane torej pred vsem ureditev naših računov — kaj ne, draga moja?“

Von Schratten in Birbantini sta se namuznila: denar . . . svetli, rumeni zlatniki . . . in, hudirja — „draga moja“ iz

ust visokega dostojanstvenika, to se ne sliši vsak dan!

„Sramotite naju s svojimi opravičbami, ekscelenca", je odgovoril krepostni Nemec z gladko prilizljenostjo. „Verjemite, da sva celo srečna, ako vas je moglo najino kratko jetništvo pomiriti nad strašno nevarnostjo, ki vam je pretila . . ."

„Namenil sem se tudi, da vaju odškodujem za to", je rekel Halil bej dobrohotno, izročaje jima zavitek bankovcev. „Rad bi popravil, kar je v moji moči; zato sprejmita tukaj vsak po petindvajset funtov preko dogovorjene svote."

To rekši jima je podal dva valjca v papirju, katerih teža je pričala, da sta polna rumenjakov.

„To je kneževsko, ekscelenca!" je vzkliknil Birbantini, dočim je izginil valjec v njegovem nikdar sitem žepu. „Kako naj se vam zahvaliva!"

„Narobe! Jaz se bom moral zahvaliti vama, ako mi obljubita svoje zavezništvo v neki diskretni in — zelo, zelo važni stvari . . . Kar se tiče odškodovanja za vajin trud, vama povem samo to, da bosta brez skrbi za vse življenje, ako se nam posreči namen . . . Ali — tu se vendar ne moremo razgovarjati dovolj udobno; ukazal sem pripraviti obed... samo za nas tri... in če smem povabiti gospoda —"

To se razume, da nista odklonila njegovega vabila! Srce lopova je precej različno od srca poštenih ljudi — želodec pa je želodec, in kdor je presedel skoro štiri-

indvajset ur v hotelu pri „Turški pravici", ta se ne vrne v zlato svobodo brez apetita!

Ponosno sta odkorakala s Halilom po mrklih hodnikih in sedla na ulici v njegovo kočijo.

Halil bej je imel v Štambulu sijajno hišo, kamor je peljal svoja dična in vredna tovariša. Von Schratten in Birbantini sta izbuljila oči, ko sta zagledala mizo, obloženo z vsemi dobrotami, kar jih le more zasanjati domišljija rafiniranega dobrojedca. Manjkalo tudi ni šampanjca in drugih finih vin, ki niso izgrešila svojega učinka. Halil bej se je pokazal trdnega pivca — zakaj prepoved Mohamedova ga je brigala prav tako malo kakor večino premožnih Turkov današnjega časa. In tako se je razvil po bogatem obedu živahen, poluglasen razgovor ob polnih kozarcih; razgaljene Tunežanke, ki so stregle vrli trojici, je bil poslal gospodar iz sobe — ostali so popolnoma sami.

In porajala se je točka za točko Halilovega načrta, kako uničiti Alija Kemala in mu ugrabiti Jerico, ki jo je bil odvedel zvijačno iz njegove ljubavne ječe v Skutariju . . .

Nemec in Italijan sta pokazala svojo bistroumnost z mnogimi dobrimi nasveti, izmed katerih so bili mnogi tako sijajni, da je bej radovoljno povišal ponudeno nagrado. Njiju oči so gorele ob vabljivih slikah, ki so jima igrale v domišljiji spričo Halilovih obetov: bogastvo... kupi zlata...

in častne službe v upravi otomanskega cesarstva ... službe, v katerih je tako lahko krasti in kopičiti zlato! ...

Kaj so se pogodili, izvemo pozneje, med burnimi usodami, ki čakajo junakov naše povesti na drugem pozorišču ...

— — — — — — — — — — — — —

Halil bej je odslovil pajdaša s sladko prijaznostjo.

Nekoliko meglenih oči sta se odpravila svojo pot — kam drugam, kakor proti Galati, gostoljubni vsem sličnim izvržkom človeštva! ...

Spotoma pa se je zdajci ustavil Birbantini in pomežiknil tovarišu, rekoč:

„Ali verjameš beju, Tedesco?“

„Kaj?“

„To, da naju je dal le pomotoma zapreti.“

„Oh, verflucht! Ali me imaš za takšnega norca? Ako ne bi bil prišel tisti duhoviti razbojnik, ki mu pravijo Ali Kemal, bi gnila v svoji temnici nemara do smrtne ure ... Morda bi naju mazilili zdajle z bastonado — ako nama ne bi celo zavdali! ...“

„Benissimo! Vidim, da nisi tako bedast, kakor navadno tvoji compatrioti ... In kaj praviš: ali ne bi v izpremembo tudi midva ogoljufala Halila beja? ...“

„Versteht sich — to se razume! A biti morava poštena, dokler nama ne odšteje tisočakov, ki nama jih je obljubil: To pot se ne dava plačati tako po ceni — s prenočiščem v smradljivi luknji ...“

„Diavolo! In med tem hočeva premišljati neprestano, kako ga ukaniva... Izkoristiva ga, in potem pogubiva midva njega. Saj nisva tako neumna! Ako ga pustiva živega, kadar naju ne bo več potreboval, sva obsojena v smrt; preveč njegovih skrivnosti poznava zdaj..."

„Prav imaš, kreuzdonnerwetter! Tiste službe, ki nama jih je obljubljal, si kar izbijva iz glave... Saj imava itak dovolj masla na glavi, da bi naju celo v Turčiji našla pravica..."

„Pravica sem, pravica tja! Ona naju ne najde — tega se ne bojim... Da naju le ne bi našel tisti maledetto... Slovenec, ki si mu prodal sestro, in njegovi tovariši! To morajo biti vražji ljudje, von Schratten... Po notah naju bo zlodej jemal, če ostaneta Srb in Slovenec drug drugemu zvesta!"

Med takimi razgovori sta dospela pred hišo, kjer je stanoval von Schratten in kjer je Olimpia Montebello stražila Pygurisa, meneča, da sedita sovražnika še pod ključem...

— — — — — — — — — — — — —

Halil bej je čakal med tem v upu in strahu.

Proti večeru sta se mu vrnila dva poizvednika. Prvi je prinesel novico, da si je izprosil Ali Kemal dopust za nedoločen čas in da je odpotoval najbrže v svoj domači kraj... v domovino Zorke Popovićeve.

Drugi poizvednik je bil obhodil vse kraje, koder se je oglašal gospodar po na-

vadi; bil je tudi v Skutariju, kjer so zanesljivi služabniki, poslani v naglici iz Štambula, odstranjevali sledove sinočnjih dogodkov.

„Kaj je novega, Mustafa?“ je zaklical Halil bej na pragu, ko se je pojavil zvesti sluga. „Ali me je kdo iskal? Govori!“

„Nihče vas ni iskal, velemožni gospodar... Nihče ni popraševal za vami — vse je, kakor po navadi.“

Moral je biti vajen takih potov, kakor vsi sluge turških mogotcev pod režimom Abdula Hamida; zakaj žarek tajnega umevanja se je zasvetil ob tem odgovoru izpod njegovih košatih obrvi.

„Tako?“ je zategnil Halil z radostno drhtečim glasom. „In... ali ni bilo videti nobenih sumljivih lic? Ljudi, ki bi postopali okrog in opazovali — saj me razumeš!...“

„Nikogar, gospodar! Verjemite staremu Mustafi — varni ste kakor v materinem naročju...“

Halilov obraz se je zjasnil popolnoma.

„Vrlo, Mustafa, vrlo! Zadovoljen sem s teboj... Evo ti za tvojo zvesto službo — in od jutri dalje si oskrbnik moje hiše v Skutariju... Idi zdaj!“

Jedva sam, je skočil bej pokoncu in se vzravnal tako čilo in prožno, kakor da se je pomladil zdajci za dvajset let.

„Hej, nismo še izgubljeni!“ je vzkliknil poluglasno. „Hvala ti, Ali Kemal, za tvoje velikodušje: pozabil si me izdati... izročiti me pravici padišahovi... Ne! Daroval

si mi velikodušno še par tednov, par mesecev — par let morebiti — da trpim med tem toliko bolj in umrem tisočkrat od strahu in trepeta, preden me zadrgnejo sultanovi krvniki. Toda pazi, Skipetar, da ne obrnem tega odloga v tvojo lastno pogubo! ... Hahaha! Če pomislim, kako boš ležal zdrobljen, uničen in poražen v svoji razbojniški krvi — na tvojem maščevalnem srcu pa bo stal Halil bej — zmagovalec! ... In tudi vidva, kreaturi ... von Schratten in Birbantini ... tudi na vaju pride vrsta! Eh, spoznal sem vaju po lopovskih očeh, da me mislita ukaniti in prevzeti ulogo Alija Kemala, kakor hitro vama odštejem plačilo ... Ne, ne — vidva ne bosta osleparila tako izkušenega lisjaka: ura, ko pade Ali Kemal, je tudi ura vajinega pogina. Izrabim vaju in vaju uničim, kakor stare človek nevarnega gada; moje skrivnosti so preveč opasne, da bi vaju pustil živeti! ..."

Stopil je parkrat sem in tja po mehkih preprogah, ki so požirale glas korakov.

„Da, da; sam pojdem za Skipetarom. Potrebno je to, da vodim vse, kar se ukrene proti njemu ... potrebno, da zdrobim Nemca in Italijana v pravem trenotku. Toda paziti bo treba, da se ne pojavijo mahoma tudi satanski tujci, ki so me napadli sinoči ... Kdo ve, kaj so hoteli? Razbojniki niso: nihče se ni doteknil mojega imetja. Ali so prišli po lady Heleno? Ali iščejo tujko, s katero sem hotel nasladiti svoje srce? ... Če je to, potem se lahko sre-

čamo na lovu, ako najdejo tudi oni Kemalovo sled. Čuvaj se, Halil bej! . . .“

Premeteno se smehljaje je pozvonil služinčadi in ukazal pripraviti vse potrebno za daljšo pot.

Sluge so se čudili, ker je izločil vse udobnosti, ki jih je zahtevala drugače njegova razvajenost, in velel pripraviti skromno prtljago — približno takšno, kakršno si nabavi oficir, preden odrine na vojni pohod . . .

Halil bej pa se je čutil vsega prerojenega in mislil na stare čase, ko so se lesketala skalna brda okrog Kosovega polja v bliskih pušk in je veter raznašal ostri vonj smodnikovega dima . . .

„Borba je življenje!“ je mrmral sam pri sebi: „Od časa do časa se mora človek pomeriti z nasprotnikom, drugače mu segnije duša v prsih. Vse druge radosti pridejo šele za to sladkostjo . . .“

XIX.

Slovo od Carigrada.

„No, kakšno idejo ima naš bistroumni Wheeler?“ je prašal kapitan Johnson in se naslonil nazaj, radovedno zroč na poročnika, kakor vsi ostali.

„Že prej bi bil moral misliti na to,“ je zamrmral mladi Angležin vrgel svojo kratko pipico na mizo.

„Na kaj?“ je dejal kapitan.

„Na Browna . . .“

Brown je bilo ime mladega ameriškega milijonarja, ki se je bil med udobnostmi velikanskega očetovega bogastva že zdavnaj naveličal življenja; vozil se je na lastni razkošni jahti iz kraja v kraj in se oziral zehaje za novimi vtiski, da bi vzdramil z njimi svojo otožno naveličanost vseh posvetnih reči. Bil je Wheelerjev znanec že nekaj let, izza časa svojega bivanja na Angleškem, in šele nedavno je pogostil ves trojni sporazum na svoji jahti, ki se je zibala baš takrat v carigrajskem pristanu.

„Na Browna!“ je ponovil Estournelle. „In na njegovo jahto?. . . Nom de Dieu, to ni slaba misel! Samo če bo hotel . . .“

„Čort vozmí!“ je zagodel Kazakov. „Brown hoče vse, makar če mu predlagaš, naj se postavi na glavo — samo, da je nekaj novega in nezaslišanega . . .“

„To bi bilo izborno,“ se je oglasil Dušan. „Ako hoče mister Brown, bi lahko sledili Arnavtu na njegovi jahti. Mislim pa, da bi bilo vseeno dobro, ako se razdelimo. Polovica z jahto — polovica z brzoparnikom; zakaj gotovo je, da bo izkušal razbojnik izbrisati svojo sled prav rafinirano. Ako ga preganjamo v dveh skupinah, nam je uspeh dvakrat gotovejši.“

Po kratkem preudarku so pritrdili vsi; Wheeler in Estournelle sta se odpravila nemudoma k Brownu.

Ivanu in Dušanu je ostalo med tem še eno opravilo: poiskati Olimpijo Montebello in jo obvestiti, da je konec njene

straže. Vzela sta divjega Marka s seboj hitela brez odloga še enkrat — poslednjikrat! — v globino Galate in poiskala hišo, na pragu katere bi se bila srečala z Jerico že prvi dan, da ju je vodila naklonjenejša usoda.

Čudna slutnja ju je popadla takoj, ko so se odprla črnikasta vrata. Vratarjev pogled ni bil nikoli tako oster in zlokoben kakor nocoj.

„Lepa Olimpija je odpotovala," je odgovoril bradač na njuno vprašanje. „Ni je več v tej hiši . . ."

„Kam je odpotovala? To ni mogoče"...

Turek je skomizgnil z rameni.

„Allah edini ve, kam jo je napotila njegova volja."

„Ali ni naročila ničesar."

„Ničesar ni naročila, efendim."

„Pa je že dolgo, odkar je šla."

„Dobro uro utegne biti . . ."

V Dušanovih očeh se je zasvetil dvom.

„Pelji naju v njeno sobo," je ukazal.

„Ne morem effendija," je zamrmral vratar. „To zdaj ni več njena soba."

„Tu imaš zlatnik in vodi naju. Drugače se vrneva s policijo. Razumeš? . . ."

Turek se je zdrznil ob besedi policija: kakor so nezanesljivi turški zaptije, vendar se jim primeri včasi, da primejo prave ptičke. Obotavljaje je torej sprejel zlatnik, spremil tujce navzgor in odklenil Olimpijino sobo.

Bila je prazna in — kar se je zazdelo Dušanu najbolj sumljivo — v najlepšem

redu. Sicer razmetana postelja je bila očividno pravkar postlana, opečnata tla — pomita; vlaga je še puhtela od njih. Vse, kar je imela Italijanka obleke in predmetov za vsakdanjo rabo, je bilo izginilo.

Vratar je stal pri oknu, obrnjen s hrbtom proti steni.

„Vidiš, effendija, da je ni več!“ je dejal ravnodušno in zaspano.

Ivan in Dušan sta se spogledala.

Nejasna, toda ogromna sumnja je bila v pogledu obeh; ozrla sta se na divjega Marka — tudi on je zrl nekam zamišljeno in zagonetno.

„Pojdimo!“ je rekel Dušan nazadnje. „Vrag vedi, kaj tiči za tem izginjenjem ... a mi nimamo časa, da bi jo iskali.“

„Prav imaš, Dušane,“ je zamrmral Marko po srbsko. „Pozneje ti povem, kaj mislim jaz ...“

Turek jih je spremil spoštljivo kakor prej in zaklenil hišna vrata za njimi.

Molče so korakali nazaj proti pristanišču.

„Čuj, Dušane,“ se je oglasil divji Marko skrivnostno, ko so drčali ob godbi motorja proti ponosni „Victory“. „Jaz vem, kaj se je zgodilo z Italijanko.“

„Ti veš? Jaz slutim samo ...“

„Jaz pa vem za gotovo. Ali si videl vratarja, kako se je tiščal k tisti steni, na levo od okna? ...“

„Videl ... Pa kaj pomeni to?“

„Nisem ti hotel povedati, da ne bi gubili časa. Zdaj ji itak ne moremo več

pomagati, ali ne? In prvo je, da rešimo, kar smo prišli reševat; mudi se nam dalje . . .“

„Za Boga — govori vendar!“ je vzkliknil Dušan razburjeno.

„Ali mi obljubiš . . .“

„Obljubim; saj vidiš sam, da ni časa. In če se ji je zgodilo kaj, je že prepozno. Brez skrbi bodi — samo povej! . . .“

„Na tisti steni je bil brizg krvi, ki ga v naglici nismo opazili; vratar je stopil tja, da ga je zakril s svojim hrbtom. Saj si videl, kako je prebledel pod svojo rjavo kožo.“

„Torej meniš tudi ti, da so jo umorili?“

„Umorili so jo; zaklali kakor ovco . . . Krvi je bilo vse polno; zato so postlali sobo in pomili tla. V zraku je bil še duh po krvi; poznam ta duh . . .“

Prijatelja sta se zdrznila; groza ju je prešinila do mozga, ko sta poslušala to mirno razlaganje.

„Nesrečnica! . . .“ je vzdihnil Ivan z globokim sočutjem.

„Takšen konec ni redek v življenju teh ubogih žensk,“ je zamrmral Ivan turobno. „Bog ve, da se mi smili; v dnu svojega srca je bila vendar dobro bitje . . . Da ni krenila na to temno pot — kako lahko bi bila osrečila sebe in moža, ki bi ji bil tovariš v življenju! Ah, brate, strašna je usoda . . .“

Čolnič se je stisnil k mogočni ladiji kakor mladič k dorasli materi.

„Telegrami so tu — telegrami!“ jih je pozdravil kapitan na krovu. „Za gospoda Javornika ... Za gospoda Jurišića ...“

Z drhtečimi rokami sta sprejela prijatelja sleherni svojo brzojavko.

„Od doma!...“ je šepnil Ivan, raztrgal omot in čital ...

Takoj po burni galatski noči mu je bilo prišlo na um, koliko več nevarnosti si predstavlja okrog njega oče, ki leži doma, in kako težko mu je čakati prve novice o sinu in o uspehu njegovega iskanja ... o usodi ljubljene, nesrečne hčere! Zato mu je brzojavil nemudoma:

„Zdrav — z dobrimi prijatelji — sled najdena — uspeh gotov ...“

Kaj mu je hotel sporočiti drugega? Ali je *smel prevzeti odgovornost* za to, da postane tudi ubogi, težko bolni, pod težo svoje sokrivde zrušeni oče deležen strašne negotovosti, ki je trla takrat še njega samega? Morda bi ga bil umoril, ako bi mu bil *sporočil resnico*, kakršna se mu je videla še tisti dan ...

In danes je imel odgovor:

„Bog daj uspeha kmalu ... Meni bolje — Kadar prideta, bom zdrav ... Poročaj vse ...“

Očividno je bilo, da je stari Javornik odgovoril, preden se je sinova brzojavka ogrela v njegovih rokah. Mehkoba je napolnila Ivanovo srce, ko je pomislil na starčevo radost nad dobro novico in na hrepenenje, ki mu ga je morala biti duša

polna, da je — on, ki piše tako nerad in tako rad prikriva svoja čustva s tisto strogo kmetsko sramežljivostjo — brzojavil tako naglo in odkrito:

„Kadar prideta, bom zdrav . . .“

Z vlažnimi očmi je podal brzojavko Dušanu, ki mu je pomolil svojo.

Ta je bila daljša:

„Pozdravljava vas iskreno . . . vedno z vami . . . poročajte prav pogosto . . . z majko moliva neprestano za vaš uspeh in vašo srečo . . . Poljubi Miloša . . . stisni v mojem imenu roko Ivanu in Jerici . . . kadar jo osvobodite . . . Ljubica.“

Nekaj nežnega, neizmerno sladkega je zaigralo v Ivanovem srcu, ko je čital to ime . . .

„Stisni v mojem imenu roko Ivanu . . .“

Ali nimajo te besede svojega posebnega pomena? Ženska, pa bodi še tako mlada, je premišljena, kadar piše . . . ona tehta besede . . . in kar pove, to hoče povedati . . .

„O Bog!“ je vzkliknil Ivan sam pri sebi. „Ali bi bilo mogoče? Ali je resnica? Ah, potem daj, o Bog, da se izvrši vse po sreči in da vidim kmalu te mile, temne oči! . . .“

Toda tovariši so čakali novic; hoteli so vedeti, kako sta opravila. Naša prijatelja sta morala zakleniti svoja čuvstva v skrito srčno čumnato in poročati o krvavi tragediji, ki je bila nedvojbena gotovost po vsem, kar so videli in pogrešali z divjim Markom v stanovanju Olimpije Montebello.

Vsi so spremljali povest z očividnimi znaki groze in ogorčenja.

„Ali veš, Dušane, kdo je storil to?“ je vzkliknil Miloš nazadnje.

„Kdo drugi kakor Grk, ki se je osvobodil na kak čudežen način! . . .“

„Ne verujem, brate; ali misliš da je Italijanka spala poleg njega? Ne, ne; toda Schratten in Birbantini sta zopet prosta . . .“

„Da,“ je pritrdil Ivan, „tudi jaz menim tako: Halil bej noče opustiti niti plena, niti maščevanja, in ker čuti, da je sam preslab, je osvobodil svoji prevarjeni žrtvi ter se zavezal z njima . . . Proti nam ali proti Arnavtu? Proti nam in njemu? Kdo ve? . . .“

„Najvažnejše bo pač to,“ je dejal Dušan, majaje z glavo, „da so nam lopovi to uro morda že za petami . . . Oh, zakaj nismo prišli sinoči malo prej! Rešilno delo bi bilo opravljeno, in mirno bi si lahko privoščili Schrattena, Birbantinija, Pygurisa, Halila in še Alija Kemala po vrhu . . .“

„Ej, vraga, ne delaj mi skomin, brate!“ je zamrmral divji Marko. „Saj me vidiš, kako že komaj čakam, da mi pridejo v pest. Za zdaj nam ne preostaja drugega, kakor odriniti prej ko mogoče; drugače nas pokoljejo v tem neumnem Carigradu izza hrbta kakor piščance. Kdo se bo gnetel po tem vražjem mestu, kjer ne moreš streljati s puško! In kdo naj jih lovi, ako iztrebijo nas? Glejmo, da jih dohitimo kmalu — bolj na prostem: vsak prst jima odstrelim posebej, Arnavtu in vaji-

nemu Švabi, preden se ju usmilim in ju končam."

„Tako je, čort vozmí!" je potrdil Kazakov s prepričevalnim basom, čeprav ga ni razumel popolnoma.

„Čas bi bil, da se vrneta poročnik in Francoz," je menil Janković. „Drugače zapravimo še današnji dan . . ."

Dušan se je obrnil h kapitanu, ki je pušil svojo pipico in hodil tam okoli:

„Kje se neki mudi Wheeler? Ali se ga še ne nadejate kmalu, gospod kapitan?"..

Kapitan se je zarežal prav široko, zakaj tisti hip sta stopila pred naše junake poročnik in Estournelle.

„Kdaj sva že tu!" je dejal poročnik. „Opravila sva vse, da ni mogoče bolje, in sva pripravila ravnokar vse potrebno za naš bojni pohod. Saj veste, gospodje, da mi še nismo bili uredili prtljage, dočim imate Vi svojo že od včeraj na krovu."

„Mi imamo kaj malo s seboj," se je nasmehnil Dušan.

„Malo," je dejal Estournelle," pa tisto dobro; kakor vojak na pohodu. . . Nom d'un Chien, z vašimi pištolami ne bi dal rad streljati nase; te so preklicano fina roba. . . Samo," je prašal zdajci, „— kaj mislite ukreniti, ako nas zanese podjetje dalje gor v Albanijo ali Makedonijo? Ali Kemal nas pač ne bo čakal z jerbaščkom cvetlic, in bojim se, da vaše pištole tam ne bodo več zadoščale. Tudi mi smo že mislili na to; v Carigradu je vendar laglje kaj dobiti. . . Dobro bo, da se o-

skrbimo s puškami — ako ne bo spotoma kakih težav zaradi njih."

Dušan se je nasmehnil še skrivnostneje:

„Gospodje, zaradi tega bodite brez skrbi — to je Markova briga. On pojde v gozd in požvižga, pa bodo rastle puške iz tal; k drevesu stopi in ga potrese: patrone nam bodo padale v prgišča kakor zrele slive. In — bogme! — če se sklone k tikvi, utrga dražestno majhno bombo."

Njegove besede so govorile resnico; kje je kraj na Balkanu, kjer komita ne bi našel puške, ako jo potrebuje?

„Rajši prašajva midva slavni trojni sporazum, kaj pravi Mr. Brown o svoji jahti," se je oglasil Ivan, ki se mu je zdelo, da raztrga Jeričine ječarje z golimi rokami, samo če jih dohiti o pravem času.

„Mr. Brown je ukazal zakuriti," je dejal poročnik, „ter sporoča slavni jugoslovanski zvezi, da odplovemo tisti hip, ko dospemo na njegovo jahto. Njegovo mnenje je poleg tega, da ni vredno niti pametno, deliti bojno silo; peljemo se vsi z njim, kajti njegova jahta vozi hitreje od vseh brzoparnikov, kar jih plove tačas po Sredozemskem morju."

„To je izborno!" je vzkliknil Ivan. „Toda kaj nam pomaga vsa hitrost Brownove jahte, ako se izkrca Arnavt pred Solunom?"

„To ni verjetno," je dejal kapitan Johnson z gotovostjo. „Kjerkoli se izkrca prej, od nikoder nima v Albanijo tako

ugodne zveze kakor iz Soluna. Njegov prvi cilj je vendar zdaj, da spravi svoj plen — vaši dami — na varno, kakor hitro le more. Vrhu tega pa vam dopušča brzina jahte z lahkoto, dohiteti jadrnico, na kateri se vozi, in jo zasledovati do kraja, kjer stopijo lopovi na kopno. Ali ne?"

„In mi se lahko izkrcamo natanko tam," je menil poročnik. „Ako treba, lahko napademo jadrnico na odprtem morju, kajti čas ni gospodar mistra Browna — nasprotno pa je njegova jahta kaj pripravna za tak namen. Baš prej naju je peljal v dve skriti kajuti, kjer stojita dva prelestna, fina brzostrelna kanončka in gledata vsak na svojo stran — eden naprej, drugi nazaj. Ko sem prašal romantičnega čudaka, čemu si je nabavil ta nenavadni komfort, je odgovoril suho, da *mora biti za vse slučaje . . . Potem pa bi* opozoril gospodo še na nekaj. Vsak premislek nam mora reči, da je nevarnost za dami spotoma na morju prav neverjetna; in če bi jima pretila, potem na morju ni manjša kakor na kopni poti."

Marko, ki se je zanimal zdaj — tik pred odhodom na svoja stara, omiljena bojišča — za vso zadevo še živeje nego v početku, je prašal Ivana, kaj pripoveduje „mokri Anglež", kadar je imenoval Whelerja od sinoči.

„Eh," je vzkliknil skoraj z obžalovanjem, ko je izvedel vsebino razgovora. „Tako pojde vse eno prehitro: prestrežemo jih v Solunu, in konec bo vse lepe stvari.

Ako mislite opraviti tako naglo, ljudje božji, storite mi vsaj ljubav in pustite jih malo dalje gor, da se poigramo z njimi na solncu in vetru!"

Vsi so se zasmejali potrtosti starega junaka; toda Ivan in Dušan sta umolknila takoj, videča skrito roso v Markovih očeh. In spomnila sta se, da ga ne vodi zgolj prijateljstvo do njiju, marveč dolžnost, ki je prva med vsemi, koder utriplje srbska kri: dolžnost, osvetiti pobratimovo smrt.

Tudi Miloš je pogledal žalostno in dejal:

„Ako je v Solunu konec — jaz pojdem z Markom!"

„Tak ne žaluj preveč, ti norče," se je nasmehnil Dušan resnobno, „saj smo vendar vsi obljubili!. . . Odpravimo se torej, prijatelji, in glejmo čimprej, kaj se da storiti."

Običajna angleška resnoba je čisto izginila iz kapitanovih oči, ko je videl, da se mala armada poslavlja od njega in njegove ladije. Prisilil je tovariše, da so stopili z njim v kajuto na kozarec ruma, „privezat si dušo za bodoče dogodke". Obljubiti so mu morali sveto in svečano, da mu pišejo, karkoli se jim pripeti važnejšega.

„Povabil bi vas, da me obiščite, kadar opravite svoje delo," je zaklical s krova, ko so stali v čolnu, „toda kdo ve, kje bom že jaz tedaj s svojo ljubo plavajočo škatljo ‚Victory'. . . Ampak fantje — ako se srečamo še katerikrat . . . goddam, potem

zalijemo svoje srečanje z najboljšo mokroto, kar se je dobi od Vzhodnje do Zapadne Indije!. . .“

Motor je zateptal — bela pena je brizgnila okrog čolna; kapitan Johnson, vrla duša, je postajal čim dalje manjši in manjši. Še dolgo je stal na robu ladije in mahal z roko . . .

— — — — — — — — — — — — —

Pičlo uro nato je odplula Brownova jahta iz Carigrada.

Ostra, mrzla sapa je brila nad morjem — znanilka bližnje zime. Ivan in Dušan sta stala na krovu ter zrla zamišljeno na čarobno mesto, ki jima je bežalo izpred oči. V srcih obeh je trepetala otožna misel:

„Ti mesto krasote — mesto opojnih sanj — mesto zločina in kovarstva . . . ali zagledava še kdaj tvoje zidove, sezidane s krivično prelito krvjo? In če jih vidiva zopet — ali bo takrat storjeno delo rešitve? Ali ti bo moglo srce odpustiti, kar je pretrpelo zaradi tebe, mesto neusmiljenega greha? Kdo ve . . .“

XX.

Ladije v mraku.

Bister je pogled sokola, jasno vidi tiger v noči, toda ni jih na svetu ostrejših oči, kakor so oči zločina. Naši prijatelji so bili pošteni možje, nekateri med njimi sicer vajeni krvavega boja za križ in svobodo proti trinoštvu vernikov Allahovih —

toda vendar pošteni in pravični, nezmožni zlobne nakane zoper življenje in blagor svojega bližnjega. In nikomur izmed njih ni begalo oko po ladijah, ki so jih srečavali, ko se se peljali z Johnsonovim motornim čolnom na Brownovo jahto „Florida".

Če pa bi bilo v njihovih dušah le količkaj tiste tajne bojazni, ki zveri ne da miru ter jo goni v vedni opreznosti sem ter tja po pustinji, in tiste temne sile, ki išče in voha na vsakem koraku le rop in plen — potem bi bili opazili majhno toda naglo ladjico, ki je švignila mimo njih; opazili bi bili dve človeški postavi, ki sta se obrnili sunkoma v drugo stran, ko je ena izmed njiju spoznala v motornem čolnu Dušana in Ivana . . .

Kakor hitro pa se je čoln dovolj oddaljil, je velel ravno tisti izmed obeh, ki se je prej najprvi obrnil stran, čolnarju, naj sledi previdno družbi, ki ga je presenetila s svojim pojavljenjem tako živo in burno . . .

„Donnerwetter!" je zaklel ta človek, videč da je pristal čoln ob krasni jahti, ki se je očividno pripravljala k odhodu. „Fine znance imata vse eno tu v Carigradu, satana. Če to ni jahta kakega kneza ali milijarderja, naj me vzame hudič na mestu, ali pa naj postanem tak osel, da me napravijo za ministra zunanjih zadev . . . Birbantini, slovanska sodrga je že spet na lovu! Paziva zdaj. . ."

„Corpo di bacco! To je veselje za naju in za Halila beja! Za takšno odkritje nama

mora primakniti najmanj vsakemu po dvajset funtov, figliuolo d'un cane."

„Versteht sich — to se razume! . . . Namesto da bi iskala križemsvet, jim bomo zdaj enostavno sledili; zakaj dozdeva se mi močno, da se niso odpravili na pot, ne da bi imeli sigurno sled Alija Kemala in ptičic, ki ju je odpeljal staremu lumpu."

„Misliš?" je zategnil Birbantini. „To se pravi, jaz menim tudi."

„Verdammt, ti Slovani imajo dobre nosove, in česar se oprimejo, tega ne izpuste živi; posebno Srb ti je ptič! Če me kaj ljubiš Birbantini, zahvali Boga z mano vred, da ni na svetu še več teh opankarjev — drugače bi bili že zdavnaj iztrebili naš deutsches Volk, kakor je velik in mogočen . . ."

„Prava škoda," je zamrmral Italijan sovražno.

„Kaj godeš, mačkojedec?"

„Hotel sem reči, da morava nemudoma k beju . . . Kako je ime jahti, ah — Florida! Tega ne smemo pozabiti . . ."

„Res je. Še nocoj moramo za njimi — samo, če nam ta čas ne uidejo."

„Impossibile! To ni mogoče . . ." je dejal Italijan z veliko sigurnostjo.

„Ni mogoče?" je zategnil von Schratten, ki se ni mogel ubraniti občudovanja ob pogledu na vitko telo „Floride", pričajoče v vseh svojih posameznostih o hitrosti in moči. „Glavo stavim, da ne dobiš v vsem carigrajskem pristanišču bolj nagle

ladije kakor se zdi tale. Kako boš lovil konja z juncem?"

„Hehehe! Pozna se ti, da ne misliš dalje, kakor seže nemška pamet ali pa oslov glas. Mari ne veš, da so ožine zaprte po solnčnem vzhodu? Strel iz topa naznani, da ne sme nobena ladija več skoz — in če bi katera poizkusíla, bi jo dohitele kaj naglo granate s Kale Sultanié..."

„Misliš torej. . ."

„Mislim, da se vidimo v Galipolju. Ako je Halil bej voljan odriniti še nocoj, si lahko ogledamo vso družbo jutri zarana, ko se dvigne prva zarja nad to prelepo sultanovo deželo. . ."

„Donnerwetter — to bi bilo krasno! Zakaj reči moram, da mi je ljubše, če obdrživa sled in dokončava nalogo Halila beja ter najino lastno čim preje . . . ne pa preveč na samem kje, v balkanskih gorah."

Dična zaveznika, ki sta se bila dala med tem zapeljati k obrežju, sta skočila na suho.

Ko sta se ozrla zadnjikrat, sta videla pluti „Florido" lagotno in ponosno iz pristanišča.

— — — — — — — — — — — —

Mračilo se je.

Hej, kako je bežala „Florida" po Bosporu v *krvavo zarjo, ki se je dvigala* na zahodu od Carigrada! Že zdavnaj je bilo utonilo mesto padišahovo s svojimi kupolami, minareti in krasnimi bregovi v morju... izgubilo se v žarkem, izprva zlatem, nato čim dalje bolj škrlatastem les-

ketanju, ki je šlo od zapadne proti vztočni strani.

En sam plamen je bilo nebo — eno samo razbeljeno steklo gladina . . .

Veter je bil odjenjal popolnoma; toda ameriški prapor na „Floridi“ je vihral ponosno od naglice, s katero je rezala ladija vodo in zrak.

Pluli so po globokem zalivu Bujuk-Čekmedže, v ozadju katerega se vleče veliki starorimski most na obokih tja do Silivrije in njenih štrlečih razvalin silne bizantinske trdnjave. Mimo — mimo s polno paro!...

V dalji se je pokazalo živahno trgovsko mesto Rodosto, zasmejalo se skozi somrak in izginilo v koprenah noči, ki se je naglo zgostila nad morjem.

In ko je sičala jahta mimo oddaljenega Marmarskega otoka, je sijala okrog nje svetla mesečna noč, iz katere se je bližalo po obeh straneh daljno obrežje, temni megli podobno, ki se strinja od obzorja.

Ladija je plula v Dardanelski rokav — bližala se je Galipolju.

Vsa naša družba Mr. Brownom vred je stala na palubi; zdelo se je, da razgledujejo ta krasni večer — v resnici pa jih je vznemirjalo samo vprašanje:

„Kje je ‚Hanuma‘? Kje je jadrnica, na kateri se vozi Arnavt in tira Jerico in lady Heleno v negotovo, morebiti strašno usodo? . . .“

Edini Marko je zdržal na mestu. Slonel je nepremično nad krmo in strmel tja

v daljavo, kjer je počivalo v mokri globini drago truplo pobratima . . .

Mihajlo Janković je prestopal daleč od ostalih; po razburjenjih sinočnje noči in današnjega dne ter v bajnem čaru tega jesenskega večera ga je prijemalo tem huje temno, blazno čuvstvo, ki ga ni bil razodel še nikomur — čuvstvo, ki se je zavedal vse njegove paleče sile šele, odkar se je bil seznanil z Ivanom — odkar je videl sladko zadrego med njim in Ljubico — odkar je pustil domači Belgrad za seboj . . .

Ivan, Miloš in Estournelle so stali okrog Browna, ki se je naslanjal s cigareto med zobmi na poveljniškem mostičku in gledal okrog sebe kakor majhen kralj.

Bil je še mlad mož — komaj trideset let — in nenavadno lepe, krepke postave. Velika moč se je izražala v potezah njegovega obraza in v vsem njegovem vitkem stasu, ki ni pričal, da bi si bil ogrenil veselje do življenja z mehkužno razuzdanostjo. Že od prvega trenotka je bil ta človek našim prijateljem zagonetka, ki je postala še skrivnostnejša vsakikrat, kadar so ujeli v njegovem očesu kratek blisk, podoben blaznemu odsvitu skrite, neizmerne bridkosti.

V njegovem vedenju ni bilo tiste odurne prevzetnosti denarnih magnatov. Poznalo se mu je pač na sleherni gesti in vsaki besedi, da ve, kaj premore z zlatom, ki mu ga je vrgla usoda v zibelko, toda razgovarjal se je kakor naboljši prijatelj.

Ako je stala med njim in sobesedniki vendarle tajna, neprodirna stena, je bila to pred vsem tujost, ki loči vse ljudi v začetku njihovega znanja, in nemara tudi misel Browna samega, da vidijo ti možje v njem, modernem Krezu, nekaj nesvojega, bajeslovnega, na tihem oholega — človeka, ki jih morda prezira v dnu svoje duše.

Zato je tudi nenadoma presekal razgovor, ki se je vršil v par jezikih — Mr. Brown je lomil vsakega nekoliko — večinoma pa angleško: Estournelle je govoril prav dobro in tolmačil tovarišema Brownove in Brownu njune opazke.

Prekinil je razgovor in dejal na vsem lepem:

„Eno bi vas prosil, gospodje: ako ostanemo kaj časa skupaj — ne glejte v meni lastnika mojega premoženja, marveč navadnega pustolovca, ki ga veseli, postati deležnemu vaših zanimivih usod — nič več, nič manj. Oziri in razlike — to spada na parkete, kjer oblačijo ljudje frak in lak, odlagajo pa pogum in energijo. Za vas sem kapitan te ladije in vaš tovariš, ako bo treba iti na kopno — in če me hočete vzeti s seboj . . .“

„Res! Bi li hoteli! . . .“ je vzkliknil Estournelle. „Potem je odveč, da prašate, gospod . . . kapitan . . . Saj veste sami, da si ne moremo želeti ničesar bolj kakor družbo moža z vašimi vrlinami.“

„Kmalu bomo v Galipolju“, je menil Mr. Brown, kakor da je preslišal pohvalo.

„Toda — razen če veste tehten razlog — pristali ne bomo. Križarimo rajši . . .“

Estournelle je povedal ta predlog Ivanu, ki je takoj uvidel njegovo umestnost. Dejal je samo:

„Pred nami itak menda niso . . .“

„Ne morejo biti, ako se vozijo na jadrnici; niti z brzoparnikom nas ne bi bili prehiteli za mnogo. Tu, kjer smo, ne more mimo nas nobena ladija, ne da bi jo videli; najboljše je tedaj, ako porabimo noč v to, da stražimo in gledamo, kdo se približa. Jutri zarana izkusimo priti prvi skozi ožino. Ako nas kdo prehiti, nas ne more prehiteti neopažen; najbrže pa bo tako, da se postavimo zunaj in počakamo, da odplovejo vse ladije mimo nas — kakor na paradi.“

Ivan, ki je bil ves čas nekam resno-ben, je pripomnil k temu:

„Nekaj mi pravi, da bi bili morali srečati ‚Hanumo‘, ako bi plula res v to smer.“

„Drugam nima razloga pluti“, se je oglasil Miloš.

„Saj to ni tisto; meni se ves čas nekaj svita, da Alija Kemala in naših dam sploh ni več na ‚Hanumi‘ . . .“

Mr. Brown je pokimal z glavo:

„O tem sem prepričan trdno; rekel vam nisem zgolj zato, ker je odveč pripovedovati človeku, kar razodenejo naposled dejstva sama. Toda prosim — kaj vas nagiblje k tej domnevi?“

„Gotovo je sicer, da se je Kemal vkrcal in da hoče po morski poti v Solun,

ki mu je najugodnejše izhodišče za beg v Albanijo. Po suhem bi šlo morda hitreje, a nikdar tako neopazno: to je že nekaj, če se mu posreči, da ne pusti na vsej tej veliki razdalji nobene sledi za seboj . . . Mož pa gotovo ni naiven in ne pričakuje, da opustimo lov zaradi sinočnega neuspeha; stavim, da si je zagotovil obenem s ‚Hanumo' tudi drugo, boljšo ladijo; jadrnica mu je služila samo v to, da nas je prevaril v Carigradu in se rešil iz njegove neposredne bližine, v prvem pristanišču — saj veste, da se ustavljajo parniki marsikje ob Bosporu — pa je prevzela njega in njegovi jetnici dobra, brza ladija, ki ga prepelje v Solun hitreje od ‚Hanume' in tudi — varneje. To je moral vendar vedeti, da ga vjame vsak otrok, ako bi resno mislil izvršiti svojo nakano s takšno počasno lupino na jadra . . ."

Vsi so pritrdili temu dokazovanju; Ivan pa je zaključil:

„Morda nam priskoči slučaj, da zasledimo na tej ali oni strani ožine, s katero ladijo se vozi razbojnik; ako ne, pa smo v Solunu prav gotovo prej od njega — in toliko spretnosti si smemo menda že pripisati, da izberemo svojo divjačino izmed pasažirjev treh ali štirih ladij, na katerih se ustavi naša sumnja."

— — — — — — — — — — — —

Dušan, Wheeler in Kazakov so stali med tem dalje stran in delali v svojem razgovoru do pičice enake zaključke.

„Naša reč obeta postati še jako zanimiva," je menil Kazakov naposled zelo mirnodušno in pokimal s svojo obvezano glavo. „Odkar sem izgubil konec ušesa, verujem trdno v resnobo tega podjetja..."

„Mr. Brown menda tudi", je dejal poročnik Wheeler. „Ali gospoda že vesta, da bi nas spremil rad do konca aventure?"

„Čemu ne?" je rekel Dušan. „Mož je prav simpatičen; mislil sem, da najdem ošabnega, prenasičenega bogatina ... zdaj pa vidim, da je povsem navaden človek; samo dozdeva se mi včasi, da je na tihem zelo nesrečen ..."

„In to je res", je pripomnil važno Wheeler, ki je poznal Brownovo nesrečo v vsej njeni krutosti, in vedel, kako zelo je bila podobna Dušanovi in — njegovi. „Mr. Brown ima v svojem življenju poglavje, ki ga ne privoščim nikomur izmed nas. Midva, gospod Jurišić, lahko še izbriševa, kar nama je napisala usoda v knjigo dni, on pa — nikoli. Več vam ne smem povedati; toda če ostanemo dolgo skupaj, vam razodene slučaj nemara mnógokaj, o čemer mi nalaga dana beseda molčanje."

Kmalu nato so povabili naše znance v obednico, kjer jih je čakala kneževska večerja.

Dušan je nekaj ugovarjal, da so vajeni skromnosti v takih rečeh in da bi mu bili že hvaležni do smrti, če jim ne bi storil drugega kakor to, da jim je dal na razpolago svojo brzo „Florido". Toda Mr. Brown je odgovoril z bledim usmevom:

„Spali tako ne boste nocoj — to si lahko mislim, gospodje . . . Privoščimo si torej krepčilo v drugi obliki, in povrhu še kozarec dobre pijače. Saj mi morate dovoliti, da sem nekoliko sebičen pri vsej stvari: po navadi sem sam in samcat na svoji ladiji — storite mi torej uslugo in bodite par ur jetniki pri moji mizi . . .“

Tako strašen seveda spet ni bil pogled na umotvore Brownovega kuharja; „jetniki“ so sedli pogumno na svoja mesta in si privezali duše s takšno vnemo, da nazadnje — kljub resnobi ure — niti ni manjkalo žive veselosti . . .

Kmalu po večerji so se vrnili zopet na krov, da se ne bi zgodilo neopaženo kaj važnega.

„Florida“ je plula v polagnih lokih sem ter tja pred vhodom ožine, približevala se galipoljskemu svetilniku, ki se je bliskal nedaleč od njih, in se spet oddaljevala od njega. O kaki „Hanumi“ pa ni bilo sledu, in vsi so spoznali, da je imel Ivan prav: Jerica in lady Helena sta zdihovali v kajuti enega izmed parnikov, ki so jih bili srečali.

Katerega? Odgovor na to vprašanje jim je moral prinesti jutrišnji... pojutrišnji dan . . .

Proti jutru so poizkusili spati; toda očesa ni zatisnil nihče razen Marka. Tako zelo je bil vajen ta mož trpljenja in udarcev usode, da ga niti smrt tovariša Jova ni mogla zmotiti v tem, kar je smatral za pravo in zdravo: vleči se k počitku in

spati, kadar si postoril svojo dolžnost. Junak je smrčal v svoji kabini na žive in mrtve; le zdaj pa zdaj se je obrnil in zamrmral v srditem snu, ki mu je slikal borbo z arnavtskimi morilci in sladkost obljubljenega maščevanja.

Ko se je zasvitala zarja, je našla naše znance zopet na krovu; prvi so bili Dušan, Ivan in poročnik Wheeler, a tudi Brown je prišel kmalu za njimi.

Ladije v galipoljskem pristanu so dvigale sidra in plule proti dardanelski ožini; tako naglo pa ni plula nobena, da bi bila prehitela „Florido", ki je švignila naprej kakor postrv po bistrem tolmunu.

„Hanume" ni bilo videti nikjer; in tudi na drugih parnikih ni bilo opaziti sumljivega znaka.

Nestrpnost naših znancev se je umikala spoznanju, da jim preostaja samo — čakati do solnca . . .

Spravljali so se s krova; samo Ivan in Dušan sta stala še na palubi ter zrla za črnim, po vsem videzu trgovskim parnikom, ki je plul tisti hip mimo „Floride".

Niti na um jima ni prišlo, da bi utegnil kdo na tem parniku obrniti svojo pozornost na jahto Mr. Browna.

Ali – motila sta se!

Na mostičku turške ladije je stal poleg kapitana visok, sivobrad mož v mornarski obleki. Že ves čas je tiščal ta mornar daljnogled na oči in motril ladijo za ladijo, kjer bi zapazil kaj sumljivega.

Nič — venomer nič — bili so še varni . . .

A glej! Kaj je to? . . . Počemu stoji ta bela jahta na egejski strani, blizu trdnjave Sid-el-Bahr, kakor da drži parado nad ostalimi? . . . Mari ni splula prva v Dardanele? . . .

Sivobradi turški mornar je položil prst na čelo. To ladijo je videl že sinoči . . . . „Florida“ . . . Nastavil je daljnogled, pogledal še enkrat in zaklel v divjem, neznanem jeziku . . .

Obrnil se je h kapitanu, rekoč mu po turško:

„Ali prehitiš to jahto . . . . . vidiš jo, tam? . . .“

„Mašallah, kako neki? Kakor da bi kokoš preletela orla . . .“

„Hm-hm . . .“ je dejal sivobradec in odšel počasi v kajuto, kjer je sedelo dvoje mladih ženskih — dvoje naših dobrih znank.

Sivec je strgal brado z lica; porogljivo so se zabliščale njegove divje oči . . .

„Mylady“, je dejal, „vaši rešitelji vam slede na svoji jahti . . . Srečali smo se — ni še par minut od tega; toda oko Skipetara bdi — ne rešijo vas nikoli! . . .“

Angležinja ga niti ni pogledala; objela je preplašeno Jerico in ji šepnila na uho:

„Pogum, draga moja! Ali Kemal pravi, da nas naši prijatelji zasledujejo . . .“

Krčeviti pritisk Jeričinih rok, ki so se oklenile Helenine desnice, je pričal o njeni radosti nad to novico.

Arnavt pa je objel deklico še enkrat s svojim temnim, strastnim pogledom, obrnil se in šel mrmraje v drugo kabino, ki jo je bil prihranil zase in za svojega brata.

„Za petami so nam, Isa."

„Kdo?"

„Volkovi, ki smo jim prevzeli plen pred Halilovo hišo. Slede nam na brzem parniku z imenom ‚Florida' .... ali se spominjaš? Saj smo ga videli v pristanu ..."

Isa Kemal je planil pokoncu; kljub njegovi temni polti in polumraku, ki je vladal v kabini, je videl brat, kako ga je oblila bledica.

„Kaj hočejo z brzim parnikom?" je jecljal Isa. „Ali se nas mislijo lotiti na odprtem morju? To bi bila brezumna blaznost ..."

„Kako bi se nas lotili!" je vzkliknil Ali zaničljivo. „Vidi se, da so ti splesnili možgani, ko si hodil po Dunaju in drugod, da se nabašeš z omiko za avstrijski denar. Ne bodo se nas lotili na morju — o tem ni govora; saj ne živimo več v gusarskih časih. In če bi se — za takšno podjetje je treba vendar kanonov ..."

„Kaj potem?" je prašal Isa Kemal, premagujoč svojo osuplost.

„Oni vedo tako dobro kakor midva, da imava preko Soluna najpripravnejšo pot domov. Zasledovali nas bodo — kdo ve, ali naju niso izsledili? — in potem naju počakajo v Solunu ..."

„A v Solunu nama prevzamejo ženski in nama napravijo še razne druge neprilike“ . . .

„Ah, beži! Mari si pozabil, da je vrhovni policijski minister na Turškem — zlatnik?“

„Vse eno! Najbrže dospejo toliko prej, da zbobnajo vse mogoče konzule. Ali si pozabil, da je vrhovni čuvar turškega zlatnika — Evropejec? Ako se vmešajo konzuli, ne uideva izlepa. Da nama odvzamejo ženski, je enkrat ena.“

„Živih ne,“ je siknil Ali Kemal zamolklo. „To se pravi — če bi bila samo Angličanka . . . Saj veš, kakšna je pravica med Skipetari: da brani sam vsak svoje . . . . In baš zato jim dam pisano, da je vsak trud zaman in vsak poizkus odveč, miroljuben ali nasilen: jaz branim svoje . . .“

„Kakšno svoje?“ je zategnil brat zbadljivo,

„To, kar sem si vzel! Moj sultan je moja pest — jaz branim svoje, in gorje, kdor mi stopi na pot!“ je ponovil Ali Kemal z groznim glasom; oči so se mu zasvetile kakor tigru, ko prisluhne v globoki džungli h korakom bližajočega se sovražnika.

Čez nekaj časa je dodal:

„Zgoditi se nama nima kaj . . . Saj veš, da hranim tu notri skrivnost človeka, ki je stregel padišahu po življenju . . . skrivnost Halila beja.“

Brat mu je pogledal pozorno v oči.

„Ni ga zločina," je nadaljeval Ali Kemal, „od katerega naju ne bi odkupilo to pismo. In nazadnje ne bi bilo niti zlo: najina prostost — Halilova poguba — plen otet, osveta izpolnjena . . . Sicer pa," se je prekinil mahoma, „ali je gotovo, da plovejo v Solun? Ali je neizogibno, da jim slediva tjakaj in se dava počakati kakor zajca? Morda pa niti ne vesta, da se voziva na tej ladiji? Marsikaj lahko še ukreneva; ur nama ostane dovolj, da moreva premisliti . . . In naposled je mogoče, da nastopi kaj nepričakovanega — da se vmeša kdo drugi . . ."

Umolknil je.

Zakaj?

Prekanjeni Arnavt je mislil že na Halila beja! Ej, ne, Ali Kemal ni bil samo omejen vojnik, kakor ga je sodila lady Helena . . .

„Kdo naj se vmeša?" je prašal Isa Kemal hlastno.

„Mir hočem imeti!" je odgovoril oficir z nenadoma izpremenjenim glasom, prižigaje si dišečo cigareto. Nato se je zavalil v visečo posteljo ter zatisnil oči, puhaje obroček za obročkom modrikastega dima.

V njegovi domišljiji se je bila dvignila ljubka postava uboge jetnice, ki je zdihovala malo korakov od njega; sanjaril je, kako jo zasnubi v mrkli kuli po šegi krutih skipetarskih gor . . .

— — — — — — — — — —

Toda Ali Kemal ni bil edini, ki je opazil „Florido".

Ravno takrat, ko je splula Brownova jahta v ožino, se je prikazala v daljavi, od Carigrada sem — turška križarka. Plula je s polno paro.

Na „Floridi“ so dobro videli njeno temno senco, ali nihče ni mislil, da se utegne skrivati na njej nevarnost za ekspedicijo naših prijateljev.

Misel, da bi bežala na njej Arnavta s svojima jetnicama, je bila preveč blazna. Tako vsegamogočen ni bil zločin niti v Turčiji Abdula Hamida . . .

In vendar je stalo na krovu križarke troje mož, ki jih poznamo.

Pravkar je bil pristopil k tej družbi eden izmed mornarjev; vrnil se je bil z opazovališča visoko gori na jamboru, in zdaj je poročal enemu izmed trojice — očividno to, kar je bil videl.

Ta — visok, suh mož — rumenega in izžitega obraza, v ohlapnem evropskem kroju in s fesom na glavi, ga je poslušal dozdevno z veliko brezbrižnostjo. Nato je mahnil z roko; pomorščak je pozdravil vojaško in se umeknil.

Suhi civilist — po vsem videzu visoka in ugledna oseba — se je obrnil k svojima spremljevalcema:

„Računali ste pravilno: ‚Florida‘ — ako je bil vaš opis natančen — plove ravno v Dardanele . . .“

„Sreča nam je mila, ekscelenca,“ se je naklonil eden izmed njiju. „Ali ti nisem rekel, Birbantini?“

„Če nisem rekel jaz tebi, dragi von Schratten!“ se je odzval tovariš zavistno. „Ali ne pomniš več, da je bila prva ideja takorekoč moje delo? ...“

Razgovor se je vršil v francoščini.

„Ne razburjajta se, prijatelja,“ ju je prekinil tretji. „Zame je popolnoma vseeno, kdo je oče te izborne ideje; prinesla sta mi jo oba — s tem je stvar zame v redu. Važnejše je zdaj, kaj ukrenemo.“

„Ali ne bi mogli ekscelenca brzojaviti iz Galipolja ali kake druge točke, da naj aretirajo v Solunu Alija Kemala in vse, kar jih je z njimi?“ je menil von Schratten s prebistroumnim obrazom.

„Benissimo! Baš to sem hotel reči: ‚Florida‘ gotovo ne bi plula tod, ako ne bi vedela, da beži Arnavt v isti smeri.“

„Nemogoče,“ je zamrmral Halil bej — čitatelji so ga pač že spoznali — „nemogoče, draga moja! Pustimo to — nasvet je dober, a neizvedljiv,“ je zaključil, misleč na Kemalovo pismo.

„Ah, res; ekscelenca ste nama izjavlli enkrat za vselej, da je izključeno, polastiti se Kemalove osebe zakonitim potom,“ je menil Nemec.

„Pač pa bi lahko ukrenili nekaj drugega,“ je vzkliknil Birbantini zmagoslavno. „Brzojavite, ekscelenca, naj aretirajo onega Srba in Slovenca, ki se vozita na ‚Floridi‘; z opisom vam lahko postreževa — sicer pa ste si ju morda sami zapomnili... To sta zdaj naša najnevarnejša sovražnika, ki nam lahko pokvarita vse.“

Vrli Italijan je mislil s tem nasvetom pač tudi — in pred vsem — na varnost svoje lastne kože; odkar je čutil Ivana in Dušana za svojimi petami, se ju je bal huje od združene policije vseh evropskih držav.

„Samo če se ustavita v Solunu," je dejal Halil bej zamišljeno.

„Prav gotovo; saj morata na suho — zaradi Arnavtov! Vsa verjetnost kaže, da se izkrcata v Solunu — ravno zato, ker je najbolj gotovo, da se izkrca v Solunu tudi Ali Kemal s svojim plenom. S tem, ekscelenca, se iznebimo opasnih protivnikov . . ."

„Mein Gott! Aretirati ta dva!" je vzkliknil von Schratten, ki je hotel veljati v Halilovih očeh za pametnejšega, dasi je v srcu pritrjeval Birbantinijevemu mnenju. „Baš njiju moramo čuvati kakor punčico v očesu — do gotovega trenotka, to se razume. Saj sta vendar zakleta sovražnika Alija Kemala — to mora biti, kakor stoje stvari — mi pa naj ju damo aretirati. Zdaj, ko svoje punice nimata več iskati pri nas, marveč pri njem, nam vendar nista več tako nevarna kakor prej! Sledimo jima — to je vse; in zahvalimo Boga, da ju imamo pred seboj!"

Halil bej je smatral stvar očividno za vredno premisleka, zakaj mahnil je dičnima tovarišema, da naj ga pustita samega, in se zamislil globoko.

Kakor hitro sta mu prinesla von Schratten in Birbantini vest, da se odpravljajo

naši junaki na preganjanje Alija Kemala, je bil bej pripravljen, odriniti na pot. Toda Amerikančeva jahta, ki sta mu jo bila naslikala kot tolikanj brzo in pripravno za naglo vožnjo, je imela očividno malo para v carigrajskem pristanišču; in izkušnja je pokazala Halilu ne le, da ji ne more najti enake med ladijami, nego tudi, da niti za kupe zlata ne dobi v tem trenotku parnika, ki bi ga mogel najeti za svoje podjetje.

Ves zbegan nad to zapreko, ki mu ni dala izrabiti ugodne prilike, in nejevoljen nad svojo usodo, ki v vsej tej reči nikakor ni bila sijajna, je srečal naposled svojega starega prijatelja Omerja pašo, ki se je bil povzdignil pred nekaj leti na mesto podadmirala turške vojne mornarice. Prijateljstvo med bejem in pašo je bilo dovolj intimno, zakaj mnogokrat sta šla drug drugemu na roko, kadar se je prijel tega ali onega masten del svot, namenjenih za državne nabave. In tako se je odvalil Halilu težek kamen, ko mu je paša povedal, da odplove še danes v Egejsko morje, to pa na križarki, ki jo je bila mornariška uprava šele nedavno kupila od neke evropske velesile; ta ladija je bila neoporečno najboljša pod padišahovo zastavo, četudi jo je prejšnja lastnica že namerjala porabiti za strelne vaje, preden se je oglasil kupec izza Bospora.

Halil je torej brez obotavljanja zaupal Omerju paši svojo zadevo, v kolikor se mu je videlo pametno in zdravo. Ugrab-

ljeno deklico je nadomestil v svoji pripovesti seveda z dragocenostmi, ukradenimi iz njegove zakladnice po Aliju Kemalu, in pozabil tudi ni pripomniti, da ne bi videl rad, če bi se stvar preveč razvedela.

„Ako nimaš druge potrebe, ti je lahko ustreči!“ je dejal naposled Omer paša s širokim usmevom na svojem brezzobem obličju, ki je pričal, da sluti za Halilovimi pojasnili kaj dobro zopet eno njegovih pogostih temnih afer. „Pelji se z mano, prijatelj, in če mi moreš pokazati ladijo, ki vozi tvoje Skipetare in dragocenosti, ki so ti jih izmeknili — hahaha! — ti storim prav rad uslugo, da jim preiščemo žepe na odprtem morju....“

Omerjeva ponudba je bila kakor nalašč po Halilovem načrtu; toda siromak ni vedel doslej drugega kakor to, da se skriva Arnavt na ladiji, ki ji bo sledila „Florida“ — ako jo najde sama izmed mnogih. Toda možnost, dospeti v Solun na brzi vojni ladiji pod osebnim poveljstvom zanesljivega prijatelja, ki ima hkrati oblast, obračati križarko, kakor se mu zljubi, in ustaviti jo, kjerkoli si izmisli izgovor, je bila dragocena že sama po sebi.

Ukrenil je torej naglo, kar mu je še preostajalo, in naslednje jutro je našlo Halila beja in njegova zaupnika tam, kjer smo jih srečali....

Izprva se ni mogel odločiti, ali naj ravna po Birbantinijevem nasvetu ali po Schrattenovih mislih.

„Ako jih pustim svobodne in ostanemo pametni in oprezni, se lahko ravnamo po njih, počakamo, da opravijo oni najtežje delo, in iztrgamo potem iz njihovih rok, kar otmo Aliju Kemalu in njegovemu vrednemu bratu. . . . Če se jim namen posreči, vemo vsaj, kje nam je iskati; in baš te čase ne bi bilo težko izzvati v Albaniji ali tam okrog majhno vstajo, zadušiti jo z vojaško pomočjo in priti pri tem samemu na svoj račun. . . . Hm, hm — najrajši bi jih pustil svobodne. . . .“

Halil bej je bil že ves pri volji; takoj nato pa se je spomnil strašnega boja prejšnje noči in junaške odločnosti, ki jo je bila pokazala četa naših prijateljev pod vodstvom baš tega Dušana in Ivana, ki ju je bil pripravljen pustiti na svobodi. . . . In mahoma se mu je zazdelo morebitno srečanje s takšnimi levi tako nevarno, da je zamahnil z roko in stekel z mladeniško čilostjo k Omerju paši, javit mu, da mora oddati v Galipolju na vsak način nujno brzojavko.

Omer paša ni vedel česa ugovarjati; velel je zaviti v Galipoljski pristan — in tako se je zgodilo, da je pel brzojavni aparat iz Galipolja skoraj še prej, nego se je ustavila „Florida“ na drugi strani Dardanel.

Halil bej je brzojavil solunskemu policijskemu načelništvu opis Ivana, Dušana in njihovih tovarišev po navedbah von Schrattena in svojem lastnem spominu, s prošnjo, naj veli paziti, ako stopijo na suho,

in jih aretira ob prvem koraku na kopna tla . . .

Ko je križarka preplula Dardanele, je dohitela „Florido", ki se je ravno obračala v smer svoje poti proti Solunu.

Toda upanje, ki ga je gradil Halil bej na hitrost bojne ladije, je bilo prenagljeno: „Floridi" se je očividno mudilo, in ko je ukazal Omer paša pluti s polno paro, je pospešila jahta svojo brzino še bolj, tako da je v par urah izginila za obzorjem. Amerikanec jo je bil moral opremiti pač s kakimi posebnimi stroji, neznanimi tam, kjer je bila zagledala križarka luč sveta.

Videč, da je ne dohiti, je prašal Omer paša Halila, ali želi, da izpali za njo par granat in jo primora, da počaka. Toda Halil bej, ki je pričakoval na tihem, da se polasti Jerice in Alija Kemala že v Solunu brez posebnih žrtev in nevarnosti, mu je odsvetoval korak, ki bil izzval kesneje posredovanje evropskih konzulov in poslanikov, sam po sebi pa niti ne bi bil zanesljiv: ali je bilo mogoče misliti, da ljudje na „Floridi" ne vedo, kako slabo zadevajo turški artiljeristi? . . .

XXI.

Kri srbskega mučenika.

Ali Kemal se je ravnal po zdravi pameti; vedoč, da ga bodo čakali zasledovalci v Solunu, kjer bi mu oblasti po prizadevanju tujih zastopnikov brez dvoma prevzele plen, se je sklenil izkrcati prej.

Kapitan mu je bil povedal že pred odhodom, da ima posla v Kavali; naložiti je moral mnogo zabojev sadja, ki se izvaža v velikih množinah iz ondotne okolice. Arnavtoma se je torej nudila prilika, da spravita ženski v tem pristanišču na suho. Toda Ali Kemal se ni ustavljal dolgo nad to možnostjo.

Kavala sama ni bila znana niti njemu, niti bratu Isi. Nista si mogla reči z gotovostjo, ali izkrcata tukaj Jerico in lady Heleno brez skrbi. Dve ženski, ki si ju ugrabil in ju držiš proti vsej pravici v svoji oblasti — dve ženski, ki se zavedata neprestano, da ju ne čaka pri tebi nič dobrega . . . dve takšni jetnici bosta porabili pač vsako priliko, da opozorita nase ljudi, od katerih se nadejata pomoči. Brata sta jima bila sicer zagrozila, da ju ubijeta ob najmanjšem glasu, ki bi ga izustili s takšnim namenom, toda vedela sta sama, da se na gosto obljudenem kraju ne bosta plašili nobene grožnje: vpričo mnogih ljudi in za prazen nič vendar ne ubiješ človeka tako udobno kakor na samem — ne glede na to, da je pomenilo zdravje lady Helene Isi Kemalu bogato odkupnino, ki se mu izplača prej ali slej, Ali Kemal pa se za vse na svetu ne bi bil odrekel sladkosti objemov z Jerico, o katerih je sanjaril neprestano že od prvega svojega srečanja z nesrečno Ivanovo sestro.

Kaj je bilo torej storiti?

Prva skrb je bila bratoma, kako dobiti zanesljivih spremljevalcev. Ali Kemal

je bil sicer vzel iz Carigrada dva najzvestejša izmed svojih Skipetarov, izprosivši jima dopust za nedoločen čas, kar njemu ni bilo nič težkega — saj so ga smatrali splošno za bodočega poveljnika skipetarske garde, kakor hitro zapade sedanji nemilosti padišahovi . . . A tisto je veljalo za takrat; Ali Kemal je ostavljal Carigrad v trdnem pričakovanju, da se mu posreči skriti rešiteljem Helene in Jerice svojo sled in spraviti nesrečnici izlahka preko Soluna ali kakega kraja v njegovi bližini v svojo divjo domovino. Zdaj, ko je vedel, da ga zasleduje pogumna četa krepkih mož, pripravljenih vsak trenotek, da se spravdajo z njim po pravu puške in noža, ki sta bila tiste čase najvišja sodnika v količkaj manj obljudenih krajih turškega Balkana, se je moral tudi on obdati z ljudmi, ki ne bi zbežali na prvi strel iz samokresa.

Tak človek je sicer vsak Arnavt: temu narodu manjka vse, kar smo vajeni smatrati za znak človečanstva, ne manjka pa mu nikjer in nikoli onega zverskega poguma, ki se vrže brez premišljanja smrti naproti. In tudi Arnavtov ne manjka nikjer na balkanskem poluotoku, ne v najsevernejših pristaniščih Adrije, ne v Carigradu in gotovo tudi ne v Kavali. Brata Kemala sta torej opustila misel na izkrcanje v tem pristanišču, sklenila pa sta, da pošljeta na suho Jusufa, najzvestejšega vseh Alijevih zvestih.

„Tu imaš denarja," mu je velel Ali pri slovesu. „Ne štedi ga — glej samo, da najdeš in najameš pet ali šest krepkih mož, ki se ne boje smodnika in jekla. Stori to kjer koli, a glej, da opraviš kmalu. Iz Kavale hiti nemudoma v Dramo; sedi tam na železnico in glej, da boš čakal pojutrišnjem zvečer z vso četo na obrežju morja, tam kjer se izliva Struma v Orfanski zaliv. Ali veš, kje je to?"

„Ne vem, gospodar. Toda ne skrbi: ljudi najdem, za pot poprašam, in če mi ni namenjeno prej umreti, — pojutrišnjem, ko pade mrak, bom tam, kjer ukazuješ..."

„Vrlo, Jusuf; hodi zdaj..."

S tem je bilo vprašanje rešeno. Ali Kemal je bil sicer podaljšal svojo pot v domovino za več dni, toda zavaroval se je bil presenečenja, ki bi bilo vse prej nego neopasno.

— — — — — — — — — — — — —

Nihče izmed naših prijateljev na „Floridi" ni slutil, da jih je odkrilo dvoje neprijateljev; pač pa se je porajala med njimi ista misel kakor v glavi Alija Kemala — da solunsko pristanišče ni pripraven kraj, kjer bi mogla Arnavta spraviti svoj plen na suho.

In čudno: baš Ivan, ki je bil drugače vsaj navidezno najbolj v skrbeh za Jerico, je bil zdaj tisti, ki je zagovarjal s posebno vnemo prvotni načrt, ustvariti si v Solunu izhodišče nadaljnega zasledovanja:

„Izprva sem bil malodušen, zdaj pa vidim, da nas vodi naklonjena zvezda.

Privedla me je že v Carigradu na pravo sled, in ravno ona me tudi zdaj navdaja s slutnjo, da moramo v Solun. Morda se res ne izkrcajo v tem kraju . . . ne čisto tam, marveč kje v bližini . . .

Toda bližina Soluna jim je potrebna zaradi ugodnih zvez z Albanijo, zaradi tega, ker hočeta Arnavta nedvomno poiskati par ljudi za spremstvo, in končno zato, ker morajo biti ti ljudje oboroženi. Po železnici ne morejo bežati neopaženo, in tudi ne bi prišli daleč, ker ne vozi v tiste kraje. . . Sklepam torej zanesljivo, da se pokaže v Solunu vsaj eden — Ali Kemal sam ali brat njegov."

„Prav imaš," je pokimal Dušan in dodal še: „Pa tudi če ne stopi v Solun niti ta, niti oni — mi se tam opremimo in počakamo par dni. Ako bi se izkazalo potrebno, pošljemo Marka in Jankovića v kraje, skozi katere morata Arnavta, ako hočeta priti domov; nič ni lagljega, kakor dobiti ljudi izmed naših, ki bodo pazili in nas obvestijo, ako zapazijo kaj sumljivega. Štiriindvajset ur nato, ko stopimo na solunska tla, imamo svojo policijo po vsej Makedoniji, in še malo zanesljivejšo od turške. Lahko pa si izberemo tudi drugo pot. . ."

„In ta je?" je prašal poročnik Wheeler.

„Ako počakamo v Solunu toliko časa, kolikor ga potrebujejo navadni parniki, ki vozijo tjakaj iz Carigrada, pa ne dočakamo ničesar, lahko pustimo v nemar vse drugo in krenemo naravnost proti Kemalovemu

rojstnemu kraju. Spotoma ojačimo svojo vojno moč, in če me vse ne vara, zalezemo razbojnika tik pred vrati njegove kule, kadar se vrne nič hudega ne sluteč in misleč, da je že varen pred našo in božjo kaznijo. . ."

„Potem bi vedel jaz še nekaj zanesljivejšega," se je oglasil Estournelle.

„In to je — ?" so prašali navzoči z napetostjo.

„Storimo oboje; potem nas usoda ne more ukaniti, in dvoma ni, da se konča naš pohod s popolnim uspehom. . ."

„Ta pogovor se je vršil v trenotku, ko je plula ‚Florida' mimo rta Posidi; zavila je proti severu — bili sov solunskem zalivu.

„Zdaj je ena popoldne," je dejal Ivan Dušanu. „Pred večerom bomo v Solunu... Kdo ve, ali dovolj zgodaj, da lahko ukrenemo še nocoj kaj v prilog svojim načrtom?. . ."

„Kaj pravite, Mr. Brown?" je prašal Dušan Amerikanca. „Koliko časa vozi ladija od tod do Soluna?"

„Na srečo vam lahko postrežem z odgovorom. Običajni parniki rabijo pet ur — če vozijo brzo, tudi manj. S ‚Florido' bomo potrebovali največ pičle štiri ure, ako se ne zgodi kaj posebnega."

„Zdaj je ena. . . še štiri ure. . . ob petih smo tam," je računal Ivan sam pri sebi. „Od petih do noči... do trde noči... je čas, ki ga porabimo lahko za rekognosciranje. Ali ne, Dušan?" se je obrnil k pobratimu in mu razložil svojo misel.

„Kako pa da," je odgovoril ta. „Znanje s krajevnimi razmerami je povsod dragoceno. Tudi Marko mi je že govoril nekaj sličnega. . ."

„V Solunu dobimo svoje ljudi," je zamrmral Marko.

„Kako svoje?" je zategnil Ivan.

„Komite; sigurno jih je nekaj skritih v tem mestu. . ."

„Solun", je pojasnil Dušan prijatelju in vsem ostalim, ki so bili pristopili, radovedni na predmet tega razgovora — „Solun je dver Makedonije — kotla, v katerem vre vsa vražja brozga sovražnih interesov. Turško nasilje se bori tu z odporom zatiranih, upravičeni in od vekov posvečeni interesi Srbstva se križajo tukaj z zavratnimi težnjami Bolgarov. Makedonija ni le stoletno bojišče krščanskega hajduka z dušmaninom — Makedonija je tudi zemlja, kjer smo kot krščani primorani prelivati kri, da se ubranimo brata-nebrata, ki je pogostoma hujši od muslimanskega krvoloka. Srbska puška poka v Makedoniji za krst častni in svobodo zlato, bolgarski komita pa polni svojo zgodovino s podlimi zločini, z ropom, umorom in posilstvom . . . Čemu to? Zato, da bi se obogatil s krvjo uboge raje; zato, ker ne more krotiti svoje barbarske nravi; pred vsem pa tudi zato, da bi se prebivalstvo v strahu in trepetu nagnilo k njegovi narodnosti in k njegovi cerkvi. S to sirovo politiko hočejo Bolgari ustvariti v Makedoniji umetno Bolgarstvo, tako da bi

padla Makedonija ob svoji osvoboditvi — ne vem, kako si jo mislijo brez srbskega meča! – v njih naročje kakor zrelo jabolko. Zato so se razbili doslej tudi še vsi poizkusi sporazuma med srbskimi in bolgarskimi četami; zato se mora naš komita čuvati bolgarskega komite prav tako kakor turškega vojaka. Ako bi mogli reči, da komite obvladajo Makedonijo, potem bi trebalo reči tudi, da obvladajo bolgarski komite solunsko ozemlje: mi imamo dovolj truda s tem, da branimo vsaj sever pred njihovim razbojništvom. Ker je pa treba sovražnika nadzorovati, je seveda tudi jasno, da najde naš Marko kje v Solunu par tovarišev v varnem zatišju — par mož, ki nam lahko postanejo dragoceni..."

Zapad se je rdečil, ko se je bližala „Florida" solunskemu pristanišču. S krova se je nudil naši družbi krasen pogled na to starodavno mesto, ki ima svoje ime po Tesaloniki, sestri Aleksandra Velikega.

Amfiteatralno se dviga Solun s svojimi *mnogimi kupolami in minareti po znožju* Kortačke gore, kronan z mogočno turško trdnjavo. Mnogostolpno obzidje obdaja utrdbo in mesto s svojim pasom, ki je le na morski strani že porušen; moral se je umakniti širokim, zidanim nabrežjem, ki jih zaključuje na vzhodu daleč vidni beli stolp Beas-kula, v prejšnjih časih jetnišnica težkih zločincev.

Dušan je razlagal svojim znancem to in ono o bogatem mestu, ki se jim je bližalo kakor devojka, ki hiti naproti z raz-

prostrtimi rokami. Ko pa je opozoril Wheelerja na Beas-kulo in omenil, da se je zval ta stolp nekdaj Kanli-kula — „stolp krvi“ — ter da so zapirali vanj obsojene na smrt, je dejal poročnik:

„Kje pa ima turška vlada zdaj svoje ječe? Tudi to moramo vedeti — saj še ni gotovo, da si jih ne bi ogledali z lastnimi očmi . . .“

„Zdaj? In za nas?“ se je nasmehnil Dušan, čeprav mu ni bila misel, da bi utegnil uživati v Solunu še enkrat gostoljublje turške pravice, nič kaj prijetna. „Hm, v Solunu nas ne bodo vlačili po ječah drugače, kakor če bi prišlo povelje od drugod . . .“

„Kako mislite to?“ je prašal Mr. Brown.

„Eh, ekscelenca Halil bej, ki smo mu pustili hišo v tolikem neredu, je bil gotovo vesel, če se mu je posrečilo najti našo sled. Ako sluti le količkaj, da plovemo na „Floridi“ in proti Solunu, smo lahko brez skrbi, da nam jo naigra — brzojavno, če ne drugače . . . Policijski načelniki in visoki lopovi gredo na Turškem drug drugemu radi na roko.“

„No vidite!“ je vzkliknil Wheeler, „potem je moje vprašanje prav koristno. Katerega kraja se moramo po tem takem ogibati? Kje bi nas torej zaprli, ako se nam pripeti kaj nemilega?“

„Napravili bi nas brez dvoma za težke zločince in nas zaprli v trdnjavo, kjer je sedaj jetnišnica za nevarne ljudi. Toda verjemite mi, gospodje: tisočkrat blagor

nam, ako nam to ni namenjeno — kajti pot iz solunske trdnjave je daljša kakor vanjo . . . Ne glede na to, da so tukaj vajeni prenočevati makedonski vstaši, s katerimi navadno sploh ne delajo mnogo okolišev."

„To se pravi —?" je menil Estournelle s pomenljivo gesto.

Dušan je pomežiknil.

„No, hvala lepa!"

„Toda ne bojmo se, gospoda," je nadaljeval govornik. „Halila beja ni treba smatrati za tako premetenega, kakor smo sami."

„In takrat, ko nas je imel čast spoznati, je mislil prej ko ne na vse druge reči kakor na to, da bi si zapomnil obraze," je dodal Ivan.

Naši prijatelji niso mislili na to, da se opirali Halilovi načrti na zavezništvo Schrattena in Birbantinija! . . .

— — — — — — — — — — — — —

„Florida" je bila zasidrana v solunskem pristanišču. Nastopil je bil trenotek prvega koraka na kopna tla, ki ga človek vselej težko pričakuje po količkaj dolgi morski vožnji . . . trenotka, ki so ga čakali naši prijatelji tem težje, ker se jim je mudilo ogledati vsaj površno mesto, ki postane morda že jutri izhodišče novega dela njihovih aventur.

Ivan in Miloš, ki teh krajev v obče še nista poznala, sta se morala ukloniti trdovratnemu Dušanovemu zahtevanju in ostati na jahti, s pooblastilom — to se

razume — da jo zapustita ali ukreneta kar koli, če bi opazila med ekspedicijo svojih tovarišev kaj važnega za skupno podjetje. Rada ali nerada — izprevidela sta, da je res bolje tako.

„Za vaju bi bila ta pot brez prida," je dejal Dušan, „pač pa sta nam potrebna tu na ladiji."

„Čemu neki?" je dejal Ivan, ki ga vse to ni nič prav veselilo. „Kako moreva tu koristiti naši stvari, ako ždiva tu in drživa roke navskriž? . . ."

„Saj veš, da ne vemo ne ure ne dneva. Kar takoj moramo začeti paziti in obračati oči okrog sebe, ako hočemo gotovo zalotiti Arnavta, ko se prikažeta . . . In še eden je vzrok — ne omenim ga rad, ali moram ti ga povedati, ker se ne daš prepričati drugače: naš prvi korak v Solun ni čisto neopasno podjetje — že parkrat smo govorili o tem. Mi ne vemo, ali so naši sovražniki kaj ukrenili zoper nas, in kaj so ukrenili. Upajmo, da se vidimo v par urah zdravi in veseli; ako pa je usojeno drugače, potem res ne vem, zakaj bi morali ravno vsi begati po Solunu pred turško policijo ali pa celo maršírati v trdnjavo, ki nam gleda tam gori tako prijazno naproti!"

„Prav imaš!" je pokimal Ivan po kratkem premisleku. „Bog daj, da bi bili tvoji ugovori prazen strah; toda — ker nihče ne vidi v bodočnost, nočem zakriviti ravno jaz, da bi nas našlo zlo naključje nepripravljene. Z Bogom, brate . . . z Bogom, gospodje! Da se vidimo zdravi in veseli . . ."

Ivan, Miloš in Mr. Brown so mahali tovarišem z roko in gledali za njimi še dolgo, ko so se izgubljali med nabrežno množico.

Ako bi bile segle njihove oči vsaj nekoliko dalje — ponudil bi se jim pogled, ki bi jim bil stresel mozeg v kosteh . . .

Toda njihovo pozornost je vklepalo zdaj nekaj drugega.

Ko se je Miloš ozrl po odhodu brata in prijateljev po jahti, je zagledal divjega Marka, ki je stal nedaleč s cigareto med zobmi in se oziral prepokojno sem ter tja.

„Kaj ti ne pojdeš z njimi, Marko?“ je vzkliknil začudeno. „Nič nisem opazil, da si ostal tu.“

„Ej, bogme, ne pojdem.“

„Pa zakaj? Ali tebe tudi ne marajo s seboj? . . .“

„Marajo, marajo, samo da jaz ne morem z njimi.“

„Zakaj ne moreš? . . .“

„Poznajo me v Solunu.“

„Turki?“

„Kdo drugi! Saj veš, da imam jaz najrajši znanje s Turkom.“

„Pa kaj si jim storil tako strašnega? Menda nisi rogovilil tudi že po Solunu.“

„Ej, bogme, sem.“ Marko je izpljunil in povedal mirno svojo povest. „Onega leta je bilo . . . saj veš, ko smo imeli toliko posla; pri naši četi je bil tačas tudi neki Ljuba Gojković, mlad kakor ti, a junak, silen in hraber, da mu mogoče ni več para v naši pobožni bratovščini. Rad sem ga

imel kakor mlajšega brata; povsod si naju našel skupaj — v boju in pri počitku. Pa se zgodi nekoč, da smo imeli za petami turško stotnijo, in to v kraju, kjer ni bilo daleč na okoli prijatelja in pomočnika. V boj se nismo mogli spustiti, zakaj bilo nas je premalo, in važno nalogo smo imeli; vojvoda Vuk bi se bil dal rajši križati z nami vred, kakor da bi bil tvegal naše kože za takšno poceni veselje. Tretji dan in tretjo noč smo se jim izmikali, srečno, da . . . samo — o Bože, s kakšnimi napori! Proti večeru se ustavimo v gori nad neko vasjo — z imenom si itak ne moreš pomagati, če ti ga tudi povem; bili smo celi in živi tudi še, toda izmučeni kakor nema živina in lačni kakor tolpa volkov. Da ti povem, zgrudili smo se, ko je ukazal vojvoda počivanje, in se zagrizli v travo ter kleli kakor pogubljenci, samo da ne bi slišali, kako nam je krulilo po trebuhih."

„Ali ni bilo prav nobene prilike, da bi se založili s hrano?"

„Spotoma! Ni je bilo. Ni se mi zgodilo prej, niti pozneje — a takrat nismo imeli tri dni ničesar grizti. To se pravi, v vasi pod nami je bilo par kmetov, par ‚naših'. Toda kako do njih! Tisti prekleti turški bataljon se je bil pripravil, da prenoči v vasi, kakor nalašč. Gor v hrib smo slišali kričanje vojakov in žensko upitje — saj veš, kake manire ima Turčin, kadar se dolgočasi. — Vojvoda, pravi takrat Ljuba Gojković, pusti me v vas! — E, vrag te deri! Kaj boš delal v vasi? Ali greš ne-

mara Turke kruha prosit? — Vrag deri tebe, vojvoda; prosit ne pojdem kruha, ali prinesem ga, kakor gotovo stojim tu pred tabo. Ali ne vidiš, kakšni so vsi? Ako ne dobe krepčila, nas najdejo Turki jutri za rana tu, kjer smo. Pusti me in pameten bodi; znance imam v vasi ... oni nam dado vsega v obilici, samo da pride eden do njih. — In pri tem je ostalo; Ljuba se je odpravil v vas. Mi ga čakamo. Kruha prinese, tako premišljamo sami pri sebi, malo slanine za prigrizek, to se razume, in nemara še kaj boljšega, da si privežemo dušo ... Enkrat nastane v vasi hrup. No, mi se ne zmenimo: to ni Ljuba, on se ne da tako, kar brez nič. To ni on! ...

In res, kmalu je spet vse mirno. Mi čakamo, čakamo — Ljube Gojkovića ni. Zaman smo ga čakali tik do zore; nato smo morali dalje, brez njega; nas peščica, onih toliko — neenak boj, pa še na ravnem — vojvoda Vuk ne bi bil nikdar dovolil tega. Tisti dan nam je prinesel rešitev; Turki so opustili zasledovanje — še danes ne vem dobro, zakaj. Da so vstrajali do večera, zajeli bi nas bili gotovo; tako izmučeni smo bili. Pod večer se ustavimo v majhni vasici — ljudje sami naši, Turčina daleč na okoli nobenega.

Napoje nas in nasitijo; pripravijo nam ležišče — mehko in postlano ... ej, kakor bratom in sinovom! To se je prileglo našim zbitim kostem. A jaz ne spim; vsi leže kakor ubiti — jaz sanjam. Sanjam... gledam .... grdo vidim: Ljuba Gojković

leži z iztaknjenimi očmi, odrezanim nosom, odsekanimi rokami, pribit na tla s štirimi klini, kakor na križ. Zvija se in ječi, da ga je groza poslušati . . . — Brate, mu pravim, kaj se ti je zgodilo? Ali me poznaš, siromak? — Poznam te, zastoka, po glasu te poznam: Marko si. Glej, kako so me izmrcvarili Turki! . . . . . Major jim je ukazal, sam major; vojaki so me hoteli ubiti, kakor se spodobi junaku, major pa veli: Mučite ga . . . storite to, storite ono! Marko, ali me osvetiš? . . . — Rotim te, brate, izdihni mirno; kakor on tebi, tako jaz njemu! . . . — Prisezi, Marko, prej ne morem umreti, dokler mi ne prisežeš! — Zaklel sem se mu; izdihnil je v mojem naročju. Nato se zbudim, ves v znoju, ves v drgetu. Vsi so se prekrižali in prebledeli, ko sem jim povedal svoje sanje. Dva tedna pozneje, ko je bilo mogoče, smo krenili skozi tisto vas; in glej — kmetje so nam povedali — zgodilo se je bilo vse do pičice, kakor se mi je bilo sanjalo. Turki so bili vrgli truplo v grmovje, a kmetje so ga pokopali drugi dan. Šel sem na grob, pomolil za njegovo dušo in sklenil sam pri sebi, da velja spričo teh reči tudi prisega, ki sem jo bil storil v snu."

Izpljunil je in vrgel ogorek cigarete preko krova; oči so se mu jezno zasvetile v mraku, kakor da živi iznova tisto trenotje maščevalne zaobljube. Nato je nadaljeval s hripavim glasom:

„Zdaj, ko sem vedel kako in kaj, mi je bilo lahko potrpeti. Počakal sem, do-

kler nismo bili prosti dela, ki smo ga imeli; nato sem se odpravil sam in nisem miroval, dokler nisem izvedel imena onega majorja, ki je velel mrcvariti našega Gojkovića ... Poprašuujem, poprašjem, iz kraja v kraj zasledujem njegovo pot, zmotim se par tucat kratov ... nazadnje pa izvem, da se mu pravi Hilmi bej. In kaj še: to, da ni pravi Turčin, marveč Švaba, pravi Nemec iz nemške dežele, ki je stopil v turško armado kot ... kako že pravijo ... inštruktor, da ... In še to izvem, da ga dobim v Solunu. Grem v Solun, poizvedujem, in glej, vraga, res ga najdem v službi. Ali veš, bratec, kaj se je zgodilo čez nekaj tednov? Divji Marko je bil sluga majorja Hilmija. Tisti človek na svetu, ki mu je najbolj zaupal. No, in tako je prišlo do ugodne prilike ... Nekega večera, ko je bilo vse okrog tiho in mirno — počakal sem slučaja, da sva bila sama v vsej hiši, kjer je imel lopov svoj brlog — tistega večera torej stopim predenj. — Kaj hočeš, vpraša, nič zlega ne sluteč ... — Gospod, pravim jaz, tvoj švabski bog je velik mož, turški tudi ni pod nič, a srbski je še večji. Dolgo sem čakal, da te ubije strela iz jasnega — zdaj vidim, da te moram jaz. — Kaj? Planil je kvišku, izbuljil oči — prav po švabsko: vsak Švaba jih izbulji tako, kadar zavoha smrt. Kaj blebečeš, pes? ... — Pes sem, pes tja; jaz sem pobratim onega komite, ki si mu ti velel iztakniti oči, odrezati nos in odsekati roke — že

veš kje. Prikazal se mi je v sanjah; prisegel sem mu, da ga osvetim. Kakor ti njemu, tako jaz tebi. Da pa ne boš rekel, da sem te napadel neoboroženega ... evo ti ... To rekši položim predenj sabljo, ki jo je bil odpasal, ko se je vrnil domov. Izdere jo, seveda, zakaj gledal sem ga tako, da mi je po vsej priliki moral verjeti. No, seveda, pomagalo mu ni; v naslednjem trenotku sem ga imel na tleh in ga tiščal za vrat. Zamašil sem mu usta — nato sem opravil svoje delo. Grda reč je bila ... bogme, srce mi ne bi bilo dalo storiti to, da ni bil Ljuba moj pobratim in Hilmi bej Švaba. Grda reč; šele takrat sem spoznal, kakšna srca morajo imeti ti ljudje. Seveda, tla v izbi so bila opečnata — pribil sem ga torej na vrata, s štirimi novimi, debelimi žeblji. Nato sem si obrisal roke ... in oči: smilil se mi je do solz, kakor je bil svinja. Bog mi je priča — ne bil bi ga, ali prisega in maščevanje, to je dvoje svetih reči. No, odpravil sem se iz proklete hiše ... odpravil se iz Soluna. Čisto tam na drugem koncu mesta sem ustavil starega Turčina: dal sem mu zlatnik: — Hodi, Turčin, k mestnemu komandantu, in povej ... To in to sem storil s Hilmi bejem — zaradi tega in tega vzroka; dobe ga na njegovem domu ... Turek se je najprej sesedel od strahu; nato je zakričal na ves glas in zdirjal kakor dvajsetleten mladenič. Jaz seveda tudi — in od tistih dob nisem bil več v Solunu ... Zdaj veš, zakaj se ne morem

pokazati kar tako, in zakaj bi bilo opasno za one, ako bi šel z njimi . . .“

Markov glas je bil truden, ko je govoril poslednje besede; videlo se mu je, kako živa je še zdaj v njegovi duši groza onega dogodka. Ivana in Miloša je oblilo kakor mrzla bojazen pred tem srditim osvetnikom; hkrati pa se nista mogla ubraniti spoštovanja pred veličanstveno tragiko divjega, pranaturnega prijateljstva, ki je bilo razodelo pred njima svojo temno globino.

Nekaj nepremagljivega je velelo Ivanu, da je podal Marku roko; stari komita jo je stisnil krepko in molče. Kar sta si hotela povedati, je veljalo brez besed. In skoraj neumestno je bilo slišati, ko je vzkliknil Miloš v svoji mladostni prenagljenosti:

„Ej, bogme, Marko, lahko si mislim, kaj čaka Alija Kemala od takšnega človeka!“

Marko je zgenil nejevoljno z rameni in molčal. Zato pa je Ivan hitel obrniti razgovor:

„Torej ne pojdeš na suho nocoj? Pa dobro; pomenimo se še kaj, da nam preteče čas do vrnitve naših tovarišev . . .“

„Pojdem, pojdem, in še kmalu. A jaz moram opraviti svojo pot sam in na skrivaj: za mojo kožo gre in za kožo drugih, ki jih vidva ne poznata . . .“

V Ivanovo največje začudenje ga je zaprosil nato, naj mu priskrbi britev, skledo vode in mornarsko obleko; čemu

bo potreboval vse to, se mu očividno ni mudilo povedati. Zato je hitel naš prijatelj k Brownu, s čigar pomočjo je bila želja divjega Marka prav kmalu izpolnjena. Komita se je skril v kajuto in se posvetil tamkaj skrivnostnemu opravilu.

Mr. Brown, Ivan in Miloš so hodili med tem po palubi in se razgovarjali poluglasno o svojem podjetju, katerega bližnje prigode so jih stresale že vse z nestrpno vročico pričakovanja.

„Vaš tovariš," je dejal Brown, misleč na Marka, „odeva namen, s katerim se hoče izpremeniti v ameriškega mornarja, s trdovratno skrivnostjo. Ali je znano morebiti vam, zakaj hoče preoblečen na suho?"

„Zdi se," je odgovoril Ivan, „da se je zameril turškim gosposkam v Solunu z dejanjem, ki ga je izvršit pred par leti, da osveti pobratima-četnika, ki so ga bili Turki kruto umorili. — Ne le njemu — nam vsem bi moglo postati usodepolno, ako bi ga spoznali."

„Posameznika — preprostega človeka? Tega ne verujem," je zategnil Amerikanec neverno.

„Eh, kapitan," je vzkliknil Miloš s prirojene mu živahnostjo, „naš Marko ni tako preprost človek, kakor se zdi: marsikateri minister na oni strani Evrope bi mu zavidal njegovo popularnost. On je izmed komitov, katerih slika živi v dušah vse krščanske in turške Makedonije, grozna temu, tolažilna in bodrilna onemu. Ako

nas povede pot le količkaj v notranjost dežele, ne rečem nikakor, da ne bi slišali slepca-guslarja, pojočega slavo divjega Marka, kako je vzdržal z devetimi tovariši napad celega turškega bataljona."

„Strašen junak mora biti," je dejal Mr. Brown z občudovanjem. „Bog ve, kaj hoče poiskati na svoji samotni poti v mesto?"

„Niti mi ne vemo tega," je odgovoril Ivan. „Toda zaupamo mu brezpogojno. Po vsej priliki poišče tovariše, ki jih upa najti v Solunu. Njihova navzočnost in pomoč nam bo dragocena — vzlasti zdaj, ko vidimo, da bo najbrže treba zasledovati Arnavta globoko v notranjost Balkana..."

Stali so ob robu ladije, a skriti v senci mostička, tako da jih od spodaj ni bilo *lahko opaziti.*

Noč je bila pomirila šum pristanišča; kriki, povelja, petje in vriskanje strojev se je oglašalo le še posamezno. Na tisti strani, kjer se je razgovarjala naša trojica se je odpiralo pristanišče proti zalivu, leskečočemu se le tu in tam v oblačni, skoraj brezzvezdni noči.

Zdajci pa je Miloš prisluhnil in iztegnil glavo.

„Pst!" je dejal tiho in položil prst na ustnice. „Naš čoln to ni..."

Tiho pljuskanje vesel se je bližalo „Floridi". Počasne in oprezno so padala v mokro gladino, kakor da veslači prikrivajo njihov šum. Prihajalo je bližje, vedno bližje... vedno tišje...

„To ni naš čoln," je potrdil Amerikanec Miloševe besede. „To utegnejo..."

„Pst!" je ponovil Miloš skoraj neslišno. „Skrijta se vidva ... naglo!..."

To rekši se je spustil na tla kakor mačka, legel na trebuh, potegnil se tesno k ograji in pogledal ...

Ivan in Amerikanec sta se umaknila k vhodu v kajute in zadela tam ob mornarja, ki je hotel pravkar na vrh.

Brez besede ga je potegnil Mr. Brown s seboj in se udaril po kolenih, spoznavši v svitu žarnice, ki je gorela pred njegovo kajuto, obrito lice divjega Marka.

„Kaj pa je?" se je obrnil Marko k Ivanu. Nehote je tudi on pridržal glas.

„Nekdo se klati v čolnu okrog ladije. Miloš ravno opazuje, kdo je in kaj hoče."

„Pustita me, da stopim gor..."

„Ni treba, Marko; evo ga!"

Miloš je zdrknil v hodnik kakor senca.

„Kaj je bilo?" so šepnili vsi trije in ga obstopili.

„Zaptije!... Dva veslača in dva policijska uradnika. Kaj se pogovarjata, ni mogoče slišati. Držita se predaleč in govorita čisto tiho."

Marko je hitel previdno na krov ter se prepričal o resničnosti Miloševega poročila. Čoln, v katerem sta sedela policista, je plul okrog „Floride" tako počasi, da se je komaj premikal. Eden izmed obeh se je oziral proti ladiji, in vsa njegova polurazločna senca je pričala, da napeto opazuje.

Rahli veter je donašal mrmranje njunega razgovora; kaj se pomenkujeta, Marko ni mogel slišati — bilo je predaleč.

Videlo pa se je, da velja navzočnost policijskega čolna „Floridi“ in njenim gostom. Ker je bil Dušan z ostalimi tovariši še na kopnem, je navdala ta zlovešča okolnost Marka in trojico, h kateri se je vrnil s krova, z nemajhnim vznemirjenjem.

No, Ivan je menil, da se Dušan ne bo dal tako izlahka zalotiti in pahniti v kako trdnjavsko temnico:

„Za nje se ne bojim; stvar bo ta, da sta nam nakopala vsled naše premajhne paznosti Halil bej ali Ali Kemal prav nevšečno nadzorstvo, vedoča, da se vozimo s „Florido“ ... To ni samo po sebi še nič hudega — in nazadnje, saj imamo konzulate! A kako pojde zdaj Marko na suho?“

Marko je pripisoval vsej stvari očividno mnogo večjo važnost, a ni maral govoriti o njej. Odmahnil je z roko, češ, on že ve, kako in kaj. Ivan in Miloš sta ga poprosila, naj se ogleda za tovariši in naj pazi nase, da se ohrani zdravega in živega za skupno podjetje.

„Brez skrbi!“ je dejal komita z mirnim glasom. „Ali lahko vzamem to vrv? Da? ... Potegnite jo naglo nazaj in pazite, da vas kdo ne vidi. Pozor! ...“

Ozrl se je oprezno, smuknil sem ... skočil tja, kakor da si izbira najpripravnejšo stran ladije. Nato se je zazdelo, da se je odločil.

Bliskoma je zadrgnil konec vrvi okrog ograje, zavihtel se na drugo stran in izginil. Naša trojica je planila za njim, toda ujela je samo še rahel pljusk, nato ni slišala niti videla ničesar več.

Marko je bil splaval na suho . . .

Previdno, z neskončno pažnjo in opreznostjo se je dvignil na breg in se splazil dalje, potuhavaje se ob vsakem najmanjšem šumu. Ljudi ni srečal mnogo, in kar jih je, so mu bili neopasni, ker v svoji mornarski obleki ni budil niti posebne sumnje, niti morebitne ropaželjnosti.

Za kupom sodov, ki so bili naloženi v bližini velikega italijanskega parnika, se je ustavil in si ožel premočeno obleko, kolikor je šlo na telesu. Nato je nadaljeval svojo oprezno pot. Vešč opazovalec bi bil spoznal po njegovih kretnjah in gibih, da se ozira neprestano proti „Floridi", ki se je svetila medlo v daljavi. In če bi bil stopil tesno za njim, bi ga bil slišal mrmrati:

„Tu morata priti na suho . . . nikjer drugje . . ."

Koga je čakal?

Bliskovita urnost, s katero se je potuhnil, ko je slišal zopet pljuskanje vesel — ki zdaj ni bilo tako več tako tiho in oprezno — je pričala dokaj jasno, da hoče zalezti policista, ki sta prej ogledavala „Florido", pa si nista upala k njej.

Brezskrbno sta stopila na obrežje, ne da bi zagledala Marka: v pristaniščih leži

pokraj vode zmerom toliko tovorov in raznovrstnih drugih reči, da se skrije izlahka, kdor ima le malce spretnosti in le količkaj dobre oči.

Čolnarja sta priklenila čoln, pomomljala nekaj z redarjema in se odmajala leno in trudno v nasprotno stran.

Marko je menil, da storita enako tudi zaptiji, in se je že pripravil, da stopi za njima.

Toda očesi postave sta bili očividno drugih misli. Moža sta sedla na golo kamenje, zapalila vsak svojo cigareto in se začela razgovarjati; komita, ki je ždel jedva pet metrov od njiju, je razločil do malega vsako besedo:

„Nič ne bo, Hasan . . .“

„Ti gjavri že slutijo, kaj jih čaka!“

„Kdo ve, ali jih obesijo . . .“

„Kdo bo takoj obešal? Zapro jih, in še to le potem, ko jih bodo imeli!“

„Pa one druge?“

Marko se je zdrznil in zaškripal z zobmi. Silno razburjenje je ustavilo kri po njegovih žilah.

„One, ki jih že imajo? Tudi teh ne obesijo, potolaži se. Dandanes ne gre več tako naglo — Allahu bodi potoženo!“

„Saj pa tudi ni treba obešati, ako hočeš, da kdo izgine — ali ne, Musa? Pozabiš ga v kaki ječi, pa pogine sam od sebe . . .“

„Hahaha!“ se je zasmejal Hasan z zloveščim glasom. „V takem pozabljenju izgine marsikdo, ki je prišel te dni za zi-

dovje Beas-kule! Čisto prav je naposled, da še niso podrli starega stolpa: zdaj, ko so ječe v trdnjavi skoraj prenapolnjene, je treba za razne puntarje posebnega prostora."

„Bolgari in drudi uporniki so vsi v Beas-kuli," je menil Musa. „Cela stotnija je tam na straži . . ."

„Prokleti gjavri! Ali si videl razvaline hiše, kjer so uničili z bombo Ahmeda pašo in vso njegovo rodbino?"

„Videl! No, tudi njim se ne bo godilo dobro . . ."

„Pravih krivcev ne bodo našli — to je gotovo! . . . A pokorilo se jih bo stoinsto. Saj veš, kako je z gjavri v ječah: stražnji oficir se dolgočasi . . . migne z očesom . . . vojaki se razsrde ter jamejo vlačiti jetnike ven in jih koljejo na dvorišču. Preiskave in kazni se ni bati — saj je vlada zadovoljna, ker se iznebi procesov."

„Tudi Srba imajo tam; pravijo, da je posebno opasen razbojnik."

„Srba, da! Ali veš, kdo je tisti Srb? Vojvoda Vuk je, najstrašnejši komita v Makedoniji. To ti je skoro tako strašen ropar kakor oni, ki je umoril pred leti Hilmija beja . . ."

„No če so vtaknili gjavre s „Floride" v Beas-kulo, ni verjetno, da bi videli še kdaj beli dan."

„Popoldne sem šel tam mimo in govoril z nekaj vojaki. Pravijo, da bo jutri, najkasneje pojutrišnjem velika gostija . . ."

„Pokolj jetnikov? . . ."

„Stotnik je obljubil nekaj takšnega; to se pravi, pomežiknil je z očmi in pokazal na ječe . . ."

„Eh, da! Žalostna je služba zaptije: tako malo zabave užiješ v našem poklicu."

„K večjemu tu in tam kako bastonado . . ."

Marko ju ni poslušal dalje; kratki razgovor, ki ga je prestregel, mu je bil razodel ogromno mnogo. Prvič: Dušan in tovariši so bili jetniki, zaprti v Beas-kuli! Drugič: vojvoda Vuk, njegov vodja, tovariš in brat v svinčeni plohi, je bil v oblasti turških krvolokov! In tretjič: v Solunu so bili nemiri: izvršen je bil atentat na hišo nekega Ahmeda paše . . .

Naglo, neopažen od zaptij, ki sta se pomenkovala dalje, je vstal in odhitel proti notranjosti mesta.

Novice, ki jih je izvedel tako nepričakovano, so mu bile zmedle glavo popolnoma; če bi bil srečal zdaj kake nevarne ljudi, gotovo bi bil podlegel v svoji neizmerni osuplosti, preden bi se mu porodila misel obrambe. A čudno: to, kar mu je rojilo po glavi, ni bilo Dušanovo jetništvo, ni bila usoda njegovih prijateljev. Čisto naravno se mu je videlo, da so padli v sovražne roke — saj so se vendar menili spotoma, da segajo spletke turških mogotcev preko mej Carigrada samega in da ne bodo več varni, dokler hodijo po zemlji, ki ji vihra zastava padišahova.

Po njegovih možganih je rilo drugo vprašanje:

Kako je mogoče, da se nahaja vojvoda Vuk v turških rokah? To je vendar več kakor čudež ... Vojvoda Vuk je bil odšel v Makedonijo kratko pred odhodom naših znancev v Carigrad ... odšel, da se pogaja s Sandanskim, glavarjem makedonsko-bolgarskih čet, najstrašnejšim hajdukom vse balkanske zgodovine. Namesto sovraštva in nasprotstva, namesto medsebojnih bojev in prelivanja bratske krvi naj bi se sklenil sporazum in delitev interesnega področja: to naše — to vaše! Junaki gozdov in gorâ bi si segli v roke v znamenje sprave, in puške bi pokale, bombe treskale, noži peli svojo ostro pesem nad grlom dušmanina složno in močno, v osvobojenje te bedne krščanske zemlje, ki jo tlači najhuje nesloga in spor med brati, molečimi se istemu Bogu ... Takšna je bila misel vojvode Vuka in drugih; Srbija je bila od nekdaj dežela spravljivih načrtov. Vuk je dal celo poprašati Sandanskega, in ‚makedonski volk' je sporočil, da bi videl z veseljem pri sebi tako vrlega junaka.

Kdo je slutil, kdo je bil zmožen misliti kaj takšnega? Res je Sandanski bolj harambaša kakor četnik, bolj razbojnik nego osvoboditelj; njegovo delo obstoja največ v tem, da jemlje tribut od strahovanih turških begov in bije boj s krščanom in nekrščanom, ako se protivita samodrštvu njega, ‚makedonskega carja' ...

Ali junak je, junaštvo mora spoštovati: vojvoda Vuk je potoval k njemu ... in zdaj je v turških rokah! ... Pa ne, da bi bil Sandanski izdal vojvodo Vuka? ...

— — — — — — — — — — — — —

Vrnimo se zdaj k usodi petorice, ki je bila zapustila „Florido“ in odšla na kopno.

Kako prav je bilo, da Dušan, Wheeler, Estournelle, Kazakov in Janković niso hoteli vzeti s seboj tudi Ivana in Miloša! Padla bi bila z njimi vred v isto past, in daljni neprijatelj bi bil zapečatil z enim mahom usodo naše čete.

Zakaj besede zaptij Hasana in Muse so bile le preveč resnične ...

Naši junaki so ravnali, kakor dela vsaka pametna in oprezna vojska pred začetkom svojih operacij: dokler je obstojala le najmanjša možnost, da priplove Ali Kemal s svojim plenom v Solun, je bilo zanje silno važno, da razgledajo vse torišče, ki pride zanj in zanje v poštev.

V dveh skupinah — Wheeler in Kazakov z Dušanom, Estournelle z Jankovićem — so krenili blizu skupaj najprej v notranjost mesta, da se obrnejo nato po ovinkih nazaj proti pristanišču; Dušan je bil namreč sklenil uporabljati skrajnjo previdnost. Ni se smelo zgoditi, da bi obstali zopet pred kako oviro ... en udarec ni smel več zadeti vseh; zakaj Ali Kemal je bil z nesrečno Jerico in lady Heleno na potu v Albanijo ... najhujše je bilo blizu, in niti minute niso smeli potratiti brez

potrebe: „Ura," je govoril Dušan sam pri sebi, „ko dospeta Kemala do kule svojih očetov, mora najti nas pred njenimi vrati — ako ju ne uničimo prej . . ."

Česar pa ni opazil niti Dušan, niti kdorkoli izmed petorice, je bilo tole:

Že vse popoldne sta se izprehajala po pristanišču dva elegantno oblečena moška, eden v turškem fesu, drugi z običajnim evropskim pokrivalom; človek bi bil rekel — dva Solunčana, prijatelja, ki ne vesta kako ubiti svoj čas. Kakor hitro pa je priplula „Florida" v pristanišče, nista več odtrgala svojih oči od nje; in ko je stopila petorica na kopno, sta bila tudi onadva v bližini. Prav nesumljivo sta se poslovila in razšla; oni s klobukom je ostal zadaj, pohajkujoč kakor premožen lenuh in otresaje svojo cigareto z elegantnimi, počasnimi gestami — tovariš s fesom pa je stopil naprej, navidezno brez pozornosti na Dušana in njegove tovariše. Nihče ga ni opazil, ko jih je prehitel z ostalimi vred in pozdravil sto korakov dalje drugega, preprosteje oblečenega človeka, s katerim je pokramljal in menjal par skritih pogledov, kažoč mu z očmi na našo četo. Ponovil se je prejšnji manever: eden je hitel naprej, drugi je pazil na desno — tretji, ki ga je našel mož v fesu, na levo. Preden je minilo petnajst minut, je rojilo okrog naših prijateljev petnajst policijskih vohunov, ne da bi le slutili njih navzočnost.

Bili so ravno v bližini policijske stražnice, kjer se je nahajal oddelek, dovolj

močan, da bi mogel zajeti petorico. Mož s fesom je skočil vanjo in opozoril poveljnika. Moštvo je planilo kvišku, mož s fesom in poveljnik sta skočila na cesto; zdajci pa je šepnil mož s fesom :

„Proti pristanišču zavijajo... Allah akbar! Tako pridejo naravnost do Beas-kule! Ako me vse ne vara, ne bo treba izpostavljati naših kož njihovim samokresom — zakaj gotovo je, da se bodo branili... Ti, gospod, jim samo sledi s svojimi ljudmi — zate in za nas je čas še vedno, ako nas ukani upanje".

Dogodki so potrdili te besede in pokazali fini nos ter kombinacijski dar turškega vohuna v vsej gloriji njegove nezmotljivosti. Dušan in njegovi tovariši so sledili poti, ki jih je vodila nazadnje naravnost proti Beas-kuli, nekdanjemu „stolpu krvi!"...

Nadzorstvena mreža, ki jih je obdajala s svojimi zanjkami od vseh strani, je bila zdaj že tako gosta, da niti miška ne bi bila ušla njenemu pogubnemu zadrgljaju. Mož s fesom jih je prepustil mirno temu varstvu in hitel naprej, kar so ga nesle noge — pomenit se s poveljnikom stotnije, ki je stražila v Beas-kuli... In oni niso videli tega; ni se jim sanjalo, da korakajo v ječo! Samo, ko so se ustavili tik pred debelim zidovjem, je obšlo Dušana neudobno čuvstvo, in poluglasno je dejal tovarišem:

„Ljudje božji, krenimo rajši proč od te morilnice; čas hiti, in jedva je verjetno,

da bi imela naša kupčija z Alijem Kemalom kdaj posla s tem spomenikom turške slave. . .“

„Glej, glej!“ je menil v tem hipu Mihajlo Janković. „Od kod, vraga, se jemljejo ti vojaki? Saj so vendar pravili, da je kula opuščena . . . In vobče, toliko vojakov je videti danes po Solunu; glavo bi stavil, da so spet nemiri ali pa preganjanje, kakršna vprizarja turška vlada od časa do —“

Beseda mu je zastala v grlu. On in njegovi spremljevalci so odreveneli v hipnem strmenju, polnem groze in nedoumenja.

Iz kule se je bila usula četa turške pehote z nasajenimi bajoneti . . .

Z desne in leve se je začul težki tek oboroženccev in rožljanje vojaške oprave.

„Nazaj, prijatelji, komur je glava draga!“ je vzkliknil Dušan zamolklo in se obrnil.

Od zadaj je planila nova četa, bajonete naperjene proti našim prijateljem.

Spredaj bajoneti, zadaj bajoneti, bajoneti na desni in levi! . . . Železni krog se je strnil bliskoma — petorica je bila obkoljena.

Naši so izdrli samokrese; a preden so jih mogli dvigniti k strelu, so se dotaknila ostra jekla njih prsi, vratov in životov — vsak najmanjši gib je pomenil gotovo smrt.

„Stojte mirno in vdajte se!“ je kriknil turški stotnik in se preril skozi obroč vo-

jakov z napetim revolverjem v roki „Ako se gane le eden, ne uide nihče živ!"

Z brezupnim pogledom so se ozrli prijatelji na okrog.

Zaman! Nikjer izhoda, nikjer rešnika.

Že drugič jih je bila zasula usoda s plazom nesreče, in po nenavadnih okolnostih so čutili že v prvem trenotku, da se to pot morda ne izkopljejo o pravem času.

Na ustnice Dušana in poročnika Wheelerja se je dvignila kletvica, prepolna bolesti, da bi mogla najti glas. Zamolkel jek, nič drugega . . . Janković je zaškripal z zobmi. Kazakov je zavil oči belo in divje ter odgovoril turškemu oficirju s sočno psovko, porojeno tam kje v Zaporožju na Ukrajini.

Tudi Estournelle se je izrazil slično; na to pa — tip lahkotnega in žilavega Francoza — se je zasmejal na pol brezskrbno, na pol zlobno ter izročil oficirju svoj samokres z besedami:

„Nous nous debrouillerons! Se že kako izmotamo tudi iz te nezgode . . ."

Tovariši so ga pogledali začudeno, skoraj nejevoljno, a sledili so njegovemu zgledu. Turški bajoneti so se povesili, oddelek je vzel petorico v svojo sredo — trenotek nato je stala v stražnici.

Par oficirjev je sedelo tam in pušilo cigarete; tudi črne kave v drobčkanih čašicah ni manjkalo pred njimi. Gosta plast dima se je zibala pod začrnelim stropom.

„Goddam!“ je škrtnil Wheeler v brezmočnem srdu. „Vsaj toliko časa naj bi nam bili pustili, da bi bil pognal vsak sam sebi kroglo v glavo. Spodobnejše bi bilo, kakor razbiti si jo od obupa ob tem zidovju . . ,“

„Tiho, prosim!“ ga je zavrnil Dušan nestrpno. „Pustite me, da slišim . . .“

Stotnik se je razgovarjal poluglasno z ostalimi oficirji, in Dušan, ki je razumel nekoliko turško, je posnel vsebino razgovora po ujetih drobtinah:

„Na višji ukaz iz Stambula . . . Nevarni bolgarski revolucionarji . . .“

„Torej je bil vendar Halil bej!“ je vzkliknil zamolklo in hitel raztolmačit tovarišem te besede.

„Nom d' un chien!“ je zagodrnjal Estournelle. „Bolgarski revolucionarji . . . tristo vragov! Prav rad bi bil bolgarski revolucionar, a na prostem, s puško v roki in par teh simpatičnih ljudi pred seboj — a nalašč zdaj, ko sam ne maram . . . samo da se zgodi volja Halila beja, nom de Dieu! Čujte, gospod kapetan!“ je viknil stotniku po francosko. „Ali se je mogoče razgovarjati tukaj v kulturnem jeziku? Mi nismo nikaki bolgarski revolucionarji, marveč državljani tujih velesil, in zahtevamo, da se to rešpektira! Naše potne listine so v redu, ki bi ga privoščil turškim financam in turški justici! . . .“

Med tem kratkim, a jedrnatim nagovorom so se oficirji ozrli in pomerili jetnike začudeno in prezirno. Stotnik pa je

stopil bliže, nasmehnil se hladno kakor človek, zavedajoč se svoje oblasti in odgovornosti, ter odgovoril v najčistejši francoščini:

„Prav žal mi je, gospoda! Nam je rečeno, da ste bolgarski anarhisti, torej ste in ostanete, dokler ne dobimo drugačnega navodila. Kar se tiče vaših listin, so lahko ponarejene. Svojo nedolžnost pa boste imeli itak priliko dokazati pred vojnim sodiščem — kakor vsa puntarska sodrga, ki je padla te dni v roke pravice. Sodišču se zagovarjajte, ne meni! . . ."

To rekši je zaklical turško povelje in se obrnil v stran.

K jetnikom je pristopil oduren narednik in šest mož z nasajenimi bajoneti.

„Gospodje!" je kriknil Wheeler, ki ga je bila zapustila njegova angleška hladnokrvnost, „pomnite, da zlostavljate angleškega državljana! . . ."

Stotnik se je zasmejal rezko in prezirno ter skomizgnil z rameni.

Val krvi je planil poročniku v lice; v očeh mu je zažarela iskra blaznega srda, in Dušan je videl, da je pripravljen planiti v brezupno borbo s sirovimi neprijatelji.

„Za božjo voljo, ne!" mu je kriknil zamolklo. „Vse je izgubljeno, ako se prenaglite . . . Rotim vas, ostanite mirni!"

Nato se je obrnil k naredniku in mu velel po turško:

„Pripravljeni smo! . . ."

Odvedli so jih po umazanih hodnikih in jih zaprli v ječo, ki je morala biti izmed boljših v tej zgradbi solz in vzdihovanja: v temo jetništva jim je padal pramen blede mesečine skozi lino visoko tam pod stropom; bila je tako ozka, da nihče ne bi bil spravil glave skozi njo, in zaprta z močnim kovanim križem.

Težka vrata so se zaprla z zamolklim treskom: obdala jih je zlovešča samota zaporov, v kateri spremljajo leni tek minut samo koraki straže na hodniku in gluhi odmevi kletev in ječanja, dušeči se ob neusmiljenju debelih zidov . . .

„Bratci," je menil Kazakov polglasno, „ostanimo zdaj tihi in poslušajmo svoje misli, da ne zmotimo drug drugega."

„Kako!" je vzkliknil Estournelle. „Tebi se zdi kraj menda pripraven, da zasnuješ v njem globoko filozofijo človekoljubja?"

„To ne," je odgovoril Rus z največjo resnostjo. „A naši revolucionarji so mi pravili vedno, da se porodi človeku v tistem trenotku, ko se zapro za njim vrata ječe, prvi načrt za beg . . ."

Te besede so zvenele čudno ironično spričo dejstva, da jih je obdajalo meter debelo nerazrušno zidovje, okrog katerega so korakale goste straže z nasajenimi bajoneti in napetimi petelini. Kako predolbsti ta kamen, kako uiti paznosti krvolokov? Janković in Francoz sta se nehote zasmejala; Dušan pa je menil:

„Naš brat ima prav; zaupanje v lastno bistroumnost je naša edina rešitev. Ne

dajmo se potreti osuplosti in brezupju; bodimo močni v svoji volji, pa nam niti zidovje Beas-kule ne bo predebelo, da najdemo pot v svobodo."

„Mislite?" je dejal Wheeler, ki se je bil pač najbolj pomiril. „Eh, kako malo bi potrebovali moči in volje, ako bi mogli sporočiti Mr. Brownu, da naj navrta stene naše ječe z rumenim zlatom. Koliko pa imamo pri sebi, gospodje?"

Izkazalo se je, da bi zbrala vsa petorica kvečjemu tristo frankov: tako ceno je bilo škoda misliti na prostost. Vrhu tega je pripomnil Dušan čisto pravilno:

„Nemogoče je. Za denar, ki ga imamo pri sebi, nas ne izpuste: lahko nam ga vzamejo tako, saj nas imajo v svoji oblasti. Denar za podkupljenje bi moral priti od zunaj. Mnogo bo že, ako se nam posreči pridobiti kakega vojaka, da gre in obvesti Browna, Ivana, Marka in mojega brata, ki so ostali — Bog bodi zahvaljen! — na ladiji . . ."

„Samo da nas ne bi šli iskat, ko se ne vrnemo ob času," je menil Mihajlo Janković. „Potem jih čaka ista usoda. Zdaj je jasno, da preže na ladijo, pripravljeni, prijeti vsakogar, kdor stopi na suho."

„Zanje se ne bojim," je ugovarjal Dušan. „Ivan in Miloš sta obljubila, da ne zapustita ladije, dokler se mi ne vrnemo; zavedati se morata tudi, da nam ne moreta pomagati v neznanem mestu. In to, da nas ni nazaj, jima bo v svarilo in

opozorilo ... Počakala bosta, da se vrne Marko, ki je šel iskat tovarišev; in da Marka ne ujame nihče, stavim glavo!"

„Bila bi tudi pretežka izguba," je menil Janković. „V Carigradu je poginil Jovo, tu naj nam zmanjka Marka — polovico upanja bi morali pokopati."

„Ni se bati, ni se bati! Marko ve, koliko previdnosti je treba na sovražnih tleh; in to, da sedimo tu, je le kazen, da se nismo zaupali njegovemu vodstvu ..."

S topo bolečino v dušah so sedeli na lesenem odru, ki je služil bednim jetnikom v ležišče.

Zdajci pa je dvignil Mihajlo glavo in potegnil zrak skozi nozdrvi.

„Gospodje ... ali se vam ne zdi čuden ta zrak?"

„Zatohlo je," se je oglasil poročnik Wheeler.

„Zatohlo?" Tudi Dušan je zasopel; toda vsi so slišali, kako je nekaj mahoma odsekalo njegov glasni dih. „Gospodje ... to je nekaj drugega ..."

In že je vzkliknil z zamolklo grozo: „Po krvi diši! ..."

„Ali je mogoče?" Tovariši so osupnili. „Kako veste to?"

„Poznam ta duh ... ta sladkobni, mastni vonj po krvi. Bil sem parkrat v Makedoniji na četovanju; ako ležiš in strelјaš in se razteka poleg tebe kri ubitega tovariša ... potem ne pozabiš nikoli več, kakšen je duh krvi."

Premolknil je, kakor da opazuje z napetostjo vseh svojih živcev. Nato je ponovil trdovratno:

„Po krvi diši ... Niti pol dneva ni preteklo, odkar so zaklali v tej ječi človeka."

Vsi so čutili zdaj v nosnicah grozotno izparino rdeče vlage; dvigala se je od blizu — človek bi bil rekel, tik izpred njih.

Francoza se je polotila nervoznost; stopalo mu je začelo trepljati nehotoma po kamenitem tlaku. Hip nato je zaklel poluglasno in se sklonil z iztegnjeno roko:

„Podplat se mi prijemlje ... nom de Dieu de nom de Dieu! Tik pred nami je ... saj jo tipljem! Cela mlaka strjene krvi ..."

Z instinktivnim studom si je obrisal kazalec in sredinec na lesu.

„To je čudno ..." Wheeler je potipal po svojih žepih. „Vsekakor moramo ... Hvala Bogu!" je vzkliknil mahoma. „Zdi se, da so mi pustili električno svetilko!"

Vojaki so bili pretipali petorico površno, samo da ji pobero orožje; prizor s stotnikom je bil povod, da tudi v stražnici nihče ni pomislil na to, da bi jim odvzel ostalo lastnino. In tako so jim ostale listnice z denarjem, katerega so v ječi takoj poskrili v čevlje ... ostala pa jim je tudi poročnikova žepna svetilka.

Toda varovati se je bilo treba straže, ki je prikorakala zdaj pa zdaj po dolgem hodniku.

„Ne užgite še!“ je velel Dušan.

Stisnil se je za vrata in prisluhnil.

Straža je bila v tem hipu daleč od njih; Dušan je začul zdajci, kako se je obrnila na koncu hodnika in začel šteti korake. Doštel je. Bilo je časa dovolj, da opravijo nagel ogled te jame krvi in zločina.

Ko je krenil vojak nazaj, je velel Dušan Wheelerju, naj posvèti; sam je zaslonil s hrbtom linico na vratih in gledal, kaj bo.

V svetlobnem krogu, ki ga je razgrnila svetilka po mrkli ječi, se je nudil petorici strašen pogled . . .

Vsa tla so bila okrvavljena, temna od površno pobrisanih krvavih mlak. Ponekod pa je pustila naglica morilcev cele široke črne lise — nepobrisano zgoščeno kri.

Z glasom groze in studa je odskočil Estournelle, ki se je bil sklonil v kotu, ter pokazal na nekaj bledega, s krvjo omadeževanega: bila je polovica mrtve človeške dlani, z dvema krepkima, žuljavima prstoma! . . .

V tej ječi se je morala vršiti besna, obupna borba; nekoga so bili razsekali dosłovno na kosce.

In pogled na te strašne sledove umorstva je bil našim prijateljem tem strašnejši, ker jim je klicala tajna slutnja v dnu srca:

„Danes njemu, jutri nam! . . .“

„Poglejte, bratci; tu leži kos papirja!“ je izpregovoril Kazakov in pobral nekaj okrvavljenega.

„Pst!“ je šepnil Dušan, sloneč še vedno na vratih in bled kakor zid. „Straža se bliža . . .“

Svetilka je ugasnila; v temi je poteklo par dolgih trenotij. Nato se je zasvetilo iznova.

Kazakov je držal v roki okrvavljen pisemski ovoj.

„Cirilsko pismo je . . . A bolgarsko se ne zdi . . . to je srbsko! . . .“

Dušan je priskočil v silnem razburjenju, pozabivši na vso previdnost.

„Vojvodi Vuku . . .“ je čital z zamolklim glasom, izpustil papir iz rok in si zakril obraz. „Wheeler, ugasnite . . . Vojvoda Vuk je padel danes tu pod turškimi jekli . . . umorjen . . . zaklan kakor ovca. Vojvoda Vuk, eden največjih junakov našega naroda! . . .“

Zopet se je strnila okrog njih zloveščа tema: v strašnih mislih so ždeli jetniki na umazanem odru, in okrog njih, na teh deskah, stenah in kamenitem tlaku se je sušila kri srbskega mučenika . . .

In kakor prej Marko, tako si je zastavljal Dušan vprašanje brez odgovora:

„Kako je prišel vojvoda Vuk v to ječo? Zakaj ga je dohitela junaška smrt med temi zidovi in ne v veselem boju, v solncu in svobodnem vetru na zelenih brdih? . . .“

Iz molka, ki mu je odgovarjal, pa je vstajalo kakor tajinstveno zvenenje — kakor šepet trdovratnih duhov:

„Danes njemu — jutri nam!“

In Jerica?

In lady Helena?

Malokdaj je bilo še na svetu dvoje ljudi tako nesrečnih kakor to noč Dušan in poročnik Wheeler kljub svojemu neupogljivemu junaštvu.

XXII.

Izpod zemlje.

Zvesti Marko je imel pred sabo dolgo pot, ki bi jo bil marsikdo izgrešil — zakaj ponoči je lice ulic drugo kakor podnevi. Njemu pa se je poznalo, da nosi v glavi nezmotljiv zemljevid tega mesta z vsemi njegovimi ulicami in križempotji. Kljub svojemu razburjenju je korakal vse naprej, ne da bi se ustavil le enkrat in se ozrl, ali ni krenil v napačno smer.

Obstal je še le na koncu svojega romanja, pred nizko hišo v tesni, bolj starinski uličici blizu trdnjave. Ozrl se je previdno na okrog, če ni v bližini opazovalca ali zasledovalca, pomeril s pogledom skromno pročelje tega doma in se sklonil nato k vratom, kakor da išče tajnega znamenja . . .

„Hvala Bogu!“ je zamrmral sam pri sebi. „Še so tu . . . in zrak je čist . . .“

Prijel je za ročaj zvonca in potegnil... Zapelo je daleč tam zadaj nekje; po kameniti veži so pridrsali koraki.

Marko je videl, kako se je odprla ozka linica na vratih; bled žarek leščerbe je padel na njegovo lice.

„Kdo prihaja tako pozno?“ je prašal moški glas po turško.

„Naš človek,“ je odgovoril Marko zamolklo, skoraj z negotovostjo: mogoče je bilo vse eno, da so se naselili v tej hiši tuji ljudje... da je zadela znane mu prebivalce usoda tolikih bratov, ki so se posvetili službi domovine sredi njenih sovražnikov...

Zapahi so zarožljali, in vrata so se odprla, jedva dovolj široko, da je mogel prišlec v hišo. Komaj pa je stal Marko v veži, že *je bila dver zopet zaklenjena in* zapahnjena; domačin, navidezno pristen Turek z gosto brado, sršečimi obrvi in neizogibnim fesom na glavi, se je obrnil h gostu in dvignil svetilko, da mu je posijala naravnost v obraz. V njeni svetlobi je videl Marko še dvoje bradatih postav, ki sta se bližali iz polumraka.

„Alah je velik!“ je dejal Turek. „Naj me kaznuje na vekov veke, ako te poznam, prijatelj. Česa išče tuj mornar ob pozni uri v hiši ubogega čevljarja Mehmeda? . . .“

„Da bi te vrag, preklicani Proka!“ Marko se je zasmejal in nagovoril nezaupnega Turka po srbsko. „Pelji me v izbo in daj mi požirek rakije, da si ogrejem

mozeg in da se pomeniva o najinih šilih in kopitih. Zdi se mi, da sva dobra znanca, in še vesel boš, ko me spoznaš in izveš, kdo te je prišel prosit in kakšne opanke bo treba pomeriti!"

Izkazalo se je mahoma, da govori čevljar Mehmed preimenitno srbščino, zakaj obsul je prišleca z mnogimi izrazi, ki jih smatrajo tujci za žaljive, prijatelji pa za izraz ljubezni in radostnega presenečenja.

„Zdi se mi res, da se poznava," je dodal. „Daj, brate, stopi k nam in bodi nam pozdravljen! Res sem radoveden, kdo je vtaknil svoje kosti v to smešno odelo..."

Potisnil ga je pred seboj po hodniku; a Marka ni bilo treba voditi. Kar sam od sebe je odprl vrata v majhno, nizko, medlo razsvetljeno izbo.

Mehmed, ki mu je bilo ime Proka, je zaprl vrata, upihnil leščerbo in se ustavil pred gostom. Premotril ga je, zmajal z glavo in pljunil rekoč:

„Vrag naj me vzame, brate, ako te poznam! Da si prinesel vsaj brke s seboj, takoj bi ti povedal, kdo si; tako pa se mi zdiš še najbolj podoben stari copernici, ki zagovarja gadje pike tam za Bakarnim Gumnom."

Marko se je nasmehnil in pokazal s prstom na svoje prsi:

„Da pomorem tvojemu spominu: tu imam brazgotino rane, ki mi jo je zadal turški bajonet pred letom dni, tri ure daleč

od Prizrena . . . saj veš, Proka, bil si poleg in deležen tiste prigode, da bolj ne moreš biti . . .“

Domačinu je zažarel obraz.

„Da,“ je vzkliknil, „bilo je takrat, ko sta me iztrgala z Vukom iz turškega jetništva in pognala — vidva sama! — dvajset nizamov[1] v beg! Daj, da te objamem, divji Marko: zdaj te spoznam, in kakor mi je žalostno srce — vesel sem, da imam vsaj še tebe! . . .“

Potegnil je preoblečenega komito na svoje prsi in ga poljubil na obedve lici.

Marko pa je pogledal Proko pozorno in resno ter prašal;

„Torej veš morebiti, kaj je z vojvodo Vukom? . . .“

„Vem . . .“ je dejal Proka zamolklo; turoben vzdih se mu je izvil, in njegove pesti so se stisnile v onemoglem gnevu.

„Veš, da ga imajo zaprtega v Beaskuli?“

„Tudi to mi je znano. A kako si izvedel ti?“

„Poslušal sem razgovor dveh zaptij... A to je dolga povest; daj mi, da sedem, in privošči mi požirek mokrote, ki mi ogreje prezeble kosti — saj vidiš, da sem moker do kože.“

„Za Boga! Resnica je . . . Na, tu si nalij rakije, kolikor hočeš . . . Tu je stol — oprosti, da ti ga nisem ponudil v prvem presenečenju; evo ti tobaka,“ je hitel Pro-

[1] vojakov prvega poziva.

ka, „in tu — pred vsem! — bi bilo par turških cunj, da se preoblečeš . . .“

„Koristno bo, ako se nočem prehladiti,“ je menil Marko. „Za bolnega komito ni mesta na Turškem.“

Vrgel je mornarsko obleko raz sebe, potegnil kar iz steklenice, ki mu jo je pomolil domačin, in povedal Proki med oblačenjem v kratkih besedah najvažnejše, kar ve čitatelj iz prejšnjih poglavij o usodi in namenih Marka in njegovih tovarišev.

„A zdaj te prosim v imenu Krista,“ je zaključil svojo povest, „povej mi in razloži, kako se je moglo zgoditi, da je padel Vuk v turške roke? Ali ni bil poslan k Sandanskemu? . . .“

„Bil je; ti povej Risto,“ je odgovoril Proka in se obrnil k enemu izmed svojih tovarišev, ki še nista bila našla časa, da pozdravita Marka.

Risto, širokopleč orjak z mladeniškim, a zaraščenim obrazom se je vzravnal iznad skrinje, v kateri je prekladal nekaj težkega in zvenečega; stopil je k Marku in mu podal roko.

„V kratkih besedah je zgodba takšna: baš jaz sem bil z Vukom pri Sandanskem. Čakal naju je v neki vasi blizu Štipa. Izprevidela sva takoj, da kani goljufijo in prevaro; ko pa sva hotela oditi, so naju napadli njegovi ljudje in naju povezali od nog do glave. Sandanski se nama je režal, pljuval nama v obraz, osuval naju z nogami in naju zamenjal še tisto noč za

enega svojih ljudi, ki so ga imeli Turki ujetega. Najbrže je dobil po vrhu nekaj rumenjakov: saj veš, kaj vse so ponujali Turki za Vukovo glavo. Dva tedna so naju imeli zaprta v Štipu; nato pa je prišlo povelje, in poslali so naju v Solun, a vsakogar posebej, kar je bilo veliko zlo. Meni se je namreč posrečilo pobegniti na transportu, in če bi bila z Vukom skupaj ... Toda nanj so pazili gotovo mnogo bolje ... Kaj sem hotel storiti! Hitel sem naravnost dol, in če je božja volja in vojvoda Vuk še živ, *ga otmemo menda jutri ...*"

V glavi divjega Marka se je zasvetila bliskovita misel.

„Otmete ga? Iz Beas-kule? To skoraj ni mogoče ..."

„Pač. Podkupil sem vojaka, ki nam je izdal njegovo celico ..." je dejal Proka mračno.

„Ti si ga podkupil?" je zategnil Marko neverno. „Koliko si mu dal?"

„Dal mu nisem ničesar. Obljubil sem mu ..."

„Ali — potem nam izda lahko tudi celico naših ljudi," je nadaljeval Marko, ki se mu je porajala misel čim dalje določneje, tako da je v napetosti svojih možganov skoraj preslišal prijateljev odgovor.

„*Ne more je izdati; on molči zdaj kakor grob.*"

„Kako to? Če je izdal eno, izda še drugo; ako noče, mu zagrozimo, da izdamo mi njega."

„Umej me dobro. Mož je zahteval dvesto funtov v zlatu; sam veš, da toliko nismo imeli kje dobiti. Čas je neprecenljiv, in preden bi bil denar pripravljen, se lahko zgodi v Turčiji že marsikaj. Kaj smo torej hoteli? Spravili smo skupaj dvajset funtov, češ, ostalo dobiš, ko nam poveš svojo skrivnost: ti blago, mi denar. Za svoj sestanek z njim sem izbral samoten kraj...“

„Aha! Zdaj te razumem.“

„No vidiš. Mislil sem si: več je vredno življenje vojvode Vuka nego pasja duša takšnega le Turčina. Povedal mi je vse potrebno, ko pa je iztegnil roko, sem izvlekel iz žepa nož namesto denarja. Bog, ki ve, kakšen je naš križ s temi zvermi, mi odpusti moj greh na sodnji dan. . .“

„Hm, hm! Za celico torej veš, ne veš pa, kako priti do njenih vrat...“

„Tega ne pravim; saj ti bo znano, da ima vsako mesto nekaj kanalov. Lep duh ne vlada po njih, a zgodi se, da pomorejo tudi dobremu človeku do njegovega cilja. In nam se je posrečilo izvohati, da vodi velik kanal tik mimo Beas-kule ter da se oddaljuje od njega velik, nerabljen rov, ki se obrača prav pod temelje stolpa. Našli smo ga zabitega s kamenjem, ki pa smo ga odstranili izlahka; vsa reč mora biti še iz starih grških časov.“

„In?. . .“

„Tudi tisti rov ne vodi naravnost pod Vukovo celico, marveč za kakih deset metrov mimo; preračunali pa smo, da lahko izkopljemo novo luknjo, ki nas mora pri-

vesti natanko k ubogemu tovarišu... ako ga prej ne umore."

„Ali se bojiš tega?..."

„Kako se ne bi? Vojno sodišče mu je gotovo, in da ga ne bodo sodili po milosti, je tudi jasno. Ako je zdaj še živ in dočaka jutrišnje noči, ga otmemo."

„Pa meniš, da pojde brez šuma in ropota?"

„Pripravljeni smo na vse," se je oglasil Risto." Stopi malo v stran, Pero, da vidi."

Pokazal je Marku v škrinjo, po kateri je prekladal malo poprej.

Divji Marko se je sklonil in zagledal pravcat majhen arzenal: karabinke, samokresa, nože, okvirčke s patronami in več ročnih bomb, ki so zrle s pretečim kovinskim lesketanjem iz temnega kota.

„*Ali si z nami, Marko?*" *je prašal* Proka, pomolčavši par trenotkov.

Marko mu je pogledal v obraz.

„Ali ste vi z mano?..." je dejal namesto naravnostnega odgovora.

Žila na Prokinem čelu se je napela.

„Menil sem," je dejal trdo, „da ne boš pomišljal niti trenotka..."

„Saj tudi ne pomišljam, brate dragi. Toda ravno, ker ne pomišljam, je stvar mnogo težja in opasnejša: kakor jaz ne pomišljam, pomagati pri rešitvi vojvode Vuka, tako upam tudi, da vi ne boste pomišljali, pomagati meni, da osvobodim petorico tovarišev in s tem ne le dvoje nesrečnih ženskih, ki ju čaka strašna usoda, marveč Bog ve koliko ljudi, katerih veselje

in žalost zavisita od rešitve ali pogube teh dveh jetnic — od svobode ali nesvobode mojih tovarišev."

„Ne pomišljamo niti hipa," je odgovorila trojica enoglasno.

„Hvala vam, bratje! Ali pa veste tudi, kaj pomeni to? Kakor sklepam iz vaših besed, se lahko prekopljete – ako vam bo sreča mila — do Vukove celice brez hrupa in boja ter ga otmete, ne da bi vas kdo opazil... ne da bi se bilo treba spopasti s turškimi vojaki. Toda celica, v kateri so zaprti moji tovariši, nam je neznana... Veste li, bratje, kaj pomeni naša obljuba? To, da udrete z mano vred v hodnike Beas-kule in začnete boj z najmanj dvajsetkratno premočjo sovražnikov; da osvobodite vse jetnike, ker ne vemo, *kje med njimi naj iščemo naših, da umrete* z mano — najbrže — ali pa se rešimo svobodni z osvobojenimi, ako je volja božja, da se zgodi čudež v današnjem času."

Trojici so se zaiskrile oči.

„Umremo!" je vzkliknil Proka s trdnim glasom in stisnil Markovo roko.

In tovariša sta položila svoji desnici na desnici Proke in Marka ter ponovila: „Umremo!..."

„Dobro, bratje! Prvič ne bo in tudi zadnjič morebiti ne — daj Bog in sreča junaška! — da nam ždi za vratom bela smrt; saj smo slišali že več krogel žvižgati nego ptičev peti in videli več krvi *nego rujnega vina*... Toda povejte mi zdaj: ali je neizogibno, da otmemo vojvodo

Vuka še le jutrišnjo noč? Ali veste dobro, da je nemogoče, prikopati že nocoj do njegove celice?"

„To ni mogoče. Ako bi bila mehka prst ali navaden pesek — da; naleteli pa smo na debel starodaven zid, ki je trji od skale. Mislim, da so to temelji utrdbe."

„Če bi mogli opraviti z dinamitom! A kaj nam pomaga, oteti Vuka turške krogle, ako ga ubijemo sami s takšno rešitvijo!. . ."

„To je izključeno; vse, kar nam preostaja, je delo in potrpljenje. Ti, Marko nam prideš tudi pomagat, ali ne?. . ."

„Ej bogme, kako ne bi — kolikor mi dopušča skrb za moje. Toda tudi njih ne smem pozabiti. Na ladiji sem pustil tri zaveznike: kaj poreko, ako se ne vrne nihče izmed nas, ki smo odšli!. . . A tudi — kako naj jim sporočim to žalostno novico? O Bože, Bože!"

„Praviš, da je Amerikanec bogat?"

„In še kako!"

„On bi morda lahko opravil z denarjem to, za kar si utegnemo mi razbiti glave. . .

„Prav mogoče je. Ali kdo ve,kako dolgo se zavleče! Vsak dan je za nas dragocen; par ur zamude, in vse je lahko izgubljeno."

„Kaj pa, ako bi se obrnili do svojih konzulov? Trije med jetniki so podaniki mogočnih tujih držav; protest njihovih zastopnikov odpre vrata Beas-kule še gotoveje nego naš obupni poizkus."

„Ako je tako, da moramo počakati jutrišnje noči, se razume po sebi, da obvestimo konzule. A z njimi je isto kakor z denarjem. Dolgotrajnosti se ni mogoče ogniti. Konzuli so nam pomoč, ki jo zagotovimo svojim tovarišem za slučaj, da pustimo mi svoje glave v Beas-kuli. Toda če jih bodo reševali oni namesto nas, je naše skupno podjetje izjalovljeno, in pomoč mojih prijateljev pride žrtvama Alija Kemala prepozno."

„Saj poizkusimo vse," je dejal Proka, „bodi brez skrbi. A pametno je, da storiš še kaj drugega. Pot, ki smo jo dogovorili, je nevarna; ali se nam posreči, ali pa poginemo vsi. Prevečkrat smo gledali smrti v obraz, da bi se ogibali te misli."

Marko je med tem podpiral glavo, kakor da ugiblje.

„Ali imaš koga, ki bi nesel moje pismo na Florido?" je prašal minuto nato. „Obvestil bi naše o resnici; jutri zarana poizkusim svojo srečo pri konzulatih — dotlej in potem pa sem vaš, ako me hočete. Pogoj je samo eden".

„Pogoj?" se je začudil Proka. „Marko — od kdaj staviš pogoje, kadar je treba tvegati življenje za tovariša in pobratima?"

„Poslušaj me, Proka, in nič se ne čudi. Povej mi pred vsem, kaj nam svetuješ — čisto ne glede na te opasnosti in zapreke — da prestrežemo pravočasno Alija Kemala in mu odvzamemo njegovi žrtvi? Rekel sem ti, da ne vemo niti, kje se misli izkrcati."

„Da se ne bo izkrcaval v Solunu, ker si mora misliti, da ga izsledite, je vendar jasno. Najboljše bi bilo opozoriti naše ljudi, da pazijo nanj in sporoče, kakor hitro ga vidijo kje. Saj veš, da imamo zaveznike po vseh krajih; v dvakrat štirindvajsetih urah je razpeta mreža, skozi katero nam ne uide neopažen."

„A v ta namen moramo poslati iz Soluna nekega, ki ponese sporočilo tistim, ki ga oddado dalje. Ali si misliš zdaj, kakšen je moj pogoj? . . ."

Proka je položil prst na čelo.

„Vem!" je vzkliknil zdajci: „Da se nam pridružiš ti, naj izpustimo nekoga drugega . . . Malo nas je, Marko, ali ti nam zaležeš za dva. Samo — kdo naj gre? . . ."

Pomislil je.

„Risto," je izpregovoril čez nekaj časa. „Ti pojdeš; dovolj si prestal v jetništvu in na begu . . . in treba je tudi, da ostaneš živ, ako plačamo mi svoje podjetje z glavo, ter pričaš o izdajstvu Sandanskega . . ."

Risto je pokimal molče: poznalo se mu je, da se ne odreče rad nevarnemu in častnemu delu in da uboga le iz spoštovanja pred Proko, ki je bil starejši in izkušenejši junak od njega.

„Tudi ako pišeš tovarišem na ladiji," je povzel Proka, „ponese Risto tvoje pismo. Kar misliš, napravi brž: bliža se čas, ko moram zameniti tovariša, ki kopljeta v rovu. Ker si obljubil, da hočeš biti z nami, te vzameva Pero in jaz s seboj."

Marko je slišal te besede z velikim veseljem, zakaj važno se mu je zdelo, ogledati torišče jutrišnjega dela, hkrati pa je tudi upal, da mu vdahne bistra pamet na podlagi tega ogleda nemara kako misel, kako pospešiti podjetje in mu zagotoviti srečen konec.

Sedel je, poprosil Proko za list papirja, ki se je našel šele po daljšem iskanju v tem bivališču preoblečenih četnikov, in za svinčnik, s katerim je načečkal v okornih, neveščih črkah sledeče vrstice:

„Draga brata Ivan in Miloš! Ne prestrašita se, ker vama naznanjam, da so naši prijatelji ujeti od Turkov in zaprti v Beas-kuli — drugače pa živi in nepoškodovani, kolikor sem posnel iz razgovora dveh zaptij, ki sem ju poslušal na bregu: bila sta ista dva, ki sta se potikala v čolnu okrog ladije. V omogočenje našega skupnega podjetja je ukrenjeno vse potrebno. Za usodo Dušana in ostalih pa se ne vznemirjajta in vedita, da že delam za njiju rešitev. Ako more naš amerikanski kapetan, naj stori med tem za njih korake pri konzulatih; povedati pa vama moram, da je treba skrajne previdnosti, ker preži policija na vsakogar, kdor se približa z ladije bregu. In ker ne vem, ako se mu posreči ukaniti zalezovalce, pojdem tudi jaz jutri na vse zgodaj k ruskemu konzulu ter ga naprosim, da stori, kar se mu vidi mogoče in umestno.

Vidva storita najbolje, ako ne tvegata svojega življenja in varnosti v tako

neugodnih razmerah. Vsak vajin poizkus, priti na kopno, bi vaju pahnil v neizogibno jetništvo. Pomislita, da se morata ohraniti živa in svobodna; ako se mi ponesreči rešiti Dušana in ostale, sta[] vidva edina, ki moreta še dovršiti započeto delo. To si pač mislita, da osvoboditev naših tovarišev ne bo čisto neopasna in da me lahko zadene usoda umrljivega človeka. Ako me torej do pojutrišnjem zjutraj ne vidita, je najbolje, da prepustita usodo jetnikov skrbi zastopnikov krščanskih držav, sama pa kreneta naprej po začrtani poti. Risto, moj prijatelj, ki vama prinese ta list, vama bo veren in zvest tovariš kakor jaz sam — njemu zaupajta popolnoma. V njegovi družbi najdeta bratov in pomoči, kolikor je potrebujeta. Zame pa pomolita in vedita, da sem dal za vas vse, kar more komita dati: svojo glavo, ki žđi v našem poslu itak prav rahlo na plečih. Toda upajmo, da se vidimo kmalu zdravi, veseli in svobodni. Pozdravlja vaju Marko."

Komita je izročil Ristu pismo in mu opisal natanko kraj, kjer najde „Florido", in vse opasnosti, ki naj se jim ogne, da opravi srečno svoje delo.

„Naša naloga ti je znana, brate," je zaključil svoj pouk. „Znano ti je tudi in slišal si pravkar, kako si predstavljava s Proko zasledovanje in ugonobljenje Arnavtov ter osvoboditev njunih jetnic. Ako izginemo mi, delaj ti z Ivanom in Milošem po svoji glavi; misli na to, da si odgovo-

ren našim dušam na sodnji dan, in glej, da osvetiš našega Jova, ki je padel v Carigradu, zavratno umorjen od Alija Kemala."

Objel je mladega tovariša, ki mu je stisnil roko v znak neme prisege. Nato se je obrnil k Proki in drugemu tovarišu:

„Pripravljen sem; hitimo zdaj na delo!"

Proka je pomeril Marka od nog do glave in se nasmehnil nehote:

„Lep Turek si drugače, a s to golo brado te ni dobro voditi na ulico. Na, vzemi tu nadomestilo za lepoto, ki si jo odložil prostovoljno . . . saj veš, oprezen človek mora imeti vedno kaj pripravljenega, ako hodi po potih, kjer človeku ni dobro biti spoznanemu! . . ."

To rekši je izvlekel iz zaboja, skritega pod kupom raznovrstne šare, nekaj temnega in kosmatega: bila je umetna brada, ki se je izvrstno prilegala Marku in vendar ni dajala njegovemu obličju prejšnjega izraza.

„In zdaj se oboroži za vsak slučaj, kakor se ti vidi najboljše!"

Marko se je sklonil k skrinji ter izbral novo repetirno pištolo izbornega sestava, dolg nož in dve ročni bombi, kar vse je poskril med širokimi gubami turškega plašča, ki mu ga je ogrnil Proka. Ostala dva sta storila enako: nato je odprl Proka vrata, spustil tovariše — tudi Risto se je odpravil z njimi — v vežo in na ulico ter zaklenil hišo.

„Z Bogom, Risto! Do svidenja, in čuvaj te mati božja!“ je velela trojica tiho odposlancu, preden je zavil naravnost proti pristanišču, kjer je imel oddati na „Floridi“ svoje neveselo poročilo.

„Do svidenja, bratje! Da se vidimo živi in zdravi!“

Začela se je molčeča hoja po stranskih ulicah, koder je bilo manj ljudi in manj luči. Proka je moral biti vajen Soluna, zakaj celo Marko je izgubil vsako zavest smeri, prepuščaje se popolnoma „Mehmedovemu“ vodstvu.

Nazadnje so se ustavili pred hišo, ki je bila ravno tako nizka kakor prejšnja, samo da še bolj starinskega lica; stoletja so zrla v nočnem mraku z njenega raskavega, okrušenega pročelja.

„Tu je Pero gospodar,“ je šepnil Proka Marku in ga dregnil s komolcem. „Ni še dolgo, kar si je najel to hišo . . .“

Ključ je zaškripal v zarjaveli ključavnici; vstopili so. Duh po trohnobi in plesnobi jim je udaril na pljuča — viden znak, da je hiša zapuščena in zanemarjena. V bledem svitu slepice, ki jo je dvignil Pero nad glavo, se je pokazal precej dolg hodnik, pričaje, da obrača poslopje na ulico le svojo ožjo stran. Po tem hodniku in skozi vrata, ki so ga zapirala na koncu, so dospeli na tesno dvorišče: kamor se je kdo obrnil, povsod mu je zadel komolec ob zid — prostor je bil samo nad glavami, kjer je trepetalo v daljni višini par žalostnih zvezd. V kotu tega dvorišča je

pokazal Pero našemu junaku močna železna vrata, vgreznjena v debeli zid; vodila so očividno v nekakšno klet ali njej podoben prostor.

Marko je pogledal tovariša z vprašujočim očesom; ta pa mu je pokazal z očmi navzgor.

Dokaj visoka stena je bila zgrajena iz masivnih kamenitih kock, in okvir vrat je bil mramor, oglodan po zobu vekov, ki so bili skoraj izbrisali vklesane starodavne okraske. Stena je bila ostanek kdo ve kakšne cerkve ali palače iz sivih, predturških stoletij, in železna vrata, do katerih je vodilo troje stopnic navzdol, so morala biti vhod v nekakšno kripto.

Pero in Proka sta jih odklenila z združenimi močmi in največjim trudom; rjavo železje je zaječalo, kakor da se brani spustiti tujce v podzemeljski dom skrivnosti.

Zazijale so ozke, vlažne stopnice, razpadle in razjedene, končavajoče se po dveh ovinkih v prostorni kleti s širokimi, kamenitimi oboki. Luč svetilke je kazala na mokrem zidu čudne pege, podobne sledovom začrnelih, zabrisanih slik.

V tej kleti, ki je merila kakih dvajset korakov dolžine in ravno toliko širine, je zagledal Marko vdolbino, pred katero je ležalo belo, obklesano kamenje: očividno ostanki oltarja, zapuščenega in razpadlega v tej globoki samoti . . .

Na desni in levi so se risali četverogelniki grobnic, nekateri pokriti še vedno z mramornimi ploščami. V enem izmed

njih je slonela plošča tik ob zidu, in ko je potegnil Proka našega prijatelja bliže ter posvetil v grob, se je pokazala v špranji za plotom votlina hodnika, vodečega pod zemljo kdo ve kam.

Zdaj je opazil Marko tudi kupe sveže nakopanega kamenja, peska in prsti, ki so se dvigali v kripti vse povsod in ovirali svobodno gibanje; spoznal je, da so nanešeni iz hodnika, ki so ga izkopali tovariši zadnje dni . . .

„Kam vodi ta rov?“ je prašal Proko.

„V starodaven kanal, ki se bliža naravnost Beas-kuli. Žid Efrajm, lastnik te podrtije, je naš prijatelj in nam je dal hišo za mesec dni v najem, seveda proti dobri odškodnini. Kako pa smo izvohali, da naletimo na kanal baš tu, bi bilo predolgo pripovedovati. Saj veš, da se mora človek, ki ni vedno varen na belem dnevu, zanimati tu in tam za podzemeljska zatišja . . .“

Pero je bil stopil med tem v grobnico, odvalil ploščo in mignil prijateljema za seboj. Objel jih je hlad, še mrzlejši in vlažnejši od prejšnjega; v svoje veliko začudenje pa Marko ni našel nesnage, ki je bil pripravljen nanjo. Nehote je izrazil Proki to svoje presenečenje.

„Vedi sam vrag, kako je to,“ je odgovoril Proka. „Istina je, da je kanal vso pot docela nerabljen in prazen, brez zveze z drugimi. Na par mestih se vidi razločno, da so vhodi v druge kanale zazidani; le slab duh, ki te pozdravi tu in tam, in

mokrota, ki prodira skozi zemljo iz drugih rovov, te spominjata, kje se nahajaš . . .“

Zrak je bil v resnici neprikladen za občutljive nature in je razodeval mestoma še preveč vsiljivo bližino drugih kanalov; tudi mokrote ni manjkalo: vsakih par korakov je pljusnila pod nogami trojice ogabna luža svoje temne kaplje po kamenitih stenah.

V svitu slepice je šinila zdaj pa zdaj podgana s preplašenim cviljenjem ter zbežala pred četniki, plazečimi se po njenem kraljestvu in prodirajočimi dalje brez besed, ki so se ustavljale v grlu pod temi mokrimi stropovi.

Ta pot je trajala dobre četrt ure; zdajci pa se je začul dalje tam spredaj ropot, kakor da grebe nekdo z rovnico ali lopato. Bled odsev luči se je zasvetil pred trojico.

„Cilj se bliža!“ je vzkliknil Proka poluglasno. „Kar slišiš, Marko, so udarci naših tovarišev Paje Božanovića in Save Petrovića, ki kopljeta do vojvode Vuka!“

Par trenotkov nato so bili pri njiju. Svetiljka je visela na klinu, zabitem med dva kamna, in svetila možakoma, ki sta kopala pot do jetnika. Dasi so bili odnesli na nosilkah že mnogo odkopane prsti in kamenja, je bil rov v tem koncu še vedno tako zasut, da so se morali pla ziti malo da ne po kolenih.

„Kako gre delo od rok, Pajo?“ je pozdravil Proka enega izmed brkatih delav-

cev, sedel poleg njiju odloženega orožja, izvlekel steklenico žganja in jima ponudil.

„Ej, brate, delo gre nekoliko laglje, samo časa zmanjkuje", je menil nagovorjeni. „To noč ne bomo več gotovi in pred jutrišnjim večerom tudi še ne."

„Zdaj pride kmalu najhujše," se je oglasil tovariš in si otrl znojno čelo. „Cesto smo podkopali — to se sliši po ropotu vozov in korakov, ki gre zdaj pa zdaj mimo nad glavami. Vsak trenotek moramo zadeti ob temelje kule — in Bog nam pomagaj potem. To bo hujše od vsega dosedanjega. A kaj vidim? Privedel si tovariša? To nam bo krepak pomočnik, bi sodil po širokih plečih . . ."

„A kdo je to?" je zategnil Paja in pomeril Marka z nezaupnim pogledom. „Je li zanesljiv? . . ."

„Eh, preklicani Paja! Ali si se pobratil z divjim Markom ali z njegovo brado, ki jo je moral odložiti, da ga ne spozna solunska turška svojat? . . ."

„Ah, Marko! . . ."

Kopača sta skočila k ljubljenemu tovarišu in ga objela z radostjo, ki se je zdela skoraj čudna v teh katakombah.

„Tudi jaz imam posla v Beas-kuli," je povedal naš prijatelj, še preden sta ga prašala. „Prišel sem, da pomoremo drug drugemu in opravimo oboje h krati. Malo težje bo, malo opasnejše . . . a to menda ne moti takšnih junakov."

„Nič ne de, Marko! Tem bolje za nas!" je vzkliknil Sava. „Ako nas pobere

skupaj vrag, pridemo na oni svet vsaj v spodobni družbi! Hvala Bogu, da se enkrat začenja: kdo bo pa prenašal to ždenje in skrivanje po kotih!"

„Pogovorimo se še ob prihodnji zameni," je prekinil Proka ta razgovor. „Zdaj je premalo časa za besedovanje. Evo vama moje svetilke — evo ključev: spravita se do hiše in pospita dobro, zakaj bliža se ura, ko bomo potrebovali vseh svojih moči."

Po kratkem slovesu od novodošleca sta izginila utrujena četnika v smeri, od koder je bila prišla trojica.

„Toda trije ne moremo kopati," je menil Marko, ogledavaje si tesni rov. „Saj ima še eden komaj komolce proste."

„Res je, kar praviš," je pritrdi Proka. „Zato imamo pa tudi navado, da koplje vedno le eden, druga dva pa odmetavata prst in kamenje. Ako torej hočeš, koplji najprej ti, Pero bo odmetaval, a jaz hočem razsipati navlako po tleh, da vsaj malo zasujem luže: odnašati zdaj ni več vredno, ko bomo itak kmalu gotovi."

Brez obotavljanja je zavihtil Marko svojo rovnico in začel grebsti pot po črni, mokri zemlji; tesni rov se je napolnil z zamolklimi odmevi njegovih udarcev, s škrtanjem lopat njegovih tovarišev in z vročim sopenjem vseh treh naporno delajočih ljudi.

Kakor je bil Marko strašen v boju, tako izdatna je bila njegova moč pri delu. Proka in Pero, ki sta ga prekinila le redkokdaj s kako besedo, sta gledala s pri-

tajenim strmenjem, kako je ril dalje, dvakrat hitreje nego oni prej, podoben črnemu stroju, ki se zagrebava v osrčje gore, gnan od mogočne električne sile.

On sam pač ni vedel za to. Ni se zavedal, kako mu gre delo izpod rok, niti ni čutil hitrosti, s katero se daljša rov ob njegovem naporu.

Strašna skrb, ki je polnila na tihem njegovo dušo, in hkrati obupna drznost, s katero se je tolažil, češ: „Sreča, ki je bila komiti že stokrat mila, ga tudi zdaj ne zapusti!“ — to oboje ga je navdajalo z nekakšno pijano brezmislico; morda je delal s slepo strastjo, samo da ne bi slišal v svojem srcu vprašanja:

„Kaj bo? Kako se nam izteče? Ali se posreči naš nemogoči, blazni poizkus?“

Morda je delal, da omami s sabo vred tovariša . . . da ne nastane v njiju dvom in ju ne oplaši sovražna resničnost, kar bi pomenilo uničenje sleherne nade.

„Pomagaj mi Bog in sveta Bogorodica!“ je mrmral na tihem. „Da se le ne bi spomnil na strah pred neuspehom! Le upanje da mi ostane: potem je še vedno mogoče, da opravimo, makar če bi branila kulo vsa turška armada! . . .“

Tekle so ure, tekle . . . Še nekaj tisoč udarcev z rovnico, še nekaj tisoč škrtljajev lopate . . . in tam zunaj sine dan — dan svobodnih, dan srečnih ljudi . . .

Marko je delal kakor blazen; že parkrat ga je bil ustavil Proka, hoteč prevzeti njegovo mesto, a Marko ni hotel

slišati o tem. V njegovih mišicah se je budilo polagoma čustvo trudnosti, ali roke so se dvigale in padale neprestano, brez odmora . . . in tam pred njim se je odpiral rov in šel vedno dalje . . .

Zdajci pa je skočil Proka k Marku in ga prijel za roko:

„Nehaj, Marko! . . . Ali nam je začarano? . . . Vrag naj razume to! . . ."

„Kaj hočeš reči? . . ."

„Že zdavnaj bi moral naleteti na zid, temelje kule na ! . . ."

Marko se je čudno nasmehnil v svitu leščerbe in pokazal tovarišu na steno izkopanega rova.

Izmed peščene prsti je štrlelo tu in tam zidano kamenje, kakor da naznačuje obrise nepravilno izkopanega predora. Marko je popraskal z rovnico še malo . . . prst se je odluščila popolnoma . . . bogme, luknja je bila v temeljih Beas-kule, baš tam, kjer se je končaval Markov rov!

„Ali . . . potem smo vendar že pod Vukovo celico!" je vzkliknil Pero zamolklo, slišoč kratki razgovor med starima četnikoma.

„Če nas ni nalagal oni ranjki nizam, moramo biti!" je potrdil Proka.

„Pa koliko nam je tu do vrha zemlje?" je prašal Marko.

„Jedva par pednjev, kakor sodim po ropotu vozov, ki drdrajo zgoraj po cesti. Vrhu tega smo kopali zadnji čas malce navzgor . . . in, kar je najvažnejše . . . pol Vukove celice same leži pod zemljo."

Marko ni rekel na to niti besedice.

Jel je le kopati z novo vnemo, toda previdneje in opreznеje, kakor da hoče izluščiti vsak kamen posebej iz njegovega ležišča. Zakaj sleherni preglasni udarec, vsak ropot, ki bi ga povzročil po nepotrebnem, jim je utegnil nakopati najmanj neuspeh vsega podjetja, jetnikom pa — vojvodi Vuku, Dušanu in njegovim tovarišem — neizogiben pogin: Marko se je zavedal le predobro, da jim ni več milosti, ako Turki zaslutijo pomoč, ki se jim bliža.

Kamenje in pesek sta se usipala na njegovo glavo; obraz mu je bil kakor od prsti, suha ustna mu je močila namesto hladilne vode ogabna vlaga grud, ki so se rušile izpod stropa ... izpod tal ječe, v kateri so zdihovali po vsej priliki drugovi in pobratimi!

„Čuj!...“ je zahropel zdajci in se obrnil k Proki.

„Kaj je?“ Proka je priskočil; oči so se mu zasvetile v medli luči.

„Ali slišiš kaj?...“

„Kako — kaj?“

„Poslušaj!“

Marko je udaril z rovnico, nalašč nekoliko močneje.

„Bog in bogme!“ Proka mu je iztrgal orodje iz rok in poizkusil sam.

To ni bil več udarec po masivni plasti! Donelo je votlo, kakor da bi udaril po grobu: tik za kamnom, ob katerega

je zadelo železo, je moral biti prazen prostor . . .

Tudi Pero se je bil pomaknil bliže; vsa trojica je hropla od strašnega razburjenja.

Marko je grebel dalje . . . kroginkrog štirjaškega kamena, previdno kakor mati, ki jemlje dete iz plenic; Proka in Pero sta pobrala instinktivno svoje in Markovo orožje . . .

Kamen je bil prost; Marko ga je prijel z obema rokama, da ga izdere brez šuma in ropota. Zdajci pa je prisluhnil iznova.

„Tristo vragov!“ je zagodrnjal sam pri sebi, „tudi z one strani grebe nekdo! Eh, vedel sem, da je vojvoda Vuk imeniten dečko!“

Ta hip pa se mu je izmuznil kamen in mu padel tik med razkoračene noge; za kamnom pa se je usula toča drugih, drobnejših kamnov, trhlega ometa in peščene prsti . . .

Zamolkel vzklik se je začul iz notranjosti ječe: bila je presenečena, jako sočna kletvica v srbskem jeziku, in tudi glas se je zazdel Marku nekam znan.

„Ej, bogme, kume!“ je zaklical v luknjo z zamolklim glasom. „Zini, človek božji, ali si naš, ali si vrag . . .“

Odgovoril mu je vzklik nedvojbene radosti.

„Kdo je zgoraj, prašam?“ je ponovil, prijel se z rokami in se pomaknil više.

Od zgoraj se je slišalo kakor šepetanje večih glasov; nato je odgovoril prejšnji:

„Jetniki; pet nas je — sami naši.“

„Pa kdo? Ali je med vami vojvoda Vuk?“

„Vuk je bil tukaj . . .“

„A kdo si ti?“ je prašal Marko, in nekaj čudnega mu je prešinilo možgane — reklo mu, da prihajajo za Vuka prepozno.

Zgoraj je vladalo par hipov molčanje, kakor da neznanec premišlja. Nato se je začulo:

„Jaz sem Dušan Jurišić . . .“

„O, Bog bodi zahvaljen! . . .“

Malo je manjkalo, da Marko ni zavrisnil od radosti. Toda premagal je svoje razburjenje in zaklical poluglasno:

„A jaz sem Marko . . .“

„Naš Marko! . . . je odgovorilo z enakim veseljem. „Kakšen čudež te je pripeljal k nam? Ali si v resnici ti?“

„Sem — divji Marko s kožo in kostmi; samo brada, ki jo nosim, ni moja: obril sem se, da me ne bi spoznali Turki, ko sem šel za našimi . . .“

„Počakaj, da . . .“

„Pst!“ se je oglasilo še dalje tam zgoraj.

Zopet je zavladalo molčanje; Dušanov glas je utihnil za celo minuto.

„Straža je šla mimo,“ je izpregovoril nato. „Ali je spodaj vse varno?“

„Je; samo pridite in glejte, da vas ne slišijo. Ste li vsi zdravi?“

„Bogme . . . razen svobode nam ne manjka ničesar.“

Približal se je šum, kakor da leze nekdo v votlino, ki jo je bil otvoril Marko z izdrtjem velikega kamna. Več majhnih kamnov je priletelo, za njimi nova ploha sipine. Marko se je umaknil temu dežju, stopil nazaj in odvalil granitno kocko, za katero je bil našel izgubljene ž mnogo manjšimi težavami, nego si je predstavljal.

Proka in Pero sta gledala brez besede, deloma v osuplosti nad tem nepričakovanim uspehom, deloma v strahu, kaj povedo oteti . . . zakaj slišala sta bila Dušanov odgovor:

„Vuk je bil tukaj . . .“

Dvojica nog se je pokazala v svitu slepice. Sledila jim je človeška postava — pred rešitelji je stal Dušan . . . živ, otet iz turškega jetništva, in razprostrl roke, da objame Marka, ki ga je spoznal takoj vzlic umetni bradi in turškim oblačilom.

Preden je minilo par minut, je bila zbrana v rovu vsa petorica, ki se pač ni nadejala tako brze rešitve.

Najhujše je bilo prestano! Strašni udarec, ki je pretil onemogočiti vse njihove namene, je bil odvrnjen . . . kljub zatohlemu, smradljivemu zraku, ki se je gostil v tem podzemeljskem rovu, so dihali zopet zlato svobodo! Nič ni bilo izgubljenega, nič zamujenega . . . pot iz teh globin je vodila na beli dan, v polno možnost dejanja!

XXIII.

Novi načrti

Toda kako se je bilo zgodilo, da so se našli tako naglo?

Kako je bilo mogoče, da je bil prvi glas, ki se je odzval Marku iz odprtine, glas Dušana?

— — — — — — — — — — — — — —

Na to vprašanje si sami niso vedeli odgovoriti.

Dušan se je bil iztrgal letargiji in obupu, ki je zavladal v njihovih srcih, ko so se začutili obdane od samih turških straž in samih debelih sten.

„Rešiti se moramo!“ je zaklical samemu sebi. „Pot v svobodo moramo najti, ker moramo dovršiti svoje rešilno delo. Mogoče ali nemogoče — biti mora!“

Po trenotni utrujenosti in malodušju ga je prešinila zopet strastna, jeklena volja, podobna volji čudodelnikov, ki baje podira skalovje in kliče vodo iz suhih tal. Zazdelo se mu je, kakor da tudi najdebelejša stena ni drugega kakor vrata, ki vodijo v svobodo — samo da jih je treba odpreti s posebnim ključem.

„Pogumnim je tudi zapreka pot!“ si je ponavljal, tipaje po vlažnem kamenju zidov. „Pa pojdimo z glavo skozi zid, kakor pravijo ljudje! . . . Čemu ima človek glavo, če ne zato, da jo porine skozi zid, kadar ne gre drugače? . . .“

Prekinil se je in se začudil sam tej svoji fanatični volji.

„Ali ni to vročica? Ali ni zgolj blazna napetost zbegane duše, s katero te hoče prevariti natura vsaj še za par hipov in te zazibati v upanje rešitve?"

Stresel se je in prisluhnil k utripanju svojega srca.

Ne! Volja je živela še, dihala v slehernem živcu in klicala svoj neustrašni: „Naprej! Naprej!"

Toda te stene . . . te stene, ta strašna zaklenjena vrata v svobodo! Kje je ključ, kje rešilna misel?

Rešilna misel — pot do zmage, do otetja, nit, za katero treba potegniti, da razdrgneš vozel, mora biti vendar v vsakem še tako obupnem položaju . . .

„Goddam!" se je oglasil poročnik Wheeler s pograda. „Zdi se, da nam dajete dober zgled, kako naj ne izgubimo poguma."

„Bogme — ni še čas za to!" je potrdil Dušan tiho.

Hhrati se je sklonil k tlom. Noga mu je bila zadela ob nekaj suhega, krhhega, podobnega grudici ometa.

Potipal je z roko. Res, tu je bil kos trhlega ometa, ki se je zdrobil med njegovimi prsti . . . Segel je dalje in napel pozornost: tla so bila tamkaj pokrita z drobnim, peščenim prahom, kakor da je nekdo posmetil z drobci zidu, nato pa jih pometel v stran.

Kam jih je pometel? To vprašanje se je porodilo nehote v Dušanovi glavi, ne da bi se zavedel takoj njegovega pomena.

Potipal je širje na okoli . . . in začutil je, da se peščena proga na tleh nehava v eno smer tik poleg njega, v drugo pa se nadaljuje globoko tja v temo!

Držeč roko na tej zanimivi sledi, je hotel pravkar poklicati tovariše, da mu posvetijo z električno svetiljko, kakor hitro se straža dovolj oddalji; v ta namen se je privzdignil . . . hotel se vzravnati iz svojega počepa . . . in v tem gibu je zadel z iztegnjeno roko ob tram pograde . . .

Peščena sled je vodila pod pograd!

Iz te gotovosti se je bliskoma porodil v Dušanovi glavi sklep:

Jetnik, ki je bil zaprt tukaj pred nami, vojvoda Vuk ali njegov prednik, je imel opravka z zidom te ječe — iskal je poti v svobodo, dolbel si jo skozi steno . . .

Sip, ki ga je odpraskal, je spravljal po končanem nočnem delu pod pograd . . . to je bilo jasno kakor beli dan, zakaj če bi bili nasmetili ječarji sami, bi bili izmetli navlako skozi vrata!

Potipal je . . . in zares: ves prostor pod ležiščem je bil poln večjega in manjšega kamenja, poln oddrobljenega ometa. Neznani, gotovo že zdavnaj mrtvi kopalec je bil opravil veliko delo, preden se je izpolnila njegova usoda; njega samega so gotovo prehitele morilske roke turških krvolokov, toda njegovo delo je ostalo neopaženo . . .

Kako je bilo to mogoče?

Dušan se je spomnil zdajci, da stoji pograd v temnem kotu, kamor ne pada

niti podnevi toliko luči, da bi bilo mogoče opaziti, ali je prostor pod njim prazen ali ne.

Peščena sled po tlaku je izvirala torej po vsej priliki od sipine, ki jo je privlekel jetnik na svoji obleki s seboj, kadar so sumljivi koraki ali žarki bližajočega se dneva ustavili njegovo delo.

Ko je ugotovil vse to sam pri sebi, je planil kvišku in sedel k prijateljem, ki so ždeli v gruči na spodnjem koncu pograda ter si ubijali glave z ugibanjem, ne da bi se jim posrečilo zaključiti kaj pametnega.

V naglih, razburjenih besedah jim je povedal, kaj je našel.

„Mon Dieu!“ je vzkliknil Estournelle. „Potem nadaljujmo! Kar se ni posrečilo siromaku v nekaj dneh, lahko opravimo mi z združenimi močmi v mnogo krajšem času . . .“

„Vrstili se bomo,“ je dejal Kazakov. „Ni zlomka, da ne bi prikopali na svetlo, čort vozmi!“

Wheeler, ki je — iz lahko umevnih vzrokov — še prav posebno hrepenel po svobodi, je hotel iti prvi na delo; toda Dušan je hotel začeti sam, češ, da si ogleda vse še natančneje. Izprosil si je poročnikovo električno svetilko, postavil Kazakova k vratom, da je stražil in zakrival linico s svojimi ogromnimi pleči, in zlezel nato pod pograd, ne plašeč se več krvavih sledov umorstva, izvršenega nad vojvodo Vukom.

Brez težave je našel prav v kotu izdolbeno globoko luknjo, prostorno dovolj, da bi se moglo splaziti skozi njo še tako krepko moško telo. Toda luknja, ki je šla poševno navzdol, še ni ustrezala svojemu namenu: imela je dno, ki ga je otipal Dušan z nogami.

Pri tej priliki je zadel na nekaj trdega, zvenečega. Obrnil se je, zlezel v luknjo z glavo navzdol . . . opažaje še le tako, kako utrudljivo in naporno je moralo biti jetniku delo kopanja . . . pogledal in našel močan nož s širokim rezilom, toda odlomljeno ostjo. Ta nož je bil edino orodje, s katerim se je bil vkopal jetnik med temelje Beas-kule, nadejaje se prej ko ne, da prikoplje do kakega kanala. Toda — ali ni bilo takšno upanje pravcata igra v loteriji? Dušan se je zamislil: kaj, če ni ravnal mož morebiti na podlagi podatkov, ki jih je dobil po kakem čudnem naključju? Ali ni morda vedel, kam pride, ako grebe vztrajno dalje v započeti smeri? Ta misel je dala našemu prijatelju novega poguma; in ravno se je hotel vrniti k tovarišem, da jim pove rezultat svojega opazovanja, ko je zaslišal razločno udarce, ki so se bližali od nasprotne strani.

Osupnil je. Zazdelo se mu je, da je čul to kopanje že od začetka, da se je oglašalo iz dalje, še preden je bil zlezel v izkopano jamo . . . le on da se ni zavedel tega, smatraje udarce morebiti za razburjeno utripanje krvi v svojih žilah.

Kdo koplje tu pod zemljo? Prijatelji? To ni mogoče — bilo bi prekmalu ... Tujci, ki hočejo rešiti kakega drugega jetnika? Delavci ali vojaki, opravljajoči kdo ve kakšno zagonetno in nerazumljivo mu povelje svojih predstojnikov? Mimo vseh teh vprašanj se je polastila Dušana pravcata mrzlična želja, kopati neznancem naproti; pograbil je nož svojega prednika in začel rahljati omet okrog velikega štiriogelnega kamna, ki ga je imel tik pred nosom, vzidanega poševno, kakor da tvori del nekakšnega oboka ali kakor da spada k temeljem stavbe, ki se je podrla že zdavnaj, na njenih razvalinah pa so postavili Beas-kulo — stolp krvi. Jedva da se je zmenil pri tem poslu za svoje tovariše, ki so ga opazovali z razburjeno radovednostjo in kar trepetali napetosti, ko jim je poročal v kratkih zamolklih klicih o svojem opazovanju.

Zdajci pa je začutil, da rahljajo kamen tudi z nasprotne strani in da se ne maje le on sam, marveč vsa plast, ki ga obdaja. V instinktivni težnji, zavarovati se pred morebitnim vdrtjem, se je umaknil navzgor — ravno še pravočasno, da ga ni potegnila za sabo gruča zidu, ki se je razsula in zaropotala na skrite kopače ...

Pot je bila odprta ... toliko prej, nego bi si bili drznili upati v najsmelejšem snu, da se je poprašal na tihem sleherni izmed petorice: Ali nas obdaja doba čudežev, ali blazne, gorostasne sanje?

— — — — — — — — — — — — —

Poslednji je zapustil celico Kazakov, ki se je umaknil s svojega mesta pri vratih mirno, počasi in dostojanstveno, kakor star bojevnik s svoje postojanke.

Ko so bili vsi rešenci v rovu, je dejal Marko premišljeno ... kakor bi se bal odgovora, ki ga je bila slutnja že začrtala v njegove možgane:

„Vi ste zdaj oteti ... O vojvodi Vuku pa, pravite, da ne veste ničesar? ...“

Dušan se je potipal po prsih, kjer je imel spravljeno ono strašno relikvijo umorjenega junaka, zavito v žepno rutico.

„Bil je v naši celici,“ je dejal, „a zdaj ga ni več. Pač pa smo našli tla obrizgana s skoraj še svežo krvjo ...“

„Prokleto!“ je zahropel Proka. „Ali nemara pa niso umorili Vuka ... odvedli so ga morebiti drugam ...“

„Bil je tam,“ je ponovil Dušan. „Evo ti ovoja z njegovim imenom.“

Pomolil je rešiteljem papir, ki so ga bili pobrali na tleh.

„Strašno!“ je zamrmral Marko. „Toda morebiti so ga preselili v drugo celico. Bratje,“ se je obrnil k vsem skupaj, „ne preostaja nam drugega kakor izvršiti delo po prvotnem načrtu.“

„Našli smo tudi to,“ je nadaljeval Dušan resnobno in izvlekel iz nedrija krvavi zavoj. Pošastno so se zabelili bledi prsti odsekane roke v luči Prokine svetilke.

Vsi so se sklonili strahoma bliže.

„Levica je...“ je menil Marko. „Bože mili... to je roka vojvode Vuka! Poznam

jo po tej le poškodbi: bil sem poleg, ko ga je oprasnila turška krogla, streljajočega izza drevesa, in mu odnesla prvi člen kazalca ... Bratje — našega Vuka ni več: poginil je pod turškim nožem! ...“

Dušan in Janković sta povedala v naglih besedah, kaj so zasledili v celici ob svoji prvi preiskavi.

Strašno je bilo gledati krčevito igro mišic na obrazih Marka, Proke in Pera, ko so poslušali to povest. Dušan, ki je sam komaj premagoval svojo bol, se je zavedal v tem trenotku pregloboko, da najbridkejše solze niso tiste, ki dero potokoma po licih: vse huje peko solze, ki jih dušita ponos in moška resnoba v dnu srca, polnega ljubezni in mehkobe, kakor je polno krutega junaštva.

„*Dva imamo osvetiti!*“ *je zamrmral* Marko naposled z grobnim glasom. „Jova in vojvodo Vuka ... Toda naše delo ni to, tovariši! Hitimo — zunaj se dela dan, in ogromen trud leži še pred nami ...“

Prekinil ga je glasen krik, ki se je razlegel zamolklo nedaleč od njih, nekako bolj pri vrhu. Sledilo mu je teptanje ... kakor da dirja čim dalje več ljudi sem ter tja ... in besno kričanje v turškem jeziku.

Marko in Dušan sta razločila besedo: „Ušli! ...“

„Pozor!“ je šepnil stari Proka in si potegnil z rokavom po očeh. „Zasledili so vaš beg! ...“

„Hitimo!“ so vzkliknili vsi kakor z enim glasom.

„Stojte!“ jih je ustavil Marko. „Da, vi, ki niste oboroženi — Dušan, Francoz, Anglež, Rus in ti, Mihajlo — vi bežite, umaknite se in čakajte nas bolj zadaj. Mi pa se jim moramo ustaviti, drugače zaslede našo pot in primejo — ako ne nas, pa vsaj starega Efrajma, čigar je hiša. Žid je Žid, a človek je, in ne smemo ga prepustiti pogubi brez njegove krivde . . .“

„Dobro!“ Pero je stopil pred Marka in Proko. „Ustaviti jih treba, da . . . Ali, če jih poženemo nazaj samo z noži in kroglami, ohranijo našo sled vse eno — dobe jo prej ko slej . . . Ne, brata! Tu mora govoriti dinamit, ki briše sledove temeljiteje: za kupom razvalin bodo iskali kanala še dolgo . . . Umaknite se vi vsi, pustite mene samega; ne žrtvujta se, Marko in Proka! Večja in slavnejša junaka sta od mene, potrebnejša sta naši skupni, sveti stvari; in ti, Marko, si obljubil svojo pomoč prijateljem, ki je ne morejo pogrešati: pusti mene, da izvršim delo! . . .“

Marko je hotel ugovarjati. On ni bil izmed tistih, ki so se pripravljeni umakniti drugemu, kjer se obeta nevarnost in čast.

Toda ropot, ki se je začul v tistem trenotku, je opomnil njega in vse ostale, da ne morejo več gubiti časa s prerekanjem za prvenstvo. Turki so bili našli rov pod pogradom . . . bili so jim na sledi!

Odrinili, razdrli so leseni oder — vsak trenotek se morajo pojaviti pred njimi!...

Ta nevarnost je prepričala tudi Marka; nemo je pokimal Peru, spogledal se s Proko in potegnil Dušana za seboj. Planili so naprej, v temo, v globino rova, in prepustili junaškega Pera njegovi usodi...

Daleč tam, kjer je delal kanal ovinek, se je Marko ustavil, zadržal tovariše z roko, pokleknil in se stisnil k zidu, da vidi, kaj stori branitelj, ki si je bil prilastil nalogo, preprečiti njihovo zasledovanje.

Pero pa je ravnal tako le:

Kakor hitro je videl, da mu tovariši ne mislijo braniti, je skočil k odprtini in postavil slepico v njeno bližino, tako da je svetila baš tja, kjer se je moral pokazati prvi preganjalec, ki prileze iz celice v rov.

Nato je hitel nazaj ter pokleknil za kup kamenja in prsti, ki so jo bili zvlekli nazaj, da osvobode izhod; rov je bil tam za polovico ožji, in prst ga je krila vsega, razen glave. Potuhnil se je, kolikor je mogel, izdrl pištolo samostrelko, odprl varnostnico in pomeril, dočim je poiskala njegova levica za pasom bombo in patrono z dinamitom ter položila oboje na suho mesto v neposrednem dosegu...

Krik zasledovalcev je bil nekoliko pojenjal; očividno so vedeli zdaj, kaj jim je storiti.

Zato pa se je začulo šumenje ometa, ki se je krušil pod njihovimi nogami in se usipal v rov.

V naslednjem trenotku se je pojavila dvojica nog v vojaških opankih... hlače... spodnji život... roka, ki je držala puško z nasajenim bajonetom... Prvi vojak, sajast Anatolec, je stal v rovu in uprl leskečoče se oči v temo.

Ozrl se je nazaj in zaklical tovarišem nekaj nerazumljivega.

Pero je hotel že skrčiti kazalec na petelinu; toda mahoma je odstavil pištolo, kakor da je sklenil počakati.

Turški vojak ni hitel naprej; ustavil se je bil tik pod odprtino in poklical tovariše. Začeli so lezti za njim: eden... dva... trije... štirje...

Ko jih je bilo pet in je pokazal šesti baš podplate, je dvignil Pero bliskoma svoje orožje...

Iz drobne luknjice na koncu cevi se je pokazal skoraj nepretrgan blisk, ki je iztegnil šestkrat svoj rdeči jeziček... hkrati pa se je razleglo šest ostrih pokov tako naglo zaporedoma, da so bili podobni enemu samemu turobnemu zvoku... kakor da je zatulila krviželjna zver...

Pero ni slovel zaman za najboljšega strelca daleč na okoli: pet turških vojakov je trepetalo v smrtnih krčih tik pod odprtino, šesti pa se je zvijal v luknji sami, zadet v sredo spodnjega života!...

„Bogme!" je zamrmral Pero v zloveščem zadovoljstvu, „ta jo ima natanko v popku!..."

Pot v kanal je bila zdaj zabasana . . . vsaj za par minut . . . s krvavimi človeškimi trupli . . .

Pero je pobral bombo in patrono, ki ju je bil položil poleg sebe, ter skočil zopet naprej.

Zdaj je veljalo izvršiti najnevarnejše: onemogočiti zasledovanje enkrat za vselej in ostati pri tem živ ali izgubiti glavo!

Veljalo je ravnati urno — preden si odpro zaostali preganjalci pot.

Pero je položil bombo in dinamitno patrono prav pred postreljene Turke.

Segel je po užigalice, zapalil prižigalno vrvico in odskočil: tu je bilo poslej carstvo smrti in uničenja . . . Zdajci pa se je spomnil in planil nazaj — po slepico, ki jo je bil pustil tam. Čemu bi zavrgel luč, dragoceno vodnico v tej podzemeljski deželi? . . .

Le malo trenotkov je izgubil s tem; upal jih je dohiteti z naglim begom. In res . . . bil je že tik pred ovinkom, kjer je čakal divji Marko in opazoval smelo tovariševo početje s krčevito radovednostjo . . .

Toda prehitelo ga je. Strašen tresk je planil po rovih . . . slepeča luč je napolnila kanal za trenotek . . . obenem s silovitim puhom razstrelnih plinov se je razbriznilo železje in kamenita toča . . .

Neposredno za pokom bombe se je začulo drugo, skoraj strašnejše grmenje: ropot zidovja, rušečega se nad zemljo!

Pero ga ni slišal več: zanj je vse ugasnilo in onemelo v veliki temi, ki ga je objela mahoma . . .

Marko je odskočil v prvem hipu; mogočni puh mu je upihnil luč. Lasje so se mu naježili, ko je začul splošno podiranje — učinek Perove bombe . . . Toda naglo se mu je vrnila prisotnost duha.

„Pero!“ je zaklical, jedva sopeč v tem zraku, polnem prahu in strupenih plinov. „Ali si živ?“

Pero se ni odzval. Toda tik pred Markovim nogami se je oglašalo slabotno zamolklo ječanje. Marko se je prestrašil: zanj, ne zase.

„Dajte luč!“ je viknil tovarišem, ki so bili zadaj.

„Tudi nam je ugasnila!“ je odgovoril Dušan. „Počakaj, da prižgem na novo.“

„Ali je ranjen?“ je vzkliknil Proka in priskočil v veliki skrbi.

Luč je zasijala zopet v tej moreči temi.

„Bože mili!“ Marko se je spustil na kolena; vsi so prestrašeni staknili glave.

Pero je ležal na obrazu, na pol pokopan pod kamenjem in sipom. Iz rane na temenu mu je curljala gorka kri.

„Odkopljimo ga naglo!“ Divji Marko je začel odmetavati kamenito odejo, ki je tiščala junaka k tlom. Zdajci pa je dvignil glavo in prisluhnil:

„Ali slišite?“ je prašal z osuplim, prestrašenim glasom.

Vse na okrog se je oglašalo tiho, zlovešče hreščanje in prasketanje . . . zdrkavanje in škripanje kamenja: stoinstoletni zid kanala je popuščal, omajan po razstrelbi; vsak hip se je utegnil vdreti in jih pokopati pod seboj!

Nihče ni zmogel besede spričo te strašne nove nevarnosti, ki je pretila izpremeniti rešitev v tem gotovejšo pogubo. Nihče pa tudi ni mislil na beg; poročnik Wheeler je poskočil celo še dalje v rov, in kakor bi trenil, je bil Pero, rešitelj njih vseh, odkopan in dvignjen s krepkimi rokami.

Hreščanje se je oglašalo čim dalje zlokobneje . . . Še par sekund, in vsi bodo pokopani v tem kamenitem grobu . . .

„Hvala Bogu!“ je dejal poročnik čudovito mirno. „Vidi se mi, da je drugače cel . . .“

„Rana na glavi ni opasna,“ je menil Proka. „Prebita mu je samo koža . . . dajmo, bratje, žurimo se! . . .“

Te besede so vrnile vsem potrebno naglico; zdaj so smeli misliti spet na svojo varnost — tovariš je bil otet.

Ravno je padel prvi kamen iz svojega ležišča, ko so odhiteli dalje; čez dobrih petdeset korakov jim je pričalo novo grmenje, da se podira rov za njihovim hrbtom.

„Zdaj smo res oteti!“ si je oddahnil Estournelle z nemajhnim zadovoljstvom. „Bogme, rajši pustim svojo kožo kjerkoli, nego tu, da bi me glodale podgane morda še napol živega . . .“

Peru se v resnici ni zgodilo zlega; vzdramil se je iz omedlevice še na podzemeljski poti in se izbrcal nemudoma iz skrbnega objema Markovih in Dušanovih rok, ki so ga nosile.

„Vraga," je dejal, kakor da se hoče opravičiti za svojo nezgodo, „kdo pa naj ostane pri zavesti, ako mu prileti kamen na tikvo, drug kamen na hrbet in tretji v bok! No, bodi Bog zahvaljen, odnesel sem zdravo kožo, ako ne štejem praske na glavi in par modrih lis!"

Lahko si mislimo radost, ki jo je pripravilo tovarišema, čakajočima ob izhodu na dnevno luč, nepričakovano pojavljenje rešenih jetnikov, in žalost, ki ju je prevzela ob vesti o poginu vodvode Vuka. Ker pa so bili vsi sami možje, vajeni borbe in pogleda na nenavadno smrt, se niso mudili z besedami.

„Čas je, da se ločimo," je velel Proka, ko so stopili zopet v plesnjivo vežo židovske hiše. „Mene veže dolžnost — jaz ne morem nikamor iz Soluna. Tovarišev boste imeli dovolj, kjerkoli jih boste potrebovali — saj je Risto že na poti, da izvrši svojo nalogo. Ako pa hoče kdo," se je obrnil k Peru in ostalima dvema, „lahko pogrešim enega izmed vas . . ."

Markov pogled se je obrnil nehote na Pera, ki je vzkliknil v tistem hipu iz lastnega nagiba:

„Proka, mene pusti z njimi! Duši me že solunski zrak, in toži se mi po svobodnih planinah. Verjemi, da ne zatisnem

več očesa v tem preklicanem mestu, ako pojde Marko brez mene osvečat Jova Pazarca in vojvodo Vuka."

„Ako le hočeš, Pero," je odgovoril Proka brez premišljanja. „Česa pa naj ne dovolim tebi, ki si nam pravkar otel življenje in tvegal za nas vse svojo lastno glavo?"

Tako je pridobila naša četa zopet novega sobojevnika za nalogo, katere rešitev se je bližala z vsakim dnem.

Tovariši so se zahvalili Proki in njegovim iskreno za izkazano pomoč in za zopet dobljeno svobodo, ki je bila le njih zasluga, ter se poslovili s kratkim, junaškim slovesom — kakor se poslavljajo možje, ki ne vedo, ali se še vidijo v življenju. ali ne.

Zdaj je trebalo priti za vsako ceno na „Florido", kjer so mogli še najbolj varno in nemoteno zasnovati načrt, kaj store nadalje. Bilo je več kakor verjetno, da se spopadejo na tej poti iznova s turško policijo, dasi se je tolažil Dušan nekoliko z mislijo, da zdaj ne pazijo več tako natanko, meneči, da sede glavni ptiči še pod ključem v Beas-kuli. Marko je bil zvečer naročil Ristu, da naj bo „Florida" vsak trenotek pripravljena sprejeti begunce nase, ako se jim posreči beg. Z naglico in odločnostjo je bito tedaj vsekakor upati, da si pribore zavetje na Brownovi jahti.

V ta namen je poiskal Proka po slovesu na ulici dva izvoščka in ju poslal

pred hišo, v kateri so že čakali naši pustolovci. Par hipov na to so drdrali v brzem diru proti pristanišču, kjer so našli že marljivo vrvenje delavne množice in opazili takoj prelestno zgradbo „Floride", bleščeče se v jutranjem solncu.

Tam, kjer so bili „Floridi" najbližji, je ukazal Dušan ustaviti: njegov namen je bil, prepeljati se s tovariši v prvem čolnu, ki ga dobe, ali pa poskakati v morje in plavati, ako ne pojde drugače.

Izstopili so in krenili naglih korakov proti bregu. Zdajci pa se izlušči iz množice v nemajhno presenečenje vseh turški policijski uradnik, stopi k Dušanu in mu položi roko na ramo . . .

Dušan je pogledal osuplo in prebledel kljub svojemu preizkušenemu pogumu. Nehote je pomeril z očmi razdaljo med krajem, kjer so bili, in med ladijo — češ, ali bi se bilo mogoče rešiti s silo. In roka se mu je zganila krčevito, kakor da seže zdajci po skrito orožje.

Isto so storili z njim vred vsi tovariši. Toda njih presenečenje je doseglo svoj višek šele, ko so videli, da redarju niti ne gre za kako aretacijo. Mož je potapljal Dušana po rami in mu šepnil zaupno v svojem jeziku:

„Nič se ne bojte, bodite brez skrbi! Vse je urejeno, da ne more biti boljše . . . Same ne gibljite se tod preveč vidno, zakaj ukaz, aretirati vas, je še vedno v veljavi! . . ."

To rekši je pozdravil in se izgubil med množico.

„Kaj pravi?" je zamrmral Wheeler, ves zasopel od razburjenja.

„Pravi, da smo varni, samo preveč ne smemo kazati tega. Zdi se, da je Brown podkupil kanaljo."

In res! Jedva so se približali čolnu, ki se je stiskal prav ondi k nabrežju, in hoteli poprašati umazanega dedca, ki je kimal v njem, ali jih popelje do „Floride", je vzkliknil Marko veselo:

„Ej, bogme, naš kapetan nam je poslal kočijo nasproti! To mora biti pa res že velik prijatelj z zaptijami . . ."

Veliki čoln „Floride" je bil pristal par korakov od njih, in eden izmed mornarjev se je dvignil na klopi ter jim pomahal z roko!

Brez obotavljanja in popraševanja so poskakali v „kočijo", kakor je rekel Marko; malo minut kasneje so stali na palubi „Floride", kjer se je vrgel Miloš z razprostrtimi rokami na bratove prsi, Ivan pa je stisnil nemo desnici Dušana in Marka, gledaje zdaj tega, zdaj onega, kakor bi hotel reči:

„Ali je mogoče, da ste že svobodni! Kakšen čudež vam je vrnil prostost?..."

Nato je rekel zamolklo, s pogledom polnim neizrekljive hvaležnosti:

„Gotovo si jih rešil ti, naš Marko!..."

Divji Marko, ki je bil velik sovražnik hvale in vseh podobnih reči, je zamomljal nekaj nerazumljivega, mahnil z roko in

se obrnil v stran. Nato se je spomnil in pokazal na novega tovariša, ki je stal ob strani nekoliko bled in z obvezano glavo:

„Tudi njemu se zahvali! Da ni bilo Pera, Bog ve, ali bi se bili vrnili!"

Ivan in Miloš sta stisnila Peru roko. Ta hip je pristopil Brown, z očividno radostjo na svojem sicer trudnem obrazu.

„Goddam," je dejal s širokim nasmehom, „tako naglega svidenja se nisem nadejal. Pravkar sem si ubijal glavo, kaj naj ukrenem v vašo rešitev, da vam ne pokvarim možnosti, izvršiti ostalo. Začel sem bil s tem, da sem podkupil uradnika, ki je hotel na krov, zahtevat izročitev nekih anarhistov, kakor vas imenujejo, da bi vas imeli za kaj zapreti. Ah, gospodje, lahko si mislite, v kakšnih skrbeh smo bili to noč zaradi sporočila, ki nam ga je prinesel vaš odposlanec . . ."

„Ali je bil Risto tu?" se je obrnil Marko k Ivanu, kakor bi slutil, da govore o tovarišu, ki ga je bil poslal s pismom.

„Bil je."

„Pa kako je prišel na Florido?"

„Tako, kakor ti na kopno."

„Ali je še tu!"

„Dve uri bosta kmalu, od kar se je odpravil."

„Po dogovorjenem opravku?"

„Da; obvestit tovariše po vsej deželi, da pazijo na Arnavta. Naročil mi je tudi nekaj, da naj povem vam ostalim . . . in res se mi vidi njegov nasvet preizboren: Risto meni, da je zaman in odveč, v naj-

boljšem slučaju pa prenevarno, čakati nadaljnega razvoja stvari v Solunu, kjer se bomo spotikali ob vsakem koraku ob spletke Halila beja. Najboljše, pravi, je, da krenemo nemudoma v Skoplje; dal mi je naslov in znamenje do nekega vašega človeka, ki živi tamkaj. V Skoplje, na naslov vašega prijatelja, dobimo vsa obvestila . . . iz Skoplja odrinemo lahko kamorkoli za Arbanasoma . . . in, kar ni najmanj važno, tam zberemo najlaglje večjo četo, ako bi se izkazalo, da naše bojne sile ne zadoščajo v rešitev Helene in Jerice."

Ostali so bili pristopili med tem pomenkom, in njih obrazi so pričali, da jim prija Ristov načrt. Tudi Wheeler, Estournelle in Kazakov, ki jim je Dušan raztolmačil njegove podrobnosti, so kimali pritrjevaje z glavami.

„Risto je šel od tod k nekemu Proki, pri katerem sta se sinoči dobila z Markom, da ga počaka in ga obvesti pred odhodom o tej izpremembi naših dosedanjih namer; vzdržati pa hoče s Proko zvezo, tako da se ne izgrešimo niti takrat, ako bi nam karkoli branilo ubogati njegovo mnenje".

„Pri tem mnenju ostanemo nedvomno," je dejal Dušan, grizoč si ustnice. „Ne vem, kdo izmed nas bi mu vedel ugovarjati. Toda čas je, prijatelji, da se poprašamo nekaj drugega: kaj sledi za nas iz naše sinočnje nenadne aretacije?"

„Kaj sledi?" je dejal Estournelle in zamahnil z roko. „To sledi, kar smo že ugibali: da se Halil bej zanima za našo

sled in je morda celo na poti za nami. Brzojavil je, da naj nas ustavijo v Solunu kot nevarne bolgarske anarhiste . . . to priča h krati, da naš odhod iz Carigrada ni ostal prikrit paznosti njegovih vohunov . . .“

„Ali veš, Dušane, koga najdemo v službi Halila beja?“ je vzkliknil Ivan, kakor da se mu je nenadoma posvetilo v glavi. „Slutnja mi pravi, da nikogar drugega kakor Schrattena in Birbantinija.“

„To ni verjetno; po zatrdilih nesrečne Olimpije bi človek vendar sodil, da imata lopova vse druge namene, samo tega ne, da bi koristila Halilu,“

„Ej, brate, ti ne poznaš švabske nature! . . .“

„Pa dobro, najdemo ju, tem slabše za njiju! Kaj pravite, monsieur?“ Dušan se je obrnil zopet k Francozu.

„Halil bej nam sledi, ker računa povsem pravilno, da hočemo zasledovati Arnavta in jima iztrgati plen. Prepustit nam hoče uničenje svojega sovražnika . . . nato pa uniči on nas brez posebne težave. Resumiram, gospodje: karkoli storimo, vedimo, da je Halil bej za nami; in drugič — čuvajmo se onega nesnažnega Laha in še nesnažnejšega Nemca.“

„Potem bi jaz predlagal, da prepustite Halila na vsak način moji oskrbi,“ se je oglasil Kazakov prav filozofično. „Plačati mi mora konec ušesa, ki sem ga pozabil v njegovi hiši. Zanima pa me tudi s psi-

hološkega stališča, s kakšnimi občutki navda človeka nečlovekoljubno dejanje."

„S prav nikakimi, le verjemi, sinko moj!" je rekel Estournelle važno. „Iztrebiti lopovà je prav tako pravično in lahko delo, kakor zavžiti pet tucatov ostrig in steklenico dobrega vina."

„Brezpogojno," je pokimal Dušan in se nasmehnil. „Priznajmo torej prijatelju Kazakovu predpravico do njegove ekscelence in rešimo zdaj vprašanje, kako ostavimo Solun najbolj varno in brez skrbi."

„Da," je menil Wheeler odločno, „čas je zlato; poleg tega pa je tudi važno za nas, da izginemo iz tega mesta, preden nas dohiti Halil bej in poskrbi osebno za naše zopetno nastanjenje v Beas-kuli."

„Kar se tega tiče, ne bo težave," se je nasmehnil Brown zadovoljno. „V mojem žepu je zatrdilo načelnika solunske policije, da ga morem posetiti brez vse skrbi: dogovarjala se bova namreč o vsoti, za katero bi bil pripravljen pozabiti carigrajsko odredbo, ki ukazuje našo aretacijo."

Vsi so osupnili ob teh besedah Amerikanca, ki se je bil oddaljil za nekaj časa, nato pa pristopil k skupini. A Mr. Brown je iztegnil roko in pokazal flegmatično na čoln, ki je plul od „Floride" proti bregu: v njem je sedel Turek v civilni obleki.

„Kakor sem že omenil," je nadaljeval kapitan, „sem podkupil takoj po vašem obvestilu uradnika, ki mu je poverjeno nadzorovanje naše častne straže na obrežju. Naročil pa sem mu obenem, da naj spo-

roči policijskemu poveljniku, da želim položiti primerno kavcijo, ki bi nas rešila teh nadležnih zaprek in zasledovanj."

„Za Boga, ne hodite k njemu!" je dejal Dušan v strahu. „Kakor je gotovo, da bi bila kavcija v stanu, rešiti nas njegove pažnje, tako negotovo je, kaj se zgodi z vami, ako se podaste prostovoljno v doseg njegove oblasti."

„Ne bojte se!" je dejal Brown. „Odgovoril sem mu, da sem pripravljen plačati takozvano kavcijo v znesku pet tisoč turških funtov, ako pošlje po njo in ako mu ta vsota zadošča. V tem slučaju pa zahtevam tudi primerno jamstvo, da nam ne preti nobeno nadlegovanje, dokler nas more doseči njegova oblast. Izkratka: za teh pet tisoč funtov naj izbriše gospod načelnik solunske policije iz svojih možganov vsak spomin, da smo sploh kdaj počastili solunska tla s svojim posetom. Ako mu je moja ponudba prenizka, sem dejal, potem ukažem zakuriti Florido in uberem drugo pot — on pa naj se obriše za svoj lepi in pošteni zaslužek!"

Ciničen smehljaj mu je igral okrog ust, ko je govoril te besede — smehljaj ljudi, ki jih je naučila izkušnja, da je mera človeškega poštenja največkrat le številka svote, ki jo treba plačati poštenjaku, da ti ugodi v vsem, kar želiš.

Dušana pa so obšle druge misli:

„Ali, Mr. Brown!" je vzkliknil in prijel Amerikanca za roko, „kako naj se vam zahvalimo? Žrtve, ki jih doprinašate za

nas, presegjo meje tega, kar vam moremo povrniti . . ."

„Ne bodimo sentimentalni!" je dejal Amerikanec veselo in mahnil z roko. „Zmenili smo se vendar, da je vaša aventura tudi moja; prosil bi vas torej, da nič ne omenjamo med seboj lapalij, ki me jih stane ta ali ona kriza v naši drami. Posebno, ker vam moram zatrditi, da se taki malenkostni izdatki prav nič ne poznajo mojemu imetju."

Nato jih je povabil v kajuto, da se pokrepčajo in odpočijejo po svojem napornem in nevarnem izletu v Solun. Pri dobri kapljici, s katero je bila jahta gospoda Browna očividno izborno založena, so jim oživele trudne oči in dvignil se jim je pogum — skrb je izginila izmed te družbe, kakor izginejo megle v toplem sijanju jesenskega solnca. Nihče ni pogrešal spanja, ki ga skoraj niso bili okusili preteklo noč; sleherni se je čutil pripravljenega, tvegati največje napore in nevarnosti iznova — samo da zagledajo že enkrat pred seboj zaželjeni cilj.

Na odgovor policijskega načelnika ni bilo treba čakati dolgo. Kmalu se je pojavil na pragu mornar in poklical Browna na krov, kjer mu je izročil načelnikov tajnik mnogokrat zapečateno pismo. Dični predstojnik je sporočal Amerikancu, da se je pripravljen zadovoljiti s ponudeno kavcijo, a s pogojem, da gospodje nemudoma zapuste Solun. Mr. Brown je pokimal zadovoljno, ko je prečital to dokaj protislovno

izjavo, v kateri se je razodevala vsa cinična breznačajnost turškega činovnika.

„Naročeno mi je, da naj kar jaz prevzamem denar," je dejal tajnik, ko je Amerikanec zložil pismo in ga pomeril od nog do glave.

„Vem, tako stoji v pismu," je odgovoril Mr. Brown flegmatično. „Ali ste prinesli tudi dokumente, ki sem jih zahteval od vašega predstojnika?"

„Imam jih pri sebi . . ."

„Kažite!"

Nič hudega ne sluteč, je izvlekel žlahtni oproda še žlahtnejšega gospodarja ovitek s turškim in francoskim naročilom vsem solunskim varnostnim oblastem in organom, da naj olajšajo lastnikom te listine njihov odhod iz Soluna z vso mogočo vstrežljivostjo.

Amerikanec je zložil tudi to pisanje in ga vtaknil v žep.

„Pardon, gospod!" je vzkliknil načelnikov tajnik in iztegnil roko. „Preden mi ne izročite kavcije, vam ne smem dati tega papirja! . . ."

„Ze dobro; vrnite se in povejte gospodu načelniku, da ga spoštujem sicer visoko, zaupam pa mu ravno tako malo, kakor on meni. Njegova skrb bodi, da pridemo s temi papirji v žepu neovirano na kraj mesta, to je, vsaj toliko iz dosega solunskega vojaštva in policije, da bo naša varnost v naših lastnih rokah. Tam sem pripravljen plačati domenjeno svoto v vaše roke ali makar v njegove lastne. Najboljše je, ako se vrnete od

njega zopet k meni in nas spremite sami na pripraven kraj. Ne pozabite pa prositi gospoda načelnika, da nam pošlje tudi kako priporočilno pismo do policijskih oblastnij v notranjosti dežele."

Tajnik si je pritisnil prst na čelo in pomislil. Na to je pokimal, priklonil se in odšel.

Ko se je vrnil uro kasneje, je našel vse naše znance pripravljene za odhod. Policijski načelnik mu je bil izročil zahtevano priporočilno pismo in ga pooblastil, da sprejme denar, dasi ga niso nič kaj veselile te obširne ceremonije, ki jih je hotela imeti Amerikančeva previdnost. Hotel pa je pokazati najbrže, da tudi policijski načelniki niso ljudje brez vsake vljudnosti in manire, ako jim pozlatiš dlani tako kneževsko kakor Amerikanec njemu: poslal je tri kočije, da zapeljejo tovariše iz mesta. Namesto pravih izvoščkov so sedeli na kozlih seveda sami preoblečeni redarji.

Brown je povabil v svojo kočijo Dušana in Whelerja; ker je prišedel naravno tudi tajnik policijskega načelnika, jim je bilo nekoliko tesno. Toda misel, da bodo kmalu zunaj mesta, daleč od vseh zaprtij, načelnikov, policijskih zased in drugih ovir, ob katerih se more spotakniti nenadoma še tako dobro premišljen načrt, jim je bila tako prijetna, da niso niti opazili kdaj je zdrknila mimo njih zadnja solunska hiša.

Končno pa so se ustavile kočije kakor na dogovorjen mig. Kraj je bil neobljuden

daleč na okoli, cesta prazna; le v daljavi se je videlo par samotnih in čemerikavih kolib.

„Tukaj, mislim, bi se lahko poslovil od gospode," je izpregovoril tajnik in pomignil Brownu z zgovornim pogledom svojih črnih oči.

Amerikanec je odprl vratca in se ozrl po okolici.

„Res," je dejal nato, izvlekel listnico in vzel iz nje debel zavoj bankovcev. „Ali imate naše priporočilno pismo pri sebi? . . . Ah, hvala; izvolite prešteti. Sporočite svejemu predstojniku naše pozdrave; upam, da bo cenil v polni meri lojalnost, ki nam veleva, držati se dane obljube in šteti kavcijo, kakor se imenuje ta svota v narečju solunske policije, dasi bi lahko *odslovili vas in vaše kočijaže praznih rok.*"

„Gotovo," se je namuznil tajnik s ciničnim usmevom. „Toda gospod načelnik je zaupal vaši lojalnosti tem rajši, ker ve, da boste cenili tudi vi njegovo, ko se prepričate v kakem drugem kraju, da njegovo priporočilo ni bilo preklicano . . . Saj veste, koliko je vreden popisan papir."

„To spoznanje nas bo le veselilo. In da ohranite tudi vi v spominu to našo skupno vožnjo — evo nekaj za vas . . ."

To rekši mu je stisnil v roko precej obsežen bankovec.

Med tem razgovorom so bili izstopili. Naši prijatelji so izložili nekaj prtljage, ki so jo imeli s seboj, tajnik je sedel v svoj voz, kočijaži so obrnili . . .

Par minut nato je bil oblak prahu, ki se je dvigal na cesti proti Solunu, edino, kar je še spominjalo vrlo četo na turško policijo. Bili so sami, cesta, ki je ležala pred njimi, je bila slaba, toda vodila je naprej ... vodila je k odločitvi.

„Prav za prav bi bili lahko sami najeli vozove," je menil Estournelle. „Lahko bi se peljali do prihodnje železniške postaje — tako pa bo treba jahati podplate."

„Boljše je tako," je dejal Dušan, „zato, ker je varnejše. Par kmetskih kljuset, ki nas poneso dalje, dokler se ne zaupamo železnici, se najde kmalu. V Solunu že zato nismo smeli pustiti sledi, ker bi pretila nevarnost, da jo najde Halil bej — ali bolje, njegova psa von Schratten in Birbantini ..."

— — — — — — — — — — — — —

V trenotku, ko je izrekel Dušan svoje besede in imenoval zločinca, kriva vseh teh nesreč in prigod, se je srečala „Florida" v solunskem zalivu s križarko, ki je nosila Halila in njegova pomagača.

Vsa poštena trojica je stala na krovu križarke in opazovala jahto z daljnogledi.

„Florida zapušča Solun, ekscelenca!" je vzkliknil von Schratten z neveselim glasom, kakor da bi bil upal na tihem, da se ladija kazni in maščevanja kar pogrezne njemu na ljubo.

„Nič za to!" je menil Halil bej brezskrbno in mahnil z roko. „Ljudje, ki jih je pripeljala, sede v varnem zaporu ali pa

so še na ladiji. Ni se nam torej bati, da bi nas motili . . .“

„E vero,“ je pokimal Birbantini. „Res je to: nihče nas ne bo motil v razgovoru z Alijem Kemalom, kakor se vidi. Samo — vrag ve, ali bo razgovor zaradi tega prijetnejši? . . .“

„Florida“ pa je plula brzo in ponosno po sinjih valovih; hitela je, da se ustavi v Benetkah in počaka tam Amerikanca, ki je bil ukazal tako svojemu prvemu oficirju.

XXIV.

Mreža se zadrgne.

Minilo je bilo štirinajst dni — dolga doba za našo četo, ki je komaj čakala, da odloči usodo Arnavtov in njunih nesrečnih jetnic — še daljša pa za Ivanovega očeta, ki je čakal doma v grozi in skrbeh brez vsakega sporočila, in za Dušanovo mater in Ljubico, katerih sleherna misel je bila te čase molitev za srečen uspeh sina in brata ter njegovega prijatelja.

Dolga je bila ta doba tudi Aliju Kemalu, ki je potoval s svojima jetnicama proti domačemu kraju, podoben tigru, ki odnaša svoj plen v najglobljo džunglo, kjer mu hoče izpiti kri, varen pred zasledovalci.

Jusuf je bil izpolnil svojo obljubo; ko se je dal Ali Kemal izkrcati z bratom, Jerico in lady Heleno ob ustju Strume, mu ni bilo treba čakati niti četrt ure, da se je pojavil pred njim zvesti oproda, obdan

od divjih obrazov, nabranih kdo ve kod po brlogih teme in zločina.

Arnavtski oficir se je spogledal zadovoljno s svojim bratom, potrepljal Jusufa po rami in mu izrekel pohvalo v domačem jeziku, katere učinek sta presodili jetnici po režanju, ki je razklalo divje obličje Skipetarja za trenotek v dve strašni, zgubančeni in srščeči polovici.

„S temi vam ne bo dolgčas, mylady," se je obrnil Isa Kemal k Angležinji, ki je zrla z brezčutno visokomernostjo mimo teh razbojnikov v golo pokrajino. „To se pravi, jamčim vam vsaj, da vas od pomanjkanja zabave ne obide misel, ločiti se od nas in ogledati si naše zanimive dežele po drugačnem programu, nego sva ga sestavila z mojim bratom. Ti mladci so namreč veliki ljubitelji lepih dam — kar človeka končno ne moti posebno, ako se je sam že prej pozabaval; nato pa — tako mi Allaha — lahko bi se zgodilo, da vama odletita lepi glavici: nežnih čuvstev ne smete pričakovati od naših fantov, saj veste po lastni izkušnji, kako kratkotrajna je skipetarska ljubezen! . . ."

Lopov se je zarežal široko tej svoji zverski duhovitosti in se udaril po kolenih; toda smeh ga je minil kaj naglo, ko so se ujele njegove oči s Heleninimi — tako leden in oster je bil njen pogled.

„Poslušajte me, človek," je izpregovorila Angležinja z glasom, ki je zvenel trdo in rezko, „— človek, ako smem dati to ime nečloveku . . . Da se neha v vaši

družbi vse, kar imenuje kulturni svet moralo in spoštovanje do šibke ženske — o tem sva se prepričali dovolj. Toda opozoriti vas hočem na nekaj, kar zahteva samo varnost vaših namenov in — bogme da, — tudi vaše glave! Iz vaših lastnih besed sem posnela, da slutite maščevalce za svojimi petami; svetujem vam torej, naj ne položi nihče izmed vaju svoje zločinske roke na naju dve, dokler niste tako varni in skriti, da vas niti prst božji ne izkoplje iz vašega zavetja. Sreča je opoteča povsod, tudi tam, kjer se Arnavt posmehuje človečanstvu in pravici; in gorje vam in vsem vašim, ako se vam spotakne noga na poti, na katero ste zašli . . .“

„Hahaha!“ Isa Kemal se je zagrohotal na vse grlo. „Ne bojte se, nežna golobica! Nihče ne položi roke na vaju, dokler nismo v naši dedni kuli — od ondot pa nas prst vašega Boga ne izkoplje, živih nikoli, ne nas, ne vas! . . .“

„Ali slišiš, srnica moja!“ Ali Kemal se je nagnil k Jerici, ki je zaječala obupno, odskočila in skrila svoj obraz na Heleninih prsih. „Tam bomo varni . . . pred tvojimi prijatelji in pred prstom božjim! Samo veter, ki brije nad vrhovi, bo mogel do tebe, da ti zapoje svatovsko pesem . . .“

Ustnice so mu drgetale v mahoma razpaljeni, divji strasti; in Jerica je lahko slutila pomen njegovih bogokletnih besed, dasi jih ni razumela.

„Toda ne bojte se,“ je povzel Isa Kemal, obrnjen k lady Heleni. „Nihče vama

ne stori žalega — dokler ne dospemo na varno, kakor pravite sami; samo opozoriti vas moram, da bi pomenil vsak najmanjši poizkus bega vajino smrt: le korak z naše poti, le gib, ki izda to namero — in toliko krogel, kolikor je teh najinih zvestih, vaju reši bližine dveh zaničevanih Skipetarjev na vekomaj!"

In kakor da bi hotel potrditi svoje besede, se je obrnil k spremljevalcem ter jim dal v arnavtskem jeziku ukaz jako nedvojbenega pomena; zakaj risje oči banditov so se obrnile od Ise Kemala do jetnic s tako zlobnim bleskom, da ju je izpreletela mrzla groza od glave do peta.

O Bog, kaj vse sta se bili že navadili prenašati ti dve ženski! Nikdar ne bi bili verjeli človeku, ki bi jima bil rekel pred letom dni, da je tolikšna moč njiju ubogih, šibkih, zgolj po ljubezni in negovanju hrepenečih src . . .

„Na pot!" je prekinil oficir sultanove garde ta pomenek na začetku nove križeve poti. Jusufovi spremljevalci so obkolili družbo, ki se je jela pomikati peš proti oddaljeni koči, osamljeni sredi bregovja in skoraj razpali . . .

„Zdaj romamo v pogubo naju obeh!" je stokala Jerica, ki jo je zapuščal pogum ob misli, da ju tirajo Arnavti v neznano deželo, kjer more Ivan s svojimi prijatelji le čudežno najti njuno sled. „Oh, to je strašno, strašno! Najrajša bi pobegnila, da me ubijejo ti roparji na mestu . . . toda srce je prešibko in prestrahopetno — ne

more se odreči upanju. Izmed tisoč in tisoč možnosti je vendar le ena, ki pomeni rešitev!"

„To ni šibkost, to ni strahopetnost, duša moja!" je dejala lady Helena z gorkoto in ljubeznijo prave sestre v nesreči: „Zdrava moč je in pogum, ki vam ga vdihava vaš dobri angel, da se ne uničite pred skrajnim trenotkom. Da, tik pred pogubo se tudi jaz ne bi obotavljala: rajša imam smrt nego to sramoto . . . Bodite brez skrbi: opazili ste na moji roki starinski beneški prstan, ki sem ga skrila med vožnjo po morju v nedrije . . . V tem prstanu je strup; le majčken vbadljaj s skrito ostjo, ki se prikaže na notranji strani, ako pritisnete na dragoceni smaragd — pa sva rešeni obe, ako se ne bo mogoče rešiti drugače! . . ."

„Ah, kako morete govoriti kaj takega — vi, ki vas vendar izpuste, kadar dobe odkupnino? . . . Ne, ne, lady Helena, vi ne smete deliti mojih črnih misli!"

„Vaših črnih misli ne delim — deliti hočem le vašo usodo. Nesreča naju je združila — ali naju naj tudi loči? Nikdar ne bi sprejela možnosti, da nastopim pot v svobodo, ako bi morala storiti to v zavesti, da pustim svojo tovarišico samo v nesreči in pogubi."

„Ah, bodite zahvaljeni za te plemenite besede!" je zaihtela Jerica in se oklenila tesneje Helenine roke. „Ne, sram bi me moralo biti pred vami, ako bi obupavala tako lahkomiselno! . . ."

„In česa naj se bojiva prav za prav?“ je nadaljevala lady Helena z veliko trdnostjo. „Ves vzrok, da naju naši prijatelji še niso rešili, je v tem, da so naju iskali v Carigradu predolgo in s prevelikimi zaprekami. Mari mislite, da nama zdaj ne slede? Menite li zares, da more ostati naju sled prikrita četi takšnih ljudi? In kadar jo najdejo — tu, na prostem, v deželi, kjer se človek malo meni za policijo in za zakone, v deželi, kjer premoreta hrabrost in moč še vse — kaj je tem junakom laglje kakor osvoboditi naju? Pogum, pogum! Midve ne veva niti ure niti dneva, toda biti morava pripravljeni: pride hip, ko poči puška ... in če ostanemo takrat vsi živi in zdravi, nas čaka še dolgo življenje!“

„Če!...“ je vzdihnila Jerica v hipni otožnosti, prepričana, da tvegata Ivan in Dušan z veseljem svoji glavi za njiju prostost, hkrati pa tudi v strahu, kakšna usoda jima je namenjena v zadnjem, odločilnem boju.

Med tem so dospeli do koče. Ali Kemal je velel pripraviti skromno kosilo, ki je šlo sirotama kaj slabo v slast; jedli so v treh skupinah — brata Kemala posebej, razbojniško spremstvo posebej in jetniki zase. Kdo ve od kod se je prikazala tudi stara, odurna babnica, ki jo je bil očividno iztaknil Jusuf na svoji poti in ki je lomila spačeno srbščino, kakršno govore Arnavti v krajih, kjer so se vrinili s krvavimi nasilji med srbski živelj. S

pomočjo te oskrunjene srbščine se je mogla sporazumeti za silo z Jerico; povedala ji je, da je volja „gospodarjeva“ — tako je imenovala starejšega Kemala — da se preoblečeta jetnici v najpriprostejšo turško obleko. S temi besedami je položila pred njiju culo na pol raztrganih cunj, izmed katerih sta izbrali vsaka sebi primerno ter se preoblekli s solzami v očeh.

„Tudi to, lepa gospa!“ je viknila starka nazadnje, ko sta mislili, da je že vse opravljeno. „To je naročil gospodar še prav posebej! . . .“

Pomolila je Jerici neprozoren turški ženski pajčolan, nadela ji ga in storila isto z lady Heleno.

„Ali Kemal ima rad tako lepa lica in tako svilnato mehko kožo,“ je povzela nato z ostudno sladkim glasom, „toda kadar ga kaj razsrdi, takrat ne pomaga nič — jabolko z drevesa ali glava z ramen, to je njemu vse eno . . .“

„Kdaj nadaljujemo pot?“ je prašala Jerica prezirno, namesto da bi pobrala starkine besede.

„Oh, še prenaglo za lepi gospe,“ je siknila starka in ošinila Ivanovo sestro z zlobnim pogledom. „Gospodar je šel po opravku, ki ga gotovo ne zadrži dolgo; nato odrinemo nemudoma vsi skupaj v grad, kjer pripravi Ali Kemal svatbo svoji golobici.“

Pustila ju je sami. Toda pred vrati sta slišali njeno nadušljivo dihanje, kakor se je slišalo pod oknom mrmranje in plju-

vanje dveh Arnavtov, ki ju je bil postavil na stražo.

Tisto okno je bilo navadna luknja, skozi katero je dihal svobodno dokaj kruti mraz. V mrazu in skrbi pa je nerodno čakati človeku, naj si je zaobljubil še tako junaško potrpežljivost. In zato sta bili obe skoraj zadovoljni, ko se je zaslišalo pred kočo peketanje konjskih kopit: zvesti Jusuf, sluteč, da Ali Kemal ne bo hotel delati dolge poti peš, je bil poskrbel za konje in jih pripravil v bližini. V resnici se je gospodar razveselil te pametne misli ter plačal živali s suhim zlatom, pri čemer je padlo nekaj rumenega tudi v Jusufovo dlan . . .

Jetnici so zavili v tople plašče in ogrinjala, posadili ju na dva stara in temu primerno mirna konja ter jima omotali noge še posebej z gorkimi cunjami; videli sta pri tem opravilu, kako se rogajo sirovi klateži njuni občutljivosti.

„Le naj se!" je dejala lady Helena ravnodušno. „Bogme, kako pa prideva do tega, da bi se rešili iz oblasti teh živali s premrzlimi udi!"

Pustili so ju jahati vštric, toda za njima je sledilo troje spremljevalcev, prežečih tako nepremično na vsak najmanjši gib ubogih žrtev, da ju je bilo kar groza pogledati nazaj.

Spredaj je jezdil Ali Kemal, ki je imel vse ceste in pota najbolje v glavi, pa tudi najrazvitejši čut za pretečo nevarnost — a zadaj Isa, kakor da hoče v svoji lakom-

nosti neprestano nadzirati plen, hkrati pa prihraniti svoji že nekoliko mehkužnejši osebi prvi spopad s sovražnikom, ako bi se pojavil nenadoma pred njimi.

Zakaj lopova sta bila pripravljena, da ju prestrežejo maščevalci njunega zločina...

In ko se je razvrstil ta izprevod ter se je ozrl Ali Kemal z divjim očesom po svoji četi in dvignil roko, se je začel strašni, naporni, potajni pohod preko Makedonije proti Stari Srbiji, kjer so si bili predniki podle dvojice pred stoletji osvojili posestvo in zgradili na njem utrjeno jastrebje gnezdo...

Glad, trudnost in mraz — nobeno trpljenje ni ostalo prihranjeno jetnicama, ki si nista le enkrat zaželeli nagle smrti. Dasi so jima privlekli Arnavti pozneje od nekod še dva topla kožuha in jima zavili noge v še več cunj, vendar sta ozebli na rokah in na nogah.

Edino, kar jima je dajalo moči, da sta mogli prestati strašno preizkušnjo tega marša, je bilo besno, neuklonjeno pričakovanje rešitve in osvete. Imeli sta še nekatera tistih pisem, ki sta jih bili pripravili v Carigradu, preden je odvedel Ali Kemal Jerico iz oblasti Halila beja. Nista se sicer mogli nadejati, da najde te znake njihove poti pravo oko in jih pobere prijateljska roka, toda vse eno sta prežali napeto na vsako priliko, zaznamovati z njih pomočjo svojo sled.

Vez dan je bilo to pač nemogoče, zakaj paznost bratov Kemalov in njunih Ar-

navtov je prekašala vse, kar more sanjati najsmelejša fantazija o iznajdljivosti ječarjev. Toda na srečo so potovali tudi ponoči; čez dan je Ali Kemal vobče rad ustavljal karavano, ali pa je zavil po stranpotih in bližnjicah, ki so vodile često po najdivjejših in najneobljudenejših krajih; narobe pa se je posluževal v varstvu teme širokih cest, vedoč, da si domačini ponoči težje zapomnijo tuje obraze.

Baš na to sta gradili ženski svojo nado: po noči je bila marsikdaj prilika izgubiti pisemce . . . in ker se je zgodilo to na potih, ki so služili čez dan sto in sto ljudem, je bilo tudi upanje, da najde vsaj eno izmed njih človek, ki bo razumel njegovo vsebino in ki ga spravi v prave roke.

V poglavitnem so slediii železnici in strugi reke Vardarja, od koder je nameraval Ali Kemal zaviti pozneje proti Šari planini: ob njenem znožju se je dvigala na strmem vrhu kula njegovih dedov — zavetje, v katerem so se čutili Kemali varne kakor sultan v svoji palači.

Večjih krajev makedonskih nista videli nikoli: tam je vodila pot vedno v širokih ovinkih, po samotnih stezah, kjer jih je srečavalo malo ljudi . . . Le iz pogovora svojih spremljevalcev sta posneli, da imata za hrbtom Gjevgjeli, da so že mimo Negotina, da so zavili pravkar okrog Velesa... Nato se je začela oglašati v pomenkih teh divjakov vedno pogosteje beseda Üsküb — turško ime za staroslavno srbsko Skoplje, ki je žalovalo tiste dni še v senci polumeseca.

„Ali gremo v Skoplje?“ je prašala Jerica staro furijo, ki se ni genila od njiju.

„O ne, golobičica!“ je odgovorila Arnavtka in se zarežala lokavo in zlobno. „Česa bi iskali v Skoplju? Zdaj pridemo mimo Zelenike, a nato zavijemo proti Ljubotinu, tja pod Šaro planino — k večjemu dva dni še, pa smo v kuli našega gospodarja . . .“

Na obrazu in v očeh se je poznalo babnici, kako se raduje obupa svojih jetnic.

Jerica in lady Helena pa sta preblede-li: samo še dva dni! Ta beseda ju je zadela, kakor obsojenca naznanilo, da ga povedo čez dva dni na morišče: koliko je bilo verjetnosti, da pride rešitev v teku teh dveh dni?

Vso pot sta bili napenjali oči in um, da bi opazili, ali jim sledi kdo . . . ali se Kemala vznemirjata . . . ali kaže karkoli, da so rešitelji blizu . . . Zaman! Nič ni pričalo o mrzličnem trudu, ki so ga razvijali med tem prijatelji Ivana in Dušana za njiju osvobojenje. Poguba se je bližala s čim dalje neizprosnejšo gotovostjo od ure do ure; jetnici sta bili zdaj pripravljeni, poizkusiti vsak čin obupa — toda bilo je nemogoče: hujše od jeklenih spon so ju oklepali risji pogledi razbojnikov, in niti s prstom ne bi bili mogli treniti proti volji Alija Kemala, ne da bi ju popadle trde roke in preprečile njiju namen.

Jerjca je molčala zdaj kakor mrlič; bleda kakor vosek je zrla na medene gumbe svojega sedla, drgetaje pod sirovo

tkanino svojega vrhnjega ogrinjala. Njene ustnice so se premikale: molila je neprestano — da bi prišla pomoč božja v tej skrajnji uri . . . in da ji ni bilo treba misliti na strahoto, ki se je bližala.

Napor, s katerim se je premagovala lady Helena, je bil uprav junaški. S šalami, pripovedovanjem in vsemi mogočimi zvijačami, ki jih je zmožna iznajdljivost ženske vajene občevanja z ljudmi, je izkušala odvrniti Jerico od tega ubitega razpoloženja. Rada bi jo bila videla veselo, smejočo se, zročo nevarnosti predrzno v obraz. Zakaj neki? Ah, samo zato, da bi odleglo njej sami; da bi popustila môra temnih misli, ki so rile liki strupeni črvi v njene možgane . . . Zato, da bi bili obedve srčni in zbrani, pripravljeni braniti se z vsemi silami, preden se spustita v nepreklicni mrak obupa in storita zadnje, kar jima preostaja!

Tuđi ona, ki je zaupala tako trdno, je okušala zdaj grenkobo dvoma — dvoma, ki se je izražal čim dalje jasneje in neizprosneje. Ona, ki je bila tako ponosna na nedostopno zaničevanje, s katerim je bičala razbojniška brata . . . ona se je bala zdaj trenotka, ko ji strah izpodbije kolena, da se zgrudi pred lupežema in vikne s povzdignjenimi rokami: „Milost, milost! Ako je le še iskrica človeškega čuvstva v srcu nečloveške zveri . . . usmiljenje nama nesrečnicama! . . .“

Bala se je tega hipa že naprej, saj je vedela, da bi bilo zaman! Nič več se danes ne uliva voda iz trdih skal kakor pod pa-

lico Mojzesovo, nič več se ne tajajo srca krvnikov kakor v starih viteških romanih.

Le eno je ostalo trdno in zapečateno v njeni plemeniti duši: ne zapustiti Jerice, naj se zgodi kar koli. Skupaj rešeni ali skupaj mrtvi — to je bilo geslo lady Helene.

In ta požrtvovalnost je bila edino, v kar je zaupala Jerica še zdaj — zaupala s skalno vero dobrega otroka. To zaupanje je bilo tudi iskra, ki je grela njeno srce vsaj še nekoliko v krutem mrazu, zgrinjajočem se od znotraj in od zunaj.. mrazu, ki se je dvigal v duši — mrazu, ki je padal na naravo.

Bogme da! Tudi zunaj je bilo mraz. Ostra burja, ki je brila s severa, je vrtala s tisoč svedri v mozeg in kosti; nebo je buljilo sivo in brezizrazno, brez solnčnega žarka, podobno očesu brez vedrega odseva, in kakor milijarde blaznih drhtljajev so se usipali drobni, ostri, igličasti kosmiči ter tkali po tužnih brdih stare Srbije mrtvaški prt . . .

Konji so puhali bele stožce sopare, ki jim je zmrzovala skoraj že v nozdrvih, in krevsali ubito in trudno po kameniti hribovski stezi.

Delali so nov ovinek; iz tega sta posneli jetnici, da se ogibljejo Zelenike. Globoko na desni je ležala pod njimi dolina Vardarja v otožni goloti.

Ko so dospeli na vrh grebena, so zagledali iz dalje Zeleniko samo; še dalje tam, na dnu globoke megle, je moralo le-

žati kraljevsko Skoplje, prestolnica Dušana Silnega, ječeča že petsto let pod turškim jarmom.

Spuščaje se nizdol, so zavili še bolj na levo in dospeli kmalu po poldne v dolino majhne rečice, ki je žuborela v turobni zamišljenosti na vztok — v naročje Vardarja. Zanemarjen turški most je vodil čez njo; na oni strani se je videla naselbina — turški han[1], ki je obetal popotniku počitek in okrepčilo.

„Ohe, Ali!“ je kliknil Isa Kemal s svojega mesta na koncu karavane, videč, da je brat ustavil konja tik pred mostom, nato pa obrnil na levo in zdirjal ob reki navzgor, kažoč tako svojim spremljevalcem, kakšno pot si je izbral. „Kam, vraga, te nese zopet? Počemu zavijaš sem in tja kakor lisica, namesto da bi ubral kar ravno pot?“

Ali Kemal se je ozrl in mignil bratu, naj zajaše bliže. Vštric sta nadaljevala pot.

„Pred nosom se nam dviga han,“ je nadaljeval Isa Kemal. „Na pot smo se odpravili v trdi noči; mari naj pocepamo ljudje in živali zaradi te tvoje pretirane opreznosti?“

Ali Kemal se je namrdnil.

„Pozna se ti, da si izgubil po mestih svoj volčji vch, s katerim te še rodila skipetarska mati. Ako nas čaka kje zaseda, je na tem koncu poti, ki nam še preostaja.

---

[1] gostilna.

Slutim to; in še nocoj pošljem Jusufa naprej, da se nam vrne naproti z ojačenji ..."

„Beži, beži!" se je zasmejal brezskrbnejši brat. „Ali si se pobabil, da vidiš povsod strahove? Kje pridemo zdaj čez vodo? ..."

Ali je zmignil nestrpno s širokimi pleči in odgovoril, kakor da je preslišal prvi del vprašanja:

„Tisoč korakov više je plitvina; tam brede na ono stran, komur je do mostu predaleč ali — preblizu ... Glej, že smo na poti."

Res so zajahali na ozko pot, ki se je obrnila kmalu nato naravnost v strugo; voda je bila tam tako plitka, da so si konji jedva zmočili gležnje.

Ali Kemal je poklical Jusufa k sebi ter mu jahaje naznačil pot, ki jo je bil določil v svojem do pičice premišljenem načrtu.

„Ti jahaj po bližnjicah," mu je velel nato, „in goni kolikor moreš. Zberi deset, dvanajst krepkih mladcev in pridi naproti, kakor daleč ti bo mogoče. Pazi spotoma, ako ugledaš komite ali sličnе sumljive ljudi; če naletite nanje in jih zmorete, ne da bi se zamudili, pobijte jih brez usmiljenja. Žuri se! ..."

„Slušam, gospodar!" je odgovoril Jusuf in nagnil glavo. Nato je obrnil konja in zdirjal preko polja kakor vihar.

Ali Kemal, ki v svoji vešči opreznosti ni hotel prekoračiti rečice pri mostu, da

si je vabil na drugi strani han, je imel na tihem vendar namen, privoščiti drugim in sebi nekaj ur oddiha. Vedel je, da pridejo kmalu na stransko cesto, ki je vodila po dolinici vsporedno s strugo tja proti dolini Vardarja, da se spoji tamkaj z glavno prometno žilo. Ob tisti stranski cesti pa je stala — istotako nedaleč od onega kraja — majhna krčma, še bednejša in neznatnejša od drugih hanov po samotnih krajih turškega Balkana, krčma, ki je bila last kristjana, Srba Uroša Velimirovića. Za silo se je dalo počiti tudi tam; arnavtski pogled in mig na handžar je zadoščal, da si dobil dobro kosilo tudi v najbednejši koči, in kar je glavno — srbski raji si lahko plačal z brco, dočim je bilo Turku treba šteti denar. In kje je na svetu Arnavt, ki se mu ne bi tožilo izmetavati svetle pijastre za postrežbo, ki jo dobi lahko zastonj? Ni ga, bogme, pod solncem božjim.

Uroš je bil pošten starec mirne in krotke nravi, delaven in marljiv, a kljub temu vedno reven in ubog. Pomagala mu je sključena žena, ki je bila vsa njegova tovarišija in vsa njegova družina. Nekdaj je imel otroke, troje sinov: enega so mu ubili arnavtski roparji, drugega turški vojaki, tretji je bil pobegnil v kraljevino, da ga ni doletela ista usoda. In tudi glava Uroša samega ni bila nič kaj trdna na svojih plečih; Turki in Arnavti so ga gledali po strani, ker so ga sumili, da skriva tu pa tam četnike ali jih vsaj zalaga z živili. No, do tega dne se še ni bilo po-

srečilo zajeti komito v Uroševi krčmi; on je že vedel, zakaj ne.

Toda baš danes, in baš ob uri, ko so se sukale misli sultanovega oficirja okrog bedne strehe vrlega Uroša, se je pojavila med vrati krčme prav sumljiva postava. Stopila je na prag, zavita v raztrgan plašč, pod katerim bi bil slišal bližnji človek žvenketanje skritega železja, in si potegnila kučmo globoko na oči, tako da je bil viden samo še oster nos in dva šopa košatih, sršečih brkov. Nato se je sključila in odkrevsala ob neobeljeni palici po cesti tja v mrzli zimski dan.

Čudni mož je bil na videz še najbolj podoben beraču. Toda kdor bi ga bil pogledal bližje in ostreje, bi se bil začudil prožnosti njegove hoje in telesni moči, ki je ni mogla zatajiti vsa dozdevna trudnost in onemoglost. Začudil pa bi se bil še mnogo bolj, ko bi ga bil slišal mrmrati v brk:

„Bogme, eden izmed nas jih mora zasačiti! . . . Obvestilo je prišlo iz Velesa in vseh sledečih krajev, da potuje semkaj večja družba Arnavtov, med njimi dve ženski, zagrnjeni do oči, ki pa se razgovarjata med seboj v popolnoma tujem jeziku. Vsi so na konjih, in — kar je zelo sumljivo — ogibljejo se večjih selišč, nočujejo po samotnih hanih in jahajo, če le morejo, ponoči! . . . To so oni, tako mi majke božje . . . Ne uidejo nam; oni tam pri Skoplju so obveščeni in bodo na mestu na prvi klic; petdeset mož preži na vseh

točkah, preko katerih morajo iti, ako hoče Ali Kemal s svojimi pajdaši in svojim plenom dospeti v domače duplo. Niti miška nam ne bi ušla, kaj še le tako veliki lupeži pred Gospodom ... No, da, jih jaz najbrže ne zalezem: že nekaj časa imam smolo, da opravijo vse najlepše reči drugi namesto mene. Samo to mi daj, o Bože, ki si dober Srb in prijatelj vseh poštenih krščanskih duš, da bi mogel biti na mestu vsaj potem, ko napoči ura velikega lasanja! Da bi mogel videti divjega Marka, kako bo upihaval te zlodeje in nekrščane! Deset let že četujem, a moje oči še niso gledale tega veselja; izkaži jim milost, o Gospod, preden spravi tudi mene turška krogla pred tvoje svetlo obličje ... Stoj! Kaj pa je to? ... Vrag deri Alaha, Mohameda in vse arnavtske lupeže, njih prednike in njih potomce! Križ nebeški — kaj je to? ..."

Začudil se je čudom in napel sokolje oči; in, kar je nenavadno v trenotkih zavzetosti, ni se vzravnal, niti zasenčil pogleda z roko, marveč zlezel je vase, ključil se in krivil, kakor da se mu sločijo noge in hrbtenica, dokler ni ždel majhen in ponižen pokraj ceste, z obličjem dvignjenim proti nebu, oči izbuljene in zavite do belega, kučmo nastavljeno v levici, kakor da prosi milodarov, dočim je ostala desnica skrita pod gubami raztrganega plašča ...

Toda njegov pogled se ni ločil niti za hip od skupine jezdecev, ki se je bližala

po cesti. Kopita so udarjala vedno glasneje; že je razločil prosjak Alija Kemala, ki je jahal na čelu svoje karavane, razločil je ženski, ki sta ždeli sključeni in prezebli na svojih sedlih, razločil divje obraze spremljevalcev, opirajočih puške ob kolena ... glej, že so bili pri njem ...

„To so oni!" mu je šinilo po možganih. „Glej, kako nežna in ozka je ročica one ženske ... rekel bi, da je roka Švabice... vse drugo je, samo turška ni!..."

„Bog te čuvaj, gospodine mogočni!..." je zamrmral z revnim, prosečim glasom in pomolil kučmo proti Aliju Kemalu, ki je prijahal tik mimo njega. „Majhen milodar ubogemu slepcu!..."

„Gjaur!" je siknil Ali Kemal zaničljivo in pljunil v nastavljeno kučmo.

Zdajci pa ga je prešinila bliskova misel; ustavil je konja, zapičil v prosjaka pogled kakor brušen nož in položil roko na samokres, ki mu je tičal za pasom.

„Kaj praviš, pasji sin? Ti da si slepec? Psica naj mi bo mati, ako ne vidiš bolje od mene — glej!"

S strelovito naglico je izdrl samokres in ga dvignil proti beraču, kakor da hoče ustreliti.

Prosjak ni mogel premagati narave; zamežiknil je in se zdrznil — kakor stori človek, ki vidi pretečo kretnjo. Takoj se je zavedel storjene napake; toda bila je nepopravljiva. Njegova desnica se je oklenila trdneje kratke puške najnovejšega Mauserjevega sestava, ki jo je držala

skrito pod plaščem, in njegov pogled, ne da bi se izpremenil, je obvisel na Arnavtu še nepremičneje; to je bilo edino, kar mu je preostajalo.

Aliju Kemalu je poškrlatel obraz, žila na čelu se mu je napela, in v njegovih očeh se je užgala grozna iskra.

„Ali ti nisem rekel, da vidiš, pes krščanski!" je zarohnel z besnim glasom. „Kdo si, lopov, in česa iščeš tu? Govori!"

Prosjak je molčal.

„Primite ga!" je kriknil Ali Kemal in se obrnil k svojim ljudem.

Arnavti so poskakali s konj.

„Bog bodi zahvaljen!" je vzdihnila Jerica s solznimi očmi in sklenila roke kakor v molitvi.

Ali Kemal je ustavil karavano pred Uroševo krčmo; Arnavti so poskakali s konj in spravili ženske na tla.

Pokanje strelov se je čulo v mrzlem zraku razločno do Uroševe krčme. Preplašen je skočil domačin k oknu, ne dvomeč, da je gost, ki je stopil malo prej izpod njegove strehe, v smrtni nevarnosti. Videl je dobro, kako se je vrgel prosjak v grapo . . .

„Stojte!" je viknil Isa, videč nagli pogled, ki sta ga menjali jetnici v tem trenotku. „Ali ne veste, na koga vam je ukazano paziti? Dva ostaneta tu! . . ."

Ta kratka zmeda in hip, ki je pretekel, preden sta dva izmed razbojnikov skočila nazaj na svoji kljusi, je zadoščal

lady Heleni, da je izpustila eno izmed svojih pisemc — predzadnje ki ga je imela.

Zadoščal pa je tudi prosjaku.

Blisk je šinil Aliju Kemalu mimo obraza, počilo je ... in preden se je zavedel, da mu je krogla prizanesla, ni bilo prosjaka več pred njim: skočil je bil kvišku in zbežal z neverjetno naglico, skakaje zdaj na levo, zdaj na desno. Uhajaje tako svinčenkam, ki jih je kar deževalo za njim, je dospel do grape, obraščene z grmovjem; tam se je udrl, kakor da ga je požrla zemlja. Samo puškina cev je gledala še izza velikega kamna in tik za njo kos, velik komaj kakor človeška dlan ... Ali Kemal je zahropel v brezumnem gnevu; do kamna je bilo dobrih sto korakov. Toda on je streljal kakor malokdo; bliskoma je dvignil puško k licu ...

Posvetilo se je tudi tam; oba strela sta počila h krati.

Kri se je ulila Aliju Kemalu na prsi: krogla komite mu je bila oprasnila levo lice.

Spremljevalci, ki so streljali kakor blazni, so hoteli planiti naprej; toda gospodar je dvignil zdajci roko:

„Stojte! Za mano! ..."

V diru je pognal konja dalje; ostali so ubogali in udrli za njim. Samo eden je pomeril še enkrat ... izprožil ... videl, kako je omahnila puška dozdevnega prosjaka ... Pokimal je zadovoljno, obrnil konja in šinil za ostalimi.

Ali Kemal je bil prepričan, da je zadel tu ob mrežo, nastavljeno mu po zasledo-

valcih. Toda ni se hotel spuščati v boj, kakor rad bi bil ugonobil vohuna: že sama izguba konja jim je bila zdaj nevarna — kaj še le izguba ljudi! . . .

V očesu lady Helene in Jerice pa se je zasvetil žarek zmagoslavja in nade.

„To je bil naš človek, dete moje!" je šepnila Angležinja. „Imejva pogum: rešitelji so razposlali oglednike . . . pomoč je blizu . . . . par ur še, in sine nama zlata svoboda! . . ."

„Bog bodi zahvaljen!" je vzdihnila Jerica s solznimi očmi in sklenila roke kakor v molitvi.

Ali Kemal je ustavil karavano pred Uroševo krčmo; Arnavti so poskakali s konj in spravili ženske na tla.

Pokanje strelov se je čulo v mrzlem zraku razločno do Uroševe krčme. Preplašen je skočil domačin k oknu, ne dvomeč, da je gost, ki je stopil malo prej izpod njegove strehe, v smrtni nevarnosti. Videl je dobro, kako se je vrgel prosjak v grapo . . .

„Bože mili!" je vzkliknila stara, ki je stala za hrbtom Urošu. „Pa ne, da bi bil zadet! . . ."

„Molči, ženska! Saj vidiš, da strelja. Vraga! Zadel je onega, ki je na čelu . . . Ne — samo ranil ga je! Zdaj jašejo dalje. Bog nebeški! K nam gredo! . . ."

„Arnavti!" je tarnala sivolasa majka, sklepaje roke. „Sveta bogorodica nama pomozi — to ne pomeni dobrega!"

„Tiho!“ je zagodrnjal gazda, ki ni imel navade poslušati ženskih marenj, dasi je ljubil svojo ženo, kolikor more ljubiti staro, v trpljenju in skrbeh odrevenelo srce. „Ne vekaj — kar bo, to bo! Brez božje volje ni nesreče — a reči moram, ljudje se mi ne vidijo nič kaj priporočljivi .... Križ božji!“ je dodal z razburjenim glasom in dvignil roko nad oči, kakor da se mu je zableščalo. „Kaj, če so tisti, ki jih naši iščejo? ... Dve ženski sta med njimi ... in še ena starka ... Bogme, stara, nekaj mi pravi, da so oni! Poslušaj: porabi prvo priliko in skoči pogledat za Damjanom, ali so ga ubili, ali še živi ... In če ga ne najdeš več tam, pazi in poglej zdajpazdaj malo okrog vogalov, da ga prestrežeš, ako bi nama imel kaj povedati ... Evo jih! Bog in bogorodica nama stojta ob strani!“

Arnavti so skakali pred vrati s konj in klicali krčmarja s kričanjem. Uroš pa je skočil na prag in hitel s sključenim hrbtom pozdravit Alija Kemala, ki si je tiščal ruto na krvavo lice.

Kmalu nato je bila Uroševa krčma polna divjih obrazov. Arnavti so prižigali cigarete, srebali črno kavo ter se razgovarjali poluglasno in razburjeno. Brata Kemala sta sedela v boljšem kotu in tiščala glavi skupaj, zatopljena v tih razgovor, o važnosti katerega sta pričala njiju obraza. Jelica in lady Helena sta bili obrnili divji družbi hrbet in šepetali med seboj, ogibaje se prežečih oči stare Arnavtke in enega

izmed spremljemalcev Kemalovih, ki jima je bilo poverjeno, paziti na njiju. Med tem pa je drl Uroš janjca, najlepšega v njegovi staji, ki so si ga bili izbrali divji gostje za večerjo, in si drgnil v pogostih odmorih hrbet, kamor ga je bila bušila skipetarska pest v izpodbudo k večji naglosti in postrežljivosti . . .

Spustila se je noč; medlo je brlela luč in obsevala lica nasičenih in spečih razbojnikov, dvojico Kemalov, ki še vedno nista bila končala svojega posvetovanja, in postavi jetnic, ki sta izjavili, da ne pojdeta spat, v svesti si, da itak ne bi mogli zatisniti očesa. Stari Uroš, ki je slutil, kdo sta in kakšna je njiju usoda, je sicer ponujal Aliju Kemalu, da jima prepusti čumnato, v kateri sta spala običajno z njegovo staro, toda Arnavt, opozorjen po dogodku s prosjakom na pretečo nevarnost, ni hotel dovoliti jetnicama, da bi se odstranili iz dosega njegovih oči.

Sivolasi domačin se je stiskal pred vrati v svojem ovčjem kožuhu, pripravljen postreči gostom, ako bi še kaj želeli, in ugibaje sam pri sebi, kaj vse se mu še obeta, preden izginejo te zloveščе postave iz njegovega doma. Njegova žena pa je drsala zdaj sem zdaj tja okoli hiše, oziraje se strahoma na temno senco enega izmed Arnavtov, ki je stražil pred pragom, in prisluškavaje na vse strani, ali se ne pokaže zagonetni prosjak — komita Damjan, o katerem še zdaj ni vedela, ali je mrtev ali živ. Do grape ni mogla, da bi pogle-

dala za njim: arnavtski stražar bi jo bil moral videti . . .

Noč je bila jasna in skoraj brez megle; zvezde so gledale mirno in veličanstveno na to trpečo zemljo. Prav težko se je bilo približati hiši . . .

Zdajci pa je zaslišala Uroševa stara za svojim hrbtom šum, kakor da je nekdo prestopil z opreznim, mačjim korakom . . .

Zganila se je in se ozrla . . . Vse je bilo mirno, kakor prej, le grm, ki je stal nedaleč ob ozkem jarku se je stresel v dihu mrzlega vetra. Toda . . . ne! Čisto gotovo je stal nekdo za tistim grmom . . . Starka je napela oči ostreje: glej, temna postava se je izločila za hip iz temne sence golih vej ter ji pomahnila z roko! . . .

„Damjan!“ je zaklicala žena poluglasno, skoraj šepetaje. „Damjan, ali si ti? . . .“

„Sem!“ je odgovoril komaj slišno. „Ako moreš, stopi bliže! . . .“

Ubogala je in se splazila proti grmu, ne vedoč, da ji slede izza vogala jastrebje oči stare Arnavtke, ki se je bila ukradla iz hiše skozi zadnja vrata . . .

Vrnimo se zdaj k prosjaku — komiti Damjanu — ki smo ga zapustili v trenotku, ko ga je pogodil spremljevalec Alija Kemala s svojo kroglo.

Strela Damjan niti slišal ni; udarilo ga je po glavi, stemnilo se mu je pred očmi in vse je ugasnilo okrog njega, ne da bi mu bil ostal hipec za molitev, s ka-

tero bi bil mogel spodobno izročiti Bogu svojo dušo.

Koliko časa je trajalo to brezčutno ležanje, se ni zavedal. Zdajci pa je odprl oči ... trudno in počasi ... Nebo nad njegovo glavo se je že rdečilo; na glavi je čutil skelenje.

„Streljali so name ...“ se je spomnil v omotenem polsnu. „Ali sem mrtev? ... Če sem, potem moram reči, da ima gospod Bog kaj slabo zakurjeno v nebesih ...“

Bradat obraz se je sklonil čezenj:

„Kako je, Damjan? Malo kože ti je posnela krogla ... a hudega ni ... Zavlekel sem te globlje v grapo in malo v stran, da naju ne najdejo takoj, če bi se spomnili in iskali ... No, daj, poizkusi, ali moreš vstati; mudi se mi.“

Damjan se je zdramil popolnoma in pogledal človeka, ki mu je govoril, nekoliko ostreje.

„Ti, Risto?“ Obraz se mu je razjasnil. Obrnil se je, oprl se na vse štiri in pokimal. „Vstanem, brez težave. Glava me skeli ... no, da, saj ni prvikrat. A kako prideš semkaj? Moral bi stati pri mostu.“

„Stražil sem tam; a kaj sem hotel še, ko sem videl, da je zavila vsa tolpa tik pred mostom dalje? Bili so tako blizu, da sem jih spoznal do pičiče — tako dobro seveda ne, kakor ti ... Sledil sem jim prebredel vodo kmalu za njimi in dospel baš še pravočasno, da sem jih videl streljati nate ... A zdaj poslušaj, brate: jaz

moram dalje, do Skoplja, da obvestim naše; našel sem znamenje,ki priča z gotovostjo, da smo naleteli na prave ljudi. Ti ne moreš z mano, ker si ranjen. Ostani tu, in glej, da ne izgubiš sledu; ako moreš, splazi se do koče in poglej, kaj delajo. Hkrati lahko poprosiš Uroševo staro, da ti obveže glavo . . . Ostani zdrav in opravi dobro; evo ti puške!"

Komita Damjan je segel radostno po svoji karabinki, na katero je pazil Risto, naš solunski znanec, prav tako kakor na tovariša samega. Ko se je prepričal, da je ostala nepoškodovana, se je ozrl, hoteč se mu zahvaliti; toda Risto je bil že daleč od njega, plazil se ob tleh, poganjal se skokoma od kritja do kritja ter izginil naposled tovarišu izpred oči. „Prosjak" Damjan je gledal za njim še dolgo, potem pa je pokimal z glavo in zamrmral, ne brez zadovoljnosti:

„Ej, bogme, glava mi je krvava, in brenči mi po njej kakor roj sršenov; toda iztaknil sem jih vendar le. Nikomur drugemu kakor meni se ne bo zahvaliti, ako bodo jutri Arnavti pobiti in njiju jetnicama povrnjena zlata svoboda. Zgodilo se je vse eno, da enkrat nisem prišel prepozno... Mreža je zadrgnjena, usoda lupežev zapečatena! Poglejmo zdaj, kako pridemo bliže do njih, da nam obveže Uroševa stara krvavo butico, in da vidimo, kaj počno in kdaj se mislijo dvigniti na svojo zadnjo pot . . ."

To rekši se je jel plaziti z brezkončno opreznostjo in po mnogih ovinkih bliže k

Uroševi krčmi, kjer se mu je posrečilo čez dolgo časa, opozoriti nase starko, ki je že čakala nanj. Ozrla se je plaho na vse strani; arnavtskega čuvaja ni bilo videti. Stopila je Damjanu par korakov naproti.

„Ranjen sem na glavi," je šepnil komita. „Daj mi kaj, da se obvežem, stara; Bog ti povrne tisočkrat."

„Počakaj mirno, da prinesem; takoj se vrnem k tebi."

„Ali so oni še pri vas . . ."

„Pri nas so; počivajo. Pozno v noči menda odjašejo dalje."

„Pravi so. Poznaš Rista? On me je našel, ko sem ležal ranjen v grapi. Pravi, da jih je spoznal tudi on in da je našel nekakšen dokaz . . ."

„Dobro; sveta Bogorodica bodi zahvaljena! Počakaj me! . . ."

Starka je odkrevsala v hišo — mimo Arnavtke, ki se je potuhnila in smuknila takoj nato po drugi strani okrog vogala, k stražarju, ne da bi jo bil Damjan opazil.

Uroševa žena se je vrnila z mokro obvezo in s steklenico rakije. Ovila mu je obvezo okrog glave in mu ponudila steklenico:

„Pij, priveži si dušo. In vzemi steklenico, da ti ne bo mraz in dolgčas samemu zunaj v noči. Evo, tu sem ti zavila mrzlega mesa . . . Bog nebeški reši naju z Urošem teh gostov! . . ."

Spravljaje starkin dar, je začul Damjan šum, ki je obudil njegovo sumnjo. Hotel

je dvigniti glavo in pogledati; toda njegova opreznost je bila že prekasna!

Visoka, temna senca je planila kakor iz tal za hrbtom uboge starke — nekaj se je zasvetilo v zraku, preden je mogel Damjan prestreči zamah — in žena gazde Uroša se je zgrudila k njegovim nogam kakor mrtvo drevo, ubita bliskoma .... zabodena od zadaj! ...

Damjan je v trenotku svojega presenečenja instinktivno zagrabil puško za cev in jo dvignil k udarcu; a že se je vrgel napadalec z vso silo proti njemu — skočil mu tako blizu, da je komita komaj odbil smrtnonosni sunek, naperjen proti njegovemu životu. Ni mu preostalo drugega kakor izpustiti puško in pograbiti nasprotnika z rokami.

Naslednjih par trenotkov je trajalo celo večnost. Damjan je stregel oboroženo roko Arnavtovo, ki je krčevito iskala njegovega telesa in se ogibala hkrati z mačjo spretnostjo njegovih prijemov. Nazadnje se mu je vendarle posrečilo zgrabiti jo in jo zaviti kakor z jeklenimi kleščami; Arnavt je škrtnil z zobmi in zastokal polglasno, toda že ga je imel pogumni komita z drugo roko za grlo! ...

Damjan je pomnil že marsikaterega dušmanina, ki ga je bil spravil spretno in točno na oni svet; davil pa še ni nikogar, in skoraj da mu je prišlo strašno v oni minuti ... Arnavt je izpustil nož in pričel otepati z udi ...

Zdajci pa je zapazil Damjan drugo postavo, ki se je bila približala tiho, zavratno kakor zver: bila je stara Arnavtka z dvignjenim bodalom v roki . . .

Treba se je bilo odločiti v stotinki sekunde; in komita Damjan vam pove še dandanašnji, da ni bil nikoli v strašnejši zadregi nego tisti hip. Preostajalo mu je le dvoje: izpustiti Arnavta in se ubraniti starke — in v tem slučaju bi bil planil že premagani nasprotnik iznova nadenj — ali pa držati lopova in trpeti, da ga zakolje med tem Arnavtka kakor mirno jagnje!

Čisto jasno je začutil hip, ko je zavihtela divja babnica nož nad njegovim tilnikom.

„Sveti Damjan!" je vzdihnil v svojih mislih — primernejših zadnjih besed se ni mogel spomniti v tolikšni zadregi. No, sveti Damjan je vsekakor dober mož zakaj tisti hip je vdahnil komiti rešilno misel:

Vrgel se je bliskoma na tla in potegnil nasprotnika, ki je bil zdaj zgoraj, za seboj; mahljaj Arnavtke je zadel njenega rojaka tik med pleča . . . . in temeljito, kakor se je zazdelo našemu znancu . . . Ta hip pa je planil tudi že Damjan spet po koncu, in preden je mogla zakričati starka v svoji osuplosti, je treščil Arnavtovo truplo nanjo, pobral puško in spustil težko kopito na njeno glavo. Lobanja je hrstnila zamolklo pod strašnim udarcem — v kratkih par minutah je bila to že tretja duša, ki je odhitela čisto nepričakovano pred večnega sodnika.

Damjan se je ozrl na okrog in videl, da je sam; otipal se je in spoznal, da je cel in nepoškodovan — razen rane na glavi, ki je niti ni čutil v tem peklenskem trenotju.

Kaj mu je bilo storiti zdaj? Dva izmed arnavtske družine sta bila ubita — njiju odsotnost, njiju smrt je mogla ostati neopažena k večjemu še par minut.

In gazda Uroš, ubogi starec, se je tresel v hiši, sam med tako tolpo človeških zveri! . . .

Kako ga spraviti na varno?

Le par trenotkov zamude, le toliko časa še, da Arnavti pogreše starko in svojega čuvaja — in sivolasi dobričina pade v žrtev njih razjarjeni, nenasitni, satanski maščevalnosti . . .

Kako ga oteti? Kaj storiti, da se zave nevarnosti, ki mu preti?

Komita Damjan je začutil, da se grozota nocojšnje noči še le začenja.

XXVI.

Nenavadna povest in neljubo srečanje.

Prekruto bi ravnali, ako bi hoteli opisovati sočutnemu čitatelju muke naše junaške družbe v dneh pričakovanja, ki so jim bili namenjeni po njihovem prihodu v okolico Skoplja. Življenje je pač bogato bolečin bolj ko radosti, in marsikaj težkega preži na človekovo srce izza slehernega

ovinka te njegove poti po solzni dolini. So bolezni, rane, nevarnosti in napori, je na koncu vsega neizbežna smrt — toda niti ona sama v najstrašnejših oblikah se ne more kosati z bolečino skrbi za ljubljeno bitje, ki mu prete sovražne sile z uničenjem, hujšim od pogina.

Največji delež te ogromne, nepopisno bridke skrbi je bil odmerjen — naravno — Ivanu, Dušanu in poročniku Wheelerju; nje temna senca pa je padala tudi v duše vseh ostalih, s katerimi jih je bilo združilo v dobi teh burnih tednov skupnega življenja in skupnih nevarnosti ono krepko in pranaravno prijateljstvo, ki se vselej razvije med ljudmi, zavedajočimi se, da so stavili svoje glave družno in složno na eno karto. Stari komite, ki so jim bila čuvstva nesrečnih zaljubljencev osebno gotova tuja, so trpeli vendar le z našo simpatično trojico, misleči, kako težko prenaša te negotove dni. Da ni bilo vedno veselega Estournella, ki je privabil s svojo neumorno francosko živahnostjo in dovtipnostjo smehljaj tudi na najžalostnejši obraz — kdo ve, kako bi bili dočakali že tega konca.

In vendar je bilo njihovo življenje tudi zdaj vse prej nego enolično!

Risto, ki mu je bila poverjena naloga, organizirati po vseh krajih, koder sta se utegnila pojaviti Arnavta s svojo razbojniško tolpo na begu v domovino, čim najgostejšo nadzorstveno mrežo, je bil rešil svojo nalogo preizborno. Sad njegovega

dela, ki ga je opravil v razmeroma presenetljivo kratkem času s čudovito vnemo in požrtvovalnostjo, ne plašeč se naporov, nevarnosti in noči brez spanja, je bil malo da ne preobilen: vsak dan so dohajala pisma, vsak dan so se oglašali ljudje iz bližnjih in daljnjih krajev, in vsako pismo, vsak človek je prinašal vesti, prave in neprave. Saj vemo, kako lahko se zmoti človeška postrežljivost, kadar se začne zanimati nekaj sto ljudi za odkritje zagonetnega zlodejstva; sto in sto prstov se dviga in kaže — ta v pravo, oni v nepravo smer, in sleherni meni, da je našel sled resničnega krivca. Stvar zasledujoče pravičnosti je potem, izbirati izmed teh neštetih podatkov one, ki se ujemajo med seboj in tvore tako podlago za logično nit, ki se zadrgne na svojem koncu v strašni vozel zadoščenja in kazni za zlodejstvo.

Tako so primerjali tudi naši prijatelji vse dohajajoče podatke in napovedbe; in kakor živo sliko na platnu kinematografa so gledali pri tem delu s svojimi duševnimi očmi pot Alija in Ise Kemala ter njunih jetnic po hribih in dolinah Makedonije, videli jih, ko so zavili v Staro Srbijo, in trepetali v vedno burnejši vročici bližnje odločitve, ko so to naposled zaključili:

„Vsaka ura nam utegne prinesti klic: na pot! Kdo ve, ali je med tem trenotkom in med našim bojem za svobodo Jerice in lady Helene tudi le še zarja enega samega dne? . . .“

Tisti večer — bilo je ravno dan pred dogodki, ki smo jih gledali v prejšnjem poglavju okrog krčme Uroša Velimirovića — je prinesel Ivanu in Dušanu jasnost o zagonetki, o kateri sta ugibala mnogo v teh dneh — kadar se je njiju duh toliko utrudil v skrbi za sestro in miljenko, da sta mogla misliti na druge reči . . . Slišala sta zgodbo, ki mora zanimati tudi naše čitatelje; saj je zgodba osebe, ki si je pridobila veliko važnost v razpletu naše povesti.

Prijazna bralka in naklonjeni bralec naj nas torej spremita v skrivališče naših junakov.

Bilo je skrivališče v pravem pomenu te besede!

Ej, bogme, rajši bi bili čakali rešitve na solncu in zraku, kakor je mrzel in hladan v tem predzimskem času; toda bajta kmeta Koste Petrovića je bila premajhna, nudila je prostora komaj zanj in za njegovo številno družino, ne pa za toliko ljudi. Toda Kosta je imel pod svojo bajto skrito klet, izdolbeno v skalna tla, v kateri je skrival redno srbske četnike; za tisto kletjo je bil drug prostor in v njem na kupe orožja, pripravljenega za dni, ko se dvigne tlačeni narod v boj za svobodo in za kosovsko maščevanje. V kleti pred tem prostorom so bili nastanili našo četo; stene in tla je obložil Kosta z debelimi snopi slame, da je bilo laglje prenašati občutni mraz; to pa je delalo klet še manjšo, in zrak v tem prostoru je bil takšen,

kakršen je moral biti, ako pomislimo, da je ždelo v njem skoraj noč in dan osem ljudi: Ivan, Dušan, Wheeler, Brown, Miloš, Janković, Estournelle in Kazakov. Za ostale je bilo premalo prostora; nočevali so po sosedščini, kjer je kdo mogel, in prihajali v podzemeljsko skrivališče le po potrebi, kadar je dovoljevala opreznost. Ko je prašal Ivan nekoč, zakaj morajo prebivati baš oni tako „udobno", sta mu odvogorila divji Marko in Proka povsem resnobno:

„Prav zaradi tistega, zaradi česar iščemo vajini gospodični. Malo za to, če pobijejo nas ostale; ako pa zadene vas kaj neprijetnega, bo svoboda tudi njima dvema v premajhno tolažbo. Da ni tebe, Dušana in Angleža, in da naše podjetje ni to, kar je, ne bi spal nihče v tej votlini. Le poglej Miloša in ostale, kako so bledi od slabega zraka, ki ga imate tu spodaj!"

Upravičenosti teh naravnih razlogov ni bilo mogoče utajiti, in zato so ostali naši fantje v svojem zavetju, ter čakali ure, ki jih pokliče na beli dan, pod rezki veter borbe in zmage.

Kadar pa se je storila noč, so zapuščali tudi oni svojo ječo. Vsak večer sta smela dva na zrak — do polnoči — in dva druga do jutra. Marko, ki se je bil napravil brez dogovorov za nekakšnega trdnjavskega poveljnika, pa je priporočal tovarišem tudi na teh izprehodih največjo previdnost.

„Premislite", je povdarjal v enomer, „kako je škoda lepih pušk, ako iztaknejo naš brlog!"

Ivan, Dušan in Mr. Brown, ki je kazal čim dalje več prijateljstva in zanimanja za naša pobratima, so torej počakali gostega mraka, preden so se splazili drug za drugim na prosto, preoblečeni v kmetsko obleko. Zavili so med kočami na polje, od ondot pa v redek gozd, ki je iztezal svoje gole veje ob cesti proti Skoplju.

Večer je bil lep kljub neprijazni letni dobi, poln tiste mehkobe, ki ovlada včasi človeško srce sredi tihega, vdanega zamiranja narave in odpre mahoma zatvornico njegovih skrivnosti.

Molčali so izprva; nato je dejal Dušan nehote, sledeč svojim mislim:

„Jutri ob tej uri bo nemara že vse dobljeno — ali pa vse izgubljeno . . ."

„Naj le bo!" je zamrmral Brown s čudnim glasom. „Meni je prav . . ."

„Kako menite?" je povzel Ivan, ki so ga presenetile te besede. „No, da — kaj bi vam ne bilo prav! Aventura je zanimiva ne glede na svoj izid — to moram priznati . . ."

„Tega nikakor nisem hotel reči," je zanikal Amerikanec skoraj užaljen. „Vi veste, da sem vse prej nego brezbrižen do usode in uspeha našega skupnega podjetja. Oprostite; premagale so me misli . . . menil sem le samega sebe . . ."

V prijateljih se je vzbudila mrkla slutnja.

„Govorite, Mr. Brown!" je vzkliknil Dušan. „Kaj ste mislili o sebi? . . ."

„Goddam, kaj bi mislil! To, kar misli človek, ki se mu vidi neprestano, da blodi po svetu le za to, ker išče vraga, ki ga pobere."

„Ah, zdaj vas razumem!" je dejal zamolklo mladi Srb, spomnivši se čudaštva in zagonetne otožnosti Amerikančeve, ki si je nihče ni vedel razložiti. „Vi bi bili menda zadovoljni, ako vas jutri ali pojutrišnjim pogodi krogla iz arnavtske puške?"

Brown ni odgovoril; a prijateljema, ki sta ga motrila skozi mrak, se je zdelo, da je pokimal.

„Mr. Brown!" je vzkliknil Ivan, ki se ni mogel več premagati. „Odkod ta vaša mržnja do življenja? Odkod ta želja po smrti? Ako se vam zdi, da ste navžiti vsega, kar vam more nuditi ta svet — ali nimate dovolj sredstev in prilike, da najdete nadomestilo za vse izgubljeno v delu za napredek in odrešenje človeštva, v podpiranju iščočih, v reševanju trpečih, v lajšanju bolečin? Zdi se, to polje je tako neizmerno in mnogolično, da se ga človek ne more naveličali, niti ne more izčrpati radosti, ki mu jo ponuja . . ."

„Poslušajte," je odgovoril Amerikanec, kakor da se je odločil mahoma. „Poskrbljeno je, da bo služilo moje premoženje po smrti svojega dosedanjega lastnika namenom, ki ste jih omenili. Sam pa, dokler sem živ, se ne morem posvetiti temu delu. To delo je sveto delo, in človek, ki si ga naloži, mora biti čist do dna svoje duše. In jaz nisem čist! Gospoda — prijatelja,

zaupati vama hočem svojo skrivnost, in naj bo pokopana med nami: ob uri, ki nas postavi tem arnavtskim lupežem nasproti, ne bom vedel, ali je vaš Ali Kemal večji grešnik . . . večji zločinec od mene!"

Trepet je prešinil prijatelja, ko sta slišala te turobne besede. Mr. Brown pa je nadaljeval:

„Sedimo . . . Evo, semkaj; za tem debelim deblom smo popolnoma v temi. Nihče nas ne more zapaziti, mi pa vidimo vsakogar, kdor se približa po cesti . . . Potipajta — tu je skala . . . . prostora je za nas vse tri. Poslušajta torej zgodbo mojega greha . . ."

Premolknil je in se ni oglasil par minut, kakor da zbira spomine in besede.

Vse na okrog je plavala tišina; le tu in tam je zaječalo drevje v ostrem dihu vetra.

Iz dalje . . . daljne dalje . . . je prihajal sunkoma šum; bili so poslednji odmevi podnevnega hrupa v Skoplju, ki se je izročalo nočnemu pokoju.

Zdajci pa je izpregovoril Amerikanec z zamolkl m glasom:

„Prijatelja! Zločin, ki mi ga očita vest, ni navadno zlodejstvo, ni premišljena hudobija; greh je, kakor ga napravi človek v nerazsodni minuti, ko umolkneta pamet in zavest dolžnosti — zato pa je tem hujši in neodpustnejši, tem nizkotnejši in grji. Če pomislim, da je na moji duši zapisana krivda nad smrtjo mladega, krasnega in cvetočega življenja — življenja, ki bi bilo

lahko sijalo srečo in solnce v srca tolikih ljudi — potem, gospoda, se čudim samemu sebi in se vprašujem, ali je strahopetnost ali drzen pogum, da še nisem zagrabil za samokres in izbrisal iz svojih možganov te ostudne zavesti. Bilo je pred nekaj leti; ali sta slišala zgodbo parnika „Pensylvania"? Jaz — takrat še srečen, s seboj in svetom zadovoljen mlad človek — sem bil pasažir te ladije na njeni katastrofalni vožnji. Z mano vred je bilo na poti iz Havra v New York mnogo odličnega sveta, med drugim stara dama z Angleškega v spremstvu prelestne, največ osemnajstletne zlatolase deklice. Bili sta iz najvišje aristokracije; toliko žlahtnosti in ponosa, toliko ljubkosti in lepote kakor v mladi grofici Elizabeti še nisem videl združene v nobenem ženskem bitju. Nepremagljiva sila me je vlekla k njej že od prvega trenotka; približal sem se damama z vso spoštljivostjo, in zdi se, da ne zaman, kajti znamenja — par besed, par pogledov, pritisk roke — so mi razodela nekega večera, ki bi bil moral biti predzadnji naše vožnje, da navdajajo tudi njo napram meni nežnejša čustva, nego so navadna med tujimi srci. Tisto noč pa — legel sem bil pravkar k počitku v svoji kabini, vso dušo polno sladkih sanj o njenem ljubljenem obličju — se je pripetila strašna katastrofa. „Pensylvania" je zadela ob ledeno goro; ladija, na kateri je vladalo uro prej še zgolj veselje in brezskrbnost, je bila v trenotku razklana skoraj na dvoje, podobna

ogromni krsti, ki je vlekla na stotine življenj s seboj v svoj neizmerno globoki grob. Moja prva misel je bila v tem trenotju groze in zmede: Kje je ona?

Hotel sem jo rešiti ali poginiti z njo, objeti jo vsaj na svojo smrtno uro... Zaman! Grofice Elizabete in njene spremljevalke ni bilo nikjer, ne v njiju kabini, ne na krovu; sam Bog ve to, kako smo se izgrešili v tisti zmešnjavi in obupni borbi za rešilne čolne. In že je drlo valovje preko krova; ni mi preostajalo drugega, planil sem v vodo... Potegnilo me je Bog ve kako globoko, ali čudež je hotel, da sem prišel zopet na vrh. Rešilni čolni so bili že daleč odondot; par splavov, ki so jih bili napravili mornarji v naglici, se je borilo z valovi. In po vodi — strašen pogled! Na stotine ljudi je kričalo, tulilo in prosilo v tisti mesečni oceanski noči, iztezalo roke, oprijemalo se drug drugega in se borilo s srditim obupom za rešilne pasove. In morje je bilo nemirno; nemogoče je bilo, rešiti le desetino ponesrečencev... Jaz sam sem se čutil že onemoglega; obup nad gotovo smrtjo moje obožavanke mi je bil zatemnil um. Toda živalska strast do življenja ne pojenja v takih trenotkih; ona raste in nadvlada vsa druga čuvstva... Par hipov, preden bi se bil potopil, sem ujel desko, jedva dovolj močno, da je nosila mene: bil sem otet — vsaj začasno! Otet! to je bila edina moja misel; blaznel sem od te nizke, brezumne radosti. Zdajci pa se pojavi

pred mano smrtnobled obrazek . . . bila je grofica Elizabeta . . . Iztegnila je roko, da bi se prijela za mojo desko — in jaz podležˇ v svoji blaznosti sem se pognal v stran, sunil sem z nogami na vso moč . . . in Elizabeta je utonila, izginila je v globino pred mojimi očmi. Sam ne vem, kako se je zgodilo, da so me oteli in privlekli na splav; po petdnevnem gladovanju sredi morja nas je rešil ribiški parnik izmučene in napol nore od prestanih muk. Jaz sem ležal tačas že v vročici; imeli so me privezanega, da nisem skočil v morje. Dva meseca sem se boril s smrtjo; in ko me je izpustila iz svojih krempljev, je bilo uničeno tudi moje življenje — bil sem to, kar sem! . . .“

Umolknil je in si zakril obraz z rokami.

Prijatelja sta poslušala to povest z globoko presunjenostjo; ko je bila končana, je prašal Ivan, kakor da hoče najti Brownu vsaj iskrico tolažbe:

„Ali pa veste z gotovostjo, da je mlada dama res utonila? Kakšne dokaze imate o tem? . . .“

Žarek mesečine je posijal ta hip na Amerikančevo obličje, ki se je skremžilo in spačilo v čudnem, pošastnem režanju. Mr. Brown se je sklonil tesno k Ivanu in dejal šepetaje:

„To je ravno, da nimam dokazov! . . . Prav nobenih dokazov nimam o tem; kdo ve, ali se je sploh zgodilo? Človek božji, ladije z imenom „Pensylvania“ morda niti ni . . . in še manj se je potopila . . . Veste,

prijatelj, stvar je kratko ta, da sem zakrivil povsem drugačen zločin, še mnogo strašnejši od onega, ki sem vam ga povedal . . . A tistega ne izdam nikoli! All right — lahko noč, prijatelja! . . ."

Nekaj mrzlega je streslo Ivana in Dušana ob teh besedah; naš rojak je dregnil pobratima s komolcem, dočim je Amerikanec vstal in se napotil s čudnimi, trudnimi koraki proti selu.

„Blazen je! . . ." je šepnil Dušan. „In mi nismo opazili tega . . . Kdo si je mislil! . . ."

Ta trenotek pa se je začul na cesti peket konjskih kopit; prijatelja sta prisluhnila.

Bila je družba jezdecev; trije so jahali spredaj, ostali v spoštljivi razdalji. Kolikor se je dalo spoznati, so vsi nosili uniformo turške armade. Jedva deset korakov od Ivanovega in Dušanovega skrivališča pa se je ta trojica ustavila; tudi spremljevalci so obstali.

Prijatelja, ki nista mogla več neopaženo zapustiti svojega zavetja, sta se potuhnila v temi in pritegnila sapo. Neznani jezdeci so obudili mahoma njiju zanimanje in napeto sta prisluhnila, ko se je začel med prvimi tremi razgovor.

„Dalje nocoj ne jašemo več," je dejal srednji izmed trojice svojima spremljevalcema. „Opasno je tod; po zanesljivih izvestjih se pripravlja zopet obširno gibanje čet, s katerimi se ne maramo srečati. In ko bi tudi ne bilo te srbske kanalje —

vrag nas lahko zanese naravnost v naročje Alija Kemala ali pa njegovih zasledovalcev . . . sredi noči in še nepripravljene po vrhu! . . .“

„Kakor nas je že parkrat ukanil slučaj,“ je nadaljeval njegov levi pribočnik, „res ni izključeno, da se zgodi kaj takšnega. Strinjam se z mnenjem ekscelence: nočnega srečanja s svojimi sovražniki si ne želimo, verdammt noch einmal! . . .“

Ivana in Dušana je izpreletelo bliskovito čuvstvo sovraštva; ta odurni glas, ki je govoril polomljeno francoščino z nemškim povdarkom, jima je bil dobro znan.

„Kaj menite vi, Birbantini?“ se je obrnil vodja k tretjemu.

„Eh, mio Dio,“ se je odrezal Italijan, ki je bil sicer velik strahopetec pred Gospodom, a je obenem izrabljal vsako priliko, da postavi von Schrattena v slabo luč, „rekel bi, da je bojazen mojega tovariša pretirana. Poglejte selo, ki leži pred nami: ogledali bi si ga vsaj nekoliko . . . Ali nam niso rekli, da se pojavljajo tod okoli sumljivi ljudje? . . .“

„Hm!“ je velel vodja. „Ogledali! . . . Ali menite, da moremo tvegati to? . . .“

Obrnil je konja; mesečina mu je obsijala obraz, ki se je skrival prej v svoji lastni senci. Spremljevalca sta storila takisto . . . Ivan in Dušan sta spoznala razorano, mrklo obličje Halila beja v uniformi turškega oficirja! . . .

Ivan je dregnil Dušana s komolcem in ga potegnil za rokav: zdaj sta se mogla

odstraniti z največjo previdnostjo, zakaj pogledi neprijateljev so bili obrnjeni v drugo stran.

Storila sta to, in dočim sta se plazila po ovinku z največjo naglico proti skupnemu skrivališču, je razlagal naš rojak pobratimu svoj načrt . . .

Pri Kosti Petroviću sta našla gosta. Bil je sivolas, skljućen srbski kmet zelo miroljubnega videza; ako pa si ga pogledal natančneje, si videl za njegovim pasom skrit samokres in nož z dolgim, širokim rezilom.

Prinašal je vest, da so videli Arnavte baš na ovinku, ki so ga napravili okrog Zelenike — torej še pred prekoračenjem rečice.

„Za jutri torej," je velel Dušan kratko, ko je doslišal poročilo. „Toda nocoj ne smemo tratiti časa: ponuja se nam izredno krasna prilika. Ali veste, prijatelji, da stoji zunaj pred selom Halil bej z jedva osmimi do desetimi spremljevalci? Res so vsi na konjih, toda vidi se mi, da nam vse eno ne uteko, ako se jih lotimo prav . . ."

„Halil bej!"

Mraz bi bil stresel vsakogar izmed naših prijateljev, ako bi bili slišali ta zamolkli vzdih, ki se je iztrgal staremu kmetu: toliko bolečine je bilo v njem, toliko neugašenega maščevanja! Toda že je izpregovoril Kazakov:

„Ali je res potrebno, da se zadržujemo s Halilom? Pustimo v nemar svoje carigrajske zaobljube — te so naposled

otroci prvega nagiba. Jaz sodim, da nam je skrbeti samo za naglo osvoboditev naših dam iz rok Alija Kemala in njegovih pajdašev — vse drugo si lahko prihranimo za pozneje, ako nanese slučaj."

„Umno govoriš, brate," ga je prekinil Dušan, „in vendar ti ne morem pritrditi: ni vsak tako blag človek kakor ti in tudi ne tako brezskrben. Obljuba osvete je tudi obljuba, tem bolj, ker se nam nudi prilika, da si boljše ne moremo želeti; pred vsem pa je odstranitev Halila beja zahteva naše lastne varnosti. Z Ivanom sva namreč poslušala bejev razgovor s Švabo in Italijanom, ki mu stojita ob strani tudi tu, in posnela, da nas išče z namenom, iztrgati nam lady Heleno in mojo sestro, kakor hitro ju osvobodimo iz arnavtskih rok. To je za nas tem nevarnejše, ker so jim na razpolago redne turške vojaške čete. Slšala sva poleg tega tudi, da že slutijo naše skrivališče v tem selu; neizprosna zahteva in naša dolžnost ne le do sebe, marveč tudi do posvečenih ciljev srbskega osvobojenja je, da ne uide živ niti Halil bej, niti kdorkoli izmed njegovih spremljevalcev."

Nemo kimanje z glavami je pritrdilo Ivanu, ki je razložil nato svoj načrt in zaključil:

„A koga izberemo, da nas pojde izdat? . . ."

„Gospodine, pošlji mene!" je zaprosil stari kmet in skočil naprej. „Pošlji mene, ako veruješ v Boga . . . ako spoštuješ

majko . . . ako imaš sestro, ki jo ljubiš! Pošlji mene, brate, zakaj velik račun imam s prokletim Halilom bejem . . . razložim ti ga pozneje! . . .“

Ivan je pogledal starcu ostro v oči: zazdelo se mu je, da ni prevare v njih. Nato mu je položil roko na ramo in dejal kratko:

„Pojdi, zaupamo ti! Kaj imaš storiti, veš sam, saj sem razložil . . .“

— — — — — — — — — — — — —

Halil bej, ki je bil med tem razjahal, da si ogleda s svojimi spremljevalci to sumljivo okolico malo bliže, je imel nogo že zopet v stremenu: niti najmanjša stvar ni pričala, da bi se potikali tod njegovi sovražniki ali kaki drugi nevarni ljudje. Stara kmetica iz sela, ki so jo bili ustavili njegovi vojaki in jo vprašali strogo, ali je videla takšne in takšne tujce, je zanikala vprašanje tako verodostojno, da so jo izpustili brez odlašanja. Zdajci pa je položil von Schratten svojo roko na Halilovo ramo in pokazal z desnico na temno postavo, ki je tekla iz sela proti njim, rišoč se vedno razločneje v bledi mesečini. Bil je stari kmet, ki smo ga videli pravkar v razgovoru z našimi prijatelji.

„Stoj, gjavr!“ je kriknil nad njim vojak z zamolklim glasom. „Kam dirjaš? . . .“

Prijel ga je za ramo in ga potegnil sirovo pred Halila beja.

„Kam se klatiš ponoči?“ je zarenčal bej nad ubogim, na videz silno prestraše-

nim kmetičem. „Govori, gjaur, drugače te dam obesiti na prvo drevo!“

„Bog ti daj zdravje, velemožni paša, rešitelj naš!“ je zaječal odposlanec naših prijateljev. „Prišel si baš o pravem trenotku, nebo bodi zahvaljeno . . . Oh, gospod, ne mudi se, ukaži svojim hrabrim vojakom, da primejo razbojnike, pred katerimi trepeče vse naše selo!“

Halilu so se zasvetile oči; njegova vohuna sta sklonila glavi daleč naprej kakor dve roparski mački, vohajoči za plenom. Razumela sta kmeta le slabo, in tudi Halil bej je bil pozabil do malega vse srbske besede, kar se jih je bil naučil za časa svojega nekdanjega službovanja v teh krajih. Toda pristopil je vojak, ki je razumel jezik domačinov dovolj dobro in tolmačil beju istorijo, ki jo je pripovedoval jetnik s tako pristno grozo, da so mu vsi verjeli.

Ko je hotel Halil vedeti, kdo in kakšni so razbojniki, pred katerimi išče pomoči, je popisal starec brez pridržka naše prijatelje do pičice, kakršni so bili.

Halil bej je komaj sopel od razburjenja. In kako ga je prešinilo še le, ko je kmet nadaljeval:

„Pri sebi imajo dve jetnici, ki so ju menda ugrabili tu nekje v bližini . . . Dve tujki, obedve mladi in krasni kakor solnce . . . Kaj namerjajo z njima, ne vem; toda bojimo se, da ju hočejo umoriti . . .“

„Dovolj!“ je vzkliknil Halil bej, ki se ni mogel premagovati dalje. „Še to uro

mora biti vsa tolpa teh predrznih komitov v naših rokah, in potem — gorje jim!...“

„Ekscelenca,“ ga je prekinil von Schratten, izražaje pomislek svoje in Birbantinijeve strahopetnosti, „kdo ve, ali jih zmoremo? Za boj z oboroženo četo nas je gotovo premalo.“

„Osel!“ je kriknil bej zamolklo. „Ali ne vidiš, da se nam ponuja morebiti edina prilika, dobiti ženski v svojo oblast? Če tudi poginemo vsi — odlašati ne smemo! Hej, ti gjaur,“ je prašal starca, „kje se skrivajo? Kje naj jih iščemo?... Tak govori, ne stoj, kakor da ti je zamrznil jezik!...“

Tolmač je prevedel te besede najbrže še srditeje, nego so zvenele, zakaj kmet je hitel pojasnjevati:

„V moji hiši so... izgnali so mene in moje otroke, da moramo zmrzovati brez strehe!... Oh, samo varujte nas, junaki hrabri — ako jih ne polovite vseh, bo strašno njih maščevanje nad mano, nad mojimi in nad vsem našim selom!...“

„Kaj delajo zdaj? Ali čujejo?...“

„Napili so se rakije in polegli; mislim, da spe vsi, razen dveh, ki stojita na straži — eden pri vratih, eden pri jetnicah.“

Kljub mraku je videl kmet, kako se je zasvetilo sovraštvo v pogledih trojice; narobe pa ni opazil niti Halil bej, niti von Schratten, niti Birbantini zlovešče iskre, ki se je utrnila v starčevem očesu, ko je videl, da verujejo sovražniki njegovim besedam brezpogojno.

Halil bej je skočil z mladeniško čilostjo s konja.

„Razjahajte vsi!“ je ukazal svojim vojakom. „Privežite konje tu . . . pripravite puške — ali ste vsi gotovi? Stopajte tiho in oprezno, ravnajte naglo in brez hrupa! Pazite na moje ukaze . . . Ženskama se ne sme skriviti niti las na glavi . . . ako pa se brani kdo izmed moških — pobijte ga brez usmiljenja!“

Obrnil se je h kmetu:

„Vodi nas, starec; ne boj se! . . . Toda gorje ti, ako nas misliš speljati v zasedo!“

Starec je dvignil roke, kakor da hoče ugovarjati; a Halil bej ni čakal njegovega zatrdila.

„Naprej!“ se je začulo v smrtni tišini, ki je zavladala.

Maščujoča pravičnost je bila zastavila roko, da osveti grehe Halila, Nemca in Italijana z enim mahom.

Brez glasu, kakor prikazni, so se plazili Turki med bednimi kolibami srbskega sela.

Le tu in tam se je začulo pridušeno, razburjeno sopenje — dihanje zveri, ki se plazi v temi proti svojemu plenu. Vojaki so pazili skrbno, da ne bi zarožljalo orožje, da ne bi počil pod nogami les in jih izdal pozornosti komitaške straže, ki jo je bil omenil starec.

„Pozor!“ je šepnil zdajci vodnik. Bili so v skoraj popolnoma temni ulici med dvema polupodrtima zgradbama: izza sten

se je slišalo puhanje živine. „Takoj smo pri njih . . . pazite na stražo, ki stoji na oni strani vogala."

„Dva naokrog!" je velel Halil bej. „Obidita hišo in planita na čuvaja z druge strani . . ."

Beseda mu je zastala v grlu.

Kakor peklenski plaz, jih je zasul z desne in leve, od spredaj in od zadaj roj temnih postav. Kopito puške se je zavrtilo nad glavo nesrečnega vodnika, ki se je zgrudil brez glasu. Na vseh straneh se je čulo bliskoma zapovrstjo hrstanje glav pod strahovitimi udarci; vse to se je zgodilo v trenotku, predno so se zavedli Halil bej, Schratten in Birbantini, kaj da se godi — in preden so se utegnili zganiti ter misliti na beg ali na obrambo, so jih že tudi držale silne roke, vezale jim ude in jim mašile usta z robci.

„Ti trije so naši!" je bil zaklical Ivan in jih zaščitil z roko. „Nihče naj se jih ne dotakne!"

„O, verflucht!" je zaškrtal von Schratten. „Der windische Hund! Slovenski pes nas ima v svoji oblasti . . ."

„Ščavo maledetto!" je jeknil Birbantini. „Mio Dio e Madonna santa! Usmiljenje, signori! . . ."

Halil bej se je udal v svojo usodo z nemo resignacijo mohamedanca.

„Kismet!" je bila edina njegova beseda, preden mu je potisnil poročnik Wheeler klopčič v usta.

Mr. Brown, ki se je bil tudi ndeležil kratkega boja, je posvetil z električno svetilko.

Dušan, Ivan, Wheeler, Estournelle, Kazakov in on so bili sami s svojimi ujetniki! Le par krvavih sledov po razteptanem snegu je pričalo o borbi — trupla Halilovih vojakov so bila izginila.

„Pokopavajo jih!“ je velel Dušan presenečenemu Amerikancu.

„All right!“ je dejal Mr. Brown in prisluhnil; izza bližnjega grmovja se je slišal šum lopat. „Vaši fantje delajo naglo kakor ameriški inženirji! . . .“

„Zdaj pridejo na vrsto ti trije!“ je izpregovoril Ivan zamolklo, pristopivši k lopovom in tipaje njih vezi. „No, zvezani so trdno, lahko jim oprostimo noge . . . Ne, počakajte! Zavežimo jim prej oči . . . tako, da! Stopajte zdaj! . . .“

XXVII.

Sodba.

Medla leščerba je razsvetljevala pretresljivo sliko:

V vrsti, drug poleg drugega, so sedeli naši prijatelji v izbi svojega gostitelja, pred njimi pa so stali Halil bej, Schratten in Birbantini, ki jih je stražil na eni strani divji Marko, na drugi Pero; vsak izmed njiju je držal v roki puško z nasajenim bajonetom.

„Razveži jim oči!“ je ukazal Dušan Milošu.

Pogledi jetnikov so izmerili položaj v trenotku; groza in obup sta jim napolnila oči in poteze obrazov.

„Tudi usta jim lahko odmašimo," se je oglasil Marko. „Ako se morejo oprati svojih grehov, naj ne poreko, da se niso smeli zagovarjati."

„In noge!" je velel Dušan, „da bodo mogli stati."

Četa je pritrdila — Miloš je pristopil še enkrat in jim oprostil usta in noge.

„Ura sodbe je prišla!" je nagovoril Dušan prepadeno trojico. „Ker imamo premalo zaupanja v sodnike padišahove, vas hočemo soditi sami po zakonih časti in pravičnosti, kakršna je v navadi povsod med poštenimi ljudmi. Mi vsi smo vaši sodniki, in soditi hočemo brez prizanašanja, kakor ste grešili vi brez čuvstva, brez usmiljenja in brez sramu. Nihče naj se ne predrzne pisniti, dokler ga ne pozove sodišče; vsaka nepozvana beseda pomeni gotovo smrt!"

To svarilo je zabičil vsakemu jetniku posebej. Nato se je obrnil k svojim tovarišem:

„Kdo obtožuje? . . ."

Vstal je Ivan, stopil na sredo in položil roko na Nemčevo ramo:

„Obtožujem tega človeka, ki si nadeva ime von Schratten, da se je vtihotapil goljufno v hišo mojega očeta ter se zaročil in poročil z mojo sestro, ki jo je odvedel takoj po poroki v Carigrad in jo prodal Halilu beju v svrho zločinske zlorabe. Ob-

tožujem Birbantinija" — pokazal je na Italijana — „da mu je pomagal pri tem početju z nasveti, posredovanjem in dejanjem — ne glede na to, da sta on in takozvani von Schratten najbrže umorila v Carigradu žensko z imenom Olimpia Montebello. Obtožujem končno Halila beja — pokazal je nanj — „da je plačal Schrattenu in Birbantiniju denar, v to svrho, da sta mu izročila mojo sestro, ki jo je imel zaprto v svoji hiši v Skutariju, hoteč se je poslužiti v zločinske namene. Vrhu tega obtožujem vse tri, da so nas zasledovali na poti iz Carigrada v Solun, in vzlasti Halila beja, da nas je spravil v jetništvo in smrtno nevarnost, s tem, da nas je lažnivo označil solunski policiji kot nevarne anarhiste; obtožujem njega, Schrattena in Birbantinija, da so nas iskali po teh krajih z namenom, preprečiti osvobojenje moje sestre in lady Helene ter nas pogubiti, bodi si sami, bodi si s sodelovanjem turških oblasti, kar so priznali že s tem, da so sledili pravkar pozivu, napasti nas med počitkom, in da je ukazal Halil bej svojim vojakom izrečno, naj nas pobijejo vse brez pardona."

Oddahnil si je globoko in se vrnil ves razburjen na svoje mesto.

Jetniki so drgetali kakor šibe na vodi; mrzel znoj jim je curljal po obrazih, zamolklo ječanje je prihajalo iz ust Schrattena in Birbantinija. Samo ustnice Halila beja so ostale stisnjene v mrzlem, prezirnem usmevu.

Za Ivanom je vstal poročnik Wheeler.

„Potrjujem vse, kar je navedel naš prijatelj in tovariš, ter obtožujem Halila beja še posebej, da je pomagal Arnavtoma Aliju in Isi Kemalu skrivati odpeljano lady Heleno R. S to zločinsko pomočjo je zakrivil, da se nahaja lady Helena s sestro našega tovariša vred še danes v oblasti omenjenih dveh razbojnikov in da v tem hipu še ni mogoče reči, ali ju bomo mogli rešiti živi in zdravi."

S temi besedami je zakrivil Wheeler veliko neprevidnost: dočim je rekel starec Halilu beju, da sta jetnici že pri svojih prijateljih, je izdal poročnik v svoji neprevidnosti resnico. Razburjenost trenotja je uklepala misli njegovih tovarišev tako, da nihče ni opazil te napake; pač pa se je zasvetil v očesu von Schrattena žarek blaznega upanja in škodoželjne radosti.

„Kako se morete zagovarjati, von Schratten!" se je obrnil Dušan k Nemcu. „Kaj navedete v svojo opravičbo?"

Von Schratten je pomolčal. Vedel je, da mu ne pomaga noben izgovor in da bi našlo vsako zatrdilo nedolžnosti gluha ušesa. Ali je mogel biti sploh kdo na svetu bolj kriv kakor on — ali je moglo biti pod solncem zlodejstvo, jasnejše in očitnejše od njegovega? Preostajalo mu mu je sicer še skrajnje sredstvo — manever, ki so mu ga bile vdahnile nepremišljene besede poročnika Wheelerja. Toda zdelo se mu je še prezgodaj za to edino pot rešitve; čim dalje je trajala ta situacija — tem bolje je bilo zanj.

„Opozarjam pred vsem," je izpregovoril torej bolj zaradi lepšega, „da ne vidim sploh nikakega sodišča. Kdo vas je postavil za sodnike? Kar hočete storiti z nami, je navaden umor. In kar se tiče vaših očitkov, moram izjaviti, da so vsi, od kraja do konca, neutemeljeni — pomotni ali naravnost izmišljeni . . . Ako me mislite umoriti zaradi dejanj, ki mi jih očitate, je edino pametno, da mi to vsaj dokažete."

„Ta človek se silno moti," je izpregovoril Ivan, obračaje se k svojim tovarišem. „V tem hipu ne gre za to, da se dokaže njegova krivda njemu, marveč za to, da se dokaže njegovim sodnikom. In mi jo poznamo vsi, mi smo prepričani o njej."

„*Pred nami je dokazana!*" *je pritrdil* Dušan in groza je oblila obtožence, ko je ponovila vsa četa z zamolklim glasom:

„Dokazana je! . . ."

„Takozvani von Schratten torej ne ve povedati edinega, kar bi mu moglo služiti v prid: jasnega in nepobitnega dokaza, da je storil njegova dejanja kdo drugi!" je povzel Dušan. „Poslušajmo njegovega pajdaša. Kaj navedete v svojo obrambo, Birbantini?"

Skromna zaloga poguma, s katero je razpolagal v svojem življenju, je bila že zdavnaj pošla nesrečnemu Italijanu. Padel je na kolena in dvignil roke:

„Ah, *signori!*" je veknil s plakajočim glasom, „ne ugonobite nedolžnega! Saj ste

vendar pravični in velikodušni ljudje ... saj ste takorekoč sosedje naše lepe lepe Italije na drugi strani jadranskega morja! Da je zakrivil ta hudobni tedesco zločin, ki mu ga očitate, je več kakor verjetno; toda jaz — mio Dio! — jaz nisem vedel o tem ničesar, padel sem z njim vred v vaše roke kot nedolžna žrtev! Eccelenza Halil bej naju je vzel na popotovanje kot navadna spremljevalca — jaz nisem vedel, za kaj mu gre! Io sono innocente! Misericordia! Usmiljenje, signori! ..."

Toda klaverno tuljenje, v katero je prešel polagoma njegov glas, ni moglo ganiti sodnikov.

„Tudi ta ne more podati dokaza o svoji nedolžnosti," je izpregovoril Dušan, „marveč hoče rešiti lastno kožo na škodo svojih sokrivcev. Poslušajmo tretjega: kaj poveste vi, ekscelenca?" se je obrnil k Halilu s prezirljivo vljudnostjo.

V tej uri, ko se ga je dotikala smrt s svojo hladno perotjo, je bil Halil bej edini izmed trojice, ki si je ohranil vsaj nekoliko moštva.

„Nočem se zagovarjati," je izpregovoril z mrzlim ravnodušjem, „ker ne stojim pred sodiščem, postavljenim po svojem vladarju, po padišahu, ki ga ohrani Allah še mnogo let! In tudi zato se ne zagovarjam, ker vem, da je sklenjena naša smrt že naprej. Drugače bi rekel morebiti, da sem storil Aliju Kemalu in njegovemu bratu uslugo, ki mi jo očitate, da pa s tem nisem kršil zakonov otomanskega car-

stva. Toda končajte naglo in storite, kar ste sklenili; čemu ta komedija, vi gjavri!"

„Tudi ta pravi, da je nedolžen!" se je začul zdajci starčevski glas, tresoč se srda in razburjenja. „Bratje in krščani, poslušajte mojo obtožbo — ti, Halil bej, poslušaj me in vedi, da bije sleherni krivici ura maščevanja! . . ."

Iz kota je bil planil stari kmet, ki je vodil malo prej Halila in njegove vojake v pogubonosno past. Videli smo, kako je padel prvi pod udarcem puškinega kopita; toda tisti udarec je bil le dozdeven in že prej dogovorjen z Ivanom — zakaj on je zamahnil nad starcem — zato, da ne bi našli Turki prilike, osvetiti se mu, ker jih je izdal.

Njegova sključena postava se je vzravnala pred Halilom, ki je prebledel kakor zid in izbuljil oči, kakor da išče v temi svojega življenja, katerega izmed njegovih grehov ga prihaja tožit ta osemdesetletni starec.

Neznani tožnik pa je položil roko na njegovo ramo in izpregovoril z močnim, strašnim glasom:

„Bratje! Pred dvajsetimi leti je bil ta človek turški oficir v naših krajih. Kot takšen je pogazil in uničil srečo mojega ognjišča — otroka, ki sem ga ljubil kakor luč oči — kakor izveličanje svoje duše. Lopov, ali se spominjaš Zorke Popovićeve, ki si jo dal po svojih vojakih pritirati v svoj stan, nato pa si jo vrgel na cesto, polumrtvo od sramote, katero si ji bil pri-

zadejal? Ali si upaš pogledati v oči njenemu očetu, ki ni mogel umreti od te muke, dokler ni prišla ura maščevanja?"

Halil bej je kriknil v blazni grozi in si zakril obraz. Njegova postava se je zamajala in zašibila.

„Zorka Popovićeva!" je zastokal z glasom brezmejnega obupa.

Tudi v srcu tega brezvestnega grešnika je moralo biti nekaj človeške mehkobe: drugače ne bi bil mogel spomin na ubogo Zorko omajati ravnodušja, s katerim se je bil oborožil v tej uri, ko je trebalo zaključiti račun svojega življenja. Da, da, senca Zorke Popovićeve ga je preganjala in plašila dolgih dvajset let, da se dvigne pred njim maščevalno v njegovi smrtni uri!

„Priznava!" so zamrmrali četniki.

Dušan je vstal in dvignil svoj glas, da izpregovori zaključne besede.

„Bratje in sodniki! Krivda teh zločincev je deloma dokazana, deloma priznana; naša naloga je zdaj, da izrečemo sodbo. Dva izmed obtožencev sta sicer ugovarjala, da naše sodišče ni postavljeno po zakonih držav in oblastnikov. Kako puhel je ta izgovor! Povejte, kaj pa so takozvana državna in zakonita sodišča? Ali so kaj drugega kakor naprave, postavljene po njih, ki si laste pravico razpolaganja z življenjem in imetjem manj mogočnega bližnjega, v posmeh edini pravici, ki jo priznavamo mi — pravici človeške vesti, pravici moške časti, pravici

nedotakljivosti človeške sreče. To pravico tlači in zanikava vsako legitimno sodišče, ker nobeno legitimno sodišče ne temelji na predpogoju takšne pravice — na popolni neodvisnosti vsakega posameznika. Hvala Bogu, da nismo takšno zakonito sodišče! Sodnik po zakonu je dostopen vplivom; v našem slučaju bi gotovo prizanašal ugledu Halila beja in ga kaznoval manj strogo, nego zasluži. In prašam vas: katero zakonito sodišče, kateri tuj in brezčuten sodnik bi bil zmožen, oceniti gorje, ki so ga zakrivili obtoženci, rane, ki so jih zasekali v dna človeških src? Nobeden! Zato je prav, da sodi tisti, čigar pravica je bila žaljena in teptana — da kaznuje tisti, ki mu pristoja pravica osvete. In ta pravica je posvečena od vekov: kdor se ne osveti, trpi sam namesto krivega! Naša vest je torej čista in lahka, ko sodimo tem zločincem življenje ali smrt . . . Da, smrt! Živih ne moremo pustiti: s svojimi dejanji so zaigrali glave. Pa tudi če jim hočemo biti milostni — ali ne pomeni njihova svoboda v tem trenotku nevarnosti za ves uspeh našega podjetja? Ako pa jih obdržimo v jetništvu, dokler se nam ne posreči namen, nam bodo v napotje in težavo, pozneje pa, ko jih izpustimo, se maščujejo nad dobrimi ljudmi, ki so nam dali tu svojo pomoč in zavetišče."

„Smrt jim!" so ga prekinili tovariši z zamolklimi, resnobnimi glasovi.

„Rekli ste. Halil bej, von Schratten in Birbantini, šteti so vaši dnevi, pripra-

vite se, da stopite pred večnega Sodnika! Toda, tovariši, preden se lotimo gnusnega dela, ubiti troje zvezanih propalic, določimo jim naglo smrt."

„Smodnika in krogle ne zaslužijo," je dejal divji Marko odločno.

„Obesimo jih," je nasvetoval Estournelle.

„Beja prepusti meni, brate!" je izpregovoril oče Zorke Popovićeve z rotečim glasom in dvignil roke k Dušanu.

A mladi mož je odkimal.

„Pomiri se, dobri človek: ko ga ne bo več med živimi, pozabiš svoje muke, tudi če jih ne poplačaš z okrutnimi obrestmi. Izvolite, Mr. Brown?"

Amerikanec mu je pomolil stekleničico, ki jo je bil izvlekel iz prsnega žepa.

„Cijankali," je dejal. „Imam ga vedno pri sebi."

Dušan se je spogledal z ostalimi; vsi so razumeli predlog in prikimali. Zato se je obrnil k obsojencem:

„Ali ste voljni, da odidete s sveta brez nasilja — od lastne roke? Damo Vam čašo otrovanega vina: ta smrt vam bo najlažja in vsekakor lepša, nego če vas obesimo."

Halil bej je dvignil glavo in odgovoril z mirnostjo, ki je zaslužila priznanje v tej usodni uri in pri tako izžitem, mehkužnem in podlem človeku:

„Ako ste sklenili naš pogin, mi je pač vseeno, kako izvršite svoj namen; toda sam se ne bom ubijal. Zastran mene

nas lahko nataknete na kolce ali karkoli; ako nas hočete spraviti s sveta, potrudite se sami."

Birbantini je zavekal kakor babnica in začel prositi milosti; misel, da bi izpraznil sam smrtonosno čašo, mu je bila preveč strašna in tuja. Vse drugo rajši, samo tega ne!

Zdaj se je zdel Schrattenu trenotek ugoden za njegovo zvijačo: trebalo je dobiti časa — samo časa! Vse drugo se mora posrečiti trem lisjakom samo od sebe, tudi če so zvezani — tako si je dejal. Besede poročnika Wheelerja so pričale, da Jerica in lady Helena še nista osvobojeni; na to dejstvo je bil zgradil svoj načrt.

„Poslušajte, gospodje — ako smem govoriti z razbojniki v tako izbranih besedah," je začel z nesramno predrznostjo in hladnokrvnostjo izgubljenega lopova, ki stavi vse na eno karto. „Kaj bi se pogajali o naši smrti, kakšna bodi in kakšna ne; saj nas ne boste umorili – ne vi nas, ne mi sami sebe."

„Kako to? Kaj hočete reči?" je vzkliknil Dušan, sluteč nekaj nečuvenega.

„Reči hočem, da morate ravnati z nami prav oprezno in prijazno, ako vam je res pri srcu usoda ženskih, ki ju iščete."

Te besede so padle na naše prijatelje kakor bat. Ali laže Švaba, ali govori resnico? Nihče ni mogel odpreti ust v tej obči osuplosti.

Von Schratten pa je nadaljeval samozavestno:

„Vaši dami sta že približno tri ure v naši oblasti. Ako se ne vrnemo pravočasno, je njiju usoda zapečatena."

Potuhnjeno se je ozrl po svojih pajdaših: na njiju obrazih se je svetil rahel žarek nade. Pogledal je neprijatelje: Ivan se je držal z obemu rokama za glavo, vsi drugi so strmeli. Uspeh laži je bil skoraj popolen, in lopov je zavriskal v svojem srcu, prepričan, da otme vsaj svojo lastno kožo.

„Pripravljeni smo ju zameniti za svojo prostost. Izpustite me, da vam ju privedem."

„Haha, zdaj te razumem, lopov!" je kriknil Ivan. „Ne boš nas ukanil s svojimi pravljicami!"

„Ni mi treba verjeti," je dejal Schratten hladnokrvno. „Ubijte nas torej; za posledice boste odgovarjali sami sebi."

„Torej je resnica, kar govoriš?"

„Gola in čista! Mein Ehrenwort!"

Dušan, Ivan in njuni prijatelji so bili v resnični zadregi. Kakor neverjetna se je zdela Nemčeva trditev — mogoče je bilo vendarle. In če je bilo res — kako strašne posledice bi rodilo potem usmrčenje zločinske deteljice! A z druge strani — kdo naj varuje uboge seljake Halilovega maščevanja, kadar zamenjajo lupeže za Jerico in lady Heleno? . . .

Starec in Pero sta pomignila Dušanu in ga povabila v kot, kjer jih jetniki niso mogli slišati, tudi če bi bili razumeli srbsko.

„Ali mu veruješ, brate?" je prašal Pero.

„Ne verujem; toda — če bi bilo res?“...

„Pa dobro. Ni ti treba izpustiti Švaba; naj ti napiše pismo, ki ga ponese eden izmed nas. Bodi brez skrbi — vse se da ukreniti varno. Ako pride med tem vest od naših in se izkaže, da smo nalagani, se lahko popravi, kar zamudimo.“

„Toda potem — Bože mili! Kaj potem? Mari ne misliš na Kosto in njegove sosede... na zalogo orožja v njegovi kleti? Recimo, da govori Švaba resnico, toda zdaj, ko smo jih spravili semkaj, nas niti misel na ubogi jetnici ne sme zapeljati, da bi izpostavili te uboge ljudi in to, za bodočnost naše domovine tako pomembno orožje maščevanju bejevemu in njegovih spremljevalcev.“

„Da veš, brate, jaz ne verujem ničesar; Švaba laže — kako naj bi govoril Švaba resnico? Ali si slišal kaj takšnega, odkar so ljudje na svetu? Jaz bi pobil lopove kakor pse — brez najmanjše skrbi. Moj nasvet je bil samo tako — ako si hočeš pomiriti vest in biti popolnoma gotov, da ne pljuješ v lastno skledo. Zato ti pravim tudi: ne boj se, izpusti lopove, ako ti vrnejo jetnici. Naj odidejo, naj se obrnejo kamor koli. Mene in tega starega moža bi moral potem seveda pogrešati za nekaj časa. Za to pa ti jamčim z glavo, da ne izda našega zavetja nihče izmed njih. Ne bodi neumen, brate! Čemu bi držal besedo ljudem, ki je še nikoli niso spoštovali — držal jo, ko veš, da moreš zakriviti s tem neizmerno gorje!“

Dušan se je v srcu zgrozil nad tem predlogom, čeprav je uvidel takoj, da mu drugega ne preostaja.

Tudi ostali tovariši, ki so pristopili med tem, so morali priznati, da je Perova misel sicer kruta, pa tudi edina pametna v tem trenotku.

„Ne bodimo norci!“ je menil Estournelle. „Kakor da bi oni trije pomišljali, če bi bili na našem mestu. Nazadnje se izkaže itak prav gotovo, — da lažejo — to slutim! Najboljše je, če odpošljemo njihovo pismo, med tem pa jih postrelimo že naprej na ta račun!“

In tako je obveljal Perov predlog v vsem svojem obsegu.

Že je stopil Dušan k lupežem in izpregovoril:

„Na slepo vam ne moremo vrniti svobode. Ako je res, bo zadoščalo tudi pismo iz vaših rok, da se vrneta jetnici k nam — seveda brez vojaškega spremstva in brez vsega, kar bi moglo ogražati njiju dve ali nas. To prepuščam vaši lastni previdnosti: za vsako zavratnost ali zvijačo ste nam odgovorni s svojimi glavami, tudi če izpolnite glavni pogoj. Sicer pa vam nihče prav ne verjame; naše mnenje je, da si hočete pridobiti samo časa za beg. A vedite, da je ta beg nemogoč: pazili bomo na vas kakor na punčico v očesu!“

Von Schratten pa je upal vendarle, da pride neopažena minuta, ki ponudi, če ne vsem, pa vsaj njemu priliko, rešiti si življenje z blaznim, obupnim poizkusom.

Isto sta mislila vsak zase tudi njegova tovariša, in Halil bej se je ponudil brez obotavljanja, da napiše zahtevano pismo. Razvezali so mu roke.

Tisti hip pa je zagrmel pred hišo konjski peket; slišal se je skok jezdeca raz konja, in preden so mogli naši prijatelji pograbiti orožje in skočiti pogledat, kaj je — je planil v izbo vrli Risto, ves upehan od blazne dirke.

„Slava Bogu, bratje!“ je kriknil s hropečim glasom in omahnil na sredo. „Imamo jih! Na noge — na pot! Naša ura bije... ali, tristo vragov — kaj pomeni to? Kakor vidim, ste ujeli med tem tri ptičke, ki so krivi vseh naših nadlog! Saj se ne motim, kaj ne, Dušane?...“

„Ne motiš se!“ sta vzkliknila Dušan in Ivan skoraj hkrati, „a to povest izveš pozneje. Za Boga, zdaj povej novico, ki si jo prinesel!“

„Goddam! Ali je mogoče?“ je zamrmral poročnik Wheeler, ki je pristopil naglo, slišavši Ristove besede. Njegov obraz je bil bled kakor zid, toda v njegovih očeh se je svetila iskra vroče radosti.

Risto pa je nadaljeval ves zasopel:

„Ali Kemal, Isa Kemal, jetnici in vse njuno spremstvo počivajo v Uroševi krčmi! Zalezel jih je prvi Damjan, ki pazi nanje... Evo vam dokaza: našel sem enega izmed tistih listov!... Odpravite se naglo — ako hitimo, jih pobijemo lahko še pred poldnevom!... Ah, zakaj nimamo konj!...“

„Imamo jih, brate Risto — blagovestnik ti naš!“ je vzkliknil Ivan, ki so se mu zašibila kolena od burnega veselja.

Spomnil se je, da čakajo tam gori za gozdom še konji Halila beja in njegovih spremljevalcev, po vsem videzu lepe in čile živali. „Imamo jih!“

Še preden pa je dogovoril, se je zgodilo nekaj nepričakovanega in nečuvenega.

Krik presenečenja je bruhnil iz vseh grl.

Halilu beju so bili prej razvezali roke, da napiše pismo.

V njegovo radost, da najde s tem zavlečenjem priliko za drzen beg, je padla Ristova novica — katere sicer ni razumel, pač pa uganil po vtisu, ki ga je napravila na vso našo četo — kakor strela z jasnega neba. Načrt, ki ga je zasnoval von Schratten tako smelo, je bil pokopan.

Halilu, ki ga je bila misel o možni rešitvi vzdramila iz njegove tope resignacije, je šinilo po glavi kakor blisk:

„Trenotek je tu! . . . Kdor se ne reši zdaj, je izgubljen! . . .“

Vsi obrazi so bili obrnjeni proti Ristu. Celo divji Marko je zrl z napetostjo na novodošleca; njegova roka je oklepala puško z nasajenim bajonetom le narahlo. Vrata so bila odprta, in on, Halil bej, je bil prost na rokah in nogah!

Spogledal se je s Schrattenom in Birbantinijem in zapazil v njiju očeh plamen iste blazne misli . . .

Minilo je tisto strašno, napeto, neskončno kratko trenotje med sklepom in med dejanjem . . .

In po bliskovo je izdrl Halil bej Marku puško iz rok ter planil skozi vrata — za njim pa Nemec in Italijan, dasi z zvezanimi rokami.

Preden so mogli četniki treniti z očesom, jih je požrla črna noč!

Toda lopovi so zavrisnili prezgodaj v svojih srcih. V trenutku, ko so planili okrog vogala, sta se vzpeli pred njimi dve temni senci: bila sta Mihajlo Janković in Miloš, ki sta bila hitela privezat in odet upehano Ristovo žival.

Bliskovita slutnja jima je velela, zastaviti trojici pot, čeprav nista razločila obrazov. Mihajlo, ki ni bil vzel puške s seboj, je planil praznorok.

A že v sledečem trenutku je zaječal in omahnil vznak: Halil bej mu je bil predrl prsa z bajonetom.

Miloš je zavihtel kopito svoje karabinke kakor v snu: izgrešil je Halilovo glavo in ga zadel po roki, da je izpustil orožje.

Preden pa je mogel Turek obnoviti napad in preden mu je mogel zadati Miloš poslednji udarec, se je začulo zadaj dvoje zamolklih treskov, dvoje jekov, dvoje padcev . . . priskočilo je dvoje postav! . . .

Zgodilo se je bilo tole:

Ko je videl Ivan, da bežita podleža, ki sta zakrivila toliko gorja, je zavrelo v

njegovi glavi; v slepem gnevu je stisnil svojo puško za cev in šinil za bežečimi kakor granata. Kako je napravil, kaj je storil s Schrattenom in Birbantinijem, tega se sam ni zavedal v tistem trenotku. Toda Marko je izjavil pozneje, da ni videl še nikoli tako strašno zdrobljenih glav, kako, sta bili glavi nemškega in laškega lupeža, zadeti od Ivanovega kopita.

Prvi, ki je udrl za njim, da dohiti begunce, je bil — stari seljak, sivolasi Popović, ki je skočil z mačjo, skoraj mladostno prožnostjo na ta človeški lov. V trenotku, ko je dohitel Ivan Schrattena in Birbantinija, je planil starec mimo njega in padel kakor jaguar na tilnik Halila beja. Njegov nož se je zasvetil v visokem zavihtljaju — to je bilo vse: gorak curek krvi je brizgnil osuplemu Milošu v lice ...

„Moja Zorka je maščevana!“ so slišali reči starca z drhtečim glasom. Nato se je obrnil in odkorakal v hišo, skljućen in s tihimi solzami na obrazu, kakor da ga je šele zdaj, po izpolnitvi zapriseže ne osvete, zmogla vsa teža starosti in vsa bridkost njegove davne, nikdar pozabljene nesreče.

Dušan in divji Marko, ki sta dospela v svojem strmenju in začudenju zadnja na pozorišče te nagle, a tem strašnejše drame, sta priskočila k Milošu, misleča, da je ranjen.

„Ne jaz ... Mihajlo! ...“ je zamrmral mladenič, ki ga je bila premagala groza trenotka.

Prijeli so ranjenega Jankovića in ga prenesli v hišo.

Umiral je. Halilov bajonetni sunek ga je bil predrl skoz in skoz . . . kri je uhajala nesrečnežu v potokih.

Marko, ki se je sklonil čezenj in pogledal rano z veščim očesom, se je vzravnal takoj in zmajal turobno z glavo, kakor da hoče reči:

„Ni mu pomoči! . . ."

Obrazi vseh so bili bledi in razburjeni, a nihče ni občutil groze tega trenotka živeje od našega rojaka Ivana. Njegova sestra je bila zdaj prosta — prosta pred Bogom in pred ljudmi — prosta spone zločinskega zakona, v katerega je bil zvabil Nemec v svoji pohlepnosti po denarju in svojem prirojenem, naturnem nagnenju do zlodejstva. Toda to spono je morala razdreti kri, človeška kri! Ivan je vedel in čutil, da je boljše, če pogine lopov sam, kakor da bi se zadušila v pogubi njegova nedolžna žrtev; in vendar — koliko bi bil dal, da se konča vsa zapletena stvar drugače! Zavedal se je jasno, da mu ne bi bilo težko, pustiti tolovaje žive, in da bi bili naposled tudi tovariši privolili v njih pomiloščenje, ako ne bi bilo gotovosti, da bi potem že jutri plamenelo vse to revno srbsko selo, njedovi revni prebivalci pa bi ležali na okrog v krvavem snegu, razmesarjeni po turških vojakih . . . Povedal jo te svoje misli Dušanu, ki je držal glavo nezavestnega Jankovića v naročju.

„Kako!“ je vzkliknil pobratim skoraj ogorčeno. „Ti praviš, da bi jih bili pomilostili? Nikoli! Da, marsikak greh je mogoče odpustiti človeku, ki je tako nesrečen, da se je rodil med sodrgo, ki ga ni učila drugega kakor zlo . . . Toda dejanja, s katerim je opsoval tvojo sestro, tvojega očeta, tvojo moško čast, brate — dejanja, ki je moglo vzkliti le iz globokega zaničevanja do tvojega plemena, torej do vsega našega naroda . . . takšnega dejanja ne odpušča, kdor je pravi mož! Ej, Ivane, premehki so na Slovenskem pojmi o življenju: kdor pljune na šibkega, ki je zaupan tvojemu varstvu, kdor se roga tvoji domovini — ubij ga, pa storiš dobro delo! Prav si storil, brate, in hvala ti! Le eno me skrbi v vsej tej reči: nam se mudi za Arnavti — tu pa imamo ranjenca . . . in zunaj troje mrhovin, ki jih treba pokopati! . . .“

„Oni trije so že pokopani!“ je odgovoril Pero, ki je bil pravkar zunaj. „Seljaki so v skrbi, da ne bi Turki odkrili, kaj se je zgodilo pri njih, pa so jih zasuli v starem vodnjaku. Preden mine četrt ure, bodo odstranjeni vsi sledovi . . in sneg, ki naletava, zabriše ostalo . . .“

„Najboljše bi bilo, če bi imeli konje,“ je menil Estournelle, obračaje se k poročniku Wheelerju.

Ta hip pa se je oglasil Mr. Brown, ki je bil videti že ves čas nenavadno podjeten in hladnokrven:

„Goddam, gospodje, za te sem poskrbel jaz! Veste, kadar se ameriški milijonarski sinovi dolgočasijo, pa gredo za šalo konje krast na Divji Zapad; tudi jaz sem poizkušal to in se naučil tiste čase ravnanja s konji. Živali Halila beja in njegovega spremstva, ki so jih pustili privezane gori za gozdom, stoje na varnem trideset korakov od te hiše — privedel sem jih jaz! Hvala Bogu, da lupeži niso prišli do njih, ko so pobegnili — v noči in na konjih bi nam bili najbrže odnesli pete."

To rekši, se je zasukal zadovoljno in hitel pogledat h konjičkom, ki so bili zares same lepe, čile živali.

„Poslušajte, sir," je prašal Ivan poročnika Wheelerja, ko je odšel Amerikanec iz sobe, „kaj je neki temu čudnemu človeku? Kakšna je njegova skrivnost? Prej, baš preden smo zalotili beja in ona dva, nama je pripovedoval neverjetno zgodbo."

„O potopljeni ladji? Torej jo je povedal tudi vama . . ."

„Da; rekel pa je sam, da najbrže ni resnična . . ."

„Saj tudi ni; njegov greh je sicer ženska zadeva, zaradi katere se je zgodilo mnogo gorja . . . tekla je kri, dasi ne od njegove roke . . . in to ga je pretreslo tako strašno, da se mu včasih mrači um. Več vam ne morem povedati; morda izpregovori sam, preden se razstanemo. Kljub vsemu pa je izvrsten človek."

„Gotovo," sta potrdila pobratima, spominjajoč se njegovih neprecenljivih zaslug.

„Ubogi Mihajlo," je vzdihnil Ivan čez nekaj časa. „Kaj bo z njim!"

„Nič ne bo!..." je zaječal ranjenec in dvignil trudoma trepalnice. Slišal je bil ves njih razgovor. Hropel je čimdalje težje in krvava pena mu je robila usta. „Z mano je... pri kraju... Ne mudite se, bratje... idite dalje... Ko izdihnem, me pokoplje Kosta Petrović... Ivane!... Daj mi roko... tako, hvala! In odpusti..."

„Odpustim naj ti, ubožec?... Saj mi nisi storil žalega!" se je začudil Ivan, in solza mu je orosila oko.

„Sem... Sovražil sem te od prvega dne... Videl sem... kako si pogledal Ljubico... in ona tebe... Ti jo ljubiš... in ona ljubi tebe... a ljubim jo tudi jaz... Zdaj je konec... odpusti... bodita srečna!... Čuvaj jo... kakor biser... vredna je tega... Dušane... roko... Živela... Srbija!..."

To so bile njegove poslednje besede. Val krvi mu je planil iz ust... telo je vzdrgetalo v smrtnem krču... in ni ga bilo več med živimi.

„Kosta!" se je obrnil Dušan k domačinu, ki je stal molče ob strani. „Ali poskrbiš za njegovo truplo?"

„Tako mi Boga in bogorodice! Vrl človek je bil... ne skrbi! Pokopljem ga daleč od nevernikov, in kakor hitro ne bo več nevarnosti, privedem popa, da blagoslovi zemljo, v kateri bo počival..."

Pred hišo so zahrzali konji, nakrmljeni in osedlani.

V diru je odjahala četa jezdecev, z Ristom, ki je poznal pot najbolje, na čelu.

Samo stari Popović ni jezdil z njimi; poslovil se je bil in odkorakal kalnook in mrk, kakor da je dovršil poslednje delo svojega življenja, zdaj pa gre proti domu brez želja in hrepenenj, razen enega: leči in zaspati na veke . . .

Prva jutranja zarja se je obetala na daljnem nebu; in vsak trenotek je padlo na roke ali na obraz kakor ostra, mrzla iglica: prve drobne snežinke, ki so napovedovale, da bo snežilo čez par ur v valovih . . .

Bodi brez skrbi, Kosta Petrović — brez skrbi bodite, ljudje krščanski! Mrtvaški plašč narave zagrne sled ponočne tragedije; Halil bej, von Schratten in Birbantini so odjahali iz Skoplja in izginili brez sledu . . . požrla jih je noč in tema, kakor je usojeno krivičniku . . .

XXVIII.

V skrajnji sili.

Ali Kemal si ni prikrival, da čaka njega, njegovo spremstvo in jetnici sicer zadnja, a tudi najtežja etapa njihove poti — etapa, na kateri se lahko primeri, da bo moral volk obrniti zobe proti zvestemu

pastirju, ako ga doleti in mu poizkusi iztrgati ugrabljeno žrtev.

Po treznem povdarku je zaključil, da si je treba privoščiti za vsako ceno izdaten počitek. In ko je začel Isa siliti na pot — bilo je baš v trenotku, ko je obvezovala Uroševa žena glavo ranjenega komite Damjana — je odmajal oficir sultanove garde z glavo ter dejal odločno:

„Česa se bojiš? Ali nas ni dovolj? Menda nisi takšen strahopetec, da bi se bal pognati garjevemu Srbu kroglo v glavo: saj veš, da so delali to naši očetje in dedje od pamtiveka za kratek čas... Ako me slutnja ne vara popolnoma, ne morejo biti zasledovalci tako blizu, da bi nas dohiteli prej kakor okrog poldanskih ur; in naposled — kdo ve, da je bil to eden izmed njih? Današnje čase vendar *mrgoli po teh krajih srbskih četnikov*... in to, da je bil oni res izmed njih, še ne pomeni, da je bil tudi vohun naših zasledovalcev. Vsekakor je prva potreba, da nas najde dan čile in spočite; vse drugo je postranska stvar."

Zaslepljenost zločinčeva pred bližnjo pogubo je poteza, ki jo opažamo skoraj brez izjeme v vseh takih temnih dramah človeške duše; zdi se, kakor da mu je višja Pravičnost sama zagrnila vid, tiraje ga to naravnost v zasluženo kazen. In Ali Kemal je bil zagazil nevedoma globoko v to slepoto...

Vse je spalo; čuli sta le jetnici v svojem kotu in Arnavta, ki sta ju stražila.

Ali Kemal je vstal, pretegnil se in stopil k oknu; radosten vzklik je planil iz njegovih ust:

„Poglej! Ali vidiš, kakšno je nebo? To pomeni, da bo padal v par urah sneg... medlo bo, da bo veselje... Preden prestopiš trikrat, bo pokopana vsaka tvoja sled: Isa, ali si moreš želeti boljše in varnejše poti?... Zunaj čuva straža — bodiva brez skrbi! In jutri, na pol poti, nam pride naproti Jusuf, moj zvesti Jusuf... brate, zaspiva...

Vrgel se je nazaj na ležišče in prekrižal roke pod glavo; enakomerno, krepko sopenje je naznanilo Isi kmalu, da spi. In nekaj minut pozneje je zazibal sen tudi njega...

Ali Kemal, volk med volkovi, ris med risi, je spal mirno spričo bližnje nevarnosti. Kaj ga je tako izpremenilo? Katera omamna misel je bila prepregla v njegovi glavi vse druge s svojim bohotnim brstenjem in polnila tudi zdaj, v razgretih sanjah, to siromašno Uroševo izbo s strastnimi, pravljičnimi prikazi?

Bila je misel na Jerico, bila je gotovost, da jo bo imel že prihodnjo noč v varnem skrivališču, držal jo v objemu svojih sirovih bojevniških rok in srebal z njenih ustnic sladkost, ki mu je v svobodi ne bi dovolila.

Njegova domišljija se je razvihrala v divji strasti, in spanje mu je zatisnilo oči sredi nečuvenih, grozotnih slik, vstajajočih iz globin te neusmiljene, brezvestne duše...

Revici se je obetala usoda Zorke Popovićeve, le morebiti še strašnejša, še nedoumnejša v svoji okrutnosti! . . .

Medtem pa sta ždeli Jerica in lady Helena v svojem kotu in molili, izbegavaje pogled na stražarja, ki sta ju gledala nepremično s svojimi hladnimi, brezčutnimi očmi.

Bila je to minuta, v kateri je padla tam zunaj žena Uroševa od Arnavtovega jekla, minuta junaške borbe četnika Damjana, ki je ostal nato sam, ne vedoč, kako naj reši ubogega Uroša gotove smrti.

Pa tudi jetnici sta bili preveč utrujeni, da bi bili mogli bedé pričakati jutra. Po malem je utonila v njiju zavesti vsa trpka resničnost; duši sta jima splavali nazaj, med slike in obraze srečnih mladih dni . . .

— — — — — — — — — — — — —

Mračno nebo je bledelo, v drobnih kosmičih je naletaval sneg.

Komita Damjan se je ključil pod bremenom svoje skrbi . . .

Vedel je, da morajo biti rešitelji že obveščeni ob tej uri; ni pa vedel, da bobni v dalji skozi to snežno jutro brzi galop njihovih konj, nego mislil je, da pridejo peš . . . in to je utegnilo trajati še dolgo, dolgo . . .

Splazil se je bil k vratom in pogledal v mrak, ki je zijal za njimi: o Urošu ni bilo ne duha ne sluha. Nato je pokukal skozi okno; toda Arnavti so bili zavesili vse odprtine. Stopiti v hišo mu je prepo-

vedovala previdnost, ker ni vedel, ali spe razbojniki, ali čujejo.

Postavil se je torej v bližino vhoda in čakal, skrit po najboljši možnosti, kako se razvijejo dogodki sami od sebe.

Stari Uroš je trpel med tem duševne muke, ki so presegale vse prejšnje bridkosti in izkušnje njegovega življenja.

Ali Kemal mu je bil prepovedal stopiti iz hiše in mu zagrozil, da ga ubije kakor psa, ako se ne bo ravnal po njegovi zapovedi.

Ves čas, dokler nista zaspala zločinska brata, je moral ostati v dosegu njunih oči. Kakor hitro je le premaknil nogo, da mu ne bi zamrla v tem nepremičnem sedenju, že je dvignil Ali Kemal hladnokrvno svoj samokres, pomeril mu naravnost v čelo in povesil orožje še le, ko je videl starega zopet mirnega in brezgibnega kakor kamen.

Urošu pa so stale na čelu mrzle srage, ko je ugibal:

Kaj je z ženo?

Morda si ne upa v izbo. To bi bilo naposled kaj naravno, da jo plaši navzočnost razbojnikov. Ali potem bi jo moral slišati, čuti bi moral njene korake, njeno kašljanje in stokanje, zakaj bila je že šibka in betežna . . . Toda vse je bilo tiho okrog hiše, le jok skovirja je pretrgal tu in tam grobno molčanje. In v srcu ubogega Uroša se je jela izvijati iz te skrbi grozna slutnja, ki jo je zamenjala od časa do časa brezumna nada: morda se ni zgodilo stari

nič hudega ... morda ždi kje zunaj z Damjanom ter čaka in pazi ...

Toda pogostejši in vsiljivejši je bil glas, ki mu je govoril iz mraka: Damjan leži tam doli mrtev in mrzel, in krl tvoje žene se seseda nekje za vogalom na mrzli, mokri zemlji; nesreča je ogrnila nocoj tvojo streho s svojimi črnimi perotmi, Uroš, siromak ...

Takrat je zagledal, da Kemala spita. Ozrl se je in videl, da se Arnavta, ki čuvata jetnici, ne menita zanj ... Zdaj bi mogel poizkusiti in se splaziti ven ; toda gorje, če planeta okrutneža iz svojega sna: pogin mu je gotov, in rdeči petelin prhne s krili na njegovem krovu!

Dolgo, dolgo je trajalo, preden se mu je zazdelo spanje strašnih gostov dovolj trdno; tako dolgo, da se je že redčila tema tam zunaj, ko je prilezel na prag ...

Vse je bilo tiho, vse prazno; niti arnavtskega stražnika ni bilo videti. Uroš se je ozrl na vse strani: morda sloni kje, zavit v svoj ovčji kožuh, in dremlje kakor upehana zver, pripravljena skočiti iz svojega sna vsak trenotek z naperjenimi kremplji in čekani ... Toda Arnavt je bil izginil, ni ga bilo nikjer.

Tudi stare ni videlo preplašeno Urošev o.ko, v katerem se je že dvigala siva zarja groze. Zakaj to dvoje ga je le še potrdilo v njegovi temni slutnji; če bi bil Arnavt živ, bi bil na svojem mestu, in če bi bila stara živa, bi bila tu — ko Arnavta ni ...

Zdajci pa je zagledal bližajočo se postavo; hotela se je potuhniti, meneč, da prihaja čuvar . . . Toda mahoma je spoznal komito Damjana; skočil mu je naproti in zahropel, ves mrtev od skrbi:

„Kako, Damjan! Ti si! Ali si videl mojo ženo?“

„Videl, je odgovoril Damjan nekako obotavljaje. „Glej, obvezala mi je glavo.“

„In kje je zdaj?“ je zastokal starec, sluteč nesrečo po četnikovem glasu. „Damjan, za Boga milega! Kje je moja stara?“

„Poslušaj, Uroš . . .“ Damjan ga je prijel pod pazduho, kakor bi ga hotel podpreti, da se ne zgrudi od strašne novice. „Poslušaj . . . ni ji dobro . . .“

„Kaj se je zgodilo?“ je jeknil Uroš in si zakril obraz z rokami. „Gorje mi . . . ni me varala moja slutnja! . . .“

„Glej, Uroš, vsakomur je sojeno . . . saj veš, vsem nam udari enkrat ura . . . Ne žaluj, siromak; napak sem rekel, da ni dobro tvoji ženi: njej je zdaj bolje nego nama dvema . . .“

Starec je zaihtel tiho in presunljivo; vsa njegova postava je vzdrgetala v hudi bolečini duše.

„Mislil sem si! . . .“ je jecljal v presekanih stavkih. „O, da bi požrla zemlja te razbojnike! . . . Da, slutil sem: zmanjkalo je stare ujede . . . Arnavtke, ki je prišla z njimi . . . Kje je ona zdaj? Gotovo je tudi kaj pomagala . . . In ko sem prilezel iz hiše . . . ni bilo straže nikjer . . . Kako

se je zgodilo? Povej, brate, rotim te pri živem Bogu! . . .“

„Arnavtka in stražnik sta plačala svoje delo z življenjem,“ je odgovoril komita Damjan z resnim glasom. „Storil sem, kar sem mogel, da osvetim tvojo ubogo ženo . . . rešiti pa mi je, žal, ni bilo več mogoče . . .“

In počasi, z vso mogočo opreznostjo in prizanesljivostjo, ki se je človek ne bi nadejal v tej trpki četniški duši, mu je povedal žalostno zgodbo.

Uroš, ki so mu drle brez prestanka debele solze po obrazu, si je potegnil naposled z rokavom preko oči, prijel Damjana za roko in zaprosil:

„Pelji me k njej, brate . . . daj, da jo vidim! . . .“

„Premagaj se, ubožec . . . umiri se prej! Vdaj se v voljo božjo, poprosi Gospoda moči; zdaj bi te gotovo še premagala bolečina. In to se ne sme zgoditi; ali se ne zavedaš, kako resna je minuta?“

„Ako veruješ v Boga, pelji me k njej! Mari imaš srce od kamna? . . .“

Videč, da ne gre drugače, je odvedel Damjan starca na kraj, kjer je ležala njegova umorjena žena poleg trupel obeh arnavtskih zveri.

In ob pogledu na njeno lice, spačeno v krču nenadne smrti, je zajokal Uroš s strašnim, blaznim starčevskim plačem ter se vrgel nanjo z razprostrtimi rokami. Damjan se je skoraj razjezil nad njim; priskočil je in mu tiščal roko na usta, dokler mu ni dopovedal, da mora krotiti

svojo bol, če se noče izdati Arnavtom, ki počivajo v hiši, in pokvariti vse.

Nato se je vrnil na točko, od koder je mogel opazovati vhod; spotoma je majal z glavo, razmišljaje o ovdovelem Urošu in premaguje sočutje, ki ga je grabilo za srce. Silna žalost starčeva je bila nekaj nenavadnega v teh krajih, kjer dela krutost življenja tudi srca trja in brezčutnejša; toda Uroš je bil sivec blizu groba, in njegova stara — edina duša, ki je ostala ob njegovi strani do današnjega dne. Damjan je čutil grozo, ki ga je morala popasti pred to strašno samoto in zapuščenostjo na večer življenja, in rad bi bil počakal pri njem ter ga tolažil, kakor bi le vedel in znal — če ga ne bi bila klicala važnejša naloga: čuti in paziti, da se ne zgodi še večje gorje.

Zdanilo se je bilo medtem popolnoma; vsak čas so se morali pokazati razbojniki in nadaljevati svojo pot.

Damjan ni dvomil, kaj mu je storiti. Vedel je, da se sam ne more spustiti z njimi v boj; misel, ustaviti jih, ako se odpravijo pred prihodom naših prijateljev, je bila blaznejša od blaznosti same. Ni se smel izpostaviti gotovi pogubi, zakaj sneg je padal zdaj na debelo, zagrinjaje skoraj v trenotku vsako vidno sled; nagla in pravočasna rešitev jetnic je zahtevala po tem takem nekoga, da sledi razbojnikom za petami.

Rad bi bil poklical Uroša in mu naročil za ta slučaj, kako naj obvesti rešitelje, kadar dospejo.

Toda obupani starec se očividno dolgo ni mogel ločiti od mrtve žene.

Mesto, kjer je stal Damjan, je bilo dokaj ugodno in dobro zavarovano za kupom klad, ki so čakale sekire. Toda bilo je preblizu hiše; umikaje se od tod, je bil izpostavljen kroglam Arnavtov ... In bogme, tudi Uroša je bilo treba spraviti proč, saj je bilo gotovo, da mu tolovaji ne bodo milostni, ako ga dobe v svoje pesti.

A vendar se Damjan ni mogel ganiti z mesta; čuden strah, da se zgodi v tistem hipu nekaj nepopravljivega, mu je priklepal noge.

Njegova naloga je bila res pretežka za enega samega človeka.

„Bože, daj, da pridejo kmalu!" je vzdihnil iz dna globine svojega srca.

Takrat pa je začul poleg sebe korake v snegu; vroč, razburjen dih mu je bušil v uho. Gazda Uroš je bil pobral puško mrtvega Arnavta, oborožil se z njegovim jataganom in se vrnil k četniku.

Njegove oči so se lesketale v čudnem, blaznem vzhičenju.

„Poslušaj, Damjane," je šepnil tiho, „vsi so še notri. Dajva, zapaliva hišo; kdor pogleda ven, ga ustreliva... Naj se speko kakor pogubljeni v peklu!"

„In oni dve nesrečnici z njimi!" je vzkliknil četnik poluglasno, ves preplašen. „Ali si nor?"

Še tega mu je manjkalo! Krotiti povrhu težavne naloge še siromaka, ki ni vedel v svoji žalosti, kaj počenja in govori!

Instinktivno je iztegnil roko, kakor da ga hoče pridržati poleg sebe.

„Čuj, stari, tu ne moreva ostati: ne ubeživa jim odtod! Ali vidiš ono grmovje... tam, na bregu! Hitiva tja gor; tam sva skrita in lahko opazujeva na vse strani. Spotoma ti razložim tvojo nalogo..."

Prekinil se je mahoma, kakor da mu je nevidna moč odsekala besedo.

Napel je vid in sluh: oko je nameril proti hiši, prisluhnil je drugam...

Med vrati Uroševe krčme se je bila pojavila zagorela, divja glava enega izmed spremljevalcev Alija Kemala. Arnavt je iztegnil vrat kakor volk, ki voha nevarnost, oziraje se na vse strani. Očividno se mu je zdela odsotnost stražnika skrajno sumljiva...

Na uho pa je udarjal Damjanu šum, ki ga je prešinil z iskro radosti: bilo je kakor topotanje konj po zasneženi cesti... zamolklo, komaj slišno, a vendar vse bližje in bližje...

Če so tovariši! Morda so dobili kje konje in hite na njih... morda prihajajo, baš ob pravi uri!...

Ni se mogel premagati – ozrl se je, pozabivši čisto na zmedenega gazdo Uroša. Njegove oči so se zarile v sneženo daljo, izkušaje predreti belo valovje, ki je pljuskalo z neba in odevalo tudi že njiju s svojim hladnim prtom.

„Če so dobili konje!" je ponovil v mislih.

In zdajci se mu je zablisnilo v glavi. Konje! Aii nimajo tudi Arnavti konj? Bože, kako je mogel pozabiti to! Saj bi mu moralo biti prva skrb: ako prepreči Arnavtom beg na njihovih konjih, morajo iti peš — pol borbe je dobljene!

Same, brez varstva stoje živali poleg Uroševega kljuseta; stražnik je mrtev . . . ako napravi naglo, mu ne more ubraniti vsa arnavtska tolpa! On in Uroš morata hiteti v hlev, zajahati vsak po enega in odgnati ostale v divjem, viharnem diru, da jih ne dohite niti razbojniki, niti svinec njihovih pušk! . . .

Damjanovi možgani so delovali z jarno burnostjo kritične sekunde; vse te misli so mu zbežale po glavi, preden bi bil mogel treniti z očesom.

Zdajci pa se je zdrznil in poskočil v silnem strahu.

Oster pok je bil raztrgal zrak! . . .

Dočim se je ozrl Damjan v smer, od koder se je bližal topot jezdecev, je dvignil Uroš v blaznem gnevu svojo puško k licu, nameril po bliskovo in razbil glavo Arnavtu, ki je gledal skozi vrata.

Sovražniki so bili alarmirani! Zdaj je veljalo biti hitrejši od strele same!

H konjem!

Damjan je hotel potegniti gazdo Uroša s seboj. Toda starec, ki se mu je bil očividno omračil um, se mu je iztrgal iz rok, zavihtil puško nad glavo, zarjul kakor ljuta zver in planil s tremi skoki v hišo,

od koder se je že razlegalo razburjeno kričanje.

Četnik ga ni mogel zadržati; ni ga mogel več oteti — Uroš se je sam strmoglavil v pogin . . .

Damjan se je zagnal proti hlevu; na skoku okrog vogala je slišal še iz hiše dva strela: eden je bil glas Uroševe puške, drugi — pok Alijevega samokresa, ki mu je sledilo peklensko rjovenje: tuljenje tigrov, ki se vržejo na svojo žrtev!

„Uroša sekajo na kosce!" se je zablisnilo v Damjanovi glavi, ko je skočil v hlev.

Konji so hrzali v strahu nad zloveščim hrupom.

„Zdaj dero skozi vrata!" je vzkliknil Damjan v svojem srcu. „V par sekundah bodo nad menoj! . . ."

Nič več ni bilo časa, odganjati živali. Četnik se je odločil bliskoma, izdrl nož, sklonil se in stekel sključen v kratkih skokih mimo konj, ki so stali privezani v vrsti.

Kolikor konj, toliko se je začulo tistih strašnih krikov, s katerimi izraža ta žlahtna žival svojo bolečino: Damjan jim je porezal kite na nogah!

Prizanesel je le zadnjemu, najlepšemu med vsemi, ki ga je jahal sinoči Ali Kemal sam. Presekal je povodec, zavihtel se nanj med ječanjem in valjanjem njegovih ranjenih tovarišev . . . obsedel na hrbtu brez sedla, držeč se za golo grivo, in ga sunil z nožem v bedro.

V smrtni grozi je šinila uboga žival na prosto, treščila kakor bomba skozi gručo Arnavtov, ki so pridirjali naproti, podrla jih par in zletela po snegu, kakor da jaše satan sam na svojem peklenskem vrancu.

Komita Damjan je drevil rešiteljem naproti!

Že jih je videl tam . . . bili so konje, kričali mu in mahali z rokami . . . delili se na dve strani, du zajamejo neprijatelje . . . videl je njih obraze . . . zmaga! zmaga! . . .

Toda toča svinca se je usula za njim . . .

In v hipu, ko je Ivan ustavil konja ter dvignil roko Damjanu v znamenje, naj obrne . . . v tistem hipu je izpustil četnik grivo svojega bežca in zakrilil z rokami kakor ptica s svojimi krili . . . Oster žvižg je planil Ivanu mimo glave . . . Damjanova kučma je odletela . . . njegovo obličje se je izpremenilo v strašno rdečo liso . . sklonil se je bliskoma in padel s konja, ki je bežal dalje . . . kdo ve kam . . .

Arnavtska krogla je bila zadela komito v tilnik, prebila mu glavo in mu raztrgala čelo!

Dobro je bil napravil zvesti Damjan svojo reč — dovršil jo za ceno svojega življenja in jo zapečatil z lastno vročo, junaško krvjo . . .

Toda našim prijateljem je manjkalo časa, da bi potočili solzo za hrabrim tovarišem; pogled na Arnavte, ki so streljali za Damjanom, jim je bliskoma razodel, da so dospeli ravno v pravem trenotku.

Obe stranki sta bili, kolikor se je dalo presoditi, enaki po številu.

Na Dušanov mig so razjahali Miloš, Kazakov in Estournelle, ki jih pobratima nista hotela izpostaviti brez potrebe največji nevarnosti; vrgli so se v sneg in začeli odgovarjati ognju Arnavtov, dočim so zavili ostali od dveh strani okrog Uroševe krčme, da prestrižejo pot razbojnikom, ki bi morebiti bežali. In res je ustrelil Brown pri tem manevru dva Arnavta, ki sta se spustila v brezglavi zmedenosti v beg ter jo ubrala čez polje. Ostali pa, videvši svoje konje pohabljene, so se zatekli v hišo, in naši prijatelji so morali naglo poskakati s konj, da so se zavarovali pred točo svinca, ki se je usula nanje iz vseh odprtin.

Risto, ki si je bil pridobil že doslej toliko zaslug za rešilno ekspedicijo, je pokazal drznost, nad katero so vsi strmeli: z največjo hladnokrvnostjo je polovil konje v najhujšem ognju in jih odtiral za hlev, kjer so bili varni, ne meneč se za besno streljanje Arnavtov. Pravo čudo je bilo, da so mu zbile njihove krogle samo kučmo z glave, kar ga je stalo, kaj pak, tudi nekaj las in kože; a junak se ni menil za prasko — žal mu je bito samo dveh konj, ki sta se zavalila v sneg in ga pordečila s krvjo svojih ran, preden ju je mogel spraviti v zavetje.

Nato se je vrnil in si poiskal mesto v obkoljevalnem pasu, ki so ga bili napravili rešitelji okrog hiše, kjer se je bil

pripravil Ali Kemal z bratom in tovariši na boj do zadnje kaplje krvi.

Streljanje čete na oblegano krčmo ni bilo brez vsega uspeha; vsaj Dušanu in Ivanu se je zazdelo parkrat, da slišita v odgovor svojim kroglam srdite krike bolečine. Vendar pa jima je bilo jasno, da je ta oblega le začasno sredstvo in da morajo ukreniti nekaj izdatnejšega in hitrejšega.

„Naskočiti bo treba!“ je viknil poročnik Wheeler Dušanu med pokanjem pušk. „Ako bomo delali toliko hrupa, nam bo kmalu kdo drugi za petami . . .“

„Treba bo!“ je odgovoril Dušan, grozeč se ob misli, koliko krvi še utegne teči, preden vdero v ta hram, ki ga brani tolpa razdivjanih banditov, pripravljenih poginiti rajši do zadnjega, kakor da bi se vdali.

Hkrati pa je prešinila njega in Ivana strašna misel:

Ali morejo upati, da najdejo po zmagovitem jurišu na Uroševo krčmo Jerico in lady Heleno, ki ju imajo razbojniki nedvomno s seboj, še živi? Ali ni nad vse verjetno, da ju Kemala ubijeta v svojem onemoglem gnevu, kadar uvidita, da je vse izgubljeno?

Groza, ki je pograbila Ivana, ko si je zastavil to vprašanje, je rodila bliskoma sklep.

Ozrl se je proti oni strani hiše, kjer ni bilo okna niti line: s par skoki jo je bilo mogoče doseči.

In to je bilo celo neizogibno . . . njegov načrt je bil edino pravi! Ako oni ne naskočijo hiše s te strani, potem morajo porabiti priliko Arnavti, zavedaje se, da obeta izpad tukaj največ uspeha! Na tej slepi fronti je bila ostala krčma neobkoljena, zakaj oblegovalci niso mogli tratiti svojih šibkih sil tam, kjer je za zdaj še manjkalo nasprotnika. In razbojnikom je bilo treba samo razdreti streho, pa so imeli nezastražen izhod!

Streljaje venomer, je povedal svojo misel Dušanu; ta je poklical poročnika Wheelerja, in vsi trije so se umaknili v ozadje, plazeč se po trebuhu. V par trenotkih je bilo vse domenjeno. Dušan se je splazil previdno za hrbet divjega Marka in mu viknil par besed. Ko se je vrnil, mu je curljala iz rokava kri.

„Ali si ranjen?“ je zaklical Ivan prestrašen, hoteč planiti k pobratimu.

„Samo oprasnjen . . . ti psi ne znajo streljati. Ali Kemal je moral nabrati samih potepuhov — drugače neso arnavtske puške bolje! . . . In zdaj, gospoda — Bog z nami in sreča junaška! Marko, naskoči, kadar prileti kučma preko strehe! . . .“

S slepo hrabrostjo se je zagnala trojica naprej in dospela, kakor da jo varuje čudežna višja sila, brez znatne škode na kraj, od koder so hoteli vdreti v hišo. Ivanova obleka je bila sicer razcefrana od krogel, po rebrih mu je teklo nekaj gorkega, Dušan je bil oprasnjen na rami, poročnik Wheeler na stegnu — toda v obče

so bili vsi trije živi, zdravi in sposobni, da dovrše započeto delo.

Ko so se ozrli za vogalom, so videli, kako se zbirajo tovariši skokoma nasproti vrat; zdaj pa zdaj je šinila postava kvišku, planila par korakov proti skupnemu središču, spustila se na tla in izginila v snegu: le bliski strelov so razodevali njeno novo mesto . . .

Dušan je zagledal lestev, ki je ležala ob hlevu — Ivan je pobral sekiro. V trenotku so bili na strehi vsi trije; Dušan in poročnik sta rila z bajoneti, Ivan je vihtel drvarico, strašen kakor Samson nad Filistejci.

„Zdaj bo! . . ." je viknil mahoma. „Pozor, fanta! . . ."

„Ali — bogme!" je zaklical Dušan, „kako naj vržemo kučmo v znamenje, ko so nam jih vsem trem pobrale krogle? . . ."

Ivan se je zasmejal na glas; zavrisnil je divje in smelo, vrgel puško v širokem loku preko strehe in stisnil sekiro! . . .

„Marko bo razumel tudi to! . . ." je hotel vzklikniti; ta hip pa se mu je vdrla streha pod nogami — izginil je . . . Dušan in Wheeler sta skočila naglo in odločno za njim.

Priletel je brez škode za svoje ravnotežje na nekakšno podstrešje, s katerega je vodila lestvica naravnost v izbo. In o pravem času!

Arnavti so bili slišali ropot in razbijanje na strehi; Ali Kemal je poslal pet mož, da zavrnejo napad s te strani, in če

bi bili dospeli le trenotek prej, bi bili posekali drzno trojico zaporedoma, preden bi bila mogla misliti na boj.

Tako pa je imel Ivan še časa, dvigniti sekiro v svojo obrambo: treščil je naravnost, na desno in na levo . . . zdelo se mu je le, da sliši krike, ječanje in padce... da brizga nekaj gorkega izpod težkega rezila njegove drvarice.. in že je izginil v levjem skoku skozi odprtino . . . padel med Arnavte kakor meteor! . . .

Dušan in Wheeler sta bila med tem podrla ostala dva nasprotnika.

Pogledala sta za Ivanom . . . videla zijočo zatvoro in začula spodaj peklensko tuljenje arnavtskih zveri.

Kakor blazna sta se zagnala za prijateljem, sluteča, da je v strašni nevarnosti.

— — — — — — — — — — — — —

Ko sta slišali jetnici prvi strel, sta sklenili nehote roke in vzdihnili hvaležno in radostno proti nebu. Saj sta vedeli, da so rešitelji tu in da se bliža ura osvobojenja, ako je njiju rešitev sploh v človeški moči.

Trenotek uslišanja dolgih molitev, trenotek milosti po dolgih izkušnjah je bil tu: svoboda, svoboda! In sleherna se je spomnila zvestega srca, ki bije zanjo tam zunaj — in sleherna je vztrepetala ob misli, da bo moralo nemara izkrvaveti za njeno prostost!

Jerica je zaječala, ko je videla v duhu brata Ivana, krvavega in brez življenja v

prsih — in poleg njega srbskega pobratima njegovega, simpatičnega vročeokega mladeniča, ki ji ga je poslala previdnost božja tam na zemunskem kolodvoru . . .

In lady Helena je sklenila roke ter začela moliti glasno za poročnika Wheelerja, čigar podoba je bila tolikanj draga njenemu srcu, odkar je vedela, da je pustil vse in se napotil za njo v dokaz in potrjenje svoje zveste, plemenite ljubezni.

Toda njiju molitev je prekinil prvi prizor strahot, ki jima jih je bilo usojeno videti tisti dan.

Arnavti, ki so na klic svojega gospodarja pravkar vstajali s trdega ležišča, so planili ob prvem strelu — bil je tisti, ki ga je izprožil gazda Uroš v svojem obupu — razburjeni proti vhodu, na čelu jim Ali Kemal sam.

Še preden so bili pri vratih, pa se je zaslišalo, kakor da je planil nekdo v hišo.

„Naši!" je vzdihnila Jerica in napela oči.

Pok puške je pretresel zatohli zrak: stari Uroš je bil ustrelil na Alija Kemala, pa ga ni zadel; krogla je izgrešila cilj in udarila v steno izbe, komaj par pedi od Jeričine glave. Takoj nato je počil Alijev samokres; pri vratih se je začelo divje rohnenje in slepo sekanje po nekom, ki je ležal na tleh — ves hrup ostudnega, nečloveškega mesarjenja.

Jerica ni bila spoznala nesrečnega domačina; prenaglo se je odigral ves ta peklenski prizor.

„Jezus, Marija!“ je vzkliknila. „Ivan, Ivan!...“

Priskočila je, prepričana, da moré njenega brata.

In — kako okrutno je človeško srce v svojem strahu za ljubljeno bitje! — velik kamen se ji je odvalil od srca, ko je zagledala le gazdo Uroša, razsekanega na kosce, v široki mlaki krvi.

„Proč!...“ je kriknil v tem hipu besni glas Alija Kemala; pred njegovo trdo roko je odletela deklica nazaj in se zgrudila k Angležinji, bledi kakor smrt.

Večina Arnavtov je drla ven; le brata Kemala sta ostala pri svojih jetnicah.

Jerica in lady Helena, ki sta v prvem hipu že izgubili nado, meneči, da rešitelji vendarle niso blizu, sta začuli zdajci besno streljanje.

Čez nekaj časa je streljanje pojenjalo; samo dalje tam zunaj, ne več v bližini hiše, sta slišali par posameznih strelov.

Arnavti so pridrli nazaj; hišna vrata so se zaprla z glasnim pokom. Na obrazih razbojnikov se je risalo presenečenje in strah.

Ali Kemal je bruhal peno, klel divje v svojem barbarskem jeziku in kričal nerazumljiva povelja. Njegovi spremljevalci so se pripravljali na boj. Že so pokale njihove puške posamezno skozi okna; od zunaj so jim odgovarjale druge.

In zdajci je začula Jerica tudi glasove, ki so se razlegali dalje tam, zunaj hiše.

„Bog bodi zahvaljen! Naši so . . . naši! . . .“ to je bilo vse, kar je mogla vzkliknìti, ko se je vrgla tovarišici okrog vratu.

Med tem pa je postalo streljanje hujše; Arnavti so sloneli za okni in palili kakor besni iz svojih martink. A tudi krogle rešiteljev so udarjale v izbo kakor srdite muhe in se zarivale v stene; že so se valjali trije razbojniki v svoji krvi.

Ali Kemal se je obrnil mahoma, krvav po glavi in na desni roki.

„Lezita na tla!“ je zarjul jetnicama, ki jima niti ni prišlo na um, da sta sami v smrtni nevarnosti.

Ubogali sta ga trepetaje.

In zdajci je umolknilo streljanje tam zunaj; Jerica in lady Helena sta zamrli v grozni negotovosti, sluteči, da se bliža odločilni trenutek.

Zamolkli udarci so se začuli od zgoraj; Isa Kemal je skočil k Aliju . . . Ali je prisluhnil . . . kriknil je nekaj . . . in pet Arnavtov je planilo pod streho.

Ostali so streljali dalje; toda Ali Kemal je moral čutiti, da je njegova usoda zapečatena. Vrgel je puško v kot in planil k dekletoma; v njegovih očeh se je svetil paroksizem gneva in obupa.

„Vseeno!“ je zahropel Jerici v obraz. „Ne veseli se rešitve, zakaj moja boš . . . če tudi na mojo smrtno uro! . . .“

In z zverskim rjovenjem jo je zgrabil za vrat.

Presunljivo je kriknila revica, braneča se lopova z obupnim naporom obeh svojih

šibkih rok; toda čutila je, da je preslaba . . .

Arnavti so planili od oken k hišnim vratom, ki so jih bili že prej zaslonili z vsem, kar so mogli zvleči na kup. In v svoji blazni borbi z Alijem Kemalom je slišala Jerica kakor od daleč . . . . kakor skozi debelo steno . . . srdite udarce ob vrata: rešitelji so jih lomili s puškinimi kopiti . . .

„Ivan!“ je viknila z glasom košute, ki pada pod kočnjaki psa-gonjača . . . toda grlo se ji je zadrgnilo — ugašala je poslednja iskrica moči . . .

Lady Helena se je spomnila sredstva, ki ga je imela pri sebi za skrajnji slučaj — spomnila še je, da je obljubila Jerici smrt, ako ne bo druge rešitve . . . ali, Bože! . . . kdo more umreti, kdo rešiti drugega s strašnim lekom smrti, kadar bije rešitelj ob vrata! . . .

Izpod strehe se je slišal hrup ostre borbe.

In lady Helena se je zagnala prijateljici na pomoč kakor tigra . . . pripravljena poginiti, samo da reši njo!

Toda Ali Kemal je ujel njen gib z očmi; njegova sirova pest jo je zadela v sredo prsi . . . . nezavestna se je zgrudila vznak.

„Ivan! Dušan! . . .“ je kriknila Jerica z groznim glasom, zavedaje se, da mora priti rešitev prej nego v eni sekundi . . . sicer bo prekasno! . . .

In izba okrog nje, polna živinskih arnavtskih lic, polna smodnikovega dima, zverski obraz Alija Kemala . . . vse je ugasnilo v črni noči . . Jerici so omahnile roke . . . onesvestila se je tudi ona! . . .

Takrat pa je padlo v sredo sobe nekaj strašnega . . . kakor bog srda in pogube . . . človeška postava . . . Ivan, ki je dospel v zadnji stotinki hipa na pomoč svoji nesrečni sestri!

Zarjul je z groznim, nečloveškim glasom in se vrgel proti Aliju Kemalu.

Toda Arnavt je bil uren kakor mačka: opazil ga je ravno še o pravem času, da mu je skočil pod noge.

Ivan je padel . . . sekira mu je zdrknila iz rok . . .

In sovražnika sta stisnila drug drugega v gnevnem, obupnem objemu ter se zavalila po tleh, v svesti si obadva, da imata nož med rebri, kakor hitro si eden izmed njiju oprosti roko! . . .

Hlastala sta drug proti drugemu kakor dva volka, da si pregrizneta grlo, in se butala s čeli, braneča se kriviljnih zob . . .

Ivan je začul zdajci še dva skoka: Dušan in Wheeler sta bila tu! . . .

Arnavti so zatulili kakor tigri, ki vidijo, da ne uidejo več svojim lovcem, in planili proti njima.

Toda zdajci so se razletela vrata: krik in hropenje, sekanje po mehkem, dva strela sta se začula od vhoda . . . in hip nato je treščil v izbo divji Marko, strašen, krvav, osmojen od smodnikovega puha!

„Ta je moj!“ je zarjul, skoraj srdit na Ivana, pograbil objeta nasprotnika, stisnil Alija Kemala s titansko silo za vrat, strgal ga kviško in ga potisnil v kot. Kakor bi trenil, mu je pobral izza pasa orožje, pustivši mu samo dolgi jatagan.

Handžar se je zasvetil v njegovi roki.

„In zdaj, pes in psice sin, daj mi svojo kri za kri mojega pobratima Jova, ki si ga zaklal v Skutariju pred hišo Halila beja!“

Ali Kemal se je ozrl: brat Isa je ležal v svoji krvi in vsi ostali. Izba je bila polna neprijateljev, ki so se postavili v dveh vrstah: ena pred vhod, druga pred nezavestni jetnici, pri katerih sta klečala Ivan in poročnik Wheeler, ne meneča se za nadaljnji razvoj dogodkov.

Videl je, da je beg nemogoč in smrt gotova; srce mu je uplahnilo v divjih prsih. Hotel je prekrižati roke in zaklicati:

„Ubij me! Čemu naj se branim, ko poginem gotovo — prej ali slej! . . .“

Toda že je zažvižgal v zraku težki Markov handžar — zaničljivo mimo Arnavtovega nosu.

„Brani se, strahopetec! Mari si dober samo za to, da kradeš ženske in kolješ junake iz zasede? . . . Poslušaj, zajec: v imenu svojih tovarišev se ti kolnem pri živem Bogu, da ti nihče ne bo branil oditi, ako me premagaš; ako pa nočeš iskati smrti v častnem boju, te ubijem s polenom kakor psa!“

„Tako bodi!“ so pritrdili navzoči.

Krvava psovka divjega Marka je vrnila Aliju Kemalu pogum, ki ga je podnetila še obljuba svobode. Kri mu je šinila v obraz, in preden so utegnili gledalci napeti oči, je naskočil z nepopisno divjostjo. Pogled na ta strašni obraz, ki ga je pokrivala sesedena kri, na te spačene, zverske poteze, ki so igrale v krču brezmejnega gneva in obupa, in na stisnjene ustnice, ki jih je pokrivala gosta bela pena, bi bil moral navdati vsakogar z grozo za življenje divjega Marka — če ne bi bili vedeli vsi, da Marko ve, kaj dela.

Ali Kemal je napadal s strelovito, mačjo urnostjo, hropeč od strasti in žeje po Markovi krvi; Marko pa se je boril hladno in mirno, kakor da misli le na svojo obrambo. Vsi so spoznali v prvem trenutku, da je gotov svoje zmage in da bije Aliju Kemalu zadnja ura.

V izbi, polni dima in vonja po krvi, je vladala grobna tišina, ki jo je motilo le teptanje borilcev, srdito hropenje Alija Kemala, ki je prihajalo čim dalje glasnejše in napornejše, in žvenket rezil, ki sta metali šope isker ob slehernem udarcu.

Borba je trajala dolgo; nestrpnost gledalcev, ki so trepetali za zmago Markovo kljub svojemu zaupanju vanj, je bila dosegla že skrajnjo mejo napetosti.

Ali Kemal se je boril očividno s poslednjimi ostanki svoje moči; toda ravno v tem obupnem koncu svojega boja je bil najstrašnejši . . .

Zdajci pa se je začul glas divjega Marka — miren in porogljiv, oster kakor bič:

„Zakaj me ne ubiješ, duša arnavtska? Jeli, za hrbtom je laglje vihteti nož! Kukala ti majka, pasji sine: ker nočeš ti mene, moram jaz tebe ... čakal sem te dovolj ..."

Še preden je izustil zadnjo besedo, se je ognil strašni komita z velikim skokom nasprotnikovega udarca. Ali Kemal je izgubil oblast nad svojim jataganom, ki ga niti ni prestregla ostrina Markovega handžarja: orožje je sledilo zavihtljaju, potegnilo roko s seboj ter odkrilo glavo in vso levo prsno stran ...

Tisti hip pa, točno kakor strela, je treščil Markov handžar v golino ...

Gledalci so videli, kako se je pordečila mahoma vsa Arnavtova postava.

Ali Kemal je zastokal s čudnim, zamolklim glasom ... izpustil jatagan in padel vznak ... Njegove roke so segle kvišku z razkrečenimi prsti kakor kremplji roparskega ptiča ... nato so padle nazaj ...

Marko se je sklonil k njemu in se ustrašil sam svojega dela: njegov udarec je bil razklal Arnavtu glavo od senca do vratu, presekal ključnico in razparal prsi skoraj do bradavice ...

„Bog je sodil!" je zamrmral resnobno in obrisal handžar v obleko mrtvega nasprotnika. „Zdaj najde pokoj tvoja duša, pobratim Jovo! ..."

Ko je dvignil glavo, se je lesketala solza v njegovem očesu . . . Toda potegnil si je z roko preko čela, kakor da hoče pregnati turobne spomine; in že je mislil zopet za vse:

„Pero! . . . Miloš, in vi drugi!“ je zaklical s svojim običajnim resnim in močnim glasom. „Brž na delo! Ko se zbudita gospodični iz nezavesti, ne smeta videti te mesarije . . . Bože mili, kje pa so ženske vajene takih reči!“

Pogled na to bojišče v izbi mrtvega gazde Uroša je prekašal v resnici vse grozote, ki si jih je zmožna naslikati domišljija mirnega čitatelja te povesti. Toda v trenotku so bili mrtvi odnešeni v hlev in kri pobrisana, kolikor se je dalo v naglici.

V vihri boja, v burni radosti nad zmago ni prišlo izprva nikomur na um, da bi preštel četo, ali ne manjka nobenega.

Zdajci pa je zapazil Estournelle, da ni Browna nikjer.

„Nom de Dieu de bon Dieu!“ je zaklical, „Amerikancu se je nekaj pripetilo! . . .“

Planil je iz hiše in vsi so udrli za njim, tudi Ivan, Dušan in tudi poročnik Wheeler.

Jerica in lady Helena sta bili odprli oči kmalu po tem, ko so pospravili rešitelji trupla ubitih Arnavtov in glavne sledove srditega boja.

„Ivan! Ivan!“ je vzkliknila Jerica in vrgla bratu roke okrog vratu. „Vendar

enkrat te vidim spet ob svoji strani! ... O, saj sem vedela, da me ti ne zapustiš, ako te le doseže klic mojega obupa ... Siromak, koliko si pač pretrpel zaradi mene! Ali te niso ranili divjaki ... Kaj? ... Samo da si ti živ in zdrav — vse je dobro zdaj! ..."

„Vse je zopet dobro, sestrica! ... Ubogi oče te komaj pričakuje; malo je manjkalo, da ni umrl, ko je izvedel tvojo usodo. Toda zdaj je okreval popolnoma ... upanje mu je vrnilo moč življenja ... Samo tebe še čaka, tako mi je pisal v Skoplje, kjer sem prejel zadnjo njegovo vest."

„Ubogi oče! ... Ah, toliko nesreč! ..."

Jerica si je zakrila oči z rokami in zaplakala na glas. Zdajci pa se je zdrznila, kakor pod ledenim curkom, in prašala tiho:

A kaj je z njim? Kje je on sedaj? ..."

Ivan se je ustrašil trenotka; kdo mu je jamčil, da se ne bliža strašno — da, najstrašnejše razodetje? Povesil je oči v neizrekljivi tesnobi in prašal z zamolklim glasom:

„Jerica! Povej mi po pravici ... meni se lahko zaupaš — molčal bom kakor grob! ... Povej, zaradi mojega miru in zaradi svojega: kakšen je bil švabski lopov napram tebi? ... Da se izrazim drugače: zdaj, ko si oteta — zdaj, koga ni več — ali se vrneš takšna, kakršna si šla od doma? ... Jerica, umej me prav! ..."

Deklica je vzkliknila zamolklo. Zdaj, ko ga ni več — ta beseda jo je navdala s trenotno grozo. Toda pomislila je, česar se je morala zavedati že od začetka: da tega satanskega vozla nasilja in zločinskih spletk ni bilo mogoče presekati drugače kakor s silo. In ko je hotela odgovoriti na Ivanovo vprašanje, ni našla izraza, da bi povedala svojo radost, čistost svoje vesti in vso vedro slast odrešenja. Pritisnila je glavico na njegove prsi, dvignila oči k njemu in vzdržala prosto in odkrito njegov pogled.

„Bog bodi zahvaljen!“ je vzdihnil Ivan iz globočine svojega srca. „Zdi se mi, da ne bi bil prenesel te sramote! . . . A zdaj si prosta, sestrica, in on — on je mrtev! . . .“

„Mrtev! . . .“

„Da, mrtev je! Od moje roke, Jerica; povem ti, da ne bo skrivnosti med nama . . . Bog mi je priča, prizanesel bi bil njegovemu življenju, ako ne bi bil vedel, da ogrozim s tem odpuščanjem tebe, nas vse, ki smo te rešili, in uboge, dobre ljudi, ki so nam pomagali. Ali ni bilo boljše, da je poginil brezvestnež namesto ljudi, ki morda niso brez krivde pred Gospodom, a smejo vendar upati, da jih dan sodbe ne najde na levi strani? . . .“

Jerica je pokimala:

„Gotovo, dragi Ivan. Brez volje ljubega Boga ne bi bila ušla usodi, ki me je čakala; in če je moral von Schratten umreti, da sem jaz oteta, je božja volja tudi to! Ah, pokopljiva njegov spomin

globoko, globoko, in pozabiva ga ... Zdaj je vse končano ... le moje hvaležnosti do tebe, Ivan, brat in rešitelj moj, ne bo konca, dokler bo tlela iskra življenja v mojem srcu!"

Ivan se je nasmehnil.

„In njega zabiš popolnoma!" Pokazal je na Dušana, ki je klečal poleg njega, ves bled in svetal od sreče. „Brez njega ti tudi jaz ne bi bil mogel pomagati; in ko smo se gnali za teboj po tej okrutni deželi — kdo ve, ali ni storil in pretrpel moj pobratim še mnogo več nego jaz!"

Jeričino lice je zasijalo v radostni hvaležnosti in vročem čuvstvu sreče. Iztegnila je roko, ki jo je stisnil junaški mladenič z drhtečo desnico in jo pritisnil v prvem nagibu čustva na svoje ustnice.

Nato so so ujele njiju oči; pogleda sta se spoprijela in se nista mogla izpustiti dolgo časa, in ko sta povesila srečna mlada človeka svoje rosne oči, sta čutila obadva, da je zaznamoval ta trenotek začetek nove, blažene dobe v njunem življenju.

Med tem se je vršil v neposredni bližini drug razgovor, sličen temu in vendar ves drugačen.

„Helena," je šepnil poročnik Wheeler, ko se je vzdramila lady iz svoje omedlevice, „Helena, oddahnite si! Konec je vaših muk, in srečen bom do svoje smrti, da sem jaz tisti, ki vam prinaša vest rešitve ..."

Helena ga je pogledala z iskro blazne nade v očeh; takoj nato pa se je udarila

z rokami po čelu, zmajala z glavo in zajokala glasno, krčevito . . .

„Gorje mi, nesrečnici! . . ." se je izvilo sunkoma njenim ustom. „Prosta sem, a moje življenje je strto na veke . . . Nevredna sem, podati vam roko v znamenje svoje zahvale . . ."

Toda že je stiskal poročnik njene drobne prste, šepetaje ji z gorkim, usmiljenim glasom:

„Helena, ali še veste, kako je bilo nekdaj? Ali še pomnite, kaj sva se menila pred leti — v tistih srečnih, zlatih dneh, ki ne ugasnejo do smrti v mojem srcu? Ne plakajte, draga moja, ne govorite mi reči, ki jih ne razumem — ki jih nočem razumeti! Pot iz te hiše nas bo vodila vse v novo življenje! Pozabite, kar je bilo; mislite na to, da je vaša dolžnost do sebe, do svoje mladosti in do vseh, ki ste jim dragi . . . do njih, ki jih morete osrečiti — ah! tako brezmejno . . . in ki jim dajete, ako prav tolmačim vaše besede, sami nekakšno pravico do svoje hvaležnosti . . . da je vaša dolžnost do njih, pozabiti! . . . Helena, pred letom dni mi je umrla oddaljena sorodnica in mi zapustila posestvo na Škotskem, s hišico v globoki samoti, obdano s svečanim čarom gorskih planot! Ta hišica vam je odprta, lady Helena . . . tam bi se dalo pozabiti najhujše gorje na svetu . . . Ali hočete poizkusiti, Helena? In — ali mi dovolite, pomagati vam pri tem namenu in

posvetiti vašemu pozabljenju ... vaši sreči, Helena .. vse svoje življenje? ..."

Umolknil je; Helena pa je zaihtela — ne bridko in obupno kakor prej, marveč srečno in odrešilno ... In ona je bila tista, ki je zgrabila Wheelerjevo roko burno med obe dlani, poljubljaje jo in oblivaje jo s solzami neizmerne hvaležnosti.

Takrat je planil v sobo Estournelle s svojo novico, da manjka Browna.

Našli so ga kmalu. Ležal je v snegu, jedva osemdeset korakov pred Uroševo krčmo, ustreljen v prsi. Krogla ga je morala zadeti v trenotku, ko so se dvignili k naskoku, in zvrnil se je bil, neopažen od tovarišev, ki so drli naprej.

Dihal je še, in tudi govoril, dasi mu je bila smrt že zaznamovala obličje.

„All right, gospoda? ..." je rekel trudoma Ivanu, Dušanu in Wheelerju, ki so ga obstopili. „Ali ste zadovoljni? ... Vse po sreči? ... No, to me veseli ... Jaz, kakor vidite ... sklepam račune ... Bojim se," je dejal z bledim nasmehom proti Ivanu in Dušanu, „da vama ne bom mogel več povedati... svoje prave povesti... Prosim, ne ženirajte se ... zaradi mene ... Ne zadržujte se ... mrtev človek je mrtev človek ... in jaz bom kmalu ... pri kraju ... s tem dolgočasnim opravkom ... Mrtvih je menda več ... Veste kaj? ... Kar nas ostane tu ... zmečite nas v hišo ... in zažgite ... tako smo vsaj varni pred turškimi šalami ... V moji listnici je ... trideset tisoč dolarjev gotovine ...

tisto spravite ... naj bo za gazdo Uroša ... Mrtev je, pravite? ... Potem za njegove dediče ... ako jih ni ... pa za srbsko stvar ... po vaši volji ... Papirje pošljite ... v New York ... na naslov, ki ga ... nosi oporoka ... ki je tudi ... poleg ..."

Krvave pene so mu oblivale brado; oči so se mu razširile — angel smrti je stal pred njimi ...

„Good bye, gospoda ... imejte se dobro ... Bilo je zanimivo ... izredno ... sem ... zadovoljen ..."

Strepetal je in ugasnil s hladnokrvnim, drznim nasmeškom na ustnicah.

Globoko presunjeni so stali tovariši v krogu.

„Fant in pol je bil, bratje!" je izpregovoril Ivan. „Čast bodi njegovemu spominu ..."

Odkril se je. Vsi so sledili njegovemu zgledu.

Prenesli so Brownovo truplo v hišo. Nato so si izmili obleko in rane — bile so na srečo same neznatne praske — pokrepčali osvobojeni dekleti in se pripravili na pot.

V izbi gazde Uroša se je dvigala grmada, na kateri so počivala trupla komite Damjana in milijonarja Browna, gazde Uroša in njegove žene.

Sklenjeno je bilo, da ostaneta Pero in Marko do noči; v mraku zapalita hišo in dohitita ostale na dogovorjeni poti, kakor hitro bo mogoče.

Pero je odšel po konje.

Zdajci pa so skočili četniki kvišku: izza vogala se je začulo pokanje samokresa. Vsi so pograbili puške in planili proti hlevu, meneč, da so se pojavili nenadoma novi sovražniki. Toda bilo ni nič hudega: Pero je samo postrelil živali, ki jim je bil zvesti Damjan porezal kite, da prepreči Arnavtom beg.

„Dobri Damjan!" je vzkliknil Ivan, ki prej ni vedel za to njegovo delo. „Kdo ve, ali bi se nam bilo posrečilo delo rešitve, da se ni žrtvovala za nas ta hrabra, junaška duša! In žrtvoval se je: ako ne bi bil mislil na konje, bi bil lahko rešil svoje življenje . . ."

S solzami v očeh je skočil še enkrat v izbo in poljubil mrtvemu komiti bledo roko.

Nato so pomagali Jerici in lady Heleni v sedlo, ozrli se še enkrat na ta kraj boja, zmage in gorja, ter odjahali.

Obšli so Skoplje v širokem loku.

V globoki noči so zagledali za sabo svit požara: padli borci, prijatelji in neprijatelji, dobri in krivični, so razpadali v pepel, da vstanejo šele enkrat, na sodnji dan, in polože drug drugemu račun o svojem koncu pred stolom carja vseh svetov in vseh ustvarjenih bitij.

Drugi dan dopoldne sta jih došla Marko in Pero. Kljub veliki utrujenosti deklet so se ustavili šele popoldne, v skritem srbskem selu, pri ljudeh, siromašnih in zatiranih, dobrih in poštenih, kakor sta

bila Kosta Petrović in gazda Uroš. Odpočili so si za največjo silo in nadaljevali pot čez nekaj ur, kajti niso se mogli čutiti varnih, dokler ni ležala meja turškega carstva za njihovim hrbtom.

In tudi ta trenotek je napočil za nekaj dni. Niso ga učakali brez težav, niti ne brez nevarnosti. Parkrat so se morale spustiti puške naših prijateljev v razgovor z roparskimi Arnavti, in tudi pasuš, ki so ga oddali na sicer nezastraženi točki meje turški straži, ki jih je hotela zajeti, je bil svinčen in ognjen. Toda v hipu nevarnosti je prihitela srbska četa — sovražniki so zbežali čez drn in strn . . . naši junaki z rešenima deklicama so bili oteti, prosti na svobodni srbski zemlji, vrnjeni novemu, srečnemu življenju!

S prve brzojavne postaje so obvestili očeta Javornika in gospo Jurišićevo o svoji srečni vrnitvi; in kako so se začudili in razveselili, ko je prejel Ivan par ur pozneje brzojavko:

„Bog bodi zahvaljen! Pričakujem vas v Belgradu pri Jurišićevih. Tvoj oče."

In zares — obenem z Dušanovo materjo in Ljubico jih je čakal na belgrajskem kolodvoru oče Javornik; siromak, ki mu hrepenenje ni dalo umreti in ki mu je nada vrnila moči, se je bil rad odzval vabilu gospe Jurišićke in njene dražestne hčerke ter je hitel v srbsko prestolnico, da počaka tam vseh srečnih ali nesrečnih novic.

Ali naj izkušamo opisati z besedami blaženost in genotje, s katerim so se objemali sin in oče, oče in hči, mati in sin, brat in sestra po tako dolgi in mučni ločitvi? Ali naj povemo, s kakšnim srečnim smehljajem na obrazu sta stopila Dušan in Jerica roko v roki pred gospo Jurišićevo in jo prosila blagoslova za svojo ljubezen, ki je bila vzklikla pod udarci gorja in se razcvetela na tem napornem in opasnem begu iz zasužnjene stare Srbije? Ali naj slikamo sladki obet, ki je zasijal v Ljubičinem očesu, ko je segla Ivanu v roko? Eh, čitateljica in čitatelj sta uganila sama, kaj so se menili vsi skupaj tisti večer okrog svetilke v prijaznem Dušanovem domu; bil je lep večer, sreča je sijala na obrazih Ivana in Ljubice, Dušana in Jerice, poročnika Wheelerja in lady Helene. Oče Javornik in gospa Jurišićeva sta se spogledavala z blaženim zadovoljstvom, ko sta zrla na mlade ljudi, Estournelle in Kazakov sta iztresala svoje najboljše šale, in mladi Miloš je slavil z žarečim obrazom junaške čine divjega Marka, pri čemer seveda ni pozabil svojih lastnih.

Divji Marko je bil edini izmed četnikov, ki je mogel slediti našim prijateljem v glavno mesto — ostale je klicala dolžnost v Turčijo, kjer so se nadejali za nedolgo tudi njega.

Poročnik Wheeler, lady Helena in Estournelle so odpotovali že drugi dan; Francoz je spremil srečna zaročenca do

Pariza, kjer sta se poročila. Sklenila sta počakati v Italiji solnčne pomladi, da se obrneta nato na Škotsko, v tisti samotni raj sredi gorskih planot, kamor sta bila povabila tudi Dušana in Ivana z njiju bodočima ženama. Kazakov je ostal za dalje časa v Belgradu, ki ga ni mogel prehvaliti.

Ivan in oče Javornik sta namerjala izprva pripraviti Ljubici dom na Gorenjskem in sta zatorej odpotovala čez teden dni, prepustivša Jerico oskrbi matere in sestre Dušanove. Ko sta dospela v rodni kraj, sta našla sicer kmetijo v najlepšem redu; sosedje so prihajali vzradoščeni popraševat, kako se je razrešila in poravnala vsa zamotana nesreča, in Ivan, ki je pripovedoval o svojih dogodkih, kolikor se mu je zdelo pametno in previdno, je bil mahoma junak dneva v idilskem gorskem zakotju. Toda izkazalo se je kmalu, da je dospela vest o njegovem in njegovih prijateljev drznem pohodu skozi Turčijo že od druge strani — od kod in kako, tega ni vedel nihče Vsekakor je bilo par ljudi, ki so slišali v trgu govorico, da je Ivan s svojimi tovariši ubil v Makedoniji von Schrattena, soproga svoje sestre. Mladeniču ni kazalo drugega, kakor zanikati to govorico z vso odločnostjo, in ko jo je premislil zvečer do dobra, mu je ostala v srcu neudobna, dasi temna in brezoblična slutnja. Usojeno je bilo, da se ta slutnja kmalu potrdi.

Tretji dan po prihodu v domovino se je oglasil orožnik; bil je drug, ne več

tisti, ki je gledal za Jerico in se je dal po njeni nesrečni poroki prestaviti, ker mu je bilo pretežko živeti dalje v tem kraju. Prišel je z naročilom, poizvedeti, kaj je znanega Ivanu o Schrattenovi usodi. Naš prijatelj, ki si je rekel takoj, da bi bilo neumno, izpostavljati se s slepo odkritosrčnostjo neprilikam zaradi dejanja, ki ga je lahko zagovarjal pred svojo občutljivo vestjo, je povedal po pravici prvi del svoje zgodbe in zatrdil, da ni več srečal švabskega lopova, odkar je zapustil Carigrad. Pri tem pa je videl, kako ga meri mož postave z nezaupljivimi pogledi; in ko je bil sam, si je razložil brez težkoče povod tega poizvedovanja. Spomnil se je temnih uslug, ki jih je izkazoval von Schratten bivše čase v Belgradu tujim državam, spomnil se njegovega intimnega znanja s Krastićem in pomislil, da gosposke, ki so izdale za njim tiralnico v začetku naše povesti, o tem njegovem političnem delovanju morda niso bile poučene. Pomislil je nato, da so se našli morebiti ljudje, za katere je bila vrednost Schrattenovega političnega dela prevelika, da bi bili mogli želeti kakršnegakoli zasledovanja dičnega Nemca zaradi njegovih sramotnih kupčij; ti ljudje so nemara pazno zasledovali njegovo usodo tja noter v krvavo Turčijo in opozorili v skrbi za vnetega sotrudnika sodno oblast, naj poizve, ali se Ivan, v tem, kar je storil s von Schrattenom, ni kaj pregrešil zoper avstrijske zakone, pred katerimi je živ-

ljenje lopova prav tako nedotakljivo kakor življenje največjega svetnika.

Zaključek tega premišljevanja je bil, da je zbudil Ivan očeta sredi noči in imel z njim dolgo posvetovanje. Sklenila sta, da ostane oče sam doma — saj ve, kje mu je iskati sina in hčer, ako bi se mu stožilo po njiju; ako najde dobrega kupca za vse posestvo, da ga proda in si kupi v Srbiji novo domačijo. Nato je zapregel Ivan sani, in stari Javornik ga je zapeljal na železniško postajo, dve celi uri od domače; železni konj ga je odnesel iz domovine, da nihče ni zapazil njegovega odhoda. Zgodilo se je o pravem času, zakaj tretji dan se je vrnil orožnik z nalogo, aretirati Ivana Javornika, češ, da je sumljiv umora, in ga privesti v zapore okrožnega sodišča; toda prišel je prepozno: Ivan je bil že onostran črnožoltih kolov, očetu pa niso imeli česa očitati.

Nekaj mesecev po tem dogodku sta stopili v Belgradu pred oltar dve cvetoči dvojici: Ivan Javornik z Ljubico Jurišićevo in Dušan Jurišić z Jerico Javornikovo; na dvojni poroki je bil najsrečnejši svat — poleg Dušanove in Ljubičine matere — oče Javornik, ki je bil prodal svoj dom na Slovenskem prav ugodno vrlemu in zavednemu narodnjaku ter se preselil v bližnjo okolico Belgrada, da ne bi bil predaleč od svojih otrok. Po svoji poroki sta osnovala pobratima v Belgradu cvetoče trgovsko podjetje, Jerica in Ljubica pa sta pokazali v zakonskem življenju vse

dike vrlih žena in mater; osrečili sta svoja soproga s kopico kodrastih otrok, čilih junačkov, ki so bili nesrečni doslej samo še enkrat v svojem življenju: l. 1912., ker so bili še premajhni, da bi bili mogli slediti očetoma v slavno vojno osvete in osvobojenja. Ivan in Dušan pa sta se borila tudi takrat kot junaka: videla sta zmagoslavno vihrati srbske prapore pri Kumanovi, korakala v carsko Skoplje in pomagala ovekovečiti slavo srbskega orožja v bitki pri Bitolju, kjer sta bila obadva ranjena. Toda previdnost božja, ki jima je namenila nedvomno še mnogo srečnih dni, jima je dala kmalu okrevati in ju je privedla zdrava in živa v naročje ljubljenih rodbin. Po vojni z Bolgarijo l. 1913., v kateri sta tvegala v strašnih borbah ob Bregalnici še enkrat življenje za srbsko zemljo, sta zapustila s svojci prestolnico in se naselila v novoosvobojeni deželi, kjer ju imenujejo danes med prvimi pionirji jugoslovanske kulture in napredka. Poročnik Wheeler pa jima obljublja v vsakem pismu, da stopi v srbsko službo takoj, ko bo imela tudi junaška domovina Dušana in Ivana svojo moč na sinjih morskih valovih.